

7758

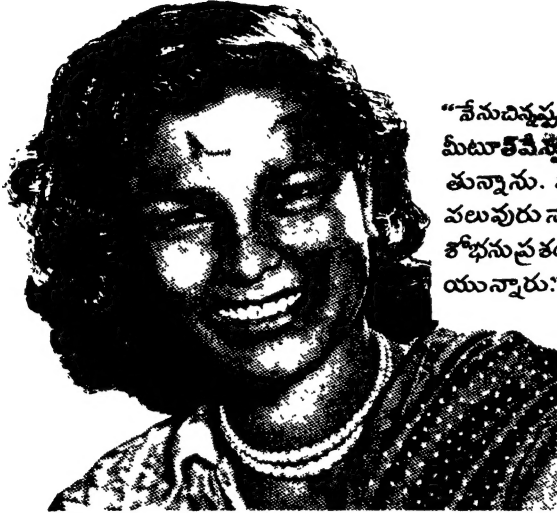

587
52

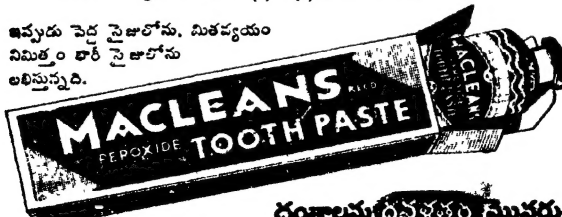
నేడు మీరు మెక్లీన్స్ తో పళ్లు శోముకున్నారా?

“వేనుచిన్నప్పటినుంచీ
మీటూత్ మేక్లీన్స్ వాడు
తున్నాను. మిత్రులు
వలువురు నావంత
శోభను ప్రతీతింబ
యున్నారు.”

మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టు మూలంగానే ముహూర్తం అమె
పళ్లు నిగనిగ మెరుస్తూ, ఇగుస్తు ఆరోగ్యంగాను, నోరు పరిమళ
భరితంగాను ఉన్నవి. అది ఒకటే సమయంలో పళ్లను తెల్లగా
చేసి, ఇగుళ్లను దృఢపరచి, నోరు పరిమళభరితంగా నుండునట్లు
చేస్తుంది. మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టు మీకు కూడా అదే
విధంగా రోడ్డుదగలదు. నేటినుండే మెక్లీన్స్ వాడుక ప్రారంభించి,
దానితో నిత్యం రెండు సార్లు పళ్లు శోముకొండి.

ఇవ్వరు పెర్ల సైజులోను, మితవ్యయం
నిమిత్తం తరీ సైజులోను
అలిస్తున్నది.

దంతాలను ద్రవశత్రు ముసర్లుతుంది

వ్యాపార వివరాలకు వ్రాయండి.

జి. ఎల్. మోరిసన్, పన్ అండ్ కోస్ (ఇండియా) లిమిటెడ్.

హిస్ట్రీ ఆఫీసు బాక్సు 8527 కొంఠాయి 28, హిస్ట్రీ ఆఫీసు బాక్సు 387 కంకణ.

హిస్ట్రీ ఆఫీసు బాక్సు 1370 మద్రాసు.

భారతి

[సచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు :
జి. బ. లెంక శంభు ప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము
హైదరాబాదు.

సంపుటము 29

డిసెంబరు, 1952

సంచిక 12

ద్వితీయ వైదిక శతాబ్ది పురస్కారము.

త్వరపడండి!

త్వరపడండి !!

సిద్ధము గనున్నది.

డాన్ క్విక్సోట్

(Don Quixote)

మూలం.

సెరివాన్టెజ్

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల

వెల. రూ. 2/-

విషయానుక్రమణిక డిసెంబరు - 1952

కైలాసము—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	493
బెంగళూరునిర్మాత పెదకెంపరాయణుడు—‘గంగాశాసీ విలాసము’— నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు	...	495
శా ఫో—ఆల్ఫాంప్ డాడ్ (టీ)	...	500
ఆహ్వానము—వేముల వేంకట అప్పారావుగారు	...	523
నీతి - అవినీతి—బలివాడ కాంతారావుగారు	...	525
శ్రీరేఫియలిటిజము—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	533
వాయులీనం—చాగంటి సోమయాజులుగారు	...	541
గురుమహాదశలో పెండ్లి—రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులుగారు	...	547
ఆకాశదీపము—దిగుమర్తి సీతారామస్వామిగారు	...	566
స్వేచ్ఛ—వేటూరి సహజానందంగారు	...	557
కావ్యగుణములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	567
ఇంద్రధనుస్సు—“శివం”	...	573
✓ “ప్రవాసం - ఊర్యశి”—పొట్లపల్లి శీతారామారావుగారు	...	581
కలగూరగంప—	...	584
✓ శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి కవిత—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	587
గంధవిమర్శనము—	...	593

తీవ్ర చిత్రము : “చెట్లమధ్య-చక్రబృంద”—రణవీర్ శాస్త్రిగారు.

సాధారణ చిత్రము : సార్వత్రిక తపస్సు—ఇరుకుల కుమారిస్వామిగారు.

తెల్లగా
ఉపకబడినవి

ప్రకాశవంతముగా
ఉపకబడినవి

ఇందుకు
సన్ లైట్
సబ్బు
కారణము

బాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశవంతముగాను ఉతుకును!

భారతి, ఇరువది తొమ్మిదవ సంపుటము

... (1952 : జూలై-డిసెంబరు)

అ క రా ది వి ష య సూ చి క

సం. పుట.

అపరాజిత (క) — “అమరేంద్ర” —	...	11	458
అమరజీవి (ప) — సామ వేదం బాసకిరామశర్మగారు	...	8	146
అరుణరేఖలు (ప) — బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	8	118
ఆకాశదీపము (ప) — దిగుమర్తి సీతారామస్వామిగారు	...	12	556
ఆశయము (ప) — భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	8	124
ఆహ్వానము (ప) — వేముల వేంకట అప్పారావుగారు	...	12	528
ఇవాన్ ఇలియిన్ మృతి (ప) — బాల్ హయ్ - (అను) పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	7	17
“	...	8	105
ఇంద్రగనుస్సు (క) — “శివం”	...	12	578
ఏమంటావ్ ! శ్రీనివాసరావు - (గీ) — అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	9	267
కల్పలతకలు (ప) — కాగిపర్తి వెంకట రమణగారు	...	9	256
కళాపథము (ప) — మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	11	452
కవికొండల వెంకటరావుగారు — నందూరి బంగారయ్యగారు	...	8	103
కంఠీరవరాజుకృతులు — నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు	...	10	385
“	...	11	421
‘కృషీవలులు’ (తి. చి) — ఎ. వైశిరాజుగారు	...	7	
కాగితపు పక్షపాలు (ప) — బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	10	299
‘కాత్యాయని’ (తి. చి) — ‘కాశ్యపిసంప్రాస చిత్రాలనాటి ప్రాచీనచిత్రము’	...	10	
కావ్యనాదము — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	10	301
కావ్యగుణములు — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	12	567
కుక్కురైశ్వరము (క) — చాగంటి సోమయాజులుగారు	...	8	141
కుంభకారిణి కుంభకోణము (క) — కవికొండల వెంకటరావుగారు	...	8	125
కృష్ణ దేవరాయలు — నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు	...	7	38
“	...	9	227
“	...	11	399
కోతి (క) పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	...	7	58
కైలాసము (ప) — బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	12	498
గానమధ్య (ప) — భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	11	486
గురుమహాదేశికా పెండ్లి — రాళ్ళపర్తి గోపాలకృష్ణమచార్యులుగారు	...	12	547
‘ఇట్లమగ్న చక్రటా’ (తి. చి) — రణవీర శాస్త్రిగారు	...	12	
చారిత్రిక శతకములు — మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	...	10	363
టాగూరుచిత్రాలు — వేలూరి రాధాకృష్ణగారు	...	8	169
తనూ - నీరజా (క) — మాలతీ చందూర్	...	8	131
తమసి (ప) — బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రిగారు	...	8	129
త్యాగరాజు - సాహిత్యము — ప్రొపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	9	195
తీరనికోరిక (క) — హేత్రశ్రీ	...	9	276
వీలకరి (ప) — వేముగంటి నరసింహాచార్యులుగారు	...	9	250
దళితకుసుమము (ప) — అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	1	52
దక్షిణాది కంచు ప్రతిమల ప్రతిభ — వేలూరి రాధాకృష్ణగారు	...	11	427
దైవానుకూల్యములేని వివాహము — రాళ్ళపర్తి గోపాలకృష్ణమచార్యులుగారు	...	10	349
నా ఉద్యోగము (ప) — కీ. శ్రీ. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	...	7	1
నాచదువు (ప) — పులివర్తి శరభాచార్యులుగారు	...	9	285
నానందహాసము (ప) — బి. అప్పిరెడ్డిగారు	...	8	138
నాట్యగృహము — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	8	175
నాయితి (క) — బలివాడ కాంతారావుగారు	...	10	325

నిష్ఠ (నా) - పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	...	1	84
నీటిమట్టులు (ప) - బాడు బావిరాజుగారు	...	9	195
నీటిమట్టు (క) - మంథా వెంకటరమణరావుగారు	...	9	257
నీతి - అనినీతి (క) - టిలరాజు కాంతారావుగారు	...	12	525
'నిరీక్షణ (త్రి. చి) - శ్రీ దళి కామలింగేశ్వరరావుగారు	...	9	
నగడితారాధ్యవర్తి - తిమ్మకర్ణుల కోదంపరామయ్యగారు	...	11	447
నడమలు - శిష్టంగరము.	...	9	281
ప్రవాసం - ఊర్వశి - (సురభి)	...	11	465
ప్రవాసం - ఊర్వశి - పొట్లపల్లి శీతారామరావుగారు	...	12	181
ప్రభూ! (ప) - సూరంపూడి భొన్నరరావుగారు	...	8	156
పారిజాతావహరణమునకు మూలగంధము (కల) - బి. వెం. రావుగారు	...	12	584
ప్రేరేఫియలిటిజము - మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	12	183
బ్రహ్మకవికాలము - దేవరపల్లి వెంకటకృష్ణమూర్తిగారు	...	7	7
నిద్దుగాళ్ళ బండ (క) - మునిపల్లె రాజాగారు	...	10	343
'నిష్ఠ' తల్లి (త్రి. చి) - కాశ్మీర్, సీమతి సరళాంబున	...	8	
నెండుహుయిర్కాత పెదకంపరాయిడు - 'గంగాధర విలాసము' - విడుదలవులు	...	12	195
నెంకటరావుగారు	...	11	473
నొమ్మలు (క) - ఇచ్చాపురపు జగన్నాథరావుగారు	...	10	361
మంజుసార్ మెయిల్ (క) - యస్. ఆర్. చింతూరుగారు	...	8	190
మధురానగరచరిత్ర - వల్లె రాధాకృష్ణశర్మగారు	...	9	271
మధుర అభివృద్ధి - మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	8	147
మృచ్ఛకతికము - శిష్టారామకృష్ణరామమూర్తిగారు	...	7	9
యజ్ఞము - వంగోలు ముని బ్రహ్మగణంగారు	...	10	25
యశోకీర్తిరుద్ర - అడివి బాపరాజుగారు - 'రాష్ట్ర'	...	8	110
రాజకీయయజ్ఞము - వంగోలు ముని బ్రహ్మగణంగారు	...	11	437
రాజ - (క) - బుర్రా అప్పారావుగారు	...	9	269
రసధరశిష్యుని - రోణికి అప్పలస్వామిగారు	...	9	285
లల్లయోగిశిష్యుని - నేలమాదిల శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారు	...	10	341
వర్ణాశ్రమము (ప) - బులుసు వేంకటేశ్వర్లుగారు	...	10	302
వసంతింబు (ప) - వోలేటి పార్వతీశంగారు	...	11	395
విన్నపము (ప) - వావిలాల సోమయాజులుగారు	...	12	11
వాయులివం (క) - చాగంటి సోమయాజులుగారు	...	11	481
విమోచనాంతి నీవాహనుహూరము - రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	9	212
రాపో (ప) - అల్పార్థ. దాడె (టీ)	...	10	305
"	...	11	409
"	...	12	500
కారదాప్రకాశి (ప) - పి. గంగాపతిరాష్ట్రగారు	...	10	293
శ్రీరామప్రసాదు సుబ్బారావుగారి కవిత - పి. గంగాపతిరాష్ట్రగారు	...	12	587
సూదియము (ప) - సమయమున రిజిస్ట్రేషన్ అచ్చన్నపంతులుగారు	...	10	356
సూదిగీత (ప) - రామగోపాల్ గారు	...	11	484
'సాధన' (త్రి. చి) - హెచ్. రామగోపాల్ గారు	...	11	
'స్త్రీ' (ప) - జలనూత్రి రక్తజీవాళ శాస్త్రిగారు	...	8	99
సూర్యము - రాజచరిత్ర - కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు	...	7	75
సూర్యము - నేలూరి సహజానందంగారు	...	12	557
సూర్యుడవడము - పొట్లపల్లి శీతారామరావుగారు	...	12	181
" - 'సురభి'	...	9	202
" - పొట్లపల్లి శీతారామరావుగారు	...	10	383

పార్వతి తపస్సు
చిత్రకారుడు : శ్రీ ఇరకుల కుమారిస్వామి

భారతి,

చెట్లమధ్య - చక్రస్థా

డిసెంబరు ౧౯౭౭

నందన
మార్గశీర్షము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 12

కైలాసము

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

[ఎల్లోరా ఒక మహా శిల్ప కావ్య మన్నచో, నర్వి ప్రపంచ దృష్టి నాహరించు కున్న కళా నిక్షేపము కైలాస నాథ మందిర మందొక రసవత్సృష్టిము. అందునా కతా బైలుగా నసి చెడిన అందాలతో కళా ప్రియుల నానందపెట్టు శిల్ప విన్యాసము కైలాసము, (రావణ గర్వ భంగము), ప్రసాద మధుర శ్లోకమువలె సహృదయహృదయ శాయి. తద్రమణియ సందర్శన స్మృతి స్పందనమే యీరచన]

“ప్రాలేయ తైల కన్యక

బాలేదు కళా వతంసు వైలాసము; ను

క్షోలాం దోళిత మగున

కైలాసము తెరగు చూచి కనలుచు పతితో

స్వామీ! స్వామి దయాను విద్ధ వరగర్వాంధుడు పౌలస్త్యుడున్
సామంతమ్మున మెడి కొండ పెకలించన్ సిద్ధమైనాడు; తా
మేమో సూత్రయు చిత్తగించినటు లేనే లేదు! క్రీగంట కే
రీ మంద స్మితరేఖ దక్క నొక పల్కే పల్కరేలా ప్రభు?

సాల ప్రాంతం ఓటిస్త వింశతి భుజస్తంభమ్ములన్ హుంకృతిన్
కైలాసమ్మును దాకి యొడ్డరపుచున్నన్ మిమ్ము కాదన్న య

ఊలా చూచెద రంత వేడుకయట మృత్యుంజయా? ఊగు ప్రాణాలం గుప్పెటలోన బట్టుకొనియున్నా రెల్ల తత్రత్యులున్.

ప్రాతర్భాను కరావలగ్నము సితాభ్రం బట్టు, లైరావతో
తాత క్రీడల కల్పవల్లిక వలెం గైలాస ముద్రూసి, త
ద్దైతే యాధిపు బాహు బంధనమునం దల్లాడ మీ యీ యుపే
తా తాత్పర్యము లంతుపట్టపు మహేశా! లెమ్ము మాకోసమై!

ముమ్మెన వాలు వంగినదొ, మూడవ కన్నున మంట లారెనో!
బమ్మెరవోయెనో అజగవంబు, షరత్వధ ముక్కచెడ్డదో!
కిమ్మనరేల?—మా ప్రభుల కింకను భక్త సమాదరాభిమా
నముల్లు చావకున్న వపునా తమ కొంపక సిట్లు తోడిననీ!

తపముల్ సేయగవారు ఘోరముగ, సత్యక్షమ్ములై స్వాములుం
గృప నందించిరి కోరు కొన్న వరముల్ కీడైన మేలైననున్
చపలాత్ముల్ సరిపుచ్చ రంతట, నెదో సాగున్ జగత్ ఖీభ; మా
యుప చారంబది మీకె వచ్చెనిపుడోహో! స్వామి యదృష్టముల్ !

శిరము ల్తొమ్మిది; రెండు దక్కకరముల్ చెండాడి హోమాగ్నిలో
హరు ప్రీత్యర్థము వ్రేల్చె సీ పరమ భక్తాక్రేనయం—డిప్పడో
పరగర్వోద్ధతుడై తెగించె; భళిరా వాల్లభ్య మీ పొంగులన్
త్వరలో తేలిది పాదకొల్పు మిక మా ధైర్యం—బహోర్యంబునున్

పలికె నపశ్రుతిన్ నులికి పడ్డ మృదంగము, భావితాంగ నం
చలనము భంగమై యడుగు జారెను నర్తన కేళి; వీడనో
జ్వల శర కంకణోదితరవం బడగెన్; షరిచారి కా జన
మ్ములు నిట నిల్వలేరు నెటు పోవను పోవగలేరు శంకరా!

పావులు గట్లు తప్పినని, పచ్చివి పంటకువచ్చె, పంటలో
వీవలకెక్కె, పందెమిక వేయుట యెట్లు మహానుభావ! ఈ
కావలు డింత చేసియును కాచెను మీ మరియాద; కానిచో
దేవర యోడి రెప్పడో!—అదే యభిమానమే మాన ముద్రకున్?

చెదరి కపర్దమ్ము చిందిన మినువాక

వెల్లి నూగ్గాడ జాబిల్లి మొలక

ఒరిగి బాల శశాంకు డొరసిన నెన్నొనల్

కలచె వీబూది ముక్కంటి కోన

ఊగి పున్నులపేరు లొత్తిన ఫణిరాజు

తల్ల దాగె కటిబంధగళిత కృత్తి
బెడసి త్రిశూలమ్ము బడి పదాంగదముతో

దుసికిలిపోయె పాదూపహమ్ము
పటు భుజాక్రమ క్రమ పరివర్ధమాన
ధూతకైలాస గిరి సమాందోళనములు
ప్రభుల కుయ్యాల జంపాల లోనుగాక!
నిమిష నిమిషమ్ము ప్రాణగొడ్డములు మాకు

నెత్తిన చెయ్యి వెట్టుటకె నెంచె నొకం, ఊకజేము వాకిటన్
బత్తెపు కూటికిన్ నిలిపినా; డిక వీడిపుడున్న యిట్లెవై
కత్తగ చూచెలే! దొరికి రెక్కడ భక్తుల పేరితో మహా
పత్తులు వీరు?—దిద్దెదరు స్వామికి చక్కగ పంగ నామములే!

ధరణీధ్రం బటులుండ, పట్టి ప్రభు పాదాంగుష్ఠముం ద్రోయగా
తరమే లోకములెల్ల వచ్చినను? ఈతం ఊక్క లెక్కా మహే
శ్వర! విశ్రాంత మనో వినోద సరణిన్ సర్వజ్ఞులౌ మీర లీ
వర కియ్యూటలు సాగ నిచ్చుటలే దేవా! కండ్లు పైకెక్కవే?

“ఎల్ల జగమ్ము కుఱి సవరించిన యాద్యు డనంత మూర్తి గా
సిల్లిన పీ పదిం బదియు చేతుల మొల్పిన!” నంచు నాకు నుం
దెల్ల మె కాని, గోటికొన తీరెడి దానికి నేల గొడ్డలిన్
దెల్ల గ జేయ నో త్రిజగదీశ్వర? ఓ హుతభుగ్నిలోచనా!”

అని యుత్క్రోశముతోడ మ్రోమవతి వ్యాఖ్యానించు చున్నంత, త
ద్దను జాధీశ విధూత వైలచల నోత్కంఠమ్మునన్ తూలె శం
భుని వక్షస్థలి;—న య్యయూచిత సమాభుక్త స్వయంబ్రాహ్మ సం
జని తో త్సాహి శివుండు హత్తుకొనియెన్ శర్వాణి, హస్తావృతన్

తోణకిన మిన్నేటి నణచి కపర్దమ్ము
ప్రదులక నెలవంక కుదురుచేసి

కలగిన ఫణిహారముల తీర్చి గజచేల
మున వ్రేలు కటి బంధమును బిగించి

ఎడయు పినాకమ్ము నొడిసి చేడు బుడక్క
మొరయ చిచ్చర కంటి మెరుపు లార్చి

తలకిన పరి జనమ్ముల జీరి యభయమ్ము
పలికి మోవిని నవ్వుటలలు పొదివి

అంకమున శైల బాల నిశ్చంక నిలిపి
యేలు కొనుచును నిండు పేరొలగమ్ము
విశ్వ విభుడంత నలవోక వెండి కొండ
కొనల నొత్తె నల్లన పదాంగుష్ఠ రేఖ

అప్పాటున బడు కొండం
దెప్పన దెమలింప గాక తెగి పెడ మొగమై
కుప్పన గూరగ దనుజుని
యప్పదియు బది కరమ్ము లడుగున జిక్కెన్
అదిరి పడి లేచి యాదల
గదిరిచి హుమ్మించు కొండ గదలించు పడే
చెదరిన బలమ్ము ప్రోవిడి;
ఎదిరిని తన్నెరుగలేని హీను డనురుడున్

జల రుహమాలికన్ మదగజమ్ము పదమ్మున త్రొక్కిపట్టి న
ట్టల తన చేతు లిర్వది కఠోర గిరీశ్వర భార సంభృతిన్
నలుగగ చొక్కమేదియు, తనంతన బోనున బడ్డ సింగ మ
ట్లుగును బొబ్బరించు ససమర్థ భుజాబల కోపదగ్ధుడై

గరువము నీరుగారి పది కన్గవలం పొగరెల్ల జారి దు
ర్భరమగు బాధ నోర్చుకొనరాక యొకే మొరవెట్టు దిద్దిగం
తరములు నుచ్చిపోవగ;—వ్యథా పరిఖన్నత కన్నువిచ్చు న
త్తరికిని గాని గుర్తునకు దట్టడహా! గిరిశుండు వానికిన్

‘శంభో!’ యంచు దశాస్యముల్ యుగపడుచు స్వాసముంజేయ, ని
గ్గం భీరోజ్వల దీర్ఘ నాదము దిశాంత వ్యాప్తమైతోన నా
రంభించుం బ్రతి శబ్దరూపమున శైలాంతర్గు హోదీర్ఘ సం
రంధశ్రీల; సమస్త వాయుపథముల్ బల్కుం దదోం కారమే.

శివ పదాభ్యాసములు మనస్సీను నిలిపి
అఖల యోగీంద్ర దుర్లభమైన నిష్ఠ
నెనని రావణుడంత; నింకెంతలోన
కరగు కైలాసమును తనీశ్వరుడు కూడ!

బెంగుళూరునిర్మాత పెదకంపరాయణుడు 'గంగాగారివిలాసము'

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

నేడు మైసూరి ప్రాంతమున, బెంగుళూరిని కట్టించిన "పెదకంపగొడు" పేరు వినని వారరుడని చెప్పవచ్చును. ఈతని నిజనామము పెద్ద కంపరాయణుడు. కన్నడమున హిరియ కంపరాయణుడు. గొడు అనునది యీ వంశీయుల కందఱకును నొక నాయకపదమును నూచించు దిరుదము. పెదకంపరాయని పూర్వులు తెలుగువారు. కాంచీపుర ప్రాంతములనుండి మైసూరి రాజ్యముననున్న 'ఆవటి' యను గ్రామమునకు వచ్చి, యచ్చటనుండి, బెంగుళూరి కనిమిది మైళ్ళదూరముననున్న ఎలహంక అను ప్రాంతముక స్థిరపడిరి. అప్పటికి విజయనగర సామ్రాజ్య మేర్పడుటచే, నా ప్రభువులవలన నాడగొట్టకమును పొందిరి. అందుచేత నీ వంశీయులకు 'గొడ' యను పదమున, ఎలహంక ప్రభువులను పదములును నియతముగా నుంజ జూచినవి.

వీరి గొ. క్రీ. శ. 1418 నుండి 1433 వఱకును ఎలహంకను పాలించిన జయగొడయను నాతఁడు ప్రసిద్ధుఁడు. అతని కొమారుఁడు 'గిద్దగొడ' గిద్దగొడునకు పిల్లలు లేకపోవుటచేత, తమయిలుబేల్గు 1 కంపమృ నారాధించి, యొక కుమారుని గని యాతని కాడేవర పేరుతో 'కంపనంజగొడ' అని పేరుపెట్టెను. ఆ నాటినుండి 'కంప' అను పేరే యావంశీయులందఱికిని గలదు. కంప నంజగొడ, తన తండ్రి వెనుక క్రీ. శ. 1418 నుండి క్రీ. శ. 1518 వఱకును తన సంస్థానమును పాలించెను.

ఈ కంప నంజ గొడ కుమారుడే పెద కంపగొడ. ఈతఁడు క్రీ. శ. 1518 నుండి 1569 వఱకు నేబదిమూరేండ్లవిచ్చిన్న ముగా రాజ్యము పాలించిన వాఁడు. ఈతడు కృష్ణదేవరాయలచేతను, నచ్యుత దేవరాయనిచేతను మన్ననలను పొందినాడు. ఈతఁడే క్రీ. శ. 1587 బెంగుళూరు పట్టణమును నిర్మాణము చేసియున్నాడు. ఈతఁడే గంగాగారివిలాస కృతి కర్త.

బెంగుళూరు పట్టణము కట్టబడుటకు పూర్వహి ప్రాంతమునకు 'శివసముద్రము' అని పేరు. తన

1. 'కంపమృ' అనగా తెనుగులో 'ఎఱ్ఱమృ' అనుదేవర.

రాజ్యము విస్తరించిన తరువాత రాజధానికొలకై, శివ సముద్ర గ్రామమునుండి బయలుదేరి, స్థలములు పరీక్షించుచుండఁగాపది మైళ్ళువెళ్లిన వెనుక నొక స్థలమున నొకకుండలు తనకుక్రమ నడ్డిగించుటమాచి, అదియే రాజధానికి తగిన స్థలమని యెంచి, కొటకు నిర్మించెను. ఈ కొటకు నాలుగు బురుజులు కలవు. నాలుగు బురుజులు కొట పూర్తియై, సింహద్వారము కట్ట ప్రారంభింపగా, నది సాయంకాలమువఱకు

నిలిచియుండి, తెల్లవారినతోడనే పడిపోవుచుండెడిది. ఇట్లేన్నియో దినములు జరుగగా, కంపరాయడు నిరుత్సాహుడై యుండగా, నొకనాడు, స్వప్నములో నాతనికి నరబలియచ్చిన నిలచునని యొక మహానీయుడు చెప్పెను. కంపరాయడి వృత్తాంతము తనవారితో తెలుపగా, నాతని కోడలు "లక్ష్మమ్మ" అను నామె తానుబలి యగుదునని చెప్పెను. కాని కంపరాయ డెందుల కంగీకరింపలేదు. తుద కామయే, ఎవ్వరికి తెలియకుండ, సింహద్వారమువద్దకు బోయి, కంఠము ను తరించుకొని, యారకముచే నా ద్వారమును తడిపిపెచ్చినది. మఱునాడు సింహద్వారము నిలిచినది. కంపరాయ డామెకు బెంగుబూతుకు తూర్పున కొరమంగలమును యోలదేవాలయమును కట్టించెను. అందు నేటికి నీ మేపూజల నందుచున్నది.

తెనుగున 'లక్ష్మమ్మ కథ' యని యొక పాట ప్రచారములో నున్నది. అది ముద్రితమైనది. దానిని చూడగా నందు శ్లోకబడిన లక్ష్మమ్మ, చిరుమామిళ్లవారి యాడుబడుచని కలదు. కావున నీ లక్ష్మమ్మ కాదు.

ఈశుడు బెంగుబూరు పట్టణము కట్టించి దాని నభివృద్ధిపఱచుటయే గాక, అనేక దేవాలయములను నగరప్రకారములను కట్టించినవాడు. గనిపురమున గంగాధీశ్వరాలయము కట్టించినాడు, అందొక పెద్ద చెఱుపు త్రవ్వించినాడు దానికి తనకులదేవతయగు కంపమ్మశేర "కంపాంబుధి" అని పేరు పెట్టినాడు. నేటి బసవనగుడియందలి బసవేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించి యా గుడి కట్టించిన బసవభక్తుడు కంపరాయడే. ఆ గుడిచుట్టునున్న దొడ్ల విఘ్నేశ్వర, నందీశ్వర, అంబనేయ, మల్లికార్జున దేవాలయములన్నియు నీతడే కట్టించెను. అన్నింటికన్న ముఖ్యముగా శ్లోకనదిగినది హల్సార్జునందలి సోమేశ్వరాలయము.

హల్సార్జునందలి దేవాలయ నిర్మాణముగూర్చిన కథ గలదు. అచ్చట నున్న సోమేశ్వరస్వామి కంపరాయనికి కలలో కనబడి, యొక స్థలము త్రవ్వినచో నక్కడ నధిక సంఖ్యాకమైన ద్రవ్యము లభించుననియు దానితో నొక దేవాలయము కట్టించుమనియు చెప్పెను. తెల్లవారినతోడనే యచ్చట త్రవ్వించగా, త్రవ్వితండములుగా ధనమును, నొక లింగమును కాన్పించెను. ఆ ధనముతోడ నా దేవాల

యమును కట్టించి, అందు సోమేశ్వరస్వామి ప్రతిష్ఠించి కంపరాయఁడాతని నేమించుచుండెను.

ఈ సోమేశ్వరునికి కంపరాయడు తన 1 గంగాగౌరీ విలాసయతీగానము కృతి నిచ్చెను. గ్రంథాదిని.

"శ్రీ గౌరీపతి చంద్రశేఖర సతీ
చిత్రాబ్జరీలంబ స
న్మాగాధీశ్వరహార మార మథ నా
నాకేశసంసేవితా
యోగింద్రార్పిత పాదపద్మ యుగళా
యోషామ యారాంగ...
హిరియ కంప నృపతిన్ రక్షించు సోమేశ్వరా !"

"గుకవులకు సారమై బహు
కుకవులకెడ శూలమై యెకుంతితభారై
చకిత చకిత వాద్యములై
వికసించును పెద్ద కంప విభుసత్కవిరత్ !

"గంగా గౌరీ విలాసము
సంగతి పదపద్యములకు సరసతమిఱన్
రంగద్వాపణములు చెల
గంగా పెద కంపరాయ ఘనుఁడొనరించున్ "

"తన ప్రాణేశుని వెదకుదు
వనితామణి గంగవచ్చు వైఖరియేలా
గన నెల్ల వాఁడు నేఁడన
గనుగొనవలె సకలజనులు కాంతరహింపన్ "

ఈ యక్షగానము పూర్తి గ లభింపలేదు గ్రంథాంతమున నీ కంద పద్యమున్నది.

"అంగజాకేరిని మది యు
చ్చాంగగ రతి నేరి సోరి బోఁటిరహిల్లన్
బంగారు గిండిబట్టుక
ముంగిటికిని చడలె చాల మురి పెంబరన్ "

ఇందలి కవితారచన తెలుపుటకు రెండు పద్యములను రెండు పదములను నిందువాహరించుచున్నాను.

"ఏనుమోములవాఁడు యిగురుపాయమువాఁడు
నెలబాసికమువాఁడు కలపుకాఁడు
చిలుక సామ్యులవాఁడు తెలిమేను గలవాఁడు
నీలకంఠమువాఁడు నీటుకాఁడు
వేడికన్గలవాఁడు లేడిఁబట్టినవాఁడు
జగములేరేడువాడు జాలకాఁడు
జడలుమోసినవాఁడు వెడబిల్లి పగవాఁడు
చుట్టాలుగలవాఁడు సొగసుకాఁడు
మింటిసిగవాఁడు పెనుగొండ వింటివాఁడు
లిలనోసమువాఁడు నామేలువాఁడు

1. ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకభాండాగార వివరణ మాచిక సం. 8. యక్షగానములు. సం. 1864. పుట. 2097-98. ఇది కాగితపు ప్రతి. బ్రాహ్మదొరవారి కాలమున వ్రాయబడినది.

అలరునీ గుట్టలకు నలువైనవాడు
అనిన గారితో వెలి వ్యంగ్యమును బలికె”
“పాయకుంగన పతి నెడబాయకన్న
పురుష దారిద్ర్యమున వది బొగులుకన్న
విరహ వేదనచే జిక్కి బారలుకన్న
నీ కీరము తృణముగా నెంచ మేలు.”

సుమ్మ కాంబోది - వికతాళము

కేల ముమ్మన వాని నీ
కేలనే వానిమీద మేలు
పూనెను తలపై నొకయన్న యిట్టి
వానిపై కేలనె కన్ను
జడలలోన నెలకంక కాని
కడియాసలేనె యింక
తెలిమీపైని విభూతి వాని
చెలువము నీకేమి బ్రాతి
అన్నింటి కొఱగానివాడు ఓ
కన్నెరొ నీ కీడుగాడు

కాంబోది - వికతాళం.

జాలిమాలి బొందిరినె వాని
పాయజాలక గుందిరినె
చాలుచాలు ఆడుబుట్టా యిట్లైనవిద
బాలనాకేటి పట్టా
గడియ యేడాడియెన గదవే వానిమా
విడిదికి తేగదవే
తలకెక్కి దానియందునే
నెంత పీలిచినా జేయుదు.

పెద కంపరాయని పుత్రుడగు ఇమ్మడి కంప
రాయడు! తెంగుభూరున బల్లపురపు పేటలోనున్న
రంగనాథ దేవాలయమున జేయించిన యీ క్రింది
తెలుగు కావ్యములను బట్టి వీరు తెలుగు వారని తెలియ
నగును.

స్వస్తి శ్రీ విజయాధ్యాయ శాలివాహన శకవ
ర్షంబులు ౧౫౮౯ అగు ఆర్యుడి ప్రథమ సంవత్సర
ముగను ౧౫ అలు శ్రీ పురాణాని రాజ రాజవరమే
శ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ పింఠామదేవరాయ మహా

1. *Epigraphica Carnatica Vol. 9.*
Bangalore 1 Page. 179.

2. గౌని అనునది 'గాడని' అను శబ్దము

1. *The quarterly Journal of the My-*
thi Society Vol. XII, No. 4. July 1923.

The Kempa Gouda Chiefs by B.
Puttappa Esq B. A. (Pages 723-741).

రాయలయ్యవారు రత్న సింహాసనారూఢులై పృథివీ
సామ్రాజ్యంజేయుచుండగాను ఆ సంస్కృతకులైన ఎల
హంకనాడు ప్రభువులైన కంప సంజయ గౌనివారి
పొత్తులైన కంప గౌనివారి పుత్రులైన యిమ్మడి కంప
గౌనయ్యవారు సద్వర్గ ప్రతిపాలకులై శుభరాజ్యం
జేయుచుండగాను తెంగుభూరి పేటయందు సమస్తలు

యొక్క రూపాంతరము.

సమయం తీర్చుకొనివచ్చిన స్వస్తి సమస్త నిజమహం
కాలికా ప్రకృష్ట సమస్తలైన శ్రీ ముద్దేశ్య గౌరీవర
వీరనారాయణదేవ్య శ్రీపాదపద్మాధిపతులైన అయ్య
వారి శిష్యులైన స్వదేశ, పరదేశ ఉభయ నానాదేశం
చాలు మూల సమస్త పెక్కుండ్రు పెక్కుండ తెంగ
గూరు, చిక్కినాయనిపై బల్లపురం తాటిపర్తి
అవలె చంద్రగిరి, కోలూర్, కొత్తకోట, కావేరీ
పట్నం రాయకొటి శ్రీరంగపట్నం నరసీపురం బేలూరు
హబురు నాగమంగలం ఇక్కేరీ బస్తినాల్లి మూలైన
స్థల పండ్లల ఉభయ నానాదేశపాలు మూల సమస్త
లున్నా తెంగుభూరు ముత్యాలపేట రంగనాథస్వామి
పవితర ప్రవేద్య తిరుతిగునాళ్లు మొదలైన గుర్రాలకు
కంపగౌనయ్యవారికి యొలుక చేసి యిచ్చిన మంగముం
పడి కవం దీపం దీపి అరవిందం లెఖను విడిచే స్తిమి.
ఆచంద్రార్క స్థాయిగా స్వామిపవితర ప్రవేద్యతిరు
తిరునాళ్లు మొదలైన గుర్రాలకు తిరగణపద్విగా సమ
ర్పించిన దానపత్రికాశాసనం. తిరువాతి స్వదత్తాద్వీ
గుణ పుణ్యం... ఇత్యాది శ్లోకములు.

దీని తిరువాతిని తెలుగుదేశీ వంశము మాత్ర
మున్నది. "యిమ్మడికంప గౌనయ్యవారికి ఆ చంద్రా
ర్కము పుత్రపాత్ర పారంపర్యము సర్వం" అని
కలదు.

ఈ కంప గౌడి వంశీయులు శ్రీ. క. 1728
వఱకు తెంగుభూరి ప్రాంతమును పరిపాలించిరి.
మైసూరి దొడ్డ కృష్ణరాజు దళవాయి, దేవరాజ్యయ్య
వీరిలో చివరివాడగు ముమ్మడికంప వీరప్పను జయించి
యా రాజ్యములో దీని చేర్చెను.

ఈ వంశీయుల వృత్తాంతమును చెలుపు నొక
తాళపత్ర పుస్తకమిటీవల లభించినది. అందులో
మొదటి యాఱు పుటలు తెలుగు. తక్కినది కన్న
డము (?) దీనినిబట్టి వీరు తెలుగువారనియు, రాజ్య
వ్యవహారములు కన్నడ భాషలో చేయుచుండెడి
వారనియు తెలియగలదు. వీరి వంశ వృత్తాంతము
నాంగ్లేయ భాషలోను, కన్నడములోను విపులముగా
గలదు. వానినిబట్టియే నీ వ్యాసము వ్రాసినది. గంగా
గారి విలాసకర్త తెంగుభూరి నిర్మాతయగు కంప
రాయడే యగుట తెలుగునాగ ముద్రావహము.

ప ప ం :

శా ఫి

అల్పాంజ్ డాడె (వ)

“చిట్టిబాబూ,

ఈమధ్యనే మనకు ఒక పెద్ద గంపం తప్పింది. దాని అవలూనుంచి ఇంకా నేను లేరుకో చేలేదు. కవలపిల్లలు తప్పిపోయారు... ఒక పగలు, ఒక రాత్రి, మర్నాడు ప్రాద్దున్నా కూడా, కాసిలేట్ లో ఎక్కడా కనపడకుండా పోయారు.

అదివారంనాడు ప్రాద్దుటి భోజనాలవేళవరకు వాళ్లు తప్పిపోయినట్టే ఎవళ్ళుమీ కనిపెట్టనేలేదు. ఆవేళ ప్రాద్దున్నే తిగంటలకే వాన్నగారితో నిర్బీకి బయలుదేరేందుకు వాళ్ళకు మంచి బట్టలూ, అపి తొడిగి తలదువ్వీ, నీలుగా తళురుచేతాను.

ఇంతలో మీ అమ్మపను లేవో మాస్తా వాళ్ళ విషయమే మర్చిపోయాను. మీ అమ్మకూడా ఏదో ఆపదరాబోతుందన్నట్లు మరీ ఏదో భీతాహంతో ఉండటంవల్ల, ఆమెను వదిలిపెట్టకుండా మాదాల్ని వచ్చింది. అసలు జబ్బు చేసినప్పటినుంచీ కూడా, అల్లా ఏదో ఆపద రాబోయేటప్పుడల్లా అవిడ అల్లా మనాదిగా ఉండటం నీకు తెలిసిన విషయమేదా! మంచంలో కదలేని స్థితి వచ్చినకొద్దీ ఆమెకు మన మ్మలో ఇల్లాంటి భయపులాలోచనలు మరి ఎక్కువౌతూ వస్తున్నాయి.

అన్నదవతాతూ అనమయానికి మీ అమ్మ తన గదిలోనే ఉంది. ఇక మేం అంతా భోజనాలకు సిద్ధంగా కూర్చుని పిల్లలకోసం ఎదురుమాస్తా కూర్చుంటే ఎంతసేపటికీ పిల్లలు రాకపోలేదు. ఎల్లా ఉండో నువ్వే ఆలోచించుకో. తోటలు, వడ్డెన్నిటా వాళ్ళ పేదెట్టి గడ్డిగా పరిచాము. గొలవాసుకూడా, భాతలను పిలకటానికి ఊడ కోమ్ముబూరా గట్టిగాఉడదాడు. మీ సీతేర రాతాయ

ఒక ప్రక్కకు, నేనొక ప్రక్కకు వెదకటానికి బయలు దేరాం. మాస్పలేవ్, ట్రాన్స్ వీలు, తలో దిక్కునా వెదకటానికి వెళ్ళారు. అక్కా అందరం కాసిలేట్ చుట్టుపక్కలంతా గాలిస్తూ తిరిగాం. ఏ ఇద్దరు ఎక్కడ రేటుడపడా, “ఏమయింది” అని ఒకరడగటం మరొకరు “ఉపచా” అని పెదవి చప్పరించటం అవుతూ వచ్చింది. చివరికి ఒకళ్ళనొకళ్లు అడగటానికికూడా భయం వేయసాగింది. అల్లా గుండెలు దడదడలాడ్తూనే, చివరికి నూతులూ, గోతులూ అన్నీ వెదకసాగాం. అబ్బ! ఎంత దుర్దినమని! ఇక నేను మగ్గయ్యపుర మీ అమ్మగదికి పరుగెత్తుకంటూ వెళ్ళొల్లి వచ్చేది. చిరునవ్వు తేచ్చి ప్లెటూకొని, పంపాళాంతంగా ఉన్నట్లు నెమ్మదిగానే మాట్లాడుతూ కూర్చునే దాన్ని. పిల్లలనిద్దరినీ పెలవురోజుని, వాళ్ళ ఆత్మయ్యగా రెంటికీ ‘విన్నామూరిన’ గ్రామానికి పంపించానని చెప్పాను. అవిడ నమ్మినట్టే కనబడింది. కానీ తీరా సాయంత్రండాకా వాకు తెలిసి రాలేదు. అప్పుడు నేను అవిడగదిలో నేకూర్చుని, కిటికీలోంచి, పిల్లల కోసం తోటలూ దొడ్లూ వెతుకుతూ అటూ ఇటూ కదలరాన్న కాగడాల వెలుతురుకేసి మాస్తా కూర్చున్నాను. ఇంతలో పక్కమీదినుంచి అవిడ ఏడుపు సన్నగా నవబడింది. దెనికేతున్నావని అడిగితే, “ఏదో సాకు చెప్పకుండా దాడున్నాడు. కానీ, మీరు చెప్పకపోయినా నేను గ్రహించాను. అందు కని ఏడుస్తున్నాను” అంది. జబ్బుతో నీరసించి ఉన్నదేనా, ఆకంఠం మరి పసిపిల్లకంకలగా ఉంది. ఆతర్వాత ఇద్దరం మాట్లాడనేలేదు. కాని మేడమీద గదిలో ఏకాంతంగా కూర్చుని, ఇద్దరం ఒకేమాదిరి ఆడుతూ అనుభవిస్తూ కూర్చున్నాము.

చిట్టిబాబూ, ఈ కథంతా వరించి నిమ్మ చూపుపెట్టటం వాకు ఇష్టం లేదు. చివరికి సోమనాథం

ప్రాదున్న, మీ బాబాయివద్ద లంకలో పనిచేసి పోలేళ్లు, పిల్లనిద్దరినీ తీసుకొచ్చారు. ఆ లంకలో ఒక చిరుకులగుట్టవూడ ఇద్దరూ పోలిపోయి ఆకలితో నవనకలాడ్తూ, ఆ చరిలో, ఆ నీటి గాలిలో రాత్రంతా గడుపుతూకుర్చు ఉన్నారట. వాళ్లు అమాయకంగా చెప్పకొన్న కారణం ఇది. చిన్నప్పటినుంచే వాళ్ళిద్దరికీ, తమ పేరిటి భక్తయోగినులూ చేద్రామని ఉండేదట. సైంట్ మేరీ, సైంట్ మార్తాల కథ వాళ్ళిద్దరూ చదివారట. వాళ్ళలాగే, తెరచాపా, చుక్కెరీ లేని నాడలో బయలుదేరి, భగవంతుడు తమనేతీరానికీ తీసికొనిపోతే అక్కడికిపోయి, అక్కడి జనానికి భగవద్సందేశం ఉపదేశం చేద్దామని అనుకొన్నారట. అందుకని ఆదివారంనాడు చర్చిలో ప్రార్థన అనగానే నదీగట్టుకుపోయి, ఒక చేపలపడక కట్టుకొయ్యతాడు విప్పేసి, పడవలో ఇద్దరూ మోకరించి కూర్చున్నారు. ప్రవాహ గతిలో పడక కొట్టుకుపోసాగిందట. కాని ఏరు ఇంతనిండుగా ఉన్నా, గాలి జోరుగా ఉన్నా, నదినీదా సుడి గుండలున్నా, భగవదనుగ్రహం వైచిత్ర్యంతో, మీ బాబాయిగొన్న, లాసిబూరెట్ లంకవగర జమ్మలూ పడకనేల రాసుకొని ఒడ్డుకు కొట్టుకుని జమ్మలూ నిలిచిందట. నిజంగా భగవదనుగ్రహమే! భగవంతుడే మా ముద్దనిడ్డలను భద్రంగా కాపాడి మళ్ళీ మాకు ప్రసాదించాడు. వాళ్ళ గొనులు కొద్దనరిగి బాడి అయి ఉన్నాయి. బైబిలు పుస్తకాల బంగారపు పూత కాస్తపోయింది. మొగాలు భయంతో పోలి పోయి ఉన్నాయి. అంతకుముంచి ఆపద ఏమీ కలగలేదు. అంత అమాయకంగా వాళ్ళు చేసినందుకు వాళ్ళు నేను నేందుకూ మా కెవళ్ళకూ నోరు రాలేదు. పిల్లలను గట్టిగా కొగిలించుకొని, ముద్దాడి తేరు కొనేట్టు చేశాం. కాని ఆ అజడనుంచి మేర లేరు కొనేందుకే చాలా వ్యవధి పట్టింది.

అందికొన్నా ఎక్కువ బాధ పడిన వ్యక్తి మీ అమ్మ! కేం ఎవళ్ళుం ఆమెతో ఏమీ చెప్పక ముందే, అదే విధాన గ్రహించి బాధపడ సాగింది. కాని రెట్ ఇంటిమీదిగా మృత్యువు వయనిస్తోన్నట్లు తన కనిపిస్తోందని చెప్పింది. మామూలుగా ఎప్పుడూ ఓర్వితో కొంతంగా, నవ్వుతూఉండే ఆవిడ, ఆపుటి నుంచి ఏదో విచారంగా ఉంటుంది. మీ నాన్న గారూ, నేనూ ఎన్ని ఉపచారాలుచేసినా, ఎంత మంది ఆవిడ నెంత కనిపెట్టి మానున్నా ఆవిడలో ఆ విచారం తగ్గిట్టు లేదు. జీవబాలూ, నీకో గొంతు చెప్పడలనుకొన్నాను. ఆవిడ కన్నీటికొన్నా నీరూడ తెంక ఎక్కువైనట్లు వాడుతోస్తోంది. నిమ్మ గుడిచే. అక్షమానం జోగే పడుతుంది. మీ నాన్న

గారితో ధైర్యంచేసి ఆమాట చెప్పలేదు. ఆయనేమో 'నీ చదువు పాడోతుంది. పిలిపించడద్దం'టారు. నవ్వు పరీక్ష అనగానే నెలవులకు వస్తానన్నావు. రాలేదు. పోనీ క్రిస్మస్ కన్నావచ్చి మమ్మల్ని ఆత్మధర్మ అనం దాలలో ముంచెత్తు. మళ్ళీ మా జబ్బుమనిషి ఎప్పటి సంతోషంతో సుఖంగా చిరునవ్వు నవ్వేట్లు చేయి. నాయనా, తలిదండ్రులపోయాక, వాళ్ళని కనిపెట్టి చూడకపోయామే అని ఒక్కొక్కళ్ళం పడేబాధ ఎంతో నీకు తెలిసుంటే...

పొగమంచును తెనుల్పుకుంటూ, బద్దకంగా కొద్దికొద్దిగా బైటపడుతున్న శిశుకాలపు పొద్దుటి వెల్లురులో కిటికీపక్కనే నుల్పాని ఆ వుత్తరం చదువుతూంటే, జీన్, మరో ప్రపంచపు ముగ్గుర స్పృకులలో, అదేటి వాతావరణంలోని ఆ వాళ్ళ ల్యాన్సి, వెచ్చదనాన్ని, వెలుగునూ, నిద్ర సేవ్యంగా సౌరభాన్ని అనుభవిస్తూ నిల్చున్నాడు.

“ఏమిటా? నన్ను చూడనీ!”

కిటికీతెర తొలగించటంలో పచ్చని ఎండ వెలుగుపక్కమీదబడి పొన్నీకి మెగుకువచ్చి అనిద్ర బరువుమొగంతోనే మంచంపక్కనే తేలికమీద నిద్రం నిద్రిం గా ఉండే “మేరిలాండ్” సిగరెట్ ప్యాకెట్ కోసం చెయ్యిబాస్తూ అడిగింది. దివోసేయ చెప్తేనే ఈర్వతో ఎల్లా మండిపోతుందో తెలిసి ఉండటంవల్ల ఉత్తరం ఆమెకు ఇయ్యటానికి జీన్ ముందు భయపడ్డాడు. కాని ఉత్తరం ఆకారాన్ని బట్టి, ఎక్కడనుంచి వచ్చిందో, ఉత్తరం ఏమిటో, గ్రహించగలిగినమనిషిముందు దాచటం ఎల్లా కుదురు తుంది?

ఉత్తరం చదవటంలో ముందు పిల్లలు తప్పి పోవటం అదీ చదివి, ఆర్గ్రునుననుకూలాలై అట్టే ఉండిపోయింది. తలగడలు ఎత్తుగా అమర్చుకొని నిరాచార్యదితత్వంతో చెదరినకేశపాతం మెడ కిరు వైపులా తెల్లని నక్కుభుజాలమీదికి నల్లగా అలుము కొంటూ, చేతిలో సిగరెట్ తిప్పకొంటూ అల్లా చాలుగా పడుకొనే ఉండి ఉత్తరం చదువు తొంది.

ఉత్తరం చివరి కొచ్చేటప్పటికి ఆకస్మాత్తుగా కోపంతో మండిపోయి, ఉత్తరం నరికి ఉండబాటి, విసురుగా అతలలకు పారేసి ఉగ్రంగా ఉంటుంది. “ఈ ‘యోగినుల’ కట్టుకథలన్నీ నేను నమ్ముతానను కొకు! ఇదంతా నిమ్మ రసించటానికి అర్జిన కల పొలి కథ! తన అందాల అబ్బాయి కావాలని ఈ—”

అమాటలావుదామని చూశాడు. కాని అతను అజ్ఞే లోపలేపచ్చి బూతులు తిడ్డాంది. అంతకుముందెప్పుడూ అతనిముందర ఇంత బరిమిరి చూటాడలేదు. ఇంత రాక్షసి కోపపు కుక్కుతో ఇలా పచ్చి బూతులు తిట్టలేదు. మురికి కాటవ తూము పగిలి, ఆ మురుగుదూ, కుక్కు అంతా బైటికి పారిసట్టయింది. ఆమె పూర్వ జీవిత భాష పాండిత్యం అంతా బైటికి వస్తూంది. బాబారి రంకుటాండ్ర పచ్చి గ్రామ్యపుభాష అంతా వాడుతూంది. పెదవులు ఉబ్బిపోయి వణికిపోతున్నాయి. కంచం, వాడులు దడదడా కొట్టుకొంటున్నాయి.

ఓ! వాళ్ళ పన్నాగాలు తెలుసుకొనేందుకు పెద్ద తెలివితేట లక్కరలేదు! నీకేర ఇంటికల్పి ఇక్కడి విషయం అంతా వాగాడు. అక్కడి పెద్దలు నలుగురూ కూడబలుకొన్ని, దివోనీ సమ్మోహన విగ్రహం ఎరగా చూపించి, తమపిల్లడు ఇక్కడ తెగ తెంపులు చేసుకొని తనుదగ్గర కొచ్చేందుకు వేసిన పన్నాగం ఇది.

“నువ్వై గనుక వెళ్ళాకంటే, దాని వెట్టి వెంకళాయి మొగడికి ఉత్తరం వ్రాస్తాను! ఖబర్దార్ బాగ్రత్త! ఇదిగో చెప్తున్నాను...”

అమాటలంటూ, ద్వేషంతో కంపించిపోతూ, మొగం తెల్లబడి మెలికలు పడిపోయి, ఉగ్రంగా ఎఱివాడికి దూకపోయే అడ్డివిజంతువుగా ముంగార్ల మీద దేహం విగించుకొని కూర్చుంది.

రూడిలా ఆరేడ్డిగో ఈరూపంలో ఆమెను చూసినఘటం గానీన్ జై పీకి తెచ్చుకొన్నాడు. కాని ఈవాడు ఆ ద్వేషం తనమీదికి తిరిగింది. ఆ ద్వేష ఉన్నతరూపం చూస్తూంటే, అతనికి ఆమెమీదపడి కనీదిరా చావగొట్టాలనిపించింది. పరస్పరగౌరవాల వల్లగాక, కేవలం కామవాంఛే మూలకమైన, ఇలాంటి మహాబంధాలన్నిటిలోనూ, కామ ప్రోత్సహ ప్రకోపన త్తజాలలో, పశుప్రవృత్తికి విజృంభణ కనిపిస్తుంది.

ఏం చెయ్యరానిపనిచేస్తానో, అని భయపడి వెంటనే ఇల్లకదిలి ఆఫీసుకువయలుదేరిపోయాడు. వీధిలో దోవపొడుగునా, తన చేతులారా తను కూర్చుకొన్న ఈ జీవితంమీద కోపం ముడుకురాసాగింది. ఇప్పుటికైనా ఇలాంటి ఉడదానిపంజాలో చిక్కుకొకుండా బుద్ధి వచ్చిందా! ఎంత నైద్యం! ఎంత ఘోర పశుత్వం! అర, తన తల్లిని, చెల్లెళ్ళను, ఒకళ్ళ సేమిటి అందరినీ, ఎంతెంత నీడవుమాటలంది. ఏమిటి! తనకు తన యింటికిపోయి కుటుంబాన్ని చూసే చూక్కే లేదన్నమాట! అర! ఎలాంటి బంది

ఖానాలో తన్ను తను కట్టేసుకొన్నాడు. ఆవాడు విందు ఆనంతరం ఐనుపు పల్లెయ ధనువతి లలిత ముందరవగ్గుచూపులు తన మెడచుట్టూ ఎల్లా కీరింపబడ్డదీ జ్ఞాపకం చేసుకొన్నాడు. ఆ భావబంధం ఎంత క్రూరంగా, గాఢంగా తన్ను ఇరికించుకొని తన బంధుమిత్రులందరినీంపి తనను చేదించి ఎల్లా వేరుచేసి, గట్టిగా విగిసిపోయి ఉండ్లో గ్రహారాక్షసు ఇక మనస్సును స్థిరపరచుకొన్నాడు. ఏది ఏమైనా సరే, ఆ రాత్రి కానీలేట్ కు ప్రయాణమై తీరుతాడు.

ఆఫీసులో పనులు ముగించుకొని పెట్రోలిటీ నమోదు చేయించుకొని త్వరగా ఇంటికొచ్చాడు. ఇంటిదగ్గర పెద్ద రథన జరుగుతుందనే అనుకొంటూ వచ్చాడు. అన్నిటికీ, చివరికి తెగ తెంపులు చేసికొని విడిపోయేందుకుకూడా, సిద్ధమయే ఇంటికి వచ్చాడు.

కానీ తీరా ఇంటికి వచ్చేటప్పటికి, ఫాన్సీ అతిసాగుపుగా మారిపోయి ఉంది. కళ్ళు జ్యోతుల్లా అయిపోయి కన్నీటిచారలు బుగ్గులనిండా కనబడుతూ, ఆ ఏడ్చు పొంసు ఆరిపోవటంతో సాగుచేపోయి, బహుమనయ సంపన్నురాలయినట్లుగా అతి దీప్తికతో ప్రవర్తిస్తుంది. ఆ కుంచించుకొనిపోయి, మెత్తపడి పోయినరూపం చూసేటప్పటికి అతనికి ఏమి చెప్పటానికి నోరు రాలేదు. ఏ నీళ్ళయ్యానికి రాతలానికి కుదరటంలేదు.

చివరికి మొగం విగించుకొని, “నేను ఈ సాయంత్రం వెళ్తున్నాను” అని దిట్టరితనం తెచ్చుకొని అన్నాడు.

“మంచిదీయ్. తప్పకుండా వెళ్ళిరా. మీ అమ్మను చూసిరా”—అని లాలిస్తూ ఆతనిప్రక్కన చేరి “అన్నిటికన్నా ముఖ్యవిషయం, వాకుకోపం వచ్చిందని మర్చిపో. వాకు నువ్వంటే వల్లకూతిన ప్రేమ. అందుకని, ఏది వచ్చినా ఇట్టే పిచ్చుకోపం వచ్చేస్తుంది.”

ఆ సాయంత్రం అంతా, అతని పెట్టి చేదా సర్దుతూ, ప్రతివిషయానికి ఆస్వాదంగా పెద్ద కామాటంచేస్తూ, కాపురం కొత్తకోణాలలో ఉన్నంత మృదుమృగం గానూ ఉంటూ, అతన్ని లాలిస్తూ, తన పశ్చాత్తాపపరిచేదననంతా ప్రతిభంగిమలోనూ వ్యక్తిక రించుకొంటూ నడుచుకొంది. బహుశ్యా అల్లాఅయితే అతని బుద్ధి వారి అగిపోతాడని అకపడి ఉండవచ్చు. కాని “వాదో ఉండిపో” అనుకూలం నోటితో ఒక్కసారై వా అవలేదు. చివరికి అన్ని సర్దుకూపు రీతియి చివరి వీడ్కోల్లు సమయమి అసక్తుమయేటప్పటికి, లతలాగా అతన్ని చుట్టేసుకొని, అగా

టవు కాగిరింతలో, తనలోనితనను కొంతగానైనా అతని కర్వణమొనర్చుకొని, ఆ ప్రయాణంలోనూ ఆ ఎడతాటులనుకూడా, తన కిరీరార్థం అతనిలో భాగమై వెంట నిలవాలన్నట్లు, అతన్ని పట్టుకు పోట్లాడింది. తుది వీడ్కోలుగా ముద్దు పెట్టు కొంటూ “జీన్, నామీదేం కోపం రాలేదుకదా! నాతో చెప్పనా?” అంటూ గొణిగింది.

* * *
జీన్! చిన్ననాడు తను పడుకొన్న తన ఇంటిగదిలో పడుకొని నిద్ర లేస్తాంటే ఏం ఆనందంగా ఉంది! తన రాకతో సంతోష సంభ్రాంతం లై పోయిన తన కుటుంబంవారంతా ఆహ్లాదంగా ఎదకు హత్తుకొన్న గాటవు కాగిరింతల చెచ్చదనం ఇంకా నుండల నావరించుకొనే ఉంది. తన ఆ చిన్న మంచపు దోమ తెరమీద, అనేదోట, కిటికీ సన్నని చిల్లుల్లోంచి పొద్దుటి ఎండవార, చిన్ననాటి లాగే అల్లాగే రమ్యంగా పడుతుంది. పరాయిచోట్ల వేకువకలలుకంటూ ఆ ఎండవారకోసం నిరీక్షిస్తూండే వాడు. తన చిన్ననాటి ఆ నెమళ్లు, ఈనాడూ, ఆ బురుజులమీద అల్లాగే కూర్చుని కూతలు కూస్తున్నాయి. నూతిగిలక కిరీగిరీమంటూ విసబడుతుంది. గొట్టెలమందల తోలుకెల్లాన్నట్లు నాటి గీటల సంతల రావం విసబడుతుంది. అంతటితో లేచి కిటికీ తలుపులు బార్లగా తెరచి గోడలకు కొట్టుకునేట్టు విసిరాడు. నది ఆనకట్ట భూములు తెరిచినట్లు, మారెరీ రళ్ళి మరుగులు కమ్మకంటూన్న ప్రవాహంలాగా తెరలుతెరులుగా గదిలోకి పొర్లి వచ్చింది. దూరాన ద్రాక్షతోటలు, ఫలవృక్షాలు, ఎండలో తళతళలాడున్న తమలవృక్షాలు, అన్నీ ఏకవంపుగా కొండ దిగువకువచ్చాయి, రోన్ నది అంచుదాకా విస్తరించి, నదిని స్పృశిస్తూ రమ్యంగా ఉన్నాయి. ఇంత ప్రాద్దుటివేలోకూడా ఆ ఆకాశం మంచు తెరచారి కన్నా లేకుండా, నదీవాయువులు శుభ్రపరిచినట్లు సాంద్ర స్వచ్ఛగరుడనీలవర్ణంతో ప్రకాశిస్తోంది ఆ ప్రాతర్నదీవనాలు ఇప్పటికీ తను సంతోష నృత్యకొలాహలంతో గాఢంగా వీడ్చు ఆ కొండకోన కోననంతటిని ఆనందతరంగాలలో ముంచెత్తుకున్నాయి.

ఈనాటి ఈ మెళుకువ రాకటాన్నీ—తన కామంలాగే కళంకితమే గాబుపటిన్నట్లు ఆకాశం కనబడే వారినిలో మెళుకువరాకటాన్నీ—పోల్చిచూసి కొని, జీన్ ఈ స్వేచ్ఛా ఆనందాలను నెమరేసుకొంటున్నాడు. పొద్దుటి ఎండ చెచ్చదనంలో ఆ తెల్లని ఇల్లంతా ఇంకా నిద్రపోతున్నట్టే ఉంది. గదుల కిటికీతలుపులన్నీ మూసే ఉండి ఇంకా ఇల్లు కను

రెప్పులు మూసుకొనిఉన్నట్టే ఉంది. కాస్త తనలో స్వాప్యం చిక్కించుకొనేందుకు ఈ ఏకాంతం లభ్య మాటంబూడా అతనికి సంతోషం చేశారైంది. తన ఆత్మ రోగవీడితమై, జబ్బునించి ఇప్పటికే లేచుకొన ప్రారంభించినట్లు ఈ ఆరోగ్య నేకరణ సమయంలో ఈ ప్రాంతంతో అత్యంతసర మున్నట్లు, భావనలో పడ్డాడు.

ఇంటి ముందుచప్పరంమీదికి నడిచాడు. అక్కడి నుంచి మంటపం దిగి కొండపగువ ఆరామానికి— కేసిలేల్లకు దక్షిణపుప్రక్క ఎగువనున్న తమాల వృక్షాలతో పునే వాళ్లు ఆరామం అనేవారు—ఎగుడు దిగుడుగా ఉన్న కాలిబాటను ప్రయాణం సాగించాడు. బాట అంతా ఎండిపోయిన తీగలు ముక్కుచేరి పొచిబట్టి బారుడు బారుడుగాకూడా ఉంది. అతని కుక్క “మిరకెల్,” మునీల్లయిపోయి కుంటిదయింది. అదికూడా, తన నెలపునుంచి బైటికివచ్చి, అతన్ని వెంటబెస్తూ నిశ్శబ్దంగా వస్తూంది. మును పెన్నో సాళ్లు ఇద్దరూ, ఈ ప్రాద్దుటి పీకాయలు తిరిగారు.

ద్రాక్షతోటలకు చుట్టూ తమాల వృక్షాలు కంచెగా దట్టంగా పాతారు. ఆ కొరడిదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి కుక్క కాస్త వెనుకాడింది. ద్రాక్షతోట పురుగు పట్టకుండా, అడుగునాతా గండ్రపు ఇసుక తోటనిండా దట్టంగా పోయించాడు కాస్పల్. పురుగును జయించటానికి ఆయన ఈ క్రొత్త ప్రయోగం అవలంబించాడు. అక్కడి గండ్రయసుకలో, ఆ ముసలికుక్క నడవటానికి చాలా కష్టంగా ఉంది. తోటలోకి కట్టిన ఎగుడుదిగుడు మెట్లుకూడా కుక్క ముఠలి పాదాల మెత్తలకు కఠినంగానే తగులు తూన్నాయి. కాని యజమానిననుసరిస్తూన్న సంతోషంలో ఆ కుక్క అల్లాగే సాగివస్తూంది. కాలికి కష్టం తోచినప్పుడల్లా, సన్నగా భయంభయంగా కుయ్ కుయ్ అడుగుతూ, బండరాతిమీద పడేసిన పీతలాగా అడుగుకుక్కి ఆగుతుంది. జీన్ కుక్కవంక చూడటంలేదు. తన తండ్రి కాపుల పడ్డకుటూ— ఆయనచేస్తూన్న “ఆలికాంట్ మొక్కుల” ప్రయోగాలన్నీ గత రాత్రి వివరించి ఉన్నాడు— ఆ కొత్త విషయాల్నీ బాగైతగా పరిశీలిస్తున్నాడు. మున్నటి ఇసుకభూమిలో పైకి పొడుచుకొనివచ్చిన కొమ్మ మొదళ్ళన్నీ బలంగా, బాగాఉన్నట్టే కనబడుతున్నాయి. పోనీ పాపం ఇప్పటికీ ఆయనపడ్డ పాటును ప్రతిఫలం కలుగుతుంది. దక్షిణ సీమల పెద్దపెద్ద ద్రాక్షతోటలన్నీ నాశనమయేకాలంలో కాసిలేల్ ద్రాక్షతోటలన్నీ బాగుపడతాయి.

అకస్మాత్తుగా అతనిముందర ఒక తెల్లని తల కట్టు పైకి కదిలింది. దినో! ఇంట్లో అందరికంట్టే

ముందే నిద్రలేచే, దివోసీ, ఒకచేతిలో మొక్కలు కోసే చిన్న కత్తి ఉంది. రెండోచేత్తో ఎవో విసరి అవతల పారేస్తోంది. విత్తంపాలబుగ్గలా ఉండే ఆ మె బుగ్గలు ఆ అదలులో ఎత్తగా కందిపోయాయి. "ఎవరు, జీన్, నవ్వా! అదరగొట్టేశావు. మీ నాన్న గారేమో అనుకొన్నాను." అని ఇంకలో కేరుకొని బిడ్డకిని ముద్దు పెట్టుకొని "బాగా నిద్ర పడిందా?" అని అడిగింది.

"చాలా బాగా నిద్రపోయాను, పిన్నీ! కాని నాన్నగా రొస్తారని ఎందుకూ అల్లా అడిగి పోయాను?"

"ఎందుకంటే..." అంటూ అప్పుడే తను పెక్కి లించి పోకేసిన మొక్క మొదలుతీసి చూపించి చెప్ప సాగింది. "కాస్తలోగారు ఈమాటు తప్పుకుండా పురుగును రూపు మాపుతానని నీతో అన్నార కాదా? అన్నారా! చూడు! ప్లు! ఇదిగో పురుగు మళ్ళీ తయారయింది."

జీన్ అటు చూశాడు. పసుపు పచ్చని చిన్న బూజు ముక్కుగొడుగు పట్టివట్టుగా చెట్టుమ్రనికి చిన్నగా పట్టిఉంది. దాదాపు ఆ బూజు కనబడటమే లేదు. ఈ చిన్నకీటకమే వ్యాపించి వ్యాపించి, రాష్ట్రాలురాష్ట్రాలను, అశుకగుహ, అంగుళం అంగుళమా, నాళినంచేసి వదిలి పెట్టింది. ప్రకృతినిచిత్రం! అటు సర్వజీవప్రాణదమై రమ్యమైన ప్రాణిసూర్యా తపము, ఇటు రూపుమాపటాని కలవికొని స్వల్పాతి స్వల్ప వివాళకీటకము!

"ఇప్పుడే మొదలుపెట్టాంది. మామనెలలో తోటంతా తీనేస్తుంది. మీ నాన్నగారు ఆభిమానంతో, మళ్ళీ కొత్త మొక్కలు తెచ్చి నాటుతారు. మళ్ళీ కొత్త మందులు, చికిత్సలు—తీరా ఒకనాడు..." అంటూ నిరాశగా ముగించి అది భంగిమతోనే వాక్యభావాన్ని పూర్తిచేస్తూ, ఆ నైరాశ్యాన్ని ఇసుమడించేసింది.

"ఆ! అయితే పరిస్థితి అంత అధ్వాన్నంగానూ ఉండవచ్చుమాట!"

"ఎందుకూ, కాస్తలోగారి విషయం నీకు తెలుసుకుకదా. ఆయననోటివెంట ఏమాటా చెప్పరు. ఎప్పటిలాగే ఇంటిగుర్తులకు డబ్బుచూత్రం నాచేతికిమానే ఉంటారు. కాని మొగంమాస్త్రీ ఆయన పక్షేబాధ తెలుస్తూనే ఉంటుంది. అనిగ్రీన్ కో, ఎక్కడికో వెళ్ళి, అప్పు పుట్టించుకు వచ్చేందుకు ప్రయత్నిస్తారు"

"సిజీర్ బాబాయనంగలేమిటి! ఆయన పల్లపు పాగువద్దలి ఎల్లా ఉంది?" అంటూ అడిగాడు

జీన్. ఇంటి కథ వింటూంటే అతని దిగు రెక్కుచైంది.

భగవంతుడి దయవెల, అటు పరిస్థితులన్నీ బాగానే ఉన్నాయి. కిందటి ద్రాక్షపంటతో ఏకైకాగుల ద్రాక్షపం తయారయింది. దాంతో కాస్తలోగారుకూడా, బంజరుగాఉన్న పల్లపుతోటల వ్యవసాయంకూడా అతినికే అప్పుచెప్పారు. గత మామనెలనుంచి ఆ తోటలు నీటిమంపుక్రిందే ఉంచారు.

అవిచెల్తూ, తనభర్త, యోకేలా, చేస్తూన్న ఘన కార్యానికి గర్వపడుతూ తమ నిల్వన్న నట్టనిది నుంచి, దూరాన పెద్దపెద్ద ఉప్పునీటిగుంటలూఉన్న ముంపుపాలాలను చూపించింది. ఆ గుంటలచుట్టూ సున్నపురాయి గట్లుగట్టి ఉన్నాయి.

"రెండేళ్ళలో అవి పంటతోస్తాయి. అటు లాపి బూరెల్ లంకతోటలూ, ఇవీ డి.ఎ.మోట్ తోటలూకూడా అప్పటికే పంటకు రూపొచ్చు. మీ బాబయ్య అవిఎవరితో చెప్పకుండాకొన్నాడు. రెండేళ్ళలో మనమూ భాగ్యవంతులమారాము. కాని అంత వరకూ బిగబట్టుకొని ఉండాలికదా. ప్రతి ఒక్కరం ఎవరికీ చేరనేనంత త్యాగం వాళ్ళం చేస్తూ రావాలి ఉంటుంది."

త్యాగంవిషయం, అతిసంతోషంతో, ఆ విషయంలో ఏమీ ఆదుర్దాలేనిశ్రీలూగ, అంత కేలికగా సంసిద్ధురాలైఉన్న శ్రీమట్లాడుతూంది. ఆ మొమాటులు వింటూంటే జీన్ మనస్సులో ఆకస్మికంగా ఏదో భావం మెరసి, అదే కంకణస్థిలో అన్నాడు.

"త్యాగాలుచేసి తీరుతాము. దివోసీ."

ఆనాడే ఫాస్ఫీకి ఉత్తరం వ్రాశాడు. ఆ ఉత్తరంలో తన తదిదండ్రిలు ఇకనుంచి తనకు డబ్బు పంపలేరనీ, తనకొచ్చే కాస్త జీతంతప్ప తన కళ్ళతోమీ ఆధారంలేదనీ, ఆ పరిస్థితుల్లో తాము ఇద్దరూ కలిసి కాపురం గడపటం ఇక అసంభవమాయెదనీ తెలిపాడు. అంటే ముందు, ఎప్పుడో రాగలదని తాను అనుకొన్న ఎడబాటు, ఆవిడకాల కళ్ళూనికి మామ నాలుగేళ్ళు ముందుగానే వచ్చిందన్నమాట. కాని ఆమె, పరిస్థితులు ఎంత క్లిష్టంగా ఉన్నాయో యెలానూ తప్పక గ్రహించగలదనీ, తన దుస్థితికి తనను జారీ దలుస్తుందనీ, బాధాకరమైన తన ఈ విధ్యుక్త ధర్మనిర్వచనంలో తనకు తోడ్పడగలదనీ ఆశ ప్రకటించాడు.

కాని నిజంగా ఇది త్యాగమా? శ్రీమెచ్చు, ఈనాడు మళ్ళీ తన మటుంబ-ప్రాశ్నతోకే స్వల్ప

గులభ, నిమ్మలొక్క చాత్తులూరిత వాతావరణం లోకి తిరిగి రావటంతో, అక్కడి జీవిత కళ్ళుల దుర్గం ధాన్య వదులుకోని కైటపదానని, అతను, మన ముల్లో సంతోషించటంలేదా? ఆ ఉత్తరం వ్రాయ టంలోకూడా, ఏ సంతోషము, బాధ, లభమైనా లేకుండా వ్రాసేశాడు. ఇంక రాకాక, ఆవిడగిరిమంచి తచ్చే ఉత్తరానికి జవాబు అలోచిస్తున్నాడు. తప్ప కుండా మండిపోతూ తిట్టా, తెదిరిస్తూ ఉత్తరం వ్రాస్తుంది. తన ఆత్మబంధువుల అమాయక వాత్స ల్యము తనకు కవచంగా ఉపయోగించుకొని ఆమెకు ప్రతిః ప్రతి చెప్పాడు. అటు తన తండ్రిని చూడండి. ఆయనకన్నా గర్వంతో తలఎత్తుకొని తిరగగల మగవాడెవడు. నిగ్గయిన మనిషి, శిష్టుడు, పురుషోత్త ముడు. ఆ చిన్నచెల్లెళ్ళిద్దరూ, వాళ్ళ అమాయక తవనాలతో నిజంగా దేవతాసమలే. ఇక్కడివాతావరణమో! ఆ కుమార వికాలమైన ప్రకృతి, ఆ కొండల బారులు, పర్వతపునలుగు, కొండలగాలి. ఆ అవంత ఆకాశపు తంపు. దురితప్రవాహరమ్యమై, సీమ నంతనూ అవస్తాన్న ఆ నదీమతల్లి, అక్కడి క్షీతిజ రేఖల సౌభాగ్యము. ఇదంతాకూడా ఆమెను కాదనేం దును ప్రబలహేతువుగా చూపెట్టగలకు. ఒక్కసారి తన కామకలాపాన్ని నిందావలోకన మొనర్చుకొని చూశాడు. ఆ లాలసలో ఎన్ని హీన, నీచ ధాతువులు సంకలనమై ఉన్నాయో పారజామకొంటూంటే, ఏదో ప్రాణాంతకమైన మనస్తృపు జ్వరం బారిబడి ఇప్పుడప్పుడే తేరుకొంటున్నట్లుగా అతనికి కనిపి చింది.

ఉత్తరం పంపాక విదారుకోజలు గడిచాయి. ఒకమహామారుతాన్ను నుసరించివచ్చే నిక్కబరతకోజల నలముకొంది. రోజూ ప్రాధున్నా సాయంత్రం, జీన్ పోస్ట్ ఆఫీసుకు పోయి ఉత్తరాలలో తిరిగి వస్తు న్నాడు. అతనిలో ఎంత కలకరం బయలుదేరింది. ఆమె ఏం చేస్తోంది? ఏం నిశ్చయించుకొంది? అసలు ఏది ఏమైనా, జవాబు ఎందుకు రాయలేదు? నిరంతరం ఇదితప్పవేరేవిషయాలలో చింతింపలేకున్నాడు. రాత్రిళ్ళు, వరాంధాలలో జోలపాడ్లూన్నట్లుజోరుగా విక్రమిస్తూ గాలి హోయకు దివాణం అంతా, నిద్రిస్తు జోలకూంటే, తన చిన్న పడకగదిలో నితేర బాబాయితో ఈ విషయం చర్చిస్తూ కూర్చునే వాడు.

“ఇక్కడికి వచ్చినా రాగల మనిషే సుమా!” అంటాడు సీతేర బాబాయి. అతగాడు, జీన్ చివర వ్రాసిన ఉత్తరం కవచంలోనే, తనవి రెండు ప్రామి సరి నోట్లు కూడా, —అరు నెల్ల కొకటి, ఏడాది కొకటి, తడితో సహా అప్పు లిచ్చేటట్లు వ్రాసినవి—

పెట్టి పంపించాడు. ఇక్కడా అప్పు తెచ్చుని వచ్చి కూర్చుంటుండేమానని ఆదుర్దాలో మునిగిపోయాడు. ఆ నోట్ల అడిగితే ఇప్పుడెలా తీర్చగలుతాడు? దివోనీకే ఏమని చెప్పకోగలుగుతాడు? ఆ అలోచన వచ్చేటప్పటికీ అతనికి ఒక్క కంపరం కల్గుతూంది. సంభాషణ ముగించుకొని క్రంగిపోయిన బుజులతో లేచి నుంచుని, చిలుముగొట్టం త్రిప్పుకొంటూ విచారంగా “సరేరా అబ్బాయి, పోయి పడుకొంటా! ఏమయినా, నువ్వు ఇల్లా చేయటం, చాలామంచివనే సుమా!” అంటూ బయలుదేరిపోతుంటే, జీనకు నుండెలు కలిగివట్టు ఆ బాబాయిమీద జారికలిగేది.

చివరికి ఇన్నాళ్ళుగా వేచిఉన్న ఆ ప్రత్యుత్తరం వచ్చింది. మొదటి పంపులలోనే, “నా ప్రాణ ప్రేమమూర్తి, ఇందాకా నీకు ఉత్తరం వ్రాయ లేదంటే, నిన్ను ఎంత పూర్తిగా అర్థంచేసుకోగలనో, ఎంత పూర్తిగా ప్రేమిస్తున్నానో, కేవలం మాటలతో మాత్రమే గాకుండా, చేతల్లోకూడా చూపించదలచు కొనే, ఆగాను.” అని చదివి తేల్లబోయి ఆగాడు. రణదుండుభులు ప్రాగుతాయని నిద్దపడి ఉండగా, మధుర గీతాలాపం వినిపించినట్లుంది, అదిరిపడాడు. వెంటనే చివరి కేజీ త్రిప్పిచూశాడు. “ఆ మరణ పర్యంతం విశ్వాసంతో నిన్నుంటి పెట్టుకొని ఉండే కుక్కను. కుక్కలాగే, నన్ను నువ్వు కొట్టినా తిట్టినా, మళ్ళీ నీ ఒళ్ళోకే దూకి నిన్ను బుజ్జగించ చూస్తాను...” అని చదివాడు.

అయితే తన ఉత్తరం అందలేదా! కాని పంక్తి, పంక్తి, కళ్ళనీళ్ళతో చదువుతూంటే, ఇది తనకు జవాబేనని, ఈ విషయవార్త రాగలదని ఎన్నార్యమంతో ఛానీ తయారయే ఉన్నదని విదితమౌతూంది. కానీ రైల్వేలో చిక్కులవల్ల, ఈ వియోగం తప్పదని ఆమె అనుకొంటున్నట్లే తెలిసింది. వార్త విన్న వెంటనే, అతనికి భారంగా ఉండ కుండా ఉండేందుకై ఎక్కడైనా ఉద్యోగం చూసు కొందామని బయలుదేరింది. బాయి. డి. బూలోన్ అవెన్యూలో, ఒక భాగ్యవంతురాలు నడుపుతూన్న వసతిగృహంలో, మేనేజర్స్ గా ఆమెకు ఉద్యోగం దొరికింది. నెలకు నూరు ప్రాంతం కులు జీతం. వసతి, భోజనం, హోటలులోనే ఉచితంగా ఇస్తారు. అది వారాలు నెలవు.

“మాడు, నా ప్రాణమూర్తి! ప్రతివారం ఒక పూర్తిరోజంతా మనం ప్రేమించుకొంటూనే ఉంటుంది. నీకు కూడా, ఇప్పటికీ, మనం ఇద్దరం కలిసిఉండాలనే ఉందికాదా? ఏం, కాదు?” నేను పడుతున్న ఈదుర్భరప్రళయ ప్రతిఫలం తప్పకుండా

ఇయ్యనా? ఇంతకంటా నా జన్మలో నేను ఒకళ్ళ దగ్గర పనిచేయటం ఇదేమొదలు—నువ్వు ఉపాసించే నా ఉపాసించలేని ఎన్ని నెచ్చెలలో పోయినా, ఈ అపార్థిల బానిసత్వానికి ఒప్పుకొన్నాను. నాకున్న విశ్వంఖల స్వేచ్ఛాప్రియత్వానికి, ఈ బానిస బ్రతుకు చాలా కష్టమే. కాని నీమీద ప్రేమకొసం ఈకష్టం పడగలుగుతున్నా ననుకోవటం, నామనసుకు ఎక్కడలేని సంతృప్తి ఇస్తుంది. నీకు నేను ఎంతో అచ్చిఉన్నాను. ఇతరు లెవ్వరూ ఏనాడూ, ప్రసక్తి అయినా లేని, అనేక సద్యపయాలపై నాకు అభిమానంకలిచి, నేను అవి అర్థంచేసికో గలిగేటట్లు చేశావు! ఓ! ఇంతకుముందే మనం కలుసుకోగలిగి ఉంటే ఎంతబాగుండే! కాని నేను మగవార్య కాగిళ్ళలో నలిగిపోతున్న రోజుల్లో నువ్వుంకా తప్పటమగులు చెయ్యటమైనా నేర్చుకోలేదు. ఇంకా కొన్నాళ్ళు నీతో ఉండాలన్న తీవ్రవాంఛను, నీతోపే ఉండాలన్న దృఢనిశ్చయాన్నీ, నువ్వు నాలో కల్గించినంతగా, వాళ్ళల్లో ఏ ఒక్కరూ నాలో కల్గించలేకపోయారు... ఇంక నీ యిష్టంవచ్చినప్పుడే ఇక్కడికిరా—నీ గది నీరాకను ఖాళీగా సిద్ధంగా ఉంది. అందులో నాసామాను లొక్కటిలేవు. అన్నిటికన్నా ఆసాదులన్నీ ఖాళీచేస్తూ ఆస్పృతులన్నీ తోసేసుకోవటమే మరి కష్టమేదాయింది. అక్కడ నా రాపచిత్రిం ఒకటిలేవు, నా వస్తువేదేదీ నీకు కనబడదు. అదికూడా విన్నేమి బాధించదు. దాని వంక దయతోమాత్రం అప్పుడప్పుడు చూడమని ప్రార్థిస్తున్నాను. ప్రియతమా! ప్రియతమా! ఒక్క ఆదివారాలమాత్రమే నీ భుజబంధం మధ్య నాస్థానాన్ని అట్టే ఉంచగలిగా వంటేచాలు—అది నాస్థానం—నువ్వరుగుదువు కదా...”

ఆ తర్వాత మృదుమధురమైన లాలవలు—తల్లి పిల్లి, పిల్లల దేహాన్నంతనూ నాకుతూ శుభ్రపరుస్తూ వుంటు, దేహమంతటా మృదుప్రకోపనం కలిగిస్తూ నులివెచ్చని ముద్దుల ఓలలాడింపులు—ఆ ఉద్రిక్తతవ నాలకు ఆ ఉత్తరం కాగితం తన చెక్కిరికి రాను కొన్నాడు. ఆ అనురాగం ఆ కాగితంలో నుంచి లైటికివచ్చి, సజీవంగా, నెచ్చెవచ్చగా, ప్రియురాలి నువ్వు త్రిలో ముద్దుల మరికిస్తోందా అన్నట్లు.

సికేర్ బాబాయి, భయం భయంగా “నా ప్రామిసరీ నోట్లవిషయం ఏమన్నా వ్రాసిందా” అని అడిగాడు.

“నీనోట్లు రెండూ చెనక్కి పంపించేసింది. నీవు భాగ్యవంతుడివయ్యా! తీర్పుకోవచ్చునని అంది”

బాబాయి, గుండె జబ్బులవంతా తీర్చిపోయి

నట్లు, ఒక్క నిమిషార్లు విడిచాడు. మహాదానవ దంతో అతని మొగమంతా వికసించింది. ఆ బయత్తు తీరటప్పటికి సంతృప్తితో వల్లెటి చూచాడు తన మంతా, మాటయాసలో వెలువరిస్తూ అన్నాడు.

“అలా! నే చెప్పానుగదరా అబ్బాయి—అ మనిషి దేవతరా!”

అని యింతలో అతని సహజ వాచాలభోరణిలో మరో భావం అందుకొన్నాడు. చందలచిత్తం, ఏ ఒక్క విషయం క్రమంగా ఆలోచించలేకపోవటం, ఇప్పుడన్న విషయం మళ్ళీ తనానికి జ్ఞప్తి ఉండక పోవటం, సీకేర్ బాబాయిలో విశ్వ లక్షణాలు. ఆ భోరణిలో నే ఇచ్చే మరో విషయం మాట్లాడుతున్నాడు.

“కాని మనిషిలో ఏం ఉద్భవంరా అబ్బాయి! అతే, ఏం కోపం, ఓ! తలమకొనేనే నాకు గొంతుకు పొడి ఆరిపోయింది. ఎందుకూ! తనప్రియురాలు లామెర్నా వ్రాసిన ఉత్తరాలు కార్య చేసే చదివి వినిపిస్తూండే రోజుల్లో, అప్పు ఇల్లాగే అనిపించేది...”

సికేర్ బాబాయి మొదటిసారి పారిస్ కు వెళ్ళటం, హాటల్ కుబాలో దిగటం, ‘వెయ్యనాకుడు’ పిల్లతో ప్రేమకలాపం—ఆ గాధంతా జీన మళ్ళీ విచారించింది. కాని అవి అతని చెవి కెక్కటం లేదు.

జీన్ లో ఒక అహంకారం పొటమరించు కొంటూవచ్చింది. ఫాన్నీ పూర్వ ప్రేమికులు, అంతంత క్లిగినంతలూ అంతంతటి మహా పురుషులూ అయినా, ప్రతి ఒక్కరూ ఆమె వంతకంతకు అధా: పాతాళానికి దిగవ్రొక్కుతూ వచ్చారు. కాని తనో! కేవలం తన సచ్చిలక్ష్మి మాత్రం చేతనే ఆమె నా బురదగులునుంచి ఉద్ధరించేందుకు బహుశాగ్ని సిద్ధంగా ఉన్నాడు.

ఆమె ఒక మధ్యేమార్గం చూపించినందుకు, తమ ఈ బంధం కొంచెంకొంచెంగా సడలిపోయేందుకు అవకాశం చూపించినందుకు, ఆమెపట్ల కృతజ్ఞుడై పోయాడు. ఆమె కూడా కొత్త అలవాట్లు చేసుకొంటుంది. స్వతహాగా బద్ధకస్తురాలైన ఆమె పనిపాటల కలవాటుపడటం చాలా కష్టమే కావచ్చును. కానీ అలవాటు పడగలదు. మర్నాడే ఆమెకు ఉత్తరం వ్రాశాడు. జ్ఞానవృద్ధుడు పితృవాత్సల్యంతో ఉపదేశం చేస్తున్నట్లుగా వ్రాశాడు. ఆమె సంస్కరణాభిముఖంగా ఉన్నందుకు ఆభినందించాడు. ఆ తనతిగ్గుచూ మెల్లటిదో, అక్కడి కల్లాటి మనుష్యులు వస్తూతా వస్తూ వాగ్రక్షగా ఉండవలసిందని మోపు

విక యచ్చాడు. ఆమెలోని అలసత్వం—ఎంత తేలికగా పరిస్థితులకు లొంగిపోగలదో—ఆ విషయాలే అతనికి అనుమానాలు కలిగించాయి. తీరా అల్లా లొంగిపోయి, “ఏం చెయ్యమంటావ్? పరిస్థితు లల్లా ఉన్నాయి—” అంటుంది.

ఫాన్సీ ప్రతిరోజూ అతి వివశులతో పనిపల్ల వ్రాసినట్లు, అతనికి ఉత్తరాలు వ్రాసేది. తనున్న చోటలో నా లేఖలలో చిత్రించి చూపించింది. చాలా కష్టమైన విదేశీ కుటుంబీకులూ దినే చోటలు. క్రిందఅంతస్తులో పెరువియన్ కుటుంబం ఉన్నారు. తల్లి, తండ్రి, పిల్లలు, చాలామంది నాకత్తు ఉన్నారు. ఇండ్లో అంతస్తులో రవ్వగిన కుటుంబం లున్నాయి. ఒక డచ్చి వర్తకుడు, పగడాల వ్యాపారి, ధనికుడున్నాడు. మూడవ అంతస్తులో, హిప్పోక్రేట్ మెలో రింగు-మాస్త్రు ఇద్దరు ఇంగ్లీషువాళ్ళు ఉన్నారు. చాలా నీటుగా, ప్రతి విషయంలోనూ, అతి నికార్సంగా ఉంటారు. ఆ అంతస్తులోనే, స్టటిగార్డు సంచి వచ్చిన వైజీమరాలు ఫ్రాన్సిస్ మెన్సావోగిలో ఉంది. చాలా ఆకర్షణీయమైన వ్యక్తి. ఆమెతో ఆమె తమ్ముడు రియో కూడా ఉన్నాడు. పాపం ఆ అబ్బాయికి ఊయవ్యాధి. అందుకని “కాన్సర్వేటోర్”లో నాగవర్తర వాయిద్యం నేర్చుకొంటున్న వాడల్లా అది మానేసి ఇక్కడ కొచ్చాడు. అతని ఆక్కగారు అతనికి నేన చేయటానికి ఇక్కడకు వచ్చింది. పాపం చాలా బీదవాళ్ళు. మధ్య మధ్య ఏనా సంగీతపథలు చేసుకొంటూ, ఆ వచ్చిన కాస్త డబ్బుతో చోటలలో గ్రాసవాసాలు గడుపు కొంటూ వస్తున్నారు.

“ఆత్మేక్షరా! మాతావుకదా! ఇంతకన్నా మధురమూ, మర్యాదాయితమూ విన పరిసరాలు ఎక్కడా ఉండవుకదా. ఇక నామాటా! నేను భర్తృహీనననే ఇక్కడంతా అనుకొంటున్నాను. ఆ అభిప్రాయంలో అనేకవిధాల చిన్న చిన్న గౌరవోత్సవాలన్నీ చేస్తున్నారు. నేనూ, అల్లా తప్ప ఇతరత్రా జరగకూడనే నిశ్చయించుకొన్నాను. నీ భార్యను అందరూ గౌరవించి తీరాలి. నేను “నీభార్యను” అన్నప్పుడు, దయచేసి నీ భావంతో అంటున్నానో అర్థంచేసుకో. ఎప్పుడో ఒకనాడు నువ్వు ఇతరత్రావెళ్ళి పోతావనీ, నాకు దక్కవనీ నాకు తెలుసును. కానీ నీతర్వాత నాజీవితంలో సురేక్షయా ఉండదు. నీ స్వర్గమనీ, నీ ప్రేమను, నువ్వు నాలో రక్షింపించిన సద్బాలము నేనులేకు కొంటూ నిత్యమూ నీదాననుగా నేను ఉండి పోతాను... పోనీ సద్బంధంగానే ఉండికదూ, కాఫీ ప్రితరకగా, మరటం! నిజం! నువ్వు నాదగ్గర

ఇంక ఉండవచ్చు నేను సద్భుతవతిగానే ఉండి పోతాను. కానీ నీతో ఉన్నప్పుడు మాత్రం నువ్వు నన్ను ప్రేమించిన విధంలోనే, మహాద్విగ్నమై కామంతో దహించుకుపోతూ ఉంటాను—నిన్ను నేను ఉన్నతంగా ప్రేమిస్తున్నాను...”

ఒక్కసారిగా నీరసం, నిస్సృహ ఒక మహా తరంగంలాగా జీవనముంచే త్రేకాయి. ఇల్లు వదలి వెళ్ళి, దుర్యోధనలోలులై, ఉన్నధనమంతా ఖర్చు పెట్టుకొని, బికారులై, హీనజీవితపరిస్థితుల్లో మెలిగి, చివరికి ఇంటికి వచ్చినవాళ్ళకు, ఇంటివాళ్ళు మహాదానందంతో అపారవాత్సల్యంతో, పండభక్ష్య పరమాన్నాల భోజనాలమర్చి సర్వసౌఖ్యాల ఏమరకుండా చూస్తూ అతి ఆస్వాద్యంతో కాగరించుకొని ఆదరిస్తున్నా, ఆ వికారిజీవితపు నేపథ్యకోసం పరితాపం కలిస్తూ, ఆ రిండితక కందమూలాలు తిని పండుల తోలిన బానిసబ్రతుకు వివాదస్పృకులన్నీ పునరాకరణ కలిగిస్తూ, స్వగృహ ఆతిథ్య భాత్సల్య ఆనందాన్ని భగ్నం చేస్తూ బాధకలిస్తాయి. వ్యక్తులూ వస్తువులమీద ఉన్న పూర్వాకర్షణలన్నీ తారమారయిపోయి నిశ్శక్తిహీనిని కల్పిస్తాయి. ఒక్కసారిగా సర్వమూ, నిరామయంగా, వనివాడి పోయి కనిపిస్తుంది.

పల్లెటి ప్రభాతాల ప్రకృతి రమ్యత్వంలో, మనుషటి ఆకల్పనానందం కనిపించదు. అడవులలో నడితీరాన, విహంగాలూ, వేటలూ, మనుషటి ఆకాళుకాన్ని యొక్క విసుగు కల్పిస్తాయి. నడివివాద కొంగలవేటకు ఆ బ్రూలపడవ తీసుకు పోటానికి ఇప్పుడు కలగటంలేదు. బాబాయి పల్లపుతోట్లో, ప్రక్కనే బాబాయి తను చేస్తూన్న ప్రయోగాలన్నీ చివరించి చూపిస్తుండగా, నడిముంపు బాగాలలో తిరుగుకూంటే, నడిమరీ పొంగుతెత్తుకున్నట్లు, గాలి మరీ జబ్బుగా వీస్తున్నట్లు అనిపించేది. ఈమూలు వచ్చిన కొత్తలో, తన స్వగ్రామం, చిన్ననాడు తను గంటలెన్నూ ఉండేతా వరుగడ్డూ తిరిగినప్పటి అంత ఆకర్షణీయంగానూ కనబడింది. కానీ ఇప్పుడు ఆ చోటే—అక్కడక్కడ చివికిపోయి పాడుపడ్డ గుడి నెలూ అనీ, మృత్యువును తలపిస్తూ నిర్భయధామ—నిర్దనప్రదేశా లయనట్లు, బిక్కుబిక్కుమంటూంటే దక్షిణ ఇటలీ గ్రామాలలా కనిపిస్తున్నాయి.

ఇంక పోనుకు బయలుదేరినప్పుడల్లా దోచ పాడుగునా, ప్రతిగుమ్మంలోనూ ముసలాళ్ళు నిల్చుని ఎక్కడిక్కడెన్నితేనీ అంటున్నప్పుడు కలకలప్రశ్నలతో గడిచే వాళ్ళు. ఆ ముసలాళ్ళందరూ గాలివానలో వంకరలు. తిరిగిపోయిన చెట్లల్లా కనబడుతూ, వణుకుతూన్న చేతులకు, బుద్ధికి మేకొళ్ళు తోడుకొన్నవి ఉండేవారు.

ఇంక వాళ్ళ ముసలమ్మలు నెత్తికి దిగుతుగా బూట్లు పెట్టుకొని, చందనపు బొమ్మలూ పచ్చగా కొయ్యలారిన మొగాలతో సన్నగా మెరుగున్న చిన్ని కళ్లు చికిరించుకొంటూ, పాడుగోడలమీద తొండలూ, గుమ్మల కంటుకొని ఉండేవారు.

ఇంక ఈళ్ళో కబుర్లు, ఎప్పుడూ ఒకటే విలాసం. ద్రాక్షతోటల లిన్నీ పురుగుపట్టి పాడయి పోయాయి. మల్లరీ తోటలు చీడపట్టి పోయాయి. పెండలం దుంపంతా చివికిపోయింది. ముత్యేత్ర మయిన తూర్వాగ్నిం చాలాలిన్నీ ఈజిప్తుపట్టివ దుర్భిక్షపు పీడలు ఏదూపట్టి వాళినపైపోయాయి.

వాళ్ళను తప్పించుకొనేందుకు అడ్డంకులు తొక్కి ఇంటికి బయలుదేరాడు. పాడుపడ్డ ఆర్యకుల దివాణం గోడలపక్కనే కొండ ఎగుడు దిగుళ్ళిన్నీ ఎక్కుతూ దిగుతూ, పోతుండేవాడు. ఆ సందు లిన్నీ నిర్దనగా ఉండేవి. ఆ దోవల్లోనే, తుప్పలు దుబ్బులూ మొలిచి ఉండేవి. చర్యతోగ నివారణకు, పూర్వం సైంట్ రాజ్ మొదలైన తైరాగులువాదిన మొక్కలూ, దోవపొడుగునా అడ్డం గావత్తుగా మొలిచి ఉండేవి. ఈస్థలంలో, పాడుపడ్డ ఆ పెద్దకోట నీడ లలో, మగ్గయ్యగాలు ఇంకా స్థిరనివాసం ఏర్పరచు కొని వదలలేక పాకులాడుతున్నట్లు, ఆ పూర్వపు ఓమధీలతలు అందు కనుగుణ్యంగా ఉన్నట్లూ, అని పించేది.

అటువస్తూంటే చర్చి పూజారి ఫాదర్ మాలా సాన్ని చర్చిలో ప్రార్థనోపన్యాసం ముగించుకొని వస్తూ కనబడేవాడు. పెద్దపెద్ద అంగలు వేసు కొంటూ త్వరత్వరగా వడుస్తూ పైఅంగరఖా దోవ లోని మళ్ళీ చెట్లలో తుప్పల్లో ఇరుక్కొనుండా రెండుచేతులా ఎత్తిపట్టుకొనివస్తూ కనబడేవాడు. పూజారి జీన్సు చూపి ఆగి, ఇక్కడ జనంలో భక్తి ఎలా వసించిపోయిందో, ముగ్ధునివేదనాళ్లు ఎంత రాక్షసంగా ప్రవర్తిస్తున్నారో అన్నీ వివరిస్తూ, అక్కడి చాలాలను, చర్చికిరాని జవాన్ని, జంతు వులనూ, అన్నిటిని కలిస్తూ ఉపన్యాసాని చేసేవాడు. ఈజనం పూజారివన్నా పిలవకుండా అంతర్వీక్షియలు జరిపేస్తున్నారు. వైద్యుడుకీ పూజారికీ డబ్బుయియ్యని వరిపివస్తుందని, మంత్రాలతోటి, ధూతబలంతోటి వైద్యులూ అని మొదలెట్టారు—

“జానండీ! ధూతవైద్యులు బయలుదేరాయి. చూడండి! జనం ఎంత అధోగతికి దిగిపోతున్నారో. ద్రాక్షతోటలు చీడపట్టి పాడయాయంటే పాడ వతూ”

జీన జేమలో ఫాన్నీ ఉత్తరం ఉండేది. అది చదవాలన్న ఆశ్రం దినాంచుకుపోతున్నా, అక్కడే

నుల్చుని, ఆ మాటలన్నీ వివర్ణింపజేసింది. చివరికి ఎల్లాగో ఆ పూజారి ఉపన్యాసంనుంచి. చించుకొని లైటపడి, దివాణంకేసి పరుగెత్తేవాడు. అక్కడ ఒక మూల కొండగుట్టల్లో ఎండకాళ్ళొప్పుగ్గ గారి తగలని లోయలూగా ఒక చిన్నస్థలం ఉంది. చలిగాలి తగలకపోయినా ఎండమాత్రం, రాతిమీద పడి పట్టూ అంతా వెచ్చబడేసినట్లుండేది. అక్కడిపల్లెటిజనుల అన్నట్లూ, ఒంటరిగా ఏడ్చేందుకు అనువైన స్థలం.

జీన ఎప్పుడూ దూరంగా, నిర్దనగా ఉండే ఏకాంతప్రదేశాన్నే ఎన్నుకొనేవాడు. ఎట్టయిన చెట్లూ, గుళింద పొదలూ, ఉన్నచోట, అలాంటి బండల మధ్య లోయ నొకదాన్ని ప్రత్యేకం ఎన్ను కొన్నాడు. ఫాన్నీ ఉత్తరాలు చదువుకొనేందుకు ఆ ఏకాంతస్థలం ఎన్నుకొన్నాడు.

ఉత్తరం చనువుతున్నట్లొకటి, ఉత్తరంనుంచి వస్తూన్న ఉత్తమ వాసన నెమ్మది నెమ్మదిగా మైకం కల్గించేది. అందులో మాటల మెత్తదనం, అతి స్ఫురింపచేసే ఘట్టాలూ, తలలో కమ్ముకొని, కామో ద్యేగంలో వాడి తీవ్రంగా కొట్టుకొనేట్లు చేసేవి. ఆ మైకం అల్లాగే కమ్ముకొంటూ వచ్చి, అక్కడి వాతావరణమంతా నాటికరంగాలలో తేర ఎత్తికే మారించియ్యనూ మారిపోయేది. ఆ నడి, మగ్గ మగ్గ లంకలూ, అటు ఇటూ కొనలూ పల్లెలూ, ఆ గారి హోయా, ఆ ఎండ, తెలిమబ్బులూ, కొనకొనంతా, అర్ధంలేని తేర ఎత్తేసినట్లు మాయమైపోయేవి. ఇట్టే మళ్ళీ పారిస్ లో తమ పడకగదిలో, కిటికీలోంచి రెలుజేచిన వైకపప్పుకేసి చూస్తూన్నాడు. ప్రబల కామేచ్ఛకు దాసుడొతూ, నడిలో మునిగిపోతున్న జంట, ప్రాణాదు పోతున్న ఆ జేదనలో ఊరిరావడ కుండా ఒకరినొకరు గట్టిగా బంధించేసుకొన్నట్లు, తమ కామోద్యేగంలో ఇద్దరూ గాఢంగా బంధితులై పోతూ.....

అకస్మాత్తుగా వెనుక కాలిబాలమీద పడ గ్గనలు విపవడ్డాయి. కిలకిల నవ్వులతో “అడుగు అక్కడున్నాడు” అన్న కేలు విపవడ్డాయి. కవల పిల్ల రిద్దరూ, కాళ్ళకు పొదలముగ్గు గీసుకుపోతుంటే జంటగా ఆ సన్నదోవను కలిసివస్తున్నారు. వాళ్ళ ముందర ముసలి మక్క “మిరకిల్” తన యజమానిని పసిగట్టి కనుక్కొనిగా నన్న సంతోష గర్వంలో నవ్వుట్లు తోకొడించుకొంటూ దోవ చూపిస్తూ వస్తూంది. పిల్ల రిద్దరూ ఎగబడినగిరకు తచ్చి, “దాగుడు మూతలొడదామని” లేకపోతే పథకులు తీర్దామని నును సిగ్గుమొగాలతో పెద్ద అన్న సమీకు తున్నారు. జీన మక్క నొక్క తమ్ముకొన్నాడు. అపిల్లలమాటలు ఇట్టే తోసివాడు. కాని అపిల్లలతో అతనికి అతి వాత్సల్యము. ఇంటికి వచ్చినప్పుడి

నుంచి వాళ్ళతోసం తానుకూడా పనివాడయిపోయి వాటిద్వారితో అటు తానే మొదలు పెట్టాడు. కవల పిల్లలైవుట్టివా, అయిద్దరినూ పాలలోనూ గుజాలలోనూ ఉన్నవిధేంద్రం అతనికి రమ్యంగా తోచేది. ఒక పిల్ల పాడుగా, చామనచాది నంటుంది జాతు ఉంగరాలు తిరిగిఉంటుంది. ఎప్పుడూ ఏదో కలలు కంటూండే కళ్ళు. ఆ అమ్మాయికి ఎంతలోనే అంత. చర్మిలో ఉపవాసం వినగానే ఉద్రేకంతో పడవలో బయలుదేరి భగవంతుని సందేశం నలుదిక్కులా అందితేయాలని భావించింది ఇద్దరిలో మొదట ఈ పిల్లే. తాను ఈజిప్టు మేరినీ, తన అందమైన చెల్లెలు మాగ్నీ, తనతోపాటు భక్తురాలిని చెయ్యాలనీ, ఆవేశపడ్డ ఈ పిల్లే. మాగ్నీ జుట్టు అందంగా ఉంటుంది. ఇద్దరిలో ఆ పిల్లే తెలుపు. చాలాబిడియస్కురాలలాగా, చెప్పిన మాట వినే రకంగా ఉంటుంది. పోలికలో కూడా తల్లిని అన్నగారిని పోలిఉంటుంది.

కాని తన స్మృతులలోనుంచి ఇంకా బయలుపడలేనిస్థితిలో, ఈ అమాయక పిల్లలిద్దరూ తన ఒడిలో కెక్కి తనను కాగిలించుకుంటూ తనపాలబుగ్గలతో ప్రియూరాలిలేఖా సువాసనలంటిన అన్నమొగాన్ని రాస్తూంటే, జీన్ మహాభారతంగా చిత్రాపడిపోయాడు. “వద్దు! నన్ను వదిలిపొండి నాకు కొంచెంపని ఉంది” అంటూ వాళ్ళను విడిలించేసుకొని లేచాడు. అక్కడినుంచి తన గదిలోకిపోయి తిలపు వేసుకోవడాంటే తిండి పిలిచాడు.

“ఇదిగో జీన్ ఇక్కడే ఉన్నావా, మాడు ఇది వినావా.”

కోజులపాలో పొడుటి చేపరు రావటంతో ఏదో దిగులు పుట్టించే కొత్త వార్త ఉంటూనే ఉండేది. కాన్సర్ వస్తుంది ఎప్పుడూ ఏదో విచారంతోనే ఉండేది. ప్రాన్సిజ్జాలలో కాన్సర్ లాగా ఉన్నప్పుడు నోరు మెదపక్కరలేకుండా దీర్ఘకాలం గడపటానికి అలవాటు పడ్డాడు. ఉండుండి ఒక్కసారి గవ్వనుని మండిన బాణాసంచాలాగా, ఆ పూర్వస్మృతులు కలుసుకుంటూ “హాం కాంగ్ లో నేను కాన్సర్ గా ఉన్నప్పుడు...” అంటూ చెప్పటం ప్రారంభించేవాడు. తిండిచేపరు చిగువుతూ, విమర్శలు సాగిస్తూన్నంత సేపూజీన్ దశిబ్బంగా కూర్చుని అక్కడ అమాటనిూటి మీది, కావునలో చెక్కిన శాఫా కండువిగ్రహం— ఆ మోకాళ్ళను పెనవేసుకోన్న చేతులూ, ఆమె ప్రక్కనున్న తండ్రివాడ్యం—మహాత్ పీడా శిర తిండి సర్వస్వం—జీవీ, మామూ కూర్చునేవాడు. ఆ కండువానొక్క పప్పునో ఇరవైవిగ్గిరితం “కేన్లెట్”

గవ్వనొక్క అలంకరించేకోజుల్లో కొన్నాడు. పారిస్ దుకాణాలలో ఈ ఫ్యాషికి తయారీ కంఠవిగ్రహాన్ని మాసి అసహ్యించుకోన్న అతనికి, ఇక్కడ ఈ ఏకాంతంలో ఆ విగ్రహాన్ని మానేటప్పటికి కామాగ్ని ప్రజ్వలిల్లి, ఆ భుజాలను ముద్దికొవాలని, నిగనిగలాడుతూ చల్లగా ఉన్న ఆ చేతుల పట్టు విడదీసి, ఆమె నోటివెంట “శాఫా నోకోసమే, నీఒక్కడి నోసమే” అని అనిపించాలని, కోరిక గలిగేది.

అతను తైటికి బయలుదేరినప్పుడల్లా, మరులు గొల్లుతూ ఆమె రూపం అతనిని వెంటాడించేది. అతనితో నడుస్తూండేది. మేటమెట్లు ఎక్కుతూంటే అతని పదస్యస్థానం ప్రతిస్థానిస్తూండేది. అక్కడి పురాతన గోడగడియారం పెండులపై ఇటు అటు కదిలికలో “శాఫా” స్వరానికే నీతిల్లం తాళం వేస్తూ న్నట్టుండేది. వరాందాలలో నోరుగా పిస్తున్న తాదురుగాలి శాఫాచేరే చెవిలో రహస్యంగా ఉన్న తూన్నట్టుండేది. ఆదివారం, పురాతన గ్రంథాలయం గోడలలో పెద్దపెద్ద పాతలైండు ఎజ్జంచు పుస్తకాలన్నిటూ, అతను ఏ పుట తెరిచినా అక్కడంతా శాఫాచేరే పునఃపునః ఉద్భవమై ఉండేది. ఆ పుస్తకాలు తెరిచినప్పుడు, చిన్నపప్పుకు రొట్టెలు నములుతూ ఆ పుస్తకాలు తిరగేసినకోజుల్లో వాట్లలో పడిన రొట్టి నలుసులు, ఎండినవి, రాలుతూండేవి. నిత్యం స్మృతిపథంలో శాఫా అలా వెంటాడుతూనే ఉంది. చివరికి తల్లి గదిలోకి వెళ్ళినప్పుడు కూడా శాఫా మోహనరూపం మనస్సులో మెదల్తూనే ఉంది.

పిన్ని దివోనీ, ఆ రోగి మనిషి తల చిక్కుదీస్తోంది. అంత రోగపుబాధలో ఉన్నాకూడా ఆమె ముగం గులాబి పువ్వువద్దంలో ప్రశాంతంగా ఉంది. ఆ నుదురునుంచి వసుకకు దువ్వెక్కున్న కేశపాశాలు ఒత్తుగా తెల్లని పట్టుపోస్తూ రమ్యంగా ఉన్నాయి.

“ఇదుగో, మన జీన్ వచ్చాడు” అనేది తల్లి.

కాని దివోనీ తలకట్టు, ఆ తెల్లని మెడ, జబ్బు మనిషికి ఆమె తప్ప ఎవరూ చెయ్యలేని ఈ ఉపచారాలు చేసేందుకు మోచేతులపైకి మడిచినబాక్టీలు, ఆనీ ఎవో ఇతరప్రాతః స్మృతులను రేకెత్తిస్తూండేవి తన ప్రియూరాలు ప్రక్కవిడమంచి సిగరెట్టు తాగుతూ ఆ పొగ మగ్గలలోంచి ఎల్లా ఉరుకుతూ మంచం దిగడో అతన్నీ జైప్రీ వస్తున్నాయి. మాతృ సన్నిధిలో, ప్రపంచం అంతటిలోకి ఇక్కడ, ఈ జాతీయమందిరంలో, అల్లాంటి తలపులు కీలినందుకే తన్ను తను తీరుగా అసహ్యించుకో వేవాడు. కాని ఆ స్మృతులను విడుల్పుకోటానికి ఏం చెయ్యగలడు?

“అబ్బాయి మునుపటి మాదిరిగా లేడమ్మా, చెల్లీ!” అనేది గానీన సరి విచారంతో. “కారణం ఏమిటంటూ?” అక్కడినుంచి ఆ యిద్దరూ ఆ విషయమే దీర్ఘంగా విచారిస్తూ కూర్చునేవారు. దివోనీ తన ఆమాయకపు బుజ్జను ఎంత పరులొట్టుకున్నా కారణం తెలియటంలేదు. అతన్నే అలాగాలనుకొంది. కాని అత నామెను తప్పించుకొని తిరుగుతోన్నట్లు కనబడుతున్నాడు. ఒంటరిగా ఆమెతో నిలబటానికే యిష్టం లేనట్లు, కనబడుతున్నాడు.

ఒకసారి అతను ఒంటరిగా ఎటు వెళ్ళాన్నదీ పరిశీలించిమాసి, అతనికి తెలియకుండా చెల్లీ చటూలున అతనికి కనబడింది. అక్కడ ప్రేయసరాత్రిపేను లేఖల మదనతాప జ్వరతీవ్రతలో, ఆ దుస్వస్థున్న మధ్యాహ్నంలో మునిగి లేలుతున్నాడు. అకస్మాత్తుగా ఆమె కనపడేటప్పటికి మందగడిగా మాన్తూ అదాటుగా లేచి నిలబడ్డాడు. ఆమె అతన్ని కూర్చోపెట్టి, అతని ప్రక్కనే ఆచెచ్చనిరాతిమీస కూర్చుని అనునయంగా అడుగుతూంది. “ఏం నాయనా! నేనంటే ఇద్దం తప్పిపోయిందా? మునుపటి దివోనీని, కానా! నీ కష్టాలన్నీ గుండెవిప్పి చెప్పకొనేవాడివి ఆ దివోనీని కానా”

ఆ వాత్సల్యానునయాలకు కంపించిపోతూ “బేను, బేను! నవ్వు, నవ్వే” అంటూ నత్తి నత్తిగా అన్నాడు. అంటూ మొగం తిప్పేసుకొన్నాడు. తన దూరస్థవియోగినీ ప్రేమలాపాలు, ఆ మోహపు పలుకులు, ఆ ప్రోషిత ఆకందనాలు, అప్పుడే చదివిన వన్నీ తన కన్నులలో ప్రతిఫలిస్తున్నాయి. ఆ కన్ను లామెకు కనబడకుండా మొగం తిప్పేసుకొన్నాడు.

“మరి ఏమిటి సంగతి! ఎందుకలా విచారంగా ఉన్నావ్,” అంటూ మాటలానూ చేతిలానూ పసిపిల్లడిని సమదాయస్తుట్టుగా చేతులతో అతన్ని నిమరుహుంది. ఆమె కుతుకునకనకపోయినా అతను దాదాపు ఆమె విడ్డూ! ఈనాటికి అతనికి, పదేళ్ళే! పసిరసం వీడి పడుచుదనంలో అడుగెత్తే ఆ యీడునే ఆ పిల్లడు ఆమె కళ్ళల్లో కనబడుతున్నాడు.

శాఫోఉ తరాలు చదివి ఉద్యిస్తుండే ఉన్నాడు. అతనికంత దగ్గరలో ఆమెకొని కూర్చున్న ఆ రమణీయమూర్తి కిరీరము, ఆ తోడుగులాటి మరొక ఎఱుపడిన ఆమె పెదవులు, ఆమె తలూడించినపుడల్లా, గాలికి కదులుతూ ఆమె మదురుమది అనంద స్ఫూర్తిలు చేస్తున్న ఆమె ముంగురులు, అన్నీ ఒక్కసారి అతన్ని మరీ కామంతో మండించివేయాయి. శాఫోనూకులన్నీ—“అడవాల్లాంత ఒకటే—పురుషుడు దగ్గరన్న పురుషుడు వాళ్ళకుంటే ఆలోచనఒక్కటే

ఒక్కటి—” అన్న నూకులన్నీ మనసుకు తగిలి మైకంకల్పించి, ఆపల్లెటి పడుచు అనందహాసము, అతన్ని బతిమాలుతూ అతని చేతులు పట్టుకొన్న ఆమె స్వర్ణా, అన్నీకూడా తనను దెచ్చుకొట్టేందుకు చేస్తున్న చేష్టల్లాగే కనిపించేవాయి.

అకస్మాత్తుగా ఒక విషవ్యామోహం, పడగ విప్పి నిలుస్తున్న దుష్ట సర్పంలాగా, అతని వెన్నున ఎగబ్రాకి, నవనాడులనూ కంపించివేసింది. ఆ దుష్ట సర్పాన్ని అగగ గ్రోక్కటంలో పళ్ళు కరుచుకొంటూ మొగం పారిపోయి కంపించిపోయాడు. విడ్డూడల్లా కంపించి పళ్ళు కొడుకుతూ పారిపోవటం చూసి, దివోనీ తెలపోయింది. “అయ్యో పిచ్చి నాయనా! జ్వరం వచ్చిందిరా,” అంటూ తన అవ్యాజ కదలాహ్వాదయంతో, అనాలోచితంగా, అతని తలకు చుట్టేందుకని, తన బుజాలమట్టా కట్టుకొన్న రుమాలు విప్పింది. అకస్మాత్తుగా ఆమె అతని కాగిలిలో పట్టువడింది. ఆమె బుజాలమీదా కంఠ సీమనూ, చేతులపైనా, ఆ మార్మరశ్శిలో తెల్లగా మెరిసిపోతున్న ఆమె జేపామంతిటూ, అతను వెళ్ళగా ముదులు కురిపిస్తున్నాడు. ఆమె కేక వేసేందుకుగాని తన్ను తను రక్షించుకొనేందుకుగాని వీలు లేకపోయింది. అసలు, ఏం జరుగుతోందో గ్రహించేందుకు కూడా ఆమెకు వ్యవధి లేకపోయింది.

“ఫీ! నాకు పిచ్చైత్రింది, పిచ్చైత్రింది,” అంటూ అరిచి, అదాటుగా అక్కడినుంచి పరుగెత్తి పోయాడు. అంతలోనే పచ్చికదాటి రాళ్ళమీద బూట్లు టకటకలాడించుకొంటూ పరుగెత్తిపోయాడు.

ఆనేక మధ్యాహ్నం ఫలహారాలకే, జీన్ ఆ సాయంత్రమే పారిస్ వెళ్ళాన్ననని, అఫీసువాళ్ళు రమ్మన్నారనీ చెప్పేవాడు. “నెట్టన్నావా! అప్పుడే! మరి నవ్వనటం... ఇంకా ఇప్పుడే కాదా వచ్చావ్” అంటూ ఆత్రంగా బతిమాల్తూ ఇంటిల్లి పోతే అడుగుతున్నాడు. కాని, ఇంక ఈ ఇంట్లో ఉండలేడు. శాఫోదుష్పరిభావం, ఆ వ్యామోహ కళ్యేలం, తనను, తన బంధువుల ప్రేమనుంచి విడదీసింది. అది కాక, ఆమెతో నివసించుకుండా ఉండటంలో, వాళ్ళకోసం తనచేయగల మహాత్మాగం అంతా చేసేయ్యనే చేసేవాడు కదా? ఇకపూర్తిగా విడివడిపోవటంకూడా తర్వాత ఎప్పుడో జరుగుతుంది. ఆ తర్వాతే ఇక్కడికివచ్చి, ఈ అమాయక సజ్జనుల నందరినీ, నీగ్గుగాని చీకాకుగాని లేకుండా, కాగిలించుకో గలుగుతాడు.

అన్నకొడుకును అవిగ్నన సేదనులో రైరై క్కించి, నీకేర బాబాయి ఇంటికి వచ్చేటప్పటికి

చాలారాత్రిపడి, దీపాలన్నీ ఆరిపోయి ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా నిద్రపోతోంది. గుడ్డాలను కట్టేసి గిగ్గు పెట్టాడు. వానావంసుడూ రాదుకదా అన్నట్లు, కర్షక నైవేద్యభావంతో, ఒకసారి ఆకాశంవంక చూశాడు. ఇక ఇంట్లోకి రాబోతూంటే ముందు చప్పురందిన ఒక దిమ్మమీద కూర్చున్న వ్యక్తి ఆకారం కనబడింది.

“ఎవరు! దివోనీ?” అని అడిగాడు.

“నేనే! నీకోసమే కాసుక్కుర్చున్నా” అంది.

రోజంతా ఆవిడకు పని ఉంటే సల్లుకుండా ఉంటుంది. తన ప్రియస్వామితో మాటాడేందుకే ఆమెకు పగలు తీరిక చిక్కదు. అందుకేని ఇల్లాగే రాత్రికి ఇద్దరూ కలుసుకొని, ఆ కబురూ, ఈ కబురూ చెప్పకొంటూ తోటదుట్టూ ఒకసారి తిరిగివస్తారు. ఆరోజు ఆమెకు జీనకూ మగ్గ జరిగిన ఘట్టమే కారణమే (ఆ విషయం ఎంతో ఆలోచించింది. చాలా మటుకు అర్థమూచేసికొంది. ఆ అర్థం ఆవిడ మనస్సుకు హితవుగా లేదు.) లేదా రోగిష్టిమనిషి రోజంతా కన్నీళ్లు పెట్టుకొని పడుకొంటే వచ్చిన అలజడివల్లో, ఆమె కంఠం ఏదో బరువుగా బాధాకరంగా ఉంది. మామూలుగా, నిండుగా, చాలాకాంతంగా, ఆత్మగర్వ నిర్మూలనం మూర్తిభవించినట్లు, నెమ్మదిగా కనబడే దివోనీ ఏదో మనోవ్యగ్రతో కలగిపోయినట్లు కనబడు తూంది.

‘అబ్బాయి ఎందుకు వెళ్లిపోయాడో, అంత అకస్మాత్తుగా ఎందుకు బయలుదేరాడో ఏమన్నా తెలుసా?’ అని అడిగింది. ఆఫీసువాళ్ళు తిరిగి రమ్మన్నారన్న జీనమాటలు ఆమె నమ్మలేదు. తమ బిడ్డను కుటుంబంనుంచి దూరం చేస్తూ అక్కడికి లాగేస్తూన్న దుష్ప్రభావం ఏదో ఉండిఉండాలని ఆమె అనుమానించింది. ఆ భీకర నగరంలో, పారిస్ లో, ఎన్నెన్ని అపాయలున్నాయో మనిషి వివాళనానికి వాతవీలే దుర్మార్గాలెన్ని ఉన్నాయో!

ఆవిడ దగ్గర సిజేర్ రహస్యం దాచలేదు. నిజానికి జీన జీవితంలో ఒక స్త్రీ ప్రవేశించిందని ఒప్పుకొన్నాడు. కాని ఆ మనిషి చాలా మంచిది. అరిగి అరిగి ప్రియబంధువులనుంచి వేరు చెయ్యాలని కలలో నైనా అనుకోదు. ఆతనంటే ఆమె కంఠ భక్తి తత్పర్యలున్నాయో చెప్పాడు. ఆవిడ వ్రాసే ఉత్తరాల మాధుర్యం వివరించాడు. ఆమెకూడా కష్టించి పనిచేయటానికి ఎల్లా సాహసించిందో అదంతా పొగడ్తూ చెప్పాడు. కాని కష్టించి పని చేయటం అంతిమోగడం అవసరంలేని సహజగుణగానే ఆ పల్లెటి పడుచుకు తోచింది. “ఏమైనా,

మనుష్యులు బ్రతకాలంటే ఏదో పని చేసుకోవద్దా” అంది.

“ఉహూ! అలాంటి స్త్రీ కాదు!” అన్నాడు సిజేర్. “అయితే ఎవరో చెబితేపోనా జీన ఉంటుంది! అక్కడికినా నువ్వు వెళ్ళింది?”

“అటేసి చెప్తున్నాను. దివోనీ, వీడిని ఎరిగన్నప్పటినుంచి ఆవిడికన్న మర్యాదస్థురాలుగాని, పతివ్రతగాని, మరవరూ లేరనుకో, ప్రేమ అస్త్రాని పునరుత్పాదించేసింది.”

ఈ పెద్ద పెద్ద కబురూ ఈ ధోరణి దివోనీకి అర్థంకావు. ఆవిడకు తెలిసిందొక్కటే. జీన ఉంచుకొన్న స్త్రీ, సంఘబహిష్కృతురాలు. అలాంటి వాళ్ళను “కులట”లనే తమ అంటుంది. తన బిడ్డ జీన, అలాంటి ఆడదాని ఉచ్చుల్లోపడి దానికి ఎర అయిపోతున్నాడంటే ఆవిడకు కోపం మండుకొచ్చింది. కాన్స్ట్రాగార్ని ఈ విషయం ఆహా! ఈ షడ్మా త్రమైనా తెలిస్తే, ఇంకేమన్నా ఉంది!

సిజేర్ ఆవిడను శాంతింపచేయటానికి శాయశక్తులా ప్రయత్నించాడు. అబ్బాయి ఈమన ఉన్న కుజ్జవాడెవడూ అడవి లేకుండా ఉండలేడని బుంగమగం ముడతలు పడేసుకొంటూ, నచ్చు చెప్పచూచాడు.

“అలా అయితే, అబ్బాయి పెళ్ళి చేసుకోరాదా!” అంటూ హృదయవిదారకమైన అమాయకత్వంతో అడిగింది.

“అసలు సంగతి ఏమిటంటే, ఇప్పుడు వారిద్దరూ కలిసిలేరు. అలాంటివాట్లల్లో ఎప్పుడూ అంతే” అన్నాడు సిజేర్.

దివోనీ తీవ్రంగా అంది. “మాడు, సిజేర్. మనవాని చెప్పే సామెత నీకు తెలుసుకదా! దురదృష్టాన్ని తీసుకొచ్చినవాడికంటే, ఆ దురదృష్టం ఎక్కువకాలం తిప్ప వేసుకుంటుందంటారు. నువ్వు చెప్పించే నిజమయి, జీన ఆ అమ్మని బురదలోనుంచి ప్రైవేటీకుగొచ్చాడంటే, ఆ పరిశ్రమకు తగ్గ ఫలితంగా ఆతని కీబురదలంటే ఉంటుంది. నిజంగా కూడా ఆ మనిషిని అంతిమంగా మంచిదాన్ని, మర్యాదస్థురాలినీ చేసే ఉండవచ్చు. కాని ఆ మనిషిలోని చెడుతనం, మన పిల్లడిహృదయంలో కెక్కులేదని ఏమిటి నమ్మకం?”

ఇద్దరూ ఇంకొక్క సడిచివచ్చి ఇంటిముందు చప్పురం కేసి కదిలారు. రాత్రి, మబ్బు మసకలేమీ లేకుండా, శాంతంగా, ఆ నిద్రపోతున్న కోస

కోసంతా ఆవరించుకొన్నట్లుంది. అమితవేగంతో ప్రవహిస్తూన్నవదీ, అక్కడ నదివిడ మిమిలా వారిపోతున్న పెన్నుల వెలుగుల అక్కడక్కడ పండి తగుకుతో మెదుగున్న నీటిగుంటలు, ఇవే కాస్తమేలుకొని ఉన్నట్లున్నాయి. ప్రపంచానికి దూరంగా, ఏకలలూ లేని సుఖనిద్రలో మునిగున్నట్లున్న ఆ ప్రకాంత వాతావరణాన్ని గాఢంగా ఆశ్వాసిస్తూ నిలిచారు. ఇంతలో రోన్ నడిప్రక్కని కొండ ఎక్కుతూ ఆవిరి బలం అంతటితోటి గట్టిగా రొప్ప కొంటూ వస్తూన్నట్లున్న రైలుమోత వివరించింది.

పల్లెటి జనం అందరూ శిలించే పరమకర్మచైవ నగరం దిక్కుకు తిరిగి, పెడికిలి విగించి అదిరిస్తూ "అ! ఆ పోరు, పారిస్, పారిస్! ఎన్ని ఎన్ని ఎన్ని దీని కర్పించుకొంటున్నాం! మా మొగాన తిరిగి ఎంత తుక్కుపారేస్తాంవో తలచుకోండి!" అంది దివోసీ.

7

ఒక నడిపితాకాలంనాటి సాయంత్రం, నాలుగు గంటలవేళ — పొగమంచు అంతటా క్రమిస్తూ పారిస్ అంతా మసకమసకగా, నుబులునుబులుగా ఉంది. పారిస్ లో పెద్దరాస్తా ఛాంప్స్ ఎలీసిస్ కూడా, అంతటి సందడితో బళ్ళు హడావిడిగా పోతున్నా, బళ్ళవకౌల చప్పళ్ళు, దూదిగుట్టల లోంచి వస్తున్నట్లు నొక్కుకుపోయి ఉన్నగా విన బద్దూ విక్కుడిక్కుమనిషిస్తూనే ఉంది. జీన్ ఒక చిన్నతోటోటుముందర ఆగాడు. తోట తలుపు తీసే ఉంది. ఇటూ అటూ పెద్ద భవనాలమధ్యలో మరుగు పడి కలిసిపోయినట్లున్న ఒక చిన్న మేడముందర చిన్నితోట. కాస్త ముసంపత్తులతో విరాజిల్లుతున్న ఇల్లులాగే ఉంది. ఆ మసకవెల్లరులో ఇంటివిడ చెక్కిన గిలాయి అత్తరాలు ఆతికచ్చువొడ చదవ గలిగాడు. "కుటుంబసతిగృహము-అన్ని హంగులూ అమర్చిన వాటాలు" అని వ్రాసి ఉంది. నువ్వుందగ్గిరే రోడ్దవిడ, ఒక గుట్టల సార్లు నిలబడి ఉంది.

కచేరిచావడి తలుపు తోసుకొని లోపలికి అడుగుట్టలలోనే తనకు కావలసినవస్త్రీని చూశాడు. చలుగు కనబడేందుకు కిటికీ దగ్గరగా కూర్చుని, ఒక పెద్ద అక్కాంటు పుస్తకం కేజీలు తిరగేస్తూంది. ఎదురుగా, శుభ్రమైనదుస్తుల్లో ఉన్న మరొక పొడు గాటిస్త్రీ, చేతుల్లో జేబురుమాలుతో, ప్రక్కనే ఒకచిన్న సంచిపెట్టుకొని, కూర్చుని ఉంది.

"దయచెయ్యండి, తమకుఏంకావాలి," అంటూ ఛాన్సీ, ఇంతలోఅతన్ని గుర్తించి, తడవకుతున్న చూపులతో, రెండువస్త్రీదగ్గరకు మట్టివెక్తూ, ఆమెతో "నావాడు" అని గొణిగింది. ఆస్త్రీ విస్తృతమధక దత్తమైనఅద్భుతనిదానంతో అతన్ని నభిభిషకపర్యంతం ఎగాదిగాచూచి, బిగరగా, "ఒకళ్ళనొకళ్ళు ముడెట్టు కోండి— నేను చూడటం లేదులే" అంది. అని, ఛాన్సీ చూలులోకిపోయి కూర్చుని లెఖలు తనిఖీచేసు కోటంలో నిమగ్నమైపోయింది.

ఒకళ్ళచేతు లొకళ్ళు పట్టుకొని కూర్చుని, అర్థం లేని సగంసగం వాక్యాలు, గుసగుసలాడుకొంటూ కూర్చున్నారు. "ఎల్లా ఉన్నావ్!" "ఉన్నాను విదో ధరవాలేదు" — "నిన్న రాత్రి బయలుదేరావా?" వాళ్ళ కంప్యూసులలోని మార్పు, ఆ మాటల యధార్థ భావాలను స్ఫురింపజేస్తోంది. ఆ సోఫాలో తేరగిలి కూర్చుని కొనపటికి ఇద్దరూ, నెమ్మదిగా మన స్వాస్థ్యం చేకూర్చుకొన్నారు.

ఛాన్సీ అతని చెవిలో నెమ్మదిగా అడిగింది. "నా యజమానురాలును గుర్తుపట్టా! బ్రాపకం లేదు? డెమిలెట్ ఇంటి విందులో మావాన్, క్యాన్స్ పెర్ని కూతురువేషంలో! కొంచెం వాడిపోయిన పెర్ని కూతురులాగే ఉందిలే."

"ఒహో! ఆ..."

"రో బారియో శాంచి, డీపాట్టర్ ప్రియు రాలు!"

రో బారియో — అసలు కేరు రోజా. అర్ధ రాత్రులు తెరిచి ఉండే పారిస్ లికిలి హూటర్ల అద్దాలవిడ ఆకేరు గీసి ఉండేది. కేరుకుముందో, వెనుకొక బూతుపదం ఎప్పుడూ కనబడేది— రోజా, హిప్పోక్రోమిలో, డర్క్ నెలో గుర్రపు గాతుగా ఫీట్లు చేస్తూండేది. బాజారి శృంగార ప్రపంచంలో అవిడకు మంచి పేరుప్రఖ్యాతులున్నాయి. ఏమాత్రం సిగూ విడియాలేని మగరాయిడుగా కేరు తెచ్చు కొంది. నోరు తెరిచిందంటే పచ్చిబూతులని అడలు. ఆ చేతిలో కొరడా కూడా అంత జోరుగానే వాడేది. ఆ జోరుకే, డర్క్ నెలో పురుషులు వ్యామోహితులై ఆమెచంటబడేవారు. ఆమెనుభ్యులనూ గుడ్డాల తోనే తరకట్టి కొరడాతో ఆకట్టి ఉంచేది.

ఒరాన్ లో జన్మించింది. క్వానియాక్ట్ యువతి. మొగంటూ పెద్ద చక్కదనం లేకపోయినా కొంత నేత్రపర్యంగానే ఉండేది. ఇప్పటికే కాస్త అను కూలపరిసరాల్లో, ఆ నల్లని గుండ్రటికన్నూ, నొసట కలిసిపోయి ఏకరేఖగాఉన్న ఆ కనుబొమలూ,

శృంగారంగా కదల్చి, ఆకర్షణ కల్పించ గల చేత ఆమెలో ఉన్నట్లే ఉంది.

కాని ఈ గది వికృతపు వెలుగులో, ఏదైతే శృంగారం పూర్తిగా మనిషిలో కనబడుతుంది. మొగం బండగా మొద్దుదారి, మెటిమలతో నిండి, పచ్చని రంగులో, నిమ్మపండు తోలులా ఉంది. ఫాన్నీ లింగాండ్లకు ఆమెకు చాలా విశ్వసనీయమై ఉంది. ఫాన్నీ ప్రేమకలాపాలన్నీటా, ఫాన్నీకి వలెను ఉంటూనే వచ్చింది. ఆమె చేరుచెట్టే చాలు, గాసిన్ ఘోరంగా కంపించిపోతాడు.

అతనిచేతులు వణకటంలో అంతరార్థం గ్రహించింది ఫాన్నీ. వెంటనే అతన్ని సమాధానపరచ ప్రయత్నించింది. పనికావాలంటూ, తను ఎవరి దగ్గరకు వెళ్లగలడు? నిజంగానూ చాలా ఇబ్బందులలో మునిగిపోయి ఉంది. అదీ కాకుండా, ఇప్పుడు రోజు అన్ని వ్యాసంగాలూ సంక్షేపించుకొంది. ఆమెకేం భాగ్యవంతురాలు! చాలా భాగ్యం ఉంది. అవినూత్న డివిల్లియర్స్ లో ఆవిష్కరణ సహజంగానే లేక పరైటిడిక్కున ఎన్ ఫీన్ లో ఆవిష్కరణ సృష్టిల్లా, (ధనం) లోనే ఉంటూ గడుపుతూ ఉంటుంది. ఎవరో కొద్దిమంది పూర్వమిత్రులను మాత్రమే మానుకుంటుంది. కాని ఒక్కడే మాత్రమే, ఎప్పుడూ ఆ ఒక్కడే ప్రేమకునిగా దరితేరిస్తుంది. ఆ వాగ్గయకారుణ్ణో తక్కినవారే!

“డి పాట్లో, నా? అతనికి పెళ్ళాం వుందనుకొన్నాను” అన్నాడు జీన్.

“బ్రూ, పెళ్ళి అయింది. పెళ్ళాం, బిల్లూ కూడా ఉన్నారు. పెళ్ళాంకూడా బాగానే ఉంటుందంటారు. కాని తన పూర్వప్రేయసిద్ధిగిరకు రావటానికి అవేమీ అతనికి అడ్డు తగలేదు. ఇంక ఈమనిషి వాణ్ణాటిమాటలంటుందో మాతావుకాదు! వాణ్ణెంత నీడంగా మానుకుందనీ! పాపం ఆ విచ్చినాడు, మహా నైషితిలో పడిపోయాడు!” అని అతిమృదువుగా జీన్ చేయపట్టుకొని, ఇన్నాల్సూ తన్నిలా చేసి నందుకు అతిమృదువుగా ఆపాగయిపోతూ అతన్ని మందలిస్తోంది.

ఇంతలో ఆ రెండో స్త్రీ అక్కంటు పుస్తకాలు చూడటం ఆపి, క్రిక్కనున్న సంచీకేసి దొప్పి మరల్చింది. పట్టుతాడు చివర ఆ సంచీ దానంత అదే ఎగురుతుంది. ఆమె సంచీకంకమానూ, “వియ్! ఊర్కనుంటుందే! బివపడుతుందా” అని ఇటుతిరిగి, ఫాన్నీతో అల్లా స్వరంగా “ఇదిగో, బిబిలోకి పెట్టటానికి పటికే చెల్లం ముక్కొకటి తెచ్చిపెట్టు” అంది.

ఫాన్నీ లేచి కలకంఠ తీసుకువచ్చి సంచీ మూలదగ్గర పెట్టి, “బాబూ, తల్లీ” అంటూ పిలిచింది. తినిపించగలిగి (బ్రతిమాలుతూన్నట్లు బుజ్జిస్తోంది. ప్రియురీతంక తిరిగి, “ఈ పెంపుడు జంతువుమావా” అంటూ సంచీలోనుంచి ఒక వికృతమైన ఊసరవిల్లిని తీసి చూపించింది. తల చర్మం బిరుసుదేరి నెత్తిపై చూడం, కవచంలా బొరుసుకట్టి ఉంది. ఒళ్లు కంపిస్తున్న మాంసశకలంలా జిగటలు సాగుతూ, చుట్టూ దూదిలోడుగుతో ఉంది. ఈ ఊసరవిల్లిని ఆల్బీయానుంచి ఎవరో రోజూకు పంపించారు. ఈ పారిస్ చరిలో వచ్చిపోకుండా దానికి వెచ్చగా దూదిపట్టి, నిత్యం కనిపెట్టిమానూ, ఆవిష్కరణ దాన్ని కాపాడుకొన్నాంది. దాన్ని ప్రేమించినంతగా ఆ మనిషి ఏనాడూ ఏ పురుషుణ్ణికూ ప్రేమించి ఉండలేదు. ఇక ఫాన్నీ దానివిషయంలో చూపిస్తున్న మెరమెచ్చులు, ఆ ఇచ్చుకాలు, బుజ్జిగంపులా అన్నీ చూసి, ఆ ఇంట్లో ఆ వికృత కీటకానికున్న స్థాన మెంత గొప్పనోజీన్ గ్రహించగలిగాడు.

ఆ స్త్రీ పుస్తకాలుమాసి బైటికి బయలుదేరటానికి సిద్ధమయింది. “మొదటి నెల, అని చూసుకొంటే ఈ చివరి పదిహేనురోజులూ అంత ఘర్షణలేదనే అనుకోవచ్చును. అయినా కొవ్వొత్తులు కాస్త కనిపెట్టిమానూ ఉండు” అంది.

అని, ఒక్కసారి ఆ చిన్నగది అంతా, యాజమాన్యపుదృష్టిలో కలయచూచింది. మెత్తమెత్తని దిల్లసోఫాలు, కుర్చీలతో, గది కుళిగిగా, అందంగానే ఉంది. ఆమె తన ప్రక్కనున్న చిన్న బల్బువీధి పూలమొక్కవీధి దుమ్ము ఊది, గదిమగ్గన లేసు తెరలలోకంత ఉందని వేలితో చూపించింది. ఆ పరిశీలనల్ని పూర్తిచేసికొని వాల్లిద్దరికంకా సాభిప్రాయంగా చూసి అంది.

“ఇదిగో, పిల్లలూ, ఇక్కడేం అవకతవకపనులు పనికిరావు, తెలుసా! ఇది చాలా మర్యాదగల ప్రదేశం” అని బైటికి పోయి, గుమ్మంబైట వేచిఉన్న గుఱ్ఱపు రగి ఎక్కి తన నిత్య సాయంవాద్యాలకి బయలుదేరిపోయింది.

“అబ్బ, చిరాకే త్రబంలేమా! ఈ విడో, ఈవిడ తల్లీ ఇలా వారానికి రెండుమాట్లు, నా నెత్తి మీద పడతారు. ఆతల్లి ఇంతకన్నా అధ్యాత్మం; నీచంకూడా! చూడు, ఇల్లాటికాపంలో బ్రతకగల్గుతున్నానంటే, నిన్ను ఎంత ప్రేమించి ఉండాలో తెలియటంలేదా! విషయమేం, ఇప్పుడిక్కడి కొచ్చావేగదా! నాకింక నువ్వే ఉన్నావే! ఎంత ధయమేసిందనుకొన్నావే...” అంటూ నుల్లున్న

పలాశ్చ అతని మెడమట్టా చేతులు గీరించి, అతన్ని గాఢంగా కాగిరించుకొని ముద్దు పెట్టుకొంటూ చాలానేపు అల్లాగే నిలిచింది. ఆ ముద్దులోని తీవ్ర ప్రకంపనం అతనింకా పూర్తిగా తనవాడేనని ఆమెకు ధౌర్యమిస్తుంది. జైలు వరండాలో జనం వస్తూపోతూ ఉండటంవల్ల వాళ్ళు జాగ్రత్తపడాల్సి వచ్చింది. గదిలోకి దీపం తేగానే తన మామూలుచోట అల్లికనూదులు చేతుల్లో తిప్పుకొంటూ కూర్చుంది. ఆమెకు దగిరలోనే, ఎవరో చూడటానికి వచ్చినవానిలా, అతను విడిగా కూర్చున్నాడు.

“ఏం! నేనేమన్నా మారిపోయానా! నాలాగే అనిపిస్తున్నానా నీకు” అని అడుగుతూ చిదవపువ్వని, తను క్రోధమనూదులు ఎంత ఆప్తవ్యస్తంగా పట్టుకొందో అతనికి చూపిస్తుంది. ఆమె కెప్పుడూ అల్లికపని అంటే అనహ్యమే. ఎవో పుస్తకం చదువుకొంటూనో, పియానో నాయించుకొంటూనో, లేక చేతులగొన పెకి మడుచుకొని అతనికేదైనా పిండి వంటలు వండిపెట్టానో కాలం గడిచేది. అల్లాంటి కాలక్షేపాలే ఆమెకు నచ్చేవి. కాని ఇక్కడ ఆపసు లేంచేస్తుందికీ ఆప్తమాసం ఆఫీసుగదిలో కూర్చోవలసి రావటంవల్ల వెనుకగదిలో ఉన్న పియానోవద్ద చెయ్యి వేసేందుకే కుదరదు. ఇక్కడ సిగరెట్టు నిషేధం. ఇంక వాటికి బదులు ఈ అల్లికపని అంటూ ఒకటి పెట్టుకొంది. చేతులు ఏదో పనిలో మునిగి ఉంటాయి. అలా చించుకొనేందుకు కావలసినంత తీరుబడి ఉంటుంది. తన కింత అనహ్యం కా కనిపించే ఈ అల్లికపని ఆహవాళు ఇంతమంది ఎందుకు చేపట్టారో, ఇవ్వడామెకు తెలిసి వచ్చింది.

దారం క్రోధమనూదితో పట్టటం సరిగా చేత కాక, నేర్చుకొంటూన్న పసిపిల్లలాగే అల్లికవీడికి ముందుకు వంగి కూర్చుని ఏకాగ్రతతో ప్రయత్నిస్తుంది. జీన్ ఆమెమీద చూశాడు. దుస్తులు అతి సాధారణంగా నీలుగా ఉన్నాయి. మెడదగిర చిన్న కాలర బిగుతుగా మడతలులేక ఇస్త్రీ చేసి ఉంది. తీర్చి దిద్దినట్లున్న ఆ గుండ్రనితలవీడ జుట్టు మెత్తగా నున్నా గా వెనుక్కు దువ్వి ఉంది. ఆ రూపంతోతా, చాలా ఒడికిగా, తగిన గడవతనంతో, అతి మర్యాదా స్పందంగా ఉన్నట్లుండి, అతనికి ఎంతో మనశ్శాంతి నిస్తూన్నట్లుంది. జైలు పీఠుల్లో భోగభాగ్యలాలనలై, సర్వాలంకారధూషితలై, వేశ్యాభిఖానులు జోడు గుడ్డాల పాద్యలలో నిక్కే కూర్చుని చైర్లలోగా ఒకరి తర్వాత ఒకరు వరుసగా పారిన వీలపపీఠులకేసి పోతున్నారు. తానూ ఒక నాడనుభవించి, అతనితోసం విసర్జించిన ఆ భోగభోగాలతోసంగాని, ఆ పాప

వృత్తివైధవానికిగాని, ఫాస్సీ ఈడబ్బాత్రమైనా పరివేదన మనుభవిస్తూన్నట్లే కనబడలేదు.

ఆపవ్యవస్థకు తనను చూస్తోఉండటం మాత్రానికి అతను ఒప్పుకోన్నంత కాలమూ ఈ బానిసజీవితంలోనే తృప్తిపడి, అందులోఉన్న కాస్త ఉల్లాసాన్ని గ్రహించి ఆనందించేందుకే ప్రయత్నిస్తుంది.

ఆ వసతిగృహంలో నివసిస్తూన్న వాళ్ళందరికీ కూడా ఫాస్సీ అంటే చాలా యిష్టం. అక్కడి స్త్రీలంతా విడిసియులు. వాళ్ళకు అందపందాల విషయం రవ్వంతైనా తెలియదు. తమ కోమలకోమలనిన దుస్తులవిషయం, నిత్యం ఫాస్సీనే సంప్రదించేవారు. పెరువియన్ కుటుంబంవాళ్ళ పెద్ద పిల్లకు రోజూ ప్రాధున్న ఫాస్సీ సంగీత పాఠాలు నేర్చుకుంది. ఆ విదేశీయ పురుషులందరికీ, అక్కడేమేం పుస్తకాలు చదవాలి, ఏమే నాటకాలు చూడతగినవన్నాయో తెలిచే పండితురాలు ఆమె! ఆ మగవాళ్ళంతా ఆమె నతిగౌరవ మర్యాదలతో చూస్తారు. అందరికన్నా రెండో అంతస్తులోఉన్న షన్ అతను మరినీ! “అక్కడే అల్లాగే, నువ్వు కూర్చున్నట్లే కూర్చుని నావంకే లేరి పారచూస్తూ కూర్చుంటాడు. “నాకు ఏమీ రోచకుండా చేస్తున్నారండీ” అనేదా కూర్చుంటాడు. అప్పుడు “మంచి”దని నచ్చిపోతాడు. ఈ చిన్న పగడాల బ్రూన్ అతినే నాకిచ్చాడు. ప్రాంతకున్నా ఎక్కువ ఫిరిమంపను. అతన్ని కాస్త పొరుకోవెట్టామని పుచ్చుకొన్నాను.”

ఒక వైయిటర్ పశ్చింలో, ఉన్న భోజనపద్ధాంతాన్ని పెట్టుకొనివచ్చి అక్కడి చిన్న టేబిల్ మీద పశ్చం ఆనించి, పూజకుండును ఒకమూలకు గెట్టి పశ్చం బల్లమీదికి సర్దాడు. “ఇక్కడే నా భోజనం, యజమానురాలి భోజనం టైమ్కు ఒక గంటముండాగా ఇక్కడే ఒంటరిగా భోంచేస్తాను.” అంటూ పశ్చింలో రెండుపేటకేసి చూపించింది. “మేనేజర్ నకు ఛోటలువారిచ్చే భోజనం అంతే. పూజకు రెండు ప్లేట్లూ, రసమూ ఇస్తారు. “రోజూరియో పీనాసి తనం వదులుకోలేదు, తెలుసా! అయినా నాకిక్కడే ఇల్లా ఒంటరిగా భోంచెయ్యటమే బాగుంటుంది. ఎవళ్ళోటీ మట్లాడక్కరలేను. నీ ఉత్తరాలే చదువుకొంటూ భోంచేస్తాను. వాళ్ళతోటే చక్కగా కాలం గడుస్తుంది.”

టేబిల్ క్లామా, కువ్వాలూ తెచ్చుకొనేందుకు ఆమె యింతగానే లేవవలసివచ్చింది. పాడుగునా ఆవిడ ఏదో పనివీడ లేవవలసి వస్తూంది. ఏదో వీర్యా తియ్యటానికో, ఎవళ్ళకో ఏదో పని చెప్ప

టూనికో, ఎవరో ఏవో సరిగ్గాలేదంటే మానీ రావటానికో చెబ్బొల్పి వత్తుంది. ఇంక అగితే ఆవిడపనులకు అధ్యంతరంగా ఉంటానని గ్రహించాడు జీన్.

ఇంతలో ఆమె ఫోజనం వచ్చింది. ఒక చిన్న గిన్నెలో వేడివేడి రసం, ఆవిరులు గ్రక్కుతుంది ఆ కాస్త రసమూ, ఆ తిండి, మానేటప్పటికే ఇద్దరికీ తాము తిమయింట్లో జనాలకు కూర్చున్న సంగతులన్నీ జ్ఞాపకంవచ్చి నిర్వేదం కలిగింది.

అతన్ని పంపిస్తూ “అదివారండాకా—అది వారం!” అంటూ రహస్యంగా అతని చెవిలో గొణిగింది. అక్కడ నాకర్లమందరూ, మెట్టు దిగుతూన్న జనం మధ్యా, ఇద్దరూ ముద్దు పెట్టుకొనేందుకు వీలు లేకపోయింది. అతని చేయి తీసుకొని తన గుండెల కానించుకొంటూ, ఆ స్వర్ణమ హృదయంలో నిక్షిప్త మొనర్చుకొంటూన్నట్లు గట్టిగా నొక్కుకొంది.

ఆ సాయంత్రమూ, ఆ రాత్రి, అంతా ఆమెను గురించే ఆలోచిస్తున్నారు. ఆముంపికి, దాని కొవ్వున తొంపికి, నీడపు బానిసత్వం చేస్తూ మగతూన్న ఆమె దీపస్థితిని తలచుకొని బాధపడ్డాడు. డచ్చివాని విషయంకూడా మనస్సును కొంత కలచించింది. అది వారండాకా ఆగటం గగనంగా ఉంది. ముందు చేసుకోగల తెగతెంపులు ఖచ్చితంగా తయారవక్కరలేకుండా సులభమైన రాజమర్గం విర్వరుస్తందనిపించిన, ఈ కలహమూ, విమోచనం—అనుకోన్న రీతిగా కాకుండా ఎదురుతిరిగింది. వడిలిపోతూన్న చెట్టు ఎండుకొమ్మలనునరికేస్తే, చెట్టు మళ్ళీ కొత్తగా చిగిరి, చేద అందుకొన్నట్లు, ఈ ప్రళయబంధం మరింత గాఢమయింది. ఒకళ్ళకొకళ్ళు, విప్రలంభ ప్రేమకులగా, రోజురోజూ ప్రళయరేఖలు వ్రాసుకొనేవారు లేదా ఒక్కొక్క నాడు, మినిస్టీఆఫీసులో పని అయిపోగానే, ఫాన్సీ హోటల్ ఆఫీసుకు అతిసు వెళ్ళేవారు. ఆమె అల్లిక అల్లులంటూ కూర్చుంటే ప్రక్కనే ఆమెతో శాంతంగా కబుర్లు చెప్పకొంటూ కూర్చునేవారు.

వసతిగృహంలో తక్కిన నివాసులందరికీ, తన “బంధులంటూ” అతన్ని పరిచయం చేసింది. ఆ అనిర్దిత “బంధుత్వ” విశేషదాహృదంలోనే ఒక్కొక్క సాయంత్రమంతా ఆవిడ ఆఫీసుగళంలోనే కూర్చుండిపోయి, పారిస్ నగరానికి వేలమైళ్ళ దూరంలో ఉన్నట్లు శాంతంగా ఉండిపోయే వాడు.

పెరూవియన్ కుటుంబం, వాళ్ళ గంపెడు విట్టలూ, అందరితోటే పరిచయం చేసుకోకతప్పలేదు.

కొట్టవచ్చినట్లున్న పక్కారంగుల బట్టలూ వాళ్ళూ గదినిండా, చెట్టుకొమ్మలనిండా పిట్టలకూర్చున్నట్లు, గలభాగా కూర్చుని ఉండేవారు.

(ప్రాలినమిన్నా వోజేల్ వాయిద్యంవిన్నాడు. ఆవిడ జంత్రించుట్టూ, రిబ్బన్లు చుట్టి ఉంచేది. ఆవిడ జబ్బు తమ్ముడినిమాతాడు. నీరసంవల దాదాపు కంఠం పూర్తిగా పోయిందేమో, అతగాడు అక్కగారు వాయిస్తూంటే నాగస్వరం ఉడుతున్నాననుకొంటూ న్నట్లు వేళ్ళు నోటిమందర గాలిలో వాయించుకొంటూ, పాటకు తల తిప్పనో తాళం వేస్తూ, గానంలో నిమగ్న డైపోయేవాడు. (అతను నిజంగా సవ్వాయి వాయించటానికి వైద్యులు అధ్యంతరం చెప్పారు) ఫాన్సీ చెప్పిన పిమ్మనిషితో వేకాట ఒకటి ఉండేదాడు. ఆ డచ్చివాడు స్కూలకాయాడు. బట్టతల. మనిషి చాలా బండగా ఉంటాడు. అతగాడు సప్తమధ్రాద్యాలూ, సప్తద్వీపాలూ పర్యటించి వచ్చిన మహాపుణ్యం. ఈమధ్యనే ఆస్ట్రేలియా వెళ్ళి వచ్చాడు. ఆస్ట్రేలియావిషయం ఏవో కదిలించేటప్పటికీ, గుర్తుపట్టకరి “మెల్బోర్న్ లో బంగారా దుంపలు ఎంతి ఖరీదనుకొన్నారు?” అంటూ మొదలు పెట్టేవాడు. ఇంతటి భూప్రపంచ పర్యటన పర్యట సానంగా అతనికి తెలిసిందల్లా ఒక్కటే! తను తిరిగిన తోట్లూ, యేదేదోలా బంగారాదుంపలు ఖరీదు ఎంతెంతోమాత్రమే!

ఈ సమావేశాలన్నిటికీ ఫాన్సీయే ప్రాణం పోసేది. ఆందరితో కులాసాగా కబుర్లుచెప్తూ, పాటలు పాడుతూ, మంచి లోకజ్ఞురాలైన పారిస్ ప్రాధికార తిగా చూసుకో అయ్యేది. కళాకారుల సాన్నిహిత్యాలలో గడిపిన విశ్రాంతిల జీవితచాయలు లేమైనా మిగిలి ఉన్నా ఈ విదేశీయుల కా విశ్లేషించి ఏమీ తెలియక, అవన్నీ, పారిస్ కులస్త్రీల అచ్చపు లక్షణాలుగానే తెల్లకు తీసికొని గౌరవించేవారు. శ్రేంచి సాహిత్య కళారంగాలలో మహాపురుషులతో తన పరిచయాలను ఆమె విలక్షణ, వాళ్ళనుకరించి చెప్పుతూంటే, ఆ శ్రోతలంతా విభ్రాంతులైపోయి చెవులు దోర పెట్టుకొని వింటూండేవారు. రష్యన్ యువతికి డిజోయ్ నవలలంటే మహాభిమానం. అతను ఎల్లారచన సాగించేవాడో, రాత్రిన్న ఎన్నెన్ని కవ్యలు కాఫీ త్రాగేవాడో, అతని ఉత్తమనవల సెండెర్లెట్టికి ప్రచురణకర్తలు ఎంత స్వల్ప మొత్తం ఇచ్చారో, ఆ పుస్తకంతో వా శ్రేంత పెట్టు దొరుకోగలిగారో, అన్నీ ఫాన్సీ చెప్పుతూంటే, ఆ రష్యన్ యువతి, అతి ఔత్సాహ్యంతో వింటూ కూర్చుండిపోయేది. తన ప్రియరాలు పొందుతున్న సాంఘిక మర్యాద కూడా గానినవకు ప్రతిజనకంగానే ఉండేది. ఆ ఉల్లా

సంఘా ఆమె మాటలు ఎవరన్నా శంకిస్తున్నారని తొత్తే తనకున్న పూర్వపు ఈర్ష్యలన్నీ మర్చిపోయి, ఆమె చెప్పింది నిజమనేనుకు సాక్ష్యంకూడా పలికి ఉండేవాడు.

ఇక్కడ ఈ ప్రశాంత వాతావరణంలో ఈ చిన్న గదిలో వసతిజనానికి అతిథిమర్యాదలన్నీ చూస్తూ, కూర్చున్నవారందరికీ ఒక్కొక్కరికీ టీ అందిస్తూ, ఆ ఆహ్వానం పాలులకు తాళం కలుపుతూ, వాళ్ళకు పెద్ద అక్కగారిలాగా ఆదరణ విధిస్తూ ఉన్న ముసినైన అంతటి ఇంజనీరుగా కనిపిస్తున్న ఆవిడను చూస్తూంటే గాసిన్ ను ఆమె అంటే గౌరవం కలిగేది. ఈ పరిస్థితుల్లో ఉన్న ఆమె రూపాన్ని—ఆదివారాల ప్రాద్దుట మంచువానలో తడిసి, ముద్దయి, వణకుతూ తన గదికివచ్చి ఆమె కోసమే వాయిద్య రాజీనామ నివృత్తిగిరి చిలి కామ కోటానికైనా ప్రయత్నించకుండా అదావుడిగా ఆ బట్టలన్నీ అటు విప్పి పారేసి, ఆ పెద్దమంచంమీద తన ప్రక్కకుకేర ఆర్రం చూపించే—ఆమెరూపంతో మనస్సులో ఊహించి బొల్చుకొంటూ, అనిర్వచనీయ రహస్యగ్రామాధుర్య మనుభవిస్తూండేవాడు. అక్కడ ఏమిగాలుపు కాగిలింతలు! ఎంతటి దీర్ఘ ఆనందో నృత్యతలం! ఏడుకోజుల ఎడబాటుతో తీవ్రంగా ప్రజ్వలించిన మోహాన్ని తన ప్రేమకు జీవమైన ఆ కాంతీను కనిపిస్తూ దీర్చుకొనేవారు.

ఒక గంటలో మరొక గంట ఇమిడిపోతూ అలాగే సాయంత్రందాకా ప్రక్కమీద పడుకొనే గడిపి వేళేవారు. అంతకు మించిన ఇతిరవాంధలు, ఆనందాలు ఏమీ, కోరుకోదగ్గవి, మురిపించేవి, కనిపించేవే కావు. ఎవరినీ చూడ నివృత్తించేవారు కాదు. చూడ్తే మాలమూడా చూడాలనిపించేది కాదు. (చూడ్తే మూల, ఇంకా పొదుపుగా జీవితం గడుపుకోదలచుకొని, పారిస్ పరిసరాల పర్యటింపులను నివసించ సాగారు) ప్రక్కనే చిన్న బల్లమీద ఇద్దరికీ భోజనం అమర్చి ఉండేది. పిద్దుల జనం సందర్భాన్ని, రైళ్ళ కూతలూ, ఆదివారపు సెలవు జనం సమృద్ధిమూ అంతా ఏవో రీలగా వివరించుకుంటుండేవి. బాల్కనీ జంకురేకులమీద వాన జోరుగా ముద్దలు వాయిస్తూండేది. ఆ హాయిలో సర్వప్రపంచాన్నీ మరిచి పోయి ముండేల వేగంగా కొట్టుకొంటూ ఒకరి కాగిలిలో ఒకరు ఆదమరిచి కొలాన్ నీ, బియాన్నీ సర్వాన్నీ మరిచిపోయి చీకటిపడేదాకా అల్లాగే ఉండేవోయేవారు.

పిల్లలో గార్లస్ లైట్లు వెలిగి, ఆ వెలుగు ఇంటి కప్పులోనుంచి చిక్కుచిక్కుమంటూ లోపలికి చిమ్మేది. ఇక ఇద్దరూ లేవక తప్పదు. ఫాన్నీ ఏడు

గంటలకలా మళ్ళా పనిలోకి వెళ్ళిపోవాలి. ఆ పడక గది మసకబెట్టుకుంటూ మళ్ళీ రేచేటప్పటికి, ఆ రైరా శ్మయూ నిస్త్రాగిడా అంతా మళ్ళీ ఆమె నావరించుకోనేవి. ఇక్కడికి రాకపూర్వకంలేకూడా మరింత బాధాకరంగా, బరువుగా అనిపించేది హృదయనికి. ప్రాద్దుటి మంచు తడి ఇంకా ఆరని ఆ తడి బూడుననే అల్లాగే తొడుక్కొని, చీవ ప్రేలించడమనే సాధారణమైన ఆ నల్లటి ఉద్యాగపు టుడుపులే వెనుకొని, సీర సంగా తన పనిచేసే హోటల్ కు బయలుదేరేది.

అన్నీటికన్న అక్కడ ఆ గదిలో తన సౌఖ్యమధాతులనాటి ఆ సామగ్రి, ఆ చిన్న మేటా, అన్నీ చూస్తూన్న కొద్దీ ఆమె మనసుకు అంతరికంతుకు చేసు వింతకూర్చున్నట్లు బాగా కలిగి హృదయవిదారకంగా ఉండి అక్కడినుంచి కదలటానికి యుయూత నిలిపించేది. చిలి కెల్లాగో చిందుకొని తెలుసుకుతూ “పదా పదాం” అంటూ టెటికి వచ్చేసేది. సాగ్య మైనంత ఎక్కువకాలం అవిడతోలే ఉండాలన్న కోరికలో ఆ ఆనామెను హోటలుదాకా సాగనంపి వచ్చేవాడు. గాంప్స్ ఎలిస్ వోవంటే చెల్లెట్టూ లేసుకొని ఒక శ్మనాకట్టు ఆసుకొని నవచుకొంటూపోయే వారు. కోడుకు రెండువైపులా ఉన్న కిక్కిరింపుల కోర్పు మలుపుతో ఆర్ గ్రేడి ట్రియోంఫ్ కేసి లిగిగిరి. తాము ఆ చీకటిలోనే బంటరిగా ఒక శ్మనాకట్టు ఆసుకొని, ఆకాశపు చీకటి తెరలలో మబ్బులమధ్య స్వల్పనీలీమములో తిళితిళ్ళాడ్తున్నా, ఒకటి రెండు నక్షత్రాల వినుకువినుకుమన్న వెలుగు లోడుగా, ఆ చీకటిలో నడిచి పోవోండేవారు రూపకోల్పన సంగుమొగు వచ్చేటప్పటికి ఆమె హోటల్ పది అడుగులో ఉండేది. ఆమె తన మేలిముసుగు లోల గించి ఆతనికి తుదిముద్దు ప్రసాదించి వెళ్ళిపోయేది. అకస్మాత్తుగా ఆతనికి కన్ను తిరియినట్లుగా, తన దిక్కు లేవకే అయిపోయినట్లుగా అనిపించేది. గదికి ఆలస్యంగా చేరుకోనేవాడు. తన దారిద్ర్యాన్ని నిందించుకొనేవాడు. కాసిల్ లేక తన వాళ్ళందరినీ తిట్టుకొనేవాడు. వాళ్ళకోసమే తన ఈ మహా త్యాగం చేయవలసి వచ్చిందిగదా అని దాదాపు వాళ్ళంతా దేవుడంతో మండితున్నట్లే అయి పోయేవాడు.

రెండుమూడుసెలలు ఈమదిరిగా ఈడ్చు కొచ్చారు కొని ఇంకా జీవితం గడవటం మరి దుర్భలా అనిపించసాగింది. ఫాన్నీ హోటల్ నాకర్ లలో గుసగుసలు బయలుదేరేటప్పటికి జీన్ ఆహోటలుకు తన రాకపోకలు తగ్గించుకోవలసి వచ్చింది. తన యజమానరాళ్ళ, తల్లి కూతుళ్ళ, పిన్నానితనం చూస్తూంటే ఫాన్నీకి అంతరికంతుకు ముగ్ధుకొని

రాసాగింది. వేరే ఎక్కడన్నా చిన్నగదిలో ఇద్దరు కలిసి నివసించాలని ఆమె లోలోన కాంక్షిస్తూంది. తన ప్రియునికూడా ఈ పరిస్థితి దుర్భరం గానే ఉందని ఆమెకు తెలుసును. కాని అతని ముందు చైటపడి ఆ ప్రస్థావన చేవాలని వేచి ఉంది.

* * *

ఏప్రిల్ నెలలో ఒక ఆదివారంనాడు ప్రాగ్గున్న పాస్తీ మామూలుకంటే కూడా చక్కగా ఆంక రించుకొని వచ్చింది. తలమీద హేటూ, ఒంటిని పల్చని వసంత కాలపు దుస్తులూ ధరించి ఉంది. దుస్తులు చాలా సాధారణపు ధరవే. ధర పెట్టి కొనేందుకు ఆమెదగ్గర డబ్బావు లేదు. కాని ఆ దుస్తులతీరు, ఆమె చేసిన సౌష్ఠవాన్ని ఆకారభిక్షాసామ్యతను ఇనుమసింప చేస్తూ అందాన్నిస్తూంది.

“త్వరగా లే. ఇవాళ పల్లెటిపట్టణ మనకు వింగు”

“పల్లెటిపట్టణా!”

“ఔను, ఎంఫీన్ వల్లెలో రోజుమందిరంలో! మనిద్దర్నీ ఘోషనానికి పిలిచింది”

ముందు రావన్నాడు. కాని ఆమె బలవంతం చేసింది. పిలిచినవ్యక్తు వెళ్లకపోతే రోజూ జన్మలో క్షమించదు. “నాకోసమన్నా నువ్వు రావాలి. నేను ఎంత భరించటం లేదుగనుకా!”

ఎంఫీన్ వల్లెలో ఒక సరస్సు ప్రక్కనే ఆ భవనం. భవనం ముందుభాగం విశాలమైన పచ్చిక స్థలంతో సరస్సు అందుచూకా ఆక్రమించుకొని ఉంది. అక్కడ ఒక సాకాగృహ ముంది. తెల్లపడ వలూ, చిన్న తెప్పలూ గట్టున కొయ్యలకి కట్టివేయబడి చెరువునీటి అలలకు ముందంగా కదులు తున్నాయి.

భవనం చాలా పెద్దది. హాలు గోడలనిండా దూరుదూకా పొడుగుపాటి నిలువుబద్దాలు అమర్చి ఉన్నాయి. ఆ అద్దాలలోనూ, గోడలమెరుపులోనూ పట్టా లోకూ, అప్పవప్పడే పుష్పిస్తున్న పూల మొక్కలూ, పచ్చని ఆవరణా, చెరువులో నీటి తళ తళలా అన్నీ ప్రతిబింబిస్తూన్నాయి. నాకర్లందరూ మంచపకడైన డ్రెస్సులలో ఉన్నారు. ఆరామం దోవలకూడా అతిసృభ్రంగాకావచ్చి, ఎండుపుల్లయినా దోవలో లేకుండా నీలుగా ఉంచారు. ఆ శుభ్రత రోజారమో, అవిడ తల్లి ఆలార్ లిద్దరియాజనావ్య (పాశ్చాత్యుల) పొగడున్నట్లుంది.

చిక్కదరూ అక్కడి కళ్ళటప్పటికి తక్కిన అందరూ ఘోషనాలకు సిద్ధంగా కూర్చుని వేచి ఉన్నారు. అక్కడికి రావటానికి దోవతెలియక

ఆ లోటల చెట్లబారమగ్గరి దోవలుబట్టి రావటంవల వాళ్ళకు అలస్యమయింది. తమనందర్నీ ఇంతనేపు వాళ్ళకోసం కనిపెట్టుకొని కూర్చునేట్టుచేసినందుకు గోతేరియోకు చాలా కోపం వచ్చింది. ఆ చిట్ట బుట్టు మొగంతోనే ఆమె వాళ్ళ నాహాస్యనించేటప్పటికి తనకు అక్కడ ఉండటానికే మొగం చెల్లట్టనిపించింది. అందుకు లోడు అక్కడ కూర్చున్న ముసలి తొక్కుల విపరీతరూపాలు చూడడంతో మరి దుర్భరమైపోయింది. రోజూ బొంగురు గొంతుకతో వాళ్ళను జీనకు పరిచయం చేసింది. ఆ ముగ్గురూ, కాకినీ థాకినీ యక్షిణీకేవల ముమ్మా ర్దుల్లాకు ఎదురు. ముగ్గురూ “కళావంతులు”. పారిస్ లో బాగా ఎక్కువ వెల పుచ్చుకొనే ఘోగశ్రీలు, తమ్ము “కళావంతులు” అని చెప్పకొంటు అలవాటు. ఆ ముగ్గురూ పురాతనపు లండలు. “దివ్యతీయ సామ్రాజ్యపు” (నెపోలియన్ కుమారుని సామ్రాజ్య కాలం) రోజుల్లో, మహాజ్వల వైభవంతో నలిగారు. ఆ రోజుల్లో వాళ్ళకున్న కీర్తి ప్రతిష్ఠలు, ఏ మహాకవికి, దిగ్విజయాలానర్చినా ఏ మహాసేనానికీ కూడా లేవు. అంతటి ప్రశస్తిగాంచినవేర్లు— విల్క్రి కాన్, సోంబ్రూజ్, క్లారాడిఫన్.

ఆ “కళావంతులు” అలంకరణలూ, ఇప్పటికీ మహాసుతారంగానే ఉన్నాయి. అతి నవీనమైన విధానంలోనే వసంతకాలానుకూలమైన లేతరంగు పట్టు వలువలు ధరించారు. వాటినిండా జరిటూ లేమలూ, ఎక్కడికక్కడే రిబ్బనూ, అలంకరించి ఉన్నాయి. కాని మనుష్యులుమాత్రం ఎంత వడిలి పోయి, వగరన, ముడతలుపడి ఉన్నారో! సోంబ్రూజ్ కు కలవరెప్పవెంట్రుకలే లేవు. క్రింద పెదవి వేలాడుతూంది. కళాకావంతులు లేకుండా తెల్లమొగం వేసుకొని కూర్చుని ఉంది. లాడిఫన్, కుల్చీ విచ్చిన గుమ్మడికాయలూ గరునుబారిన స్థూల దేహంతో ఉంది. కార్నెడ్ గిర్రె వెచ్చదనానికి వేడి నీళ్ళ సీసా పెట్టుకొంది. కొంకిరలుపోయిన చేతివేళ్ళ అన్నిటా తళితళ్ళలాడ్తున్న రాళ్ళు అంగరాలు కనబడ్చుకొనేందుకు చేతులు బల్లమీద వదులుకొని ఉంది. ఆ కొంకిరిపోయిన వేళ్ళకు ఆ అంగరాలు పెట్టడం రియ్యటంకూడా సమస్యేనేమో అనిపిస్తుంది. కాన్, మనిషి సన్నగానే ఉంది. కాని, ఆ సన్నని కరీరంవల్ల, నెత్తురూకండా, లేకుండా దోక్కు పోయిన ఆ మొగం మరింత వికృతంగా కనిపిస్తూంది. నెత్తిమీద బొమ్మలా ఎండుగడ్డి వెంటికాళ్ళు పేసినట్లుంది. ఉన్నదంతా నాశనమయిపోగా, ఎల్లా గైనా డబ్బు చేసికోవాలన్న ఆ రీతితో, మాంటికార్లో జూదాలకుపోయి, చివరిపథంగా ఉన్న కాస్తా ధర

పోకుకొని, చిరికానీ లేకుండా తిరిగి వచ్చింది. పైకెచ్చు అక్కడి జాడలలో ఒక అందగాడిని మోసించి, వెంటబడ చూచింది. అతగాడు ఈమని పిల్తో వివిధమైన సంబంధము పెట్టుకొకుండా తరిమి కొట్టేశాడు. అంతటితో రోజూ ఆమెను తన రక్షణ లోకి తీసుకొని తిండి పడేస్తూ, తన దాతృత్వాన్ని ఘనంగా నెలకొల్పుకొంటూంది.

ఆ ముగ్గురూ ఘాన్నీ నెరుగుదురు. “ఏమే, అమ్మయి, పరిస్థితులెల్లా ఉన్నాయి” అంటూ, కాస్త గడిలేరేననామలు, పిల్ల భోగండా న్నాదరిస్తూన్న రీతిలో అడిగారు.

ఎన్నో మననకదనాలలో ఆరికేరి, ఎన్నో విజయపతాకాలు ఏనాడో సంపాదించుకొని, ఈ భోగ వాతావరణ విపరీతపు కాంతులలో కామినీ ఘృతాలను తలపిస్తూన్న ఆ గడిలేరేని వృద్ధసానుల మృగ్య ఘాన్నీ, చిన్న బ్రూన్ తప్ప ఇతిరాధర జాలులేకుండా, ఆ చాక దుస్తులలో, భోగపు వృత్తిలో కొత్తగా చేరిన పసిదానిలా కనబడు చూసింది.

రోజూ వృద్ధమత పిల్లరూకా అక్కడే ఉంది. సగం క్రైంచిలోనూ, సగం “స్పాన్స్” భాషలోనూ మాట్లాడుతూంది. తనకు తనే “కోతి” అని పేరు పెట్టుకొంది. ఒక్కొక్క వదలుగా మొద్దు బారిన లోలు వేలాడుతున్నట్లు ఆ రూపమా, నిత్యం కొరకొరలాడూ, కోపంతో ఇకిలిస్తూన్నట్లున్న ఆ మెగమూ, మెగవాడిలాగ క్రాపింగ్ చేసుకొన్న నెరిసిన జుట్టూ, అంతా అచ్చు పండు కోతిలాగే ఉంది.

“ఇంక చివరికి అందరికన్నా ముఖ్యులైన డిట్రోగారు” అంటూ రోజూరిమో, ఎఱ్ఱ బూర్నిసు గుక్కలో చుట్టిపెట్టినట్లున్న తన పెంపుకుకొండను గానీసకు పరిచయం చేసింది. ఆ తొండ ఆ గుడ్డ మాటలోనే వణికిపోతూంది.

“అరే! నా సంగతి ఏమిటి, నన్ను పరిచయం చేయవా” అంటూ తెచ్చిపెట్టుకొన్న ఉల్లాసంతో, ఒక ప్లూలకాయుడు అడిగాడు. అతని మీసాలు గలుకుగా బొడుగా ఉన్నాయి. అతని దుస్తులు అతి నీటుగా, అతి సాంప్రదాయకంగా ఉన్నాయి.

“జెనాను, నిజమే. బాటావ్ సంగలేమిటి” అంటూ ఆపవాళ్లు గొల్లన నవ్వురు.

బాటావ్ ఎవరూ కాదు. మహా వాగ్గేయ కారుడు డి పాటర్! అతని “క్లాడియా,” “సోనో సరోలా” గీతకావ్యాలు, చాలా ప్రఖ్యాతిలోకి వచ్చాయి. డెక్లెట్ ఇంటి నిందులో, జీన్ అతన్ని

ఒక్కసారి చూచాడు. ఈ మహాపురుషునిలో ఆనాటి సంతోషం ఏమాత్రమూ మొగంలో లేదు. మొగ మంతా గిటకబారిపోయి, ఏభావమూ తెట పెట్టని కొయ్య మొగంలాఉంది. కళ్లు వాడిపోయిఉన్నాయి. ఈ బాబారి లంజ అంటే ఇర్రై వీధుగా పడిచస్తూ, ఆలుబిడ్డలను త్యజించి, వాగ్గేయకారుడుగా సంపాదించిన ధనరాసులన్నీ దాని కర్మణం చేసి, తన డబ్బు తోనే సంపాదించిన దాని ఈ ఇంట్లో నాకరుకన్నా అథమంగా చూడబడ్డూ, దాని చీర చెఱను పట్టుకొని ఇక్కడే వేలాడుస్తూన్నాడు. అందులేని ఆ పిచ్చ వ్యామోహమంతా ఆ కన్నులలో కనబడ్తోంది. అతినేదో కథ చెప్పటం ప్రారంభించేటప్పటి రోజూ, అతి చిరాకుతో, అతన్ని మహా నీసంగా అదిరిస్తూ, మాట్లాడి కూరుకోమని ఆజ్ఞాపించింది. అది చూసి జీన్ బిత్తరపోయాడు. ఇక వృద్ధ పిల్లరూ కూతురు కన్నా ఎన్నో అపిష్టా నేరు ముయ్యారా, నా బుల్లోడా!” అంటూ ఆతి న్నదిరిస్తూంది.

జీన్ మునిల్దాని ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు. నోరు చప్పరించుకొంటూ, గురకలుకెడ్డూ, పంది తింటూ న్నట్లు పదార్థాలు మెక్కుకుంటూ, మగ్గయగ్గ జీన్ పళ్లెంకేసి, ఏమేమన్నయో అన్నట్లు ఆ మునిల్లి ఆత్రంతో మాడుంటే, అతనికి ముళ్ళివీడ కూర్చు న్నట్లుగా ఉంది. అసలే, రోజూ అతి పెద్దరికంతో, ఘాన్నీని నిక్కష్టంగా చూస్తూ, హులులులో ఆమె సాయంత్రపుసంగీతాలు, విచిత్రములు ఘాన్నీని, బ్రతికి చెప్పకుటంబపు ఇగ్గలమకొని గౌరవించటం, ఆ విష యాలుఏది ఎత్తిచూడుస్తూ, పెటకారం చేస్తూంటే అతనికి బాధగా ఉంది. ఒకనాడు సర్క్ సరణీగా వెలిగిన ఈ మనిషి, కొంచబారిన దేహంతో లావుగా, అసహ్యంగా కనబడుతూంది. రెండుచెవులా పదిపది వేల ప్రాంకుల విలవ గల వజ్రాలకమ్మలు వేలాడు తున్నాయి. ఈ యువ ప్రేమకునిసహచర్యంలో ఘాన్నీ పూర్వ యావన సౌందర్యాలను పునరుద్ధరిత మొనరుకోన్నందుకు రోజూ ఈర్ష్యపడుతున్నట్లు నిపించింది. కానీ ఘాన్నీ ఏమీ తోచకకుండా ఆ సంగతులే మరింత వింతగా చెప్తూ, హూటల్ వ్యక్తులనందరినీ ఆశ్చేయిస్తూ, హాస్యంచెస్తూ వాళ్ళను నవ్విస్తూంది.

చేరూవియన్ పెద్దమనిషి తెలగుడు తెలు పెట్టుకొంటూ ఆమెతో రహస్యంగా నివేదించు కొన్నట్లు “అచ్చమైన మాంచి భోగండా స్మృతత నైనా చూడాలని ఉందని—ఆ డివోవాడు, ముంగి మీసాలేసుకొని మూగప్రేమ కలాపం నడుపుతూ, తన కుర్చీమీదికి వంగి, అవివ చెవిలో రహస్యంగా “బటేవియాలో బంగారా దుంపల సర్ ఎంతో

తెలుసా" అంటాడట. అంతా ఘోషం నవ్వు తున్నారు.

గాసివమాత్రం నవ్వుటలేదు. "కోతి" పిలార్ కూడా నవ్వుటలేదు. కూతురు వెండిపానులన్నీ బల్లమీద భద్రంగా ఉన్నాయో లేదో చూస్తూ, తన పళ్లెంలోనూ, పక్కవాళ్ళమీదా, వాలుతూన్న ఈగలను లటకొను పట్టుకుంటూ, పెంపుడు తొండ్ కందిస్తూ, "తిన్నే! అమ్మ, తిన్నే, వరాలయ్య" అంటూ ముద్దుపేర్లతో తినిపిస్తుంది. ఆ వికారపు జంతువు వశిరీపోయి, ముడుతలుపడి, డీఫెన్ చేతివేళ్ళలాగే వంకరలుతిరిగి, బల్లమీద చచ్చుగాపడి ఉంది.

ఇక్కడి ఈగలన్నీ ఆఖరయ్యాక, తలుపు అద్దాలమీదో ఎక్కడో ఒక ఈగ కనపడటప్పటికి పిలార్ మెల్లిగా అటుపోయి ఆ యాగను పట్టుకొని విజయోల్లాసంతో వచ్చి కూర్చునేది. మాటిమాటికి తల్లి ఇల్లా లేస్తుంటే, రోజూకు చాలా మందుకొచ్చింది. అసలే పొద్దుటించి ఎందుకో బహుచింకుగా ఉంది.

"నిమిషనిమిషానికి అన్నా లేవకు. నాకు విసు గొస్తుంది" అంటూ తల్లిని కోప్పడింది.

అప్పు అదే కంతంలో, ఇంకొంచెం ఘోషై న విడోయాసంతో ఆ తల్లి జవాబిస్తుంది.

"మీరంతా తింటుంటే! పాపం పసిపిల్ల అని తినకూడదే?"

"ఊర్కో కూర్కోలేకపోలే అవతికి ననా. అందిరికి అనవ్యమేమోస్తోంది"

ముసీల్లి దమ్ము చూపించింది. ఇక ఇద్దరూ, తమ స్నానీష్, గ్రామ్యభాషలో, అనర్గభాషా పాండిత్యంతో అచ్చపు బూతులు తిట్టుకోబం ప్రారంభించారు.

జీన్ అడిలిపోతూ ఆ యద్ధరివంకా తెలపోయి చూస్తున్నాడు. తిక్కునవ్వలేదంటే ఆ కుటుంబ కలహాలు సుపరిచితాలేమో, మాట్లాడకుండా తమ ఫలహారాలు సాగించుకొంటున్నారు. నూతన ఆతిథి యందలి గౌరవంతో డి పాట్లర్ మాత్రం కలగజేసి కొన్నాడు.

"ఇదిగో, చూపండి, దబ్బలాడకండి" అన్నాడు. రోజూ, మండిపడ్డూ ఇట్టిన అతనిమీదికి తిరిగింది. "నీ కందుకో! ఇందులో కలగ చేసుకొంటున్నావే! మర్యాద బాగా తెలుసే! నేను మాట్లాడటానికి నీయ్యమేగాబోలేం? అంత ఉండలేకపోలే, నీ పెల్లాం దగ్గరకే ఇంటికేపో! తుపానులో చచ్చున్న బాతులూ తేరకళ్లమోని, ఎక్కడ పడితే అక్కడ ఆ బట్ట

తలతో తయారవుతుంటే చూడలేక చచ్చున్నాం. ఘో, తిరిగి ఘో! ఆ కొక్కిరాయి పెల్లాం దగ్గరకే ఘో"

డి పాట్లర్ వెలవెలబోతూనే తెచ్చిపెట్టుకొన్న చిరునవ్వుతో. "ఇల్లాంటిదాంతో ఎలా బతకటం" అని ఆ బొద్దుమీసాలలోంచి గొణిగాడు.

రోజూ అతనివస్త్రపు బల్లమీదికి వంగి అరుస్తోంది. "నీ మొహాని కింతకంటే ఏం ఏవవదు. ఘో ముందు బైటికి నడు—"

డి పాట్లర్ జాతిగామాస్తూ దీనంగా బతిమాలు తున్నాడు. "ఇదిగో చూడు! రోజూ!—" అప్పటి కప్పడే మళ్ళీ ఏదో నమల్తున్న పిలార్ "నోరు ముయ్యరా! బుల్లోడా", అంటూ అతిశీత్రంగా బహు హాస్యాస్పదంగా అనేటప్పటికీ, అందరూ ఘక్కున నవ్వారు. రోజూ, డి పాట్లర్ కూడా నవ్వారు. డి పాట్లర్ రోజూను మద్దు పెట్టుకొని, ఇంకా ఏదో కోపంతో గొణుగుతున్నదాన్ని బుజ్జగిస్తూ సముదాయించి, పాపపరిహారం తనుకూడా ఒక ఈగను పట్టుకొని, పెంపుడుతొండ్కు ఆహారం చేకూర్చి పెట్టాడు.

ఇతడెన్నమాట డి పాట్లర్! మహా వాగ్దేయ కారుడు! శ్రాంతి సంగీతానికి శిరోధూషణము! ఈ ఆపది ఇతనిని ఇల్లా ఎల్లా కట్టేసి ఉంచగలిగింది? లంజరికంటానే మోటుబారి వృద్ధురాలైన ఈ నేటిపె, ఏం మందుమకులు, మంత్రాలుపెట్టి, ఇతనిని వలచిక్కించుకొంది? అతల్లి ఈ నైవాన్యకంతకూ దీనికి తోడ్పాటుంది. ఇక ఇరవై ఏళ్ళల్లో, ఆ కూతురూపం ఎల్లా ఉంటుందో భూతఅద్దంలో చూపిస్తున్నట్లు తల్లిమాపం ప్రత్యక్షమెనరిస్తుంది.

కాఫీ అందరికీ సరస్సుప్రక్కనే ఉన్న కేరీ మంటపంలో ఏర్పరిచారు. మంటపం అంతా ముత్యపు చిప్పలతో అలంకరించి ఉంది. మంటపం లోకప్పున అద్దాలు అమర్చి ఉన్నాయి. ఈ కాకిమల వివిధ రూపాలు ఆ అద్దంలో ప్రతిఫలిస్తున్నాయి. చెరువు నీటి అలల తళితళల శ్రవణోల్పూ సెల్కు తెరలు చుట్టూ వేలాడుతున్నాయి. అక్కడి పెద్దసోఫాలలో అందరూ వెన్నులవాల్చినట్లు జేరగిలబడి తీరుబడిగా విస్తరించుకొని కూర్చున్నారు. రోజూ, ఫేస్ పాడరు రంగులో మొగం మరింత ఎత్తుబడి, తన చేతులు సనక్కుచాచి తన సవకునున్న సరసుణ్ణి కాగిలించుకొంటూ "ఓ! నా ప్రియమైన టాటివ్! నాముద్దు టాటివ్" అంటూ చిలకపలుకులు పలుకుతూంది.

ఇంతలో ఎటో నాకానిహారం చేద్దామని ప్రోత్సహించారు. ఆ కాలిని పెద్దదనం అంతలోనే నిమృకుపోయింది. పోయి పడవలు చూసి రమ్మంటూ రోవా డి పాట్లోను పంపిస్తోంది. "తెప్పలుకాదు, పడవలు తెలిసిందా?" అంది.

"పోనీ నాకరుతో చెప్పనా?"

"వాడు తిండికి పోయాడు"

"పడవనిండా నీకున్నాయి. అన్నీ బైటికి తోడాలి, పనిపట్టుంది."

మళ్ళీ ఏదో మునుగుతుందని భయపడి, "జీన్ కూడా మీతోవస్తాడు" అంటూ పాట్లో వెంట జీన్ ను పంపించింది, ఫాన్సీ.

ఇద్దరూ పడవ అడ్డచెక్కలమీద కూర్చుని గూడ జేసుకొని పడవలో నీళ్లు బైటికి తోడ్చున్నారు. ఇద్దరూ పనిలో నిమగ్నమైపోయి, నీళ్ళ చేదుడు కబ్బం లయలో లీనమై పోయారు. ఎండలో మిలమిల లాడున్న చెరువు ప్రక్కనే పెద్ద చెట్టునీడలో గట్టున పడవలో కూర్చుని ఉన్నారు.

ఉండిఉండి డి పాట్లో ఆకస్మాత్తుగా జీన్ ను పల్కరించాడు.

"ఫాన్సీతో చాల నాళ్ళబట్టి ఉంటున్నావా?"

"రెండేళ్ళనుంచీ!" అన్నాడు జీన్ విగ్రహంతో.

"రెండేళ్ళనా! అయితే ఇలాగే నీకర్లముందు జరిగిన విషయాలు నీకు అనుభవానికి ఆకర్షణకొస్తాయి. ఈ రోజుతో ఇరవై ఏళ్ళబట్టి ఉంటున్నాను. ఇటలీనుంచి వచ్చినప్పటినుంచీ అప్పటికి మాడేళ్ళనుంచీ ఇటలీలో ప్రఖ్యాతి తెచ్చుకొని ఉన్నాను. ఇక్కడకు రాగానే ఒకనాడురాత్రి హిప్పోడ్రోమ్ సర్క్లకు వెళ్ళాను. అక్కడ రథం మీద నిల్చునిరథం తోలుతున్న ఈస్ట్రీని చూచాను. దోవమలుపు తిరుగుతూ గుత్టాలను మూటిగా నామిడికే తోలుతున్నట్లు కొరడా గాలిలో అడిలిస్తోంది. తిలమీద పెరికలు తిరిగిన పాముల పడిగెల కీరీటం ఉంది. తోడల నడుమదాకా ఒంటి నంటుకొని మిలమిలలాడున్న బంగారు పూత కవచం ఉంది. అబ్బా! ఆనాడు ఎవరన్నా ఇట్లా జేతుం దని చెప్పి ఉంటే....."

తల ముందుకువార్చి, గూడజేస్తూ తన కథ అంతా చెప్పుకొంటున్నాడు; తన కుటుంబం, ముందర ఇది ఏదో తమాషా అనుకొని నవ్వుకున్నారు. తరు

వార తర్వాత ముదిరిందని తెలికాక కాగ్లా వేల్చాబడి బ్రతిమాలుకొన్నారు. దాన్ని వదిలేస్తే, అతనికోసం ఏ త్యాగంబడితే ఆ త్యాగం చేస్తామన్నారు. రెండు మాడుసార్లు ఎక్కువ డబ్బుచ్చి ఆమెను కైవసం చేసుకొన్నారు. కాని తను అప్పుడూ ఆమెను వెంటాడుతూనే ఉన్నాడు. "పోనీ రెండేళ్ళు దేశాటనంచేసి వద్దా"నుంది అతనితల్లి. రెండేళ్ళు తిరిగి వచ్చాడు. తీరా వచ్చాక మళ్ళీ దాన్ని జేరుకొన్నాడు. తరువార తల్లి తనకు ఒక చక్కని అమ్మయినతెచ్చి పెద్దకట్నంతో పెళ్లిచేసింది. సంగీత పరిషత్తుల సభ్యత్వంకూడా కట్టుంగానే ఇచ్చించారు. పెళ్లయినవాడు నెలకు మళ్ళీ మునుపటి ఉంపుడు కత్తెదిగిరకే వచ్చేవాడు.

అతను ఆకళంతా, ఏ కదలికలూ లేకుండా, కొయ్యబారిన మొగంతో, ఏదో సోద చెప్పకొని పోతున్నట్లే చెప్పకొని పోతున్నాడు. సరస్సులో పడవనిండా విద్యార్థులు, యవతీ యువకులు కలిసి కూర్చుని, ఉత్సాహం కొలాహలాల్లా వసంతగీతాలు పాడుకొంటూ, కేరితలు కొట్టుకుంటూ, పడవలు నడుపుకొనిపోతున్నారు. కాస్త ఆగి ఈ దుస్సహాసు భవాల్ని విని గుణపాఠం నేర్చుకొనేందుకు అందులో ఏ ఒక్కరైనా ఉద్యుక్త లవగలిగితే!

ఈలాగా అక్కడ తోటలో, "కళావంతులు" ముగురూ ఫాన్సీ లిగ్రాండేసు కూర్చోవెట్టి హిరిబోగ చెప్తున్నారు. ఈ కుట్టాడితో న్యాయవారం ఆమె అంతం చేసుకొనేందుకు అందుకూ అంగీకరించేసినట్లు, ఎత్తల్లకు తోచిన సాయం వాళ్లుచేసేందుకు సిద్ధమయి ఉన్నట్లు, మాట్లాడుతున్నారు.

"మంచివాడే అనుకో! కాని చేత దమ్మిడీలేదు కదా—ఆమె గం ఏంకాను"

"అదికాదు. నే నతని ప్రేమిస్తున్నాను" అంది ఫాన్సీ.

రోజు నిస్సాకారంగా బుజాలు ఎగరజేసింది. "దాని మానాన్న దాన్ని పోనియ్యండే! చెప్తే వివదు. అదిగో, ఆ, ఉచ్చివాడినీ ఆలాగే చెయ్యి బాద్చుకొంటుంది. నే నెరగను గనుకనా! ఎన్నిమాట్లు ఇది ఇల్లా మంచి అవకాశాలన్నీ చేతులారా తీగ లేసుకోలేదు! ఫ్లామంట్ న్యాయవారం ను యా క కాస్త బుద్ధి గలిగి దోవలో కొచ్చిందనుకున్నాను. కాని మళ్ళీ మొదటికన్నా మరింత పిచ్చిగా తియారయింది"

"పైతైకారి" అన్నట్లు పిల్లల మత గోళి గింది.

"ప్రేమను ప్రేమించటం గొప్ప విషయమేనే అమ్మయ్యా! కాని డబ్బునుకూడా ప్రేమించాలి కదా!

నా సంగతి చూడు. నాకే డబ్బుంటే మాంటి కార్లో ఆ జూదపుఇంటి కుట్టాడు, అనాకారిగా ఉన్నానని నన్ను తోసెయ్యగలిగేవాడే! ఏమంటావ్? అంటూ మాంటి కార్లో వెల్లివచ్చిన విలాసవతి విల్కిన్సన్, హిరిబాధ సాగించింది. ఇంతలో ఆ ఘట్టం అంతా జ్ఞాపకంవచ్చి కోపంతో గొంతుకొన్నాను. “అబ్బబ్బ ఘోరం! పరిస్థితులెలా ఘోరంగా మారిపోతాయో! ఎంతెంత క్షీర్ని ప్రతిష్ఠలు తెచ్చుకొన్నాను! చేతలో నాపేరు తెలియనివా డెవడన్నా ఉండేవాడా—ఏ జట్కా బండివాడినడిగినా, విల్కిన్సన్, ఇంటికంటే ఇట్టే సరాసరి తీసికెళ్ళగలిగేవాడే! ఎల్లాంటివాళ్లు వచ్చేవారు! మహారాజులూ నా కార్యదగ్గర పడిగావులుకాచి, ఉమ్మేటి అగ్రరామ్యతమని మురిసిపోయేవారే! ఇన్నీ అయ్యక, అక్కడ ఈ దరిద్రుడు, నన్ను అనాకారి అని తోసేస్తాడా! ఒక్కరాత్రికి వాడి నుంచుకొనేందుకు కూడా నాదగ్గర డబ్బు లేకపోయింది.”

అంటూ తను అనాకారి అని ఏవరో అన్నారనుకున్నందుకే ఒళ్లు మండిపోయి, చక్రవర్తి బట్టలు ధరిస్తూ,

“మొగం బాగున్నదట! సరే ఒప్పుకొన్నాను. కానీ రొమ్ములు! బుజాలు! ఈ తెల్లదనం! తెల్లగా లేదు! ఒళ్ళు గట్టి ఏమన్నా సడిలిందా?”

ఏ సిగ్గు లేకుండా తన చేపావు కంపల గట్టి తనం కనపర్చుకొంటూంది. ముత్యేవిళ్ళ మైక్రిటి జీవితం గడిపినా, విచిత్రం, ఆమె ఒంటిపొకము ఏమీ తగ్గలేదు. మెడదాకా మైన మొగంమాత్రం, ముడుతలుపడి, వగ్గయిపోయి ముసలికోతి రూపంలో ఉంది.

“మహిళామణులారా! బోట్లు తయారయ్యాయి” అంటూ డి పాట్టర్ కేక చేశాడు. ఆ చేళ్ళ మర్మ తన దుస్తులు సర్దుకొంటూ వికృతంగా నవ్వి, “మరి కర్మ, బట్టలు విప్పకొని రోడ్డుమీద నడవటానికి వీలే దాయాను” అంటూ అందరితో బయలుదేరింది.

జీన పడవ తెళ్లు వేస్తున్నాడు. ఎట్ట ఎదురుగా ఫాన్సీ రెగ్రాండ్ చుక్కాని కివతలగా అడ్డ చెక్క మీదకూర్చుని ఉంది. చుక్కాని డి పాట్టర్ పట్టాడు. ఈ కృత్రిమతనం ఫాన్సీ మరింత యోవనంలో విరాజిల్లుతూ, చిరునవ్వు చిందించుకొంటూ కనబడి, ఈ భిక్షత్వాన్నింటనీ మరిచి పోగొట్టి ఆతని హృదయాన్ని సేద చేరుస్తోంది.

ఏమన్నా పాటలు పాడమని ఫాన్సీని డీఫన్ అడిగింది.

ఫాన్సీ “క్రాడియా”లోంచి గీతాలు మెత్తగా ఆలపిస్తుంది. ఆ గీతాలు డి పాట్టర్ కు ప్రథమంగా ప్రతిష్ట చేశారని గీతాలేమా, ఆతనుకూడా గొంతు కలిపాడు. ఆ పాట వింటూ ప్రియురాలిని చూస్తుంటే జీన కక్కడి కక్కడే ఆ పాడుతూన్న పెదవుల నవ్వులించుకోవాలనిపించింది.

కానీ డి పాట్టర్, ఫాన్సీల జంట గాత్రం రోజూ ఎక్కడసేపు ధరించలేకపోయింది.

“ఏడిసిపట్టుంది లెండి పాట! ఇద్దరికీ ఒకళ్ళ మొగాలు ఒకళ్ళకు ఇంకా మొగ మొత్తలే! ఈ చావు బాజా వింటూ కూర్చోబుట్టేవాడే మాకు పని! ఇదంతా విని సంతోషిస్తున్నామనే అనుకోంటున్నారలాగుంది. చాలుగాని ఆపండి! ఇప్పటికే బాగా ఆలస్యమయింది. ఫాన్సీ పనిలోకి రోవాల్సిన వేళ అయింది” అంటూ కోపంతో డి పాట్టర్ కేసి చెయ్యి తిప్పతూ, “పడవ అక్కడ ఒళ్ళకు చేర్చు, వాళ్ళు స్టేషను కెళ్ళటానికి అక్కడినుంచే సులువు” అని ఆజ్ఞ యిచ్చింది.

ఆ పంపించేయ్యటం అతిమోటుగా పశుకుల్యం గానే ఉంది. కానీ సర్క్యన్ రాణి మోటవ్యవహారాల కలవాటయిన తక్కినవాళ్ళు ఏమీ అనలేదు. ఒడ్డున దిగ పెట్టగానే, ఫాన్సీకే వోపనులు పురమాయించి జీనకు లాంఛనంగా నెలవిచ్చి, పడవనాగిపోనిచ్చింది. ఇంకా వాళ్ళ నమక దిరగకముందే, పడవలో అంతా ఎటకారంగా పకపకా నవ్వసాగారు.

“వింటున్నావా! వింటున్నావా! మనసుమానే నవ్వుతూంది!” అంటూ నిలువెల్లా దహించేస్తున్న కోపంతో పాలిపోయి పెదవులు కొరుక్కొంటూ అంది ఫాన్సీ జీనతో.

ఈ అవమానంతో, ఇన్నాస్కూ ఉగ్రబుద్ధులొని ఉంచిన క్రోధం పెల్లుబికింది. తను ఇన్నాస్కూపడవ నీచ అవమానాలన్నీ, అతనికి చెప్పకుండా ఇన్నాస్కూ దాచినవన్నీ, చెప్పసాగింది. “ఆడచ్చినాడినుంచో మంటూ చేసేనబాధంతా విని వుండాలింది! అబ్బ! అందరూ ఇందాకంతా నన్ను ఎల్లా వేపుతు నీశా రనీ! నాకు నవ్వుంటే అమిత్రేమ. ఆ కులటకూ, దానికున్న దుర్వ్యవసాలకూ, క్రేమ అంటే గిట్టదు. అబ్బ! ప్రపంచంలోఉన్న నీచకామాల, దుర్వ్యవసాలు, నీచాతినివమైనవన్నీ దానిదగ్గర ఉన్నాయి. నేను తనలాటి తప్పుడు బ్రతుకింక బ్రతకనన్నానని నామీద మంట”

అతను వెలచెల పాలిపోతున్నాడు. ఆనాడు ఆ ఉత్తరాల పేడకుప్పును కలికినవాటిలాగే పెదవులు కంపించి పోతున్నాయి. అదిమానీ గబుక్కున మాట మార్చింది.

“ఏం భయపడకు. నీ ప్రేమ నాలో ఆకల్మషాలన్నీ కార్చేసి నన్ను శుద్ధిచేసింది. అదన్నా దాని తొండన్నా నాకు మండిపోతూంది. అబ్బ ఇద్దరూ అసహ్యం పుట్టిస్తున్నారు.”

జీన్ లో ఈర్ష్యా శ్రోధాలు రగుల్కొన్నాయి. “నువ్వుంక అక్కడుండటం నా కంఠమాత్రం ఇష్టం లేదు. ఆపానిపోయినకూటికి అక్కడ కూర్చోచెయ్యటం అనవసరం. నా దగ్గరకొచ్చేయ్యి. ఎల్లాగో గడుపు కొద్దాం.” అన్నాడు.

అతనికుంచి ఆ ఆక్రొశం రావాలనే, తెప్పించాలనే, ఇన్నాళ్లుగా ప్రయత్నిస్తుంది. కానీ అభ్యంతరాలు చెప్పేసాగింది. ఇద్దరూ చాలకష్టపడాల్సివస్తుంది. అతని మూడువందల ప్రాంతంలూ ఇద్దరి? చాలవు. అంతలో సర్వీ ఇద్దరూ విడిపోవాలి వస్తూంది. అప్పుడసలే భరించలేదు. తమ యిల్లు కదిలి అల్లా రావలిసి వచ్చినప్పుడు బ్రతుకు దుర్భర మనిపించింది.

అక్కడే రోడ్డుప్రక్కన తుమ్మచెట్ల నీడలో

చేతులు పట్టుకొని కూర్చుని సావధానంగా చర్చించుకొంటున్నారు.

“నెలకు మూడువందల ప్రాంతంలు! అయితే మరి హెచ్చేమాలు ఎల్లా గడుపు కొంటున్నారు. వాళ్ళకు నెలకు రెండు వందల ఏకైకమే కదా వచ్చేది.”

“వాళ్ళు ఏదాది పొడుగునా పల్లెటిదిక్కునే ఉంటారు”

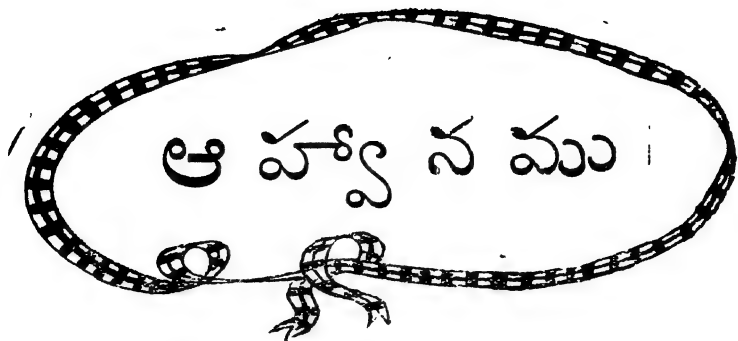
“మనమూ అలాగే ఉండాలి, నాకేం, పారిసే కావాలని లేదు!” అన్నాడు.

“నిజమా! నిజంగా ఉండగలవా! ఓహో! ప్రియతమా, ప్రియతమా!”

రోడ్డుమీద ఒక గుంపు వస్తున్నారు. ఎవళ్ళో పెళ్ళివారు తిరిగివస్తూ గాడిదలమీద సామాను వేసి పరుగెత్తిస్తున్నారు.

అప్పుడు ముగ్గు పెట్టుకొనేందుకు వీలులేక ఒకనృవొక్కరు దగ్గరగా ఆనుకొని, కదిలకుండా కూర్చుని—పల్లెటిపట్టున, వేసంగి సాయంత్రాలలో, హాయిగా కూర్చుని మారస్త బానపద నృత్యగీతాలాకిస్తూ ఆనందంగా గజప గల—మందు రోజుల కలలు గంటూ నిశ్శబ్దంగా అట్లే కూర్చుండి పోయారు.

కేముల వేంకట అప్పారావు

ఓసి విలాసిని ! హృదయమూరక తొంగరపాటు చెంద నా
యానముతోడ వ్యస్తపడవై, శ్రమవారి కణాలు మోముపై
వేసరిదిందులాడ బరువెత్తెద వెచ్చటి కీపు? నిండుజ్యో
తాన్ని సుష మా మనోజ్ఞ వదనంబున నూర్చులు సుదడింపగన్

అన్నల మిన్న ! నీయెడదయందలి పొంగులు జాలువారి నీ
కన్నులలో దళితశలుగా మధురంబుగ బాహిరించె, నీ
చిన్నెలలో ఘృతధ్వజుని శ్రీకర మార్గణనిస్వనాలు కు
ల్క, న్నడలందు సాగరునికై చను వాహిని తీరు తోచెడున్

ప్రణయావేశ ముహుర్ముహుశ్చలిత భావావేగవై నీదు ప్ర
త్యణుజాత ప్రవసీయ మార్గన సుఖాధారా ప్రవాహాల్ హృదం
గణమందున్ నిసదించ మన్మథు ప్రఘాణంబున్ వడిన్ జేరు వా
రణయానా ! నను నుద్ధరించుటకు ధీరాధీరవై వచ్చితే !

ఆగుము ! నీశ్రమన్ గనినయంతన చిత్తము పొంగిపోయి యు
ద్యోగము చెందిపోయినది, దేవి ! భవచ్ఛ్రమ కేమి కారణం
బో గఱుతించి నాడను ! ప్రభూత్తముడై చను మన్మథుండె సం
యోగము చేసినా డిచట, సూరకపోవున వైవచింతనల్ !

రస సామ్రాజ్య మహాభిషిక్తుడను ! సామ్రాజ్ఞీ త్యభారంబు సా
హసమున్ బూని వహింపు మింక—గత జన్మానేక పుణ్యప్రభా
వ సమానీత మనోజ్ఞ సౌఖ్యనిచయ ప్రాణంబ హర్షప్రభు
ల్ల సముద్యోగ హృదబ్జవై నను నిరాలంబున్ గఱాక్షించవే !

ఒకకంట జూడవే ! మా

మక విరహానలము మాయమై పోవును; మా

మక హృదయ కార్య మడపగ

సుకుమారాశ్లేష చాలు చోసేయగదే !

రావే ! నాబహు జన్మపుణ్య ఫలమా ! రావే ! జలేజాక్షి ! వా
ణీ వీణా మృదు గీతికామధుర తంత్రీ నాదముల్ నీదు కం
ఠావిర్భూతము లట్ల తోచు - బ్రణయ వ్యాపార పాండిత్యముల్
'నీవేనే' నను మూలసూత్రమునయిన్ నిల్చింగదే, ప్రేయసీ!

నా సాహిత్య వినూత్నవీధుల ననంతంబైన యీశోభ నీ
శ్రీ సంగీతి భవంబు; నీ కనుల రాశీభూతమై యెప్పు వాం
ఛాసారస్యము చూచి చూచి మధురాశావేళ చిత్తంబుతో
నీ సాన్నిధ్యమునన్ రచింతు గలకంఠీ ! నవ్యకావ్యావళుల్

నీలో నేను ధ్వనించిపోయెదను రాణీ ! నీ తనూహనావన
శ్రీలన్ సర్వము కొల్లి వెట్టెదను; నీ శృంగార రంగ త్కులా
పాలన్ లోక మె విస్మరించెదను; నీ పై గేయముల్ చెప్పి, నీ
వ్యాలోలత్ కలకంఠ గీతులక వీణారావ మందిచ్చెదన్ !

ఈ విషాద మషీరసస్థావితాస్మ

దీయ హృదయాననీరాక తీయనైన

కలల వెలుగుల సృజించె—గనులలోన

వత్తులిడుకొని నాకయి వచ్చినావె !

నీతి బ్రహ్మనీతి

శ్రీ బలివాద కాంతారావు

క్రియలెల క్రితం గోవిందరావు యింటివద్ద ప్రతి గోవా సాయంత్రం జరిగేవర్సా ప్రసన్న కుమారి పెళ్లి విషయం ప్రస్తావనకు వచ్చింది.

అక్కడ కూడిన వరులలో గిత్తెన రక్కన రంగనాథం ఒకప్పుడు ప్రస విద్యార్థియైన సత్యనారాయణ షా ప్రవ రిస్తావని అనుకోలేదన్నాడు. “ఉక్రే కాని అనుచుకోలేని మనిషి వీధిలో కుక్కతో సమానం. యావత్తునం మనిషి జీవితంలో ఒక దశ. కామం మనిషి అనుభూతుల్లో ఒకటి. ఈ దశలో యీ అనుభూతిని పట్టపగ్గాలు లేకండా విడిచిపెట్టే మిగతాదశలు, అనుభూతులు కాల్చినవారవుతారు”

ప్రక్కనున్న సాంఘిక సేనాతత్వగుడైన గోపాలం యాయనతో రోజుగిస్తూ యీ మాటలన్న ప్రజల్ని చూసి విచారిస్తున్నానన్నాడు. ఈ వర్సా పాల్గొనకండా కూర్చున్న సోమకుందరం మెల్లగా అన్నాడు “సత్యన్నారాయణ ముందుకు వేళాపంటాను.” ఈ సైనికుని పెడికల్ విద్యార్థివైపు తయనుకుని యద్దూ చూశారు. గోవిందరావు చిరుకు చర్చన ముగిస్తూ “కన్నతంజే నా కూతురు కావన్నప్పుడు మావాడు కనికరించాడు. మా పెద్ద న్నయ్యకు పెళ్లికువచ్చిన పిల్లలున్నారు. వీడిని చేశాడు కదా సాంప్రదాయకు లేకొస్తారండీ. వీడిని లోబరచుకోడానికి ఆమె యెన్ని పన్నాగాలు పన్నిందో?”

ఈ విర్స జరిగిన వారంలోనే సత్యన్నారాయణ విజయవాడనుంచి వుత్తరం వ్రాశాడు.

“నేనేనా ఆలోచించని పరి చేశానని, మన కుటుంబ గౌరవప్రతిపలు గంగాలో కలిపానని, నా పాపిష్టినుకాన్ని జీవితకాలంలో మావని యిలా వాళ్ళకోపాలు పంతున్నీచే బతుకూ యద్దకు అన్నయ్యలూ వ్రాశారు. ఈ వుత్తరాలు వ్రాపసన్న భదిరింది. ఇదిగో అన్నయ్య వ్రాసుకున్నారే? పెంపకాని వరిపోయామకదా, బహుశా, నాకెందు కని వ్రాసుకున్నారా అని అడిగింది. నేను వెంటనే

జవాబు చెప్పనేకపోయాను. తరువాత ఆ అన్నయ్య పవిత్రమైన జీవితాన్ని చెప్పాను. తదిన పిచ్చాను ప్రతిగో వుందవగానే చాలాగించుకుంది. నేను ఆలోచించని పనిచెయ్యలేదని తృప్తిపడ్డాను. ఒకప్పుడు యీ జీవితంలో యెవరివగ్గరికైనా వెళ్లే అవ సగం నాకు వస్తే చూ అన్నయ్య అని కాకండా ఒక సహృదయుడైన మనిషిని నీ దగ్గరికే వస్తాను”

ఈ వుత్తరం దదివాక ఆలాహున్నానే ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆమె ఒకడితో లేచివచ్చింది. వాడా మేను ఒంటిగా విడిచివెళ్లిపోయాడు. వీడు వుద్ద రిస్తున్నట్లు ఆమెను పెళ్లి చేసుకున్నాడు. విధిన్న తల్లిలో యేకత్వం యీ జాతులు యిస్తాయని తను నేర్చుకున్నాడు. ఈ జాతులమగ్గ సంబంధాలని అంతే మనస్థిరంలేకపోయాడు. ఆ మాత్రం మనకు కట్టలేకపోటంవల్ల తన బ్రతుకు కాల్యకున్నాడు. ఒకప్పుడు ఆమె వీడిగో కొన్నాట్లువుంటే—తన నిల్లల జీవితం?

“నీ వుత్తరం చేరింది. నివ్వోక యింటివాడి నైనందుకు సంతోషం” అని రెండేముక్కలు జవాబు వ్రాశాడు.

ఈ వుత్తరం వ్రాసిన ఆరునెలలవాడు ప్రసన్న యిచ్చిన టెలిగ్రాం వచ్చింది. సంకయంతోపడినా తనోక సహృదయుడైన మనిషిని గురుకురాటంవల్ల బయలుదేరాడు. తను వెళ్లితానికి యెందుకు సంకే యించాడో అంతపనీ జరిగింది. అన్నయ్యగోసతు ఆ చివరి వ్రాంతిలో వున్నాడు. ప్రసన్ను తనెంత ప్రాణతుల్యంగా మామకున్నాడో చెల్తూ ఒక పెద్ద మనిషిని ఆమె జీవితకాలం సంరక్షింతుకుగా వుంచా ననే సంతృప్తిని వెళ్లిబుచ్చి కలుసుకొన్నాడు.

అక్కడవున్న నాలుగు రోజుల్లోమా ప్రసన్న తనతో ఒక్కసారే మాట్లాడింది. ఈ తమ్మునితో యెలాను లేగ రెండుచేసుకున్నాడుకొట్టి మిగతా యిద్దరి పెద్దనారికీ యాకబురు అప్పుట్లో తేలికువర్స తద్దని చెప్పింది. గోవిందరావు సంతోషపడ్డంతో

“ ఆతరం నానిద వెయ్యిండ్ల ” ని నొక్క చెప్పింది. ఈ వాలుగు గోజల్లోనూ ఒక పెద్ద సమస్త తనను పీక్కు తిన్నది. తను జీవితంగా యెవో పెద్ద వార పాటుచెప్పన్నానని భావపడ్డాడు. ఇద్దరన్నయ్యలు తన యింటిమీద పడి యెంతగా పీక్కు తింటారో? ఈమెను తీసుకవెళ్ళకపోతే వాళ్ళ సంతోషానికి సరి పాడులుండవు. మచ్చుమచ్చిపోతోందిని సంతోషిస్తారు. తను తీసుకవెళ్ళేలోకం యింతోమచ్చ పెట్టుంకమా? ఆవులో నే వుంచి నెలనెలా యెమెనా పంపిద్దామను కున్నాడు. కానీ యీమె, సంఘానికి, సాంప్రదాయాలకే అతితుడై త్యాగంచేసిన తన తమ్ముని జీవితాంతం తలుచుకొని వుండకపోతే యింతకంటే అప విక్రూరాలు యింకొకరై వుండరు. ఇక్కడవుంటే ఆమె అలా వుంటుందా? తీసుకవెళ్ళటమే మంచిది. పిచ్చి మడికి భార్య యింటికి వస్తే యేమనుకుంటుంది? తెక్కరరు, గోపాలం పూరుకుంటారా? మీరిక్కడ వుండి ఉబ్బి పంపిస్తానని చెప్తామని లేచాడు. ఆ దుఃఖితవది నాన్ని చూచి మూడవరేకపోయాడు. తమ్ముడు యిక్కడ యీమెను విడిచి పెట్టడానికి తనను పిలిపించలేదని గుర్తుకువచ్చి తనతో తీసుకొనివెళ్ళి వేరే యింట్లో పెట్టవచ్చునని బయలుదేరాడు.

ఇంటికి వచ్చిన వారంరోజులవరకు ప్రసన్న తన వేళే చూడలేదు. ఆమె దుఃఖాన్ని చూసి దగ్గరకు వెళ్ళటానికి జంకాడు. గోపాలంకు ప్రసన్న యీ యింట్లో వుండటం యిష్టం లేకపోయినా “ సజ్జనుల యింట్లో సావులు పతితులు కావటం సహజం ” అన్నాడు. ఈ మాటలు ప్రసన్న వినకపోలేదు. గోవిందరావు గోజంతా తీసేస్తా తప్పచోదానని, లోకం తన గురించి యేమనుకుంటుందోనని భయంతో కూర్చున్నా లోలోన యెవో వుత్సాహం మెల్లగా అల్లకుంటోంది. మూడుసార్లు మీకోసం వేరేయిల్లు చూశానని చెప్తామని దగ్గరగా వెళ్ళాడు చెప్పలేక తిరిగివచ్చాడు.

తరవాతి ఆమె కొద్దిగా లేచి యింట్లోనే తిరుగాడుతోంది. నాలుగురోజులు పోయాక చెప్తామనుకున్నాడు. ఆమె ఆప్తట్లో చిందరవందరగా నడుచు పుస్తకాలు సామాన్య సభ్యులకుండటం గమనించాడు. ఆ మరుసటిరోజు ప్రసన్న కొరి మూడంటిలో గోవిందరావు తన వేరేయిల్లుచూశానని చెప్పటానికి సంతోషించాడు. “ హోటలు భోజనాలు మనుషుని పిప్పిచేస్తాయ్. నాకు వండటానికి అర్హం తరంలేదు. కానీ...”

గోవిందరావు జవాబియ్యకండా మెదిమిదకు వెళిపోయాడు. తన మర్యాదగా ప్రవర్తించలేదని గుర్తుకు వచ్చింది. తన మూనింగు అల్లదనం జవాబిచ్చి

నల్లే అనుకున్నా ఆమె తనని గురించి యేమనుకుంటుందోనని న్యాయతలెండాకు. “ మె యేమనుకుంటే తనకో? ఎంగుకో ఆమె మనుషులో తను చెప్పగా యెప్పుడూ వుండకాడవనే కోరిక తనని ప్రతినిమిషం పీక్కు తింటోంది.

క్రిందికి వెళ్ళాడు. ప్రసన్నయెవో పుస్తకం చదువుతోంది. సహజమైన నీగ్గు, మర్యాదను ఆమె మూర్తిభవింప చేసింది. తను చెప్తామనుకున్న దొకటి చెప్పిందొకటి వస్తులెంకి, అన్న బతులు, మీకెందుకాక్రమ అన్నాడు. ఆమె ననువెంటనే “ ఆయన మూలానే భోజనం తృప్తిగా వుండబుద్దెదనుకోనే వారట. ఆరోగ్యం విషయంలో ఆధ్యాత్మిక దృక్పథం వదులుకోవాలి ”

ఈ మాటలు వినగానే గోవిందరావు అక్కడ నిగ్గోలేకపోయాడు. తన దృక్పథాన్ని సమర్థించుకోడానికి మాటలు దొంక్కువోవటమే తనను కదలనిచ్చింది. ఈమె తనతమ్ముని మరచిపోలేదు. ఆయితే తన ఆరోగ్యంకోసం ఆమె యెందుకీలా ఆత్మితలెందారే? ఆలోచనలో పడిన కొద్దీ తననురుగా తలెంచి యే విషయమైనా యెందుకు మూలాకపోవాలి? నీ వంట నాకేవలంలేదని చెప్తే సరిపోయేదిగా. ఆమెను వేరే యింటికి పంపిస్తే యీగోడ బంతా లేకపోయేదిగా!

ఆ వేళ నాయంత్రం మాటల్లో గోపాలం అన్నాడు. “ అడదానికి తగినకట్టు పోట్లని పెద్దలు వెట్టివార్చి పెట్టారా? ఈ రోజుల్లో చదువుకున్న అమూల్యంకు యెంతగర్వమా అంటే నీగర్వం యే విషయంలోనైనా లొంగిపోతారు. చూపండి మా విధిలో ఒకమూయి బి. ఎస్. నీ చదువతూ లేచి పోయింది. ఆ పిల్ల తండ్రి ఆ కూతురు పుట్టలేదే అనుకుంటాను అన్నాడు ”

తెక్కర, కాలగతి మన హైందవ సాంప్రదాయాలు మగ్గుయవోతూ, మన ఆదర్శనారీ రత్నాలలోని పవిత్రతను తెలుసుకొని యెందరు అమూల్యలు యీ రోజుల్లో వున్నారో వివరిస్తూ విచారాన్ని వల్లబుచ్చాడు. గోవిందరావు ప్రసన్న యీ మాటలు, లోనుంచి వింటూ భావపడ్డా వుంటుండేమా నన్న ధ్యాసలో మనుషులో చిరాకుగావున్నా పిళ్ళ వాగ్గాటి అగలేదు. మరీ అనుకున్నాడు ఆమె కన్నపడితే తనకో? పిళ్ళు నిజం ఆతేటప్పుడు తన పాపానికి పశ్చాత్తాప పడుతుంది.

ఆ రాత్రి తేరియరు నిప్పి భోజనంలేస్తుండగా తక్కువది తిలపుచాలవ నిర్వాసి ప్రసన్న తలెంచింది. “ మీరూ వాళ్ళతో యేభవిస్తారా? ”

గోవిందరావు ఆమె మనసులో యేమిందో తెలియక, తన యింకో అప్రాయం యిస్తే యేమనుకుంటుందో నీ జబాబుకు తలపటాయించాడు. ఆమె అభిప్రాయం కోసం తనకును ప్రాకులాదారి? తనకును అభిప్రాయం చెప్పావ్వుగా. కానీ యీ లోగానే ప్రసన్న కుర్చీ అంగుతుంది. “నీర్మిత్యం వంటనే పనులేవ్వడూ సాగవు. ఉదాహరణకి లోక చక్రే మీయేదరగా వుంది. సంఘంకల్పాల మోజులోపడి కుర్చీబోతోందని మీరూ ఒప్పుకుంటారనుకుంటాను. ఆ అమాయకుల రేచిహాయిం దంటే - ఆమె చనువుకుందని కొద్ది పాటైనా ఆలోచించే జ్ఞానంవుంటుందని ఒప్పుకుంటారనుకుంటాను. అలాంటప్పుడు ఆమె ఆ పని యే పరిస్థితుల్లో చేసిందంటే ఆమె ఆ దర్పాకంటే పొంగి బాగా ప్రాధాన్యం యిచ్చివుంటుందని మీకు తిట్టలేదా? బాపవేళాల్లోమీద పానుభూతి హాసించటం సంస్కారంకాదా? పాపం! ఆ తొండీ లోకానికి జడిసే కూతురు పుట్టలేదని అన్నాడేకానీ— అభిమానం లేదంటారా?”

గోవిందరావు అన్నం కలవుతున్న వాడల్లా యింకో పెద్ద సమర్థన వస్తుంటే వుండేవుంది ఆమెవేపు చూడవోయాడు. మర్రి ప్రయత్నించినా నోటిలోనికి ముద్ద కళ్ళలేను. ఆమెవేపు చూడాలని మనసు ముంగుకులాగుతున్నా ఆమె యేమనుకుంటుందోనని బలకంఠాన నోటిలో ముద్ద పెట్టి నమలలేక—నమలుతూ తిన్నప్పుడూ యీలా ఆలోచించలేదే— ఎప్పుడూ ఆదర్శాల కొలబద్ధతో మనుషుల బ్రతుకుర్చీ కొలకటానికి ప్రయత్నించాడు. ఈమె కష్టాల కొలబద్ధతో మనుషుల జీవితాన్ని కొలుస్తోంది.

అన్నం విడిచిలేస్తే బాగుండదని కష్టపడి తిన్నాడు. మేడమీదకు వెళ్లిపోతూ ప్రతి చిన్న విషయం లోనూ ఆమె యేమనుకుంటుందోనని యెందుకు భయపడాలనిఅనుకున్నా భయపడకూడదని మాత్రం గట్టిగా నొక్కి చెప్పకోలేకపోయాడు. కైరస్మీద కుర్చీ వేసుకొని సజ్జితాలవేపు చూస్తున్నాడు. మిణుకుమిణుకుమనే చుక్క మార్మగోళం కంటే పెద్దదని తలచుకున్నాడు!

ఆ కాలి ఆలస్యంగా నిద్దరపోయినా వేగిరంగానే తెలియవచ్చింది. తన ముప్పయియేళ్ళ తయగుల నరాలు పీకినట్లనిపించినయ్. అలా పడుపువిన గుండే ప్రసన్న మనుషులకంటేమీద చిత్రించుకున్నాడు. ఒక్కసారిగా తన మార్పును తన గుర్తింపుకున్నట్లనిపించి పిచ్చి వాడినని నవ్వుకున్నాడు. నవ్వుతూనే ఆత్మ! ఆమెనా అనంద ర్పంగా అనలేక! అంతకలుగజేసుకొని మాట్లాడిన

ఆమెలో సంస్కారం మా ర్తీభవిందలేదా? తనలా ఆమె తోగకలేదు, చెగకలేదు. ఆమెలా తనూ యెందుకుండగూడదు? ఆమెనే ఆదర్శంగా యెందుకు పెట్టుకోవాలి? తనంత చచ్చుగా వున్నాడా? ఆమె చెప్పినదానిలో నీతి యేమాత్రం వుంది? కష్టాల్లో సహనాన్ని చూపించనివాళ్ళ జీవితాలూ జీవితాలే! కష్టాలను సాగుగా పెట్టుకొని కోరికలకు లొంగిపోయి చక్రతలేని మనిషిగా బ్రతుకటం చేయంకాదా? ఆమె అన్నదాంటో అర్థంలేదు. అయినా ఆమె గురించి తనెందుకాలోచించాలి? సరే - ఆమె అలావుంటుంది - నేనిలావుంటాను. కానీ తన గుండెలోని లోలోపల తనెందుకామె గురించి ఆలోచిస్తున్నాడో చప్పనలేటిగా కాదు కాదని గట్టిగా అరవబోయాడు. అది నిజమనే ఆత్మ సమర్థన తన నోటిని వెగలనీయలేదు— అవును—దిగి యావ్వనంలోవున్న ప్రసన్న బంగారగాయ ముఖంలో, కనీకనిపించని కౌటుకరేపు దిద్దినట్లున్న ఆకళ్ళల్లోని తళుకు! తన యిదివరకెప్పుడూ చూడలేదు.

ఆ కళ్ళను తన కంటిముందునుంచి తొడిచిపెట్టాలని కట్టిగా మూసుకున్నాడు. ఆమె తొంగి తొంగి చూస్తున్నట్లనిపించింది. చప్పనలేచి ఒక్క విడుచుకున్నాడు, జుట్టుపీక్కుని చా అంతా పీడ కల అనుకుంటూ మేడదిగాడు. ఆమెవేపు పారపోతున్నా చూడకూడదని భీష్మించుకున్నాడేమో అటు వేపు తల, తిన్నలేదు. కాళ్ళకిని హోటలుకు బయలు దేరుతుంటే ప్రసన్నమాటలు విన్నాడు “ఈ వేళ నుంచి నాకు హోటలు నుంచి యేమీ అల్లులేను. ఏవనీ లేకండా యింట్లో కూర్చోవటంకూడ కష్టంగానే వుంది. నాగురించి నేనే వంటచేసుకుంటాను”

వద్దని అందామనుకున్నా ఆమె కెందుకు జవాబివ్వాలని తలచానీ వెళ్లిపోయాడు. నదూస్తూనే ఆమె అంత మంగుడగా అంటే తన “మీ యిద్దం” అనైనా అనలేదే. మా తమ్ముడు పవిత్రుడని చెప్పాడు కదా—తన పవిత్రుడు కాదా? తన నీతి యుక్తమైన జీవితం తలచుకురావటంలో ఆ తరహా మనుషులు సంతుష్టిపడ్డట్లేతినూ పడ్డాడు.

హోటలునుంచి తెచ్చిన పార్సెలు ఆమె దగ్గరగా పెట్టినప్పుడు ఆమెవేపు చూడకండా వుండలేక పోయాడు. ఆమె తెల్లని చీరకట్టి నల్లని జాకా వేసింది. ముఖం బొట్టులేకపోయినా తళి తళి మెరుక్కున్న ఆ కిరీచ్చాడు - ఆకళ్లు - అలా గంటల తరబడిచూడాలనే కోరికను బలకంఠాన చంపుకొని ఒక్కసారి చూసి తిరిగిపోతుంటే ప్రసన్నంగాతుక

వినిపించింది. ఆగాడు ఆమె అలా చాటుకూనిల్చానే
 “మీరు చిక్కిపోతున్నాడు... అక్కయ్యో! అచ్చాక
 నానాద నిహారం వెయ్యిమా? నేను వండితే అధ్యం
 తరం వుంటుంది. పోనీ యెవరినైనా...” చప్పున
 “అబ్బ! తేనె నాకంటే అధ్యంతర మేమీలేను”
 నాన్నయ్య అన్నాడు. (ప్రసన్న “సంతోషం”
 అని పెరటకు పలిపాతోంది) పలిపాతున్న ఆమె
 వేపు చూశాడు. సర్వ్యాంగసందర్శన ఆమె, అడుగు
 గడుగు వేస్తుంటే హృదయంలో ఒక్కొక్క పెగుపు
 పెరుస్తోంది. ఆమె నెనునెంటునే పెల్లపెల్లగా
 పలికే... ఆ చీరకొంకుపట్టుకుంటే - ఆమె చప్పున తిరి
 గితే... ఆ కళ్లు!!

తిరిగి ఆమె తనవేపు వస్తున్నట్లు గమనించి
 నిశుపది పెల్లగా మేడపెల్లవేపు నడిచాడు. మళ్ళీ
 ఆమె వేపు తొంగిమూర్తామనుకున్నా చప్పున ఆ తొరి
 కను, ఆత్మజ్ఞానం కలగటంచేత, బంధించి మునుకులో
 లెంపలు వేసుకున్నాడు. తన యాగుండె నిబ్బరంలేని
 పనికి విసుక్కున్నాడు. ఆమెకు తను గతీకుడు.
 ఆమె భాగ్యంను చూసి, తన తమ్ముని ఆమె తలమ
 కొని ప్రశాంతంగా ప్రతికే వాతావరణాన్ని తన
 సృష్టించాలి కానీ, తనయూ వినుచుచూత్రినై న తొరి
 కల్లోపది ఆత్మను కాల్యకొని ప్రతీకటం యెంత
 హేయం! ఈ నిమిషమంటే తన ఆమె అంపం
 గురించి తలపుకు తెచ్చుకోకూడదు. ఏమంటే ఆ
 యెంకులపోకు అంటుకొని వింకంగావుండే కంఠ
 రాలింద పొందికగావుండే ఆచరణం - అది యెంత
 కాలం అలా వుండిపోతుంది? ఊణించి బుగ్గిలోకలసే
 యీ అవయవాలపొంది కనుచూసి కామోక్తకంతో
 వక్రమార్గాన్ని ప్రోక్కడ చెందుకు?

ఆచార్య యిల్లు కదిలారు. తనకు పెద్ద బలంలలో
 పెద్ద ప్రాంతింగ్ ప్రాంత వుంది. ఎప్పుడూ మేనేజర
 చూస్తున్నాడు. ప్రాంతలోనూ యెంతవీధు వుంటేక
 గోపాలం యింటికే వెళ్ళాడు. గోపాలం కంఠం
 కంటూనే నుట్టాడుతున్నాడు. తన యావనంలో
 భారతీయ మాటామాలాచి ఆమెను విడిచిపెట్టాడు.
 అప్పటినుంచి యింకో పెళ్ళిచేసుకోకండా తనకేమండు
 కంటూ ప్రశ్నకున్నాడు. ఎంత గట్టిపండే!
 గోవిందరావు ఆయన పరిత్రతో తన పరిత్రవాల్న
 కంటూ ఆయనవెళ్ళున్న విషయాలకే ప్రాంతాల్న
 న్నాడు. చివరికే ఆయన ప్రసన్న విషయంలోనికి
 దిగాడు. “నేనైతే - నీ నీరించి తెలుసును
 కాబట్టి అలా అనుకోను. కానీ లోకులు యేమైనా
 అనటానికి అవకాశం యిచ్చావు. నీ అన్నయ్య
 లిద్దరూ గొడబడేస్తున్నారుగా. అంచేత ఆమెను
 యొక్కడైనా పంపించి యేమైనా భరణంపంపింటే

పంపించు” ఆయన యెదరగా గోవింధులు చెప్పలేక
 వడిచిపోతూంటే అప్పుడే ఆమెను పంపించి వేయటం
 జరిగేవని కామి తలపింది. ఇంటికేవళ్ళీసరికే (ప్రసన్న
 తనకోసమే కామకొని కూర్చుంది. గోవిందరావుకు
 యిద్దంలేకపోయినా తన తొల్లపాటులో యిచ్చిన
 జబాబు జ్ఞప్తికివచ్చి భోజనానికి కూర్చున్నాడు.
 ఇంటి భోజనం చాలా కాలానికి అనుకున్నా తన
 యీమెలేతే వంట తింటున్నానని తెలిస్తే—భోజనం
 చేస్తుండగా “ఇన్నాకూ నేను వస్తామనుకున్నా
 రాలేకపోయాను నన్ను ఒకసారి అక్కయ్యకు
 చూడనివ్వండి” అంది.

గోవిందరావు మాటాడలేదు. ఎందుకో యీ
 కోర్కె తీర్చలేదని వున్నావన్నాడు. తింటున్నంత
 సేపు యెదురుగా ఒకపండు ముడుచివున్న తేనెకొరి
 కొరి భావించాడు. కానీ తేనెనుండు తలెత్తే సరికి
 లేవకవుతో విషమపలాడే యావనంతో ఒళ్ళంతా
 వులకరింపజేసిన అంగన నిల్చుంది?

ఆచార్య సాయంత్రం మాయాల్లుగా నలుగురూ
 కూడారు. సోమసుందరం యిదివరలా కాకండా
 రోజూవస్తున్నాడు. రానురాను యీ చర్చల్లో
 పాల్గొంటున్నాడు. ఈచో పాపపుణ్యాల నుంచి
 వచ్చిన ప్రస్తావనలో సోమసుందరం చివరకు ప్రశ్నిం
 చాడు “ఒకమ్మాయిని దిగాచేసి భర్త పెళ్ళిపోతాడు.
 మళ్ళీ ఆమె పెళ్ళిచేసుకుంటే పాపమా?” ఈ ప్రశ్నకు
 వెంటనే జబాబురాలేదు. ఎంతెంతే ముసరి మన
 స్సుల్లోనుం యాయన ప్రసన్న ప్రసన్న తెచ్చాడని
 స్ఫురించుచుండెల్ల. గోవిందరావుకు యీ ప్రశ్న చిరా
 కై తిండింది అంతతో వూరకొక సోమసుందరం
 మళ్ళీ అన్నాడు “అది అవినీతి అంటారా?”

గోవిందరావు మనసు యార్ద్రతతో నిండిపోయింది.
 ప్రసన్న విషయం యెత్తడానికి వీడికేం అధికారం
 వుంది. బలవంతం కోపం ఆపుకున్నాడు. గోపాలం
 తరవాత జబాబు చెప్పాడు “ఎందుకులే. అది నీతో,
 అది నీతో. పాపమే పుణ్యమే తరవాత తెలిసివో
 న్నుంది. రక్తం వింకంగావున్నప్పుడు యేదీ తెలిసి
 రాదు!”

ఆచార్య రాత్రిభోజనం దిగ్గర ప్రసన్న మాటల
 కోసం యెంత మెల్లగా వింటున్నా వినిపించలేదు.
 బహుశః ఆచార్య చర్చ ఆమెకు కష్టాన్ని కలిగించి
 డేమా? లేక తన మానం ఆమెకు నచ్చలేదేమా? ఆ
 తియ్యనిమాటలకోసం యెదురుచూసి విని గెత్తి
 తలెత్తాడు. నీకు తెలిసిన చిన్నలే మీ కనపడలేదు.
 ఇక ఆమె ముప్పిరిడిచిన చందమామ - మెరుగుపెట్టిన
 బంగారం - ఆమె నడకలో వయ్యారం మళ్ళీ యీ

వాటికి పూర్తిగావచ్చింది. తన నరాలన్నీ వుట్టుకున్నా అణచుకొనే కత్తి కృత్రిమమైంది. తనవునిని మరదితోయి ముగిసుకొని ఆమెవేపు చూడబోయాడు. లేచివచ్చుచు యెదరగా ప్రసన్నుడైను.

మెక్కినకూ యింతవఱకు తనేంచేకాననే తలపురాగా మేడమీదకు వచ్చి పుట్టిగో కూలబడిపోయాడు. వెలుగునున్న లైటువేపు చూడలేక ఆర్పి పెగ్రెవమీద పుట్టిగో కూర్చున్నాడు. రానురాను ఆలోచనలు ప్రవృత్తిచలంబలమై మెదడు వేడక్కింది. దప్పున తగిలించి మారిపోయాననే స్పృహ తెచ్చుకున్నాడు. తను మారిపోయాడు. పూర్తిగా మారిపోయాడు.

అప్పుడే చందమామమీదికి లేచున్నాడు. ఆలే వెలుగులలో యెదరగావున్న చిగిర్చినచెట్టు, చిన్నగాలికి ఆడే ఆకులు - హృద్యమైన ఆదృశ్యంవైపు మనసు పడకురైతింది. రానురాను చల్లనికాంతులను కొల్లలుగా విరిజల్లుతున్న చందమామను చూస్తున్నాడేగానీ...అలా చూస్తుంటే తన చూస్తున్నది చందమామను కాదు - ప్రసన్న ముఖారవిందాన్ని!

లేచిపోయాడు. పెట్టవరకు నడిచాడు. ఎటువేపుచూసినా ఆ సౌందర్యరాసే ప్రతిభ్రమమౌతుంది. ఏదో ఘోష వినిపిస్తున్నా వినిపించుకోక మేడదిగాడు. పరువుమీద చారబడి ప్రసన్నయేదో దనువుకుంటోంది. స్తంభించాటున నిల్చుని రెప్పవెయ్యకండా చూశాడు. తన యిదివరకు వూహించని అందిం - అంగుళీ ఆమె చక్రవర్తిరమంతా వలబోసుకొని నేర్చుచు వుంది.

కళ్ళుమూసుకుందామని ప్రయత్నించా ననుకున్నాడు. కానీ ఆమె కా ప్రసన్నకోగానే భయం వేసింది. ధైర్యం తెచ్చుకొని రెండులు వేశాడు. ఆమె పుస్తకం ప్రక్కకు పెట్టి చూసినప్పుడు నిద్రకొని లేచి తిలుపుచాటుకు నిలిచింది. చెంపపెట్టు నడిదిలో తగిలినట్లు బాధపడ్డాడు. ఆ క్షణంలోనే ధైర్యాన్నింతా కూడిట్టుకొని సగం బెణుకుతో "నాయంత్రం వాళ్ళదో అన్నారని బాధపడ్డా రేమో? లేవటినుంటి వాళ్ళలా అనకండా వుండేటట్లు చూస్తాను."

ప్రసన్న కొద్దిగా ముందుకువచ్చి "చరవులిని మాత్రం ఆపకండి. వాటివల్ల నా మెదడుకుకూడా కొంతమేర దోహదువుతుంది. ఒకరు యేదో అన్నారని లేక అనుకుంటారని నేనెప్పుడూ బాధపడను. దుఃఖంలోనూ సుఖపడుతమెలానో నాక్కొంత తెలుసు"

గోవిందరావు ఆ చివరి మాటలతో తన పరిస్థితికి చివుక్కుమని తిరుగుముఖం పట్టాడు. పరువుమీద పడి గట్టిగా యేడవాలనుకున్నాడు. ప్రత్యేకమైన చిరాకుతో యిటూ అటూ పొద్దుకూ తలగడమీద తలకొట్టుకుంటూ కొంతసేపు బాధపడ్డాడు. రాత్రి దొరుకుపోతోంది. గంటల తరబడినింజాకొని కర్తవ్య విమూఢునిలాలేచాడు. ప్రకృతి నిదురిస్తోంది. వెన్నెల యిప్పుడేదో ప్రకాంతిని తెచ్చిపెట్టింది. ఆకాశంవేపు చూశాడు. నక్షత్రాలు ఆక్కడక్కడ మిణుకుమిణుకు మంటున్నాయి. ఏవో తెలియని, తెలుసుకోలేని అనుభూతులతో మనసు నిండిపోయింది. ఈ ఆకాశం - చుక్కలు - ఈ మనుషులూ, ఆరాటాలూ, సంతోషాలూ, చావు పుట్టుకలూ. ఈ జగన్నాటకానికి కారకమైన పనిత్రాతిపనిత్రమైనదీ, సర్వవ్యాప్తమైందీయైన ఆ కత్తి - చేతులు మనసునింపుగా జోడించుకున్నాడు. "ఆమెను ఆదూపంతో మనసులో పెట్టుకోకండా వుండే గట్టిమనుసు నియ్యితండ్రి!"

భక్తితో నిండిన మనసుతోవచ్చి పరువుమీద పడ్డాక నిద్రవస్తుంచుకున్నారాతడు. కోరికతో యీవేళ వేపుని పేరెత్తి, భక్తి అని మునిసిపోయి ఆ కత్తికి అపచారం చేశావని తనలానున్న జ్ఞానమేదో తనమీద దాడిసలిపింది. తనలో ఆ ప్రయత్నించేనేదో దేయతేంచేస్తాడని మనసుకు తట్టవంబల్ల నిద్రపట్టలేదు. లేచిలైటు వెలిగించాడు. తెల్లని కాగితం మీద ఒక బొమ్మవేశాడు. అడుగున పెద్ద అక్షరాలతో ఆ బొమ్మపేరు వ్రాశాడు. కాంచించి నిద్రపోయేవరకు ఆ బొమ్మవేపు చూస్తునే వున్నాడు.

తెల్లవారేసరికి పని మనిషి గదితుడుస్తోంది. "మామ్మా! రాత్రిపగలు యిక్కడేవుండి పోకూడదూ? మీవాళ్ళని చూడాలనివుంటే అప్పుడప్పుడూ యింటికి వెళ్ళవచ్చు" అన్నాడు. మామ్మ యింట్లో కనుక్కొని చెప్తానంది. పొద్దున్న కాఫీ టిఫిన్ అయ్యేటప్పుడు మనిషి చెప్పి చెదరలేదు. తరవాత అలా ప్రెస్ వేపు వెలిపోయాడు. శరీరాన్ని కష్టించకపోవలంబల్ల వచ్చే అనర్థమదని గురించలంబల్ల ప్రెస్ లో కూలిచేసిన పనికూడా చేశాడు. చేస్తున్నప్పుడు యెంతో గర్వించాడు. రోజూ దీనికి అలవాటుపట్టున్న కొద్ది తినలో ఆమెవేపు చూడదన్న పంతం తెచ్చుతోంది. కానీ ఆ పంతంలో ప్రతినిముషం ఆమెనే తిలుస్తున్నాడు. రాత్రికు యిదివరకా కల్పనా పాపీత్యాన్ని కాండావేదాంత గ్రంథాన్ని తెచ్చి చదువుకున్నాడు. ఇంట్లో ఒంటరిగా వున్నప్పుడు ఆమెకళ్ళకుకట్టి

యెదురుగా ఆ బొమ్మపెట్టుకొని కాంతించావని చిరు నవ్వు తెచ్చుకో నేవాడు.

నెలగోజులు గడిచాయి. అప్పడప్పుడు ప్రసన్న అక్కను జూదాలని వుందని అంటున్నా విషపట్టే పురుషో నేవాడు. ఒక్కొక్కసారి తొందరం కాస్త నయమయ్యక జూడవచ్చని యీ మాటలతోనే గొనిచ్చాడు. ఈ గోజు ప్రసన్న నిగ్గుంధించినట్లు చూటాడింది. ఇంట్లోపని మనిషి లేక పోవటంవల్ల తాళం వేసి బతుకుదారె. టాక్సీలో కూర్చొని కనులుతూన్నా తను యీమె మనసు కద్ద పెట్టకూడదనే కనికరంవల్ల తీసుకవచ్చున్నావని అనుకున్నా మళ్ళీ యెదురుకు వెచ్చున్నావని భావపడుతూనే వున్నాడు.

ఇద్దరూ రావటంజూసి భార్య ముందుకొచ్చి కలకటాలనుంచి జూసింది. ఒక తూటం అలా చిల్లంగి పెట్టినట్లు యిద్దరి ముఖాలపేపు జూసి పకపకా నవ్వింది. ఆగి యిద్దరికళ్ళలోనికి జూడబోయింది. గోవిందరావు అప్పటికే ముఖంత్రిప్పేవాడు. ఆమె భర్తను జూసిస్తూ "చూడండి అహో - ఆ ముఖం చూడండి!" వికటాటహం చేసింది. ననునెంటునే కళ్ళలో నీరుకారుకొచ్చినయ్య. అలా కన్నీరు కారుస్తూ గజాలకు అన్నిస భర్తచేతని పట్టుకొని యేడుస్తూ "మీరు యేమన్నాడు? ఈ జీవితంలో ఒక మనిషికి ఒక స్త్రీకే సంబంధం. తప్పు నేను చచ్చి పోలేనువ్వు, నువ్వుచచ్చిపోలే నేను-వచ్చే నవ్వలో కలసిపోదానికి అలా వుండటంసిందే నన్నాడు - జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి."

ఆమె అక్కడనుంచి చరచరా వెలిపోయింది మళ్ళీ "ఉహు. ఉహు, - వెట్టికోకం!" నవ్వుకుంది. ముఖం ముడుచుకొని మళ్ళీ యేడ్చింది. ఇంతవరకు తిరత్తకండా నిల్చున్న గోవిందరావు తిరలేసరికి ప్రసన్నకళ్ళు ఒడుతొవటం జూతాడు. భార్య ఒక్కసారి గట్టిగా గనిరింది "నివ్వండుకేడు ప్లావ్? నా వారిని నీవారిని చేసుకున్నావ్ గా? హాయిగా వుండండి"

గోవిందరావు చివ్వన కదలగానే ప్రసన్న కొద్దిగా అగి యేదో అందామన్నా అనలేక పెల్లగా కదిలింది. "నర్స నర్స!" అని అరుస్తూ వెలి పోతున్న భర్తపేపు జూసిస్తూ "అయిన యెంతమంచి వాడు - యీ నాటికి..." అంటూ గట్టిగాయేడుస్తోంది. కాదు వెలిపోతున్నా యేడుపు వెంటనే వస్తున్నట్లుండటంచేత ప్రసన్న కళ్ళలో నీరు చిమ్ముతూనే వుంది.

కాదు సముద్రతీరానికి అంటుకొనివున్న గోకు మీద పోతోంది. ఇద్దరూ వెనుక పీటలో రెండు చివరల్లా కూర్చొన్నారట. హాయిచేసే గాలినిద్రోంటే గోవిందరావు వుండివుండి ఆమెవేపు జూస్తున్నాడు ప్రసన్న అప్పడప్పుడు దుఃఖితవదనాన్ని తనవేపు తెప్పిస్తోంది. తీటతూటా హెచ్చుతున్న వుండే కాన్ని అలాచే ప్రయత్నంలానే వున్నాడు. ఆమె దగ్గరగా జరిగి ఒదార్చాలనే కోరికకోరికలానే వుండి పోయింది.

కారు దిగి మేడమీదకు వెలిపోయాడు. కొంత సేపయ్యక "తెర్రెనమీదకు వచ్చేసరికి సోమసుందరం యింటినుంచి వెలివటం గమనించి ప్రసన్న తన పగిస్థితిహాని తేరని జరాయి చెప్పివుంటుందని మళ్ళీ గదిలోనికి వెలిపోయాడు.

రాత్రి భోజనందగ్గర ఆ మూర్తి అంత సౌందర్యాన్ని తెల్లించుకున్నట్లు గపడింది. సిగ్గురెచ్చి పడే పడే చూడాలనుకున్నా మనసు మళ్ళీ వెనకకు లాగింది. ప్రసన్న ఒక్కమాటైనా ఆడలేదు. ఆసీలైన ముక్కు దిగువగా నేనెలాంటి పూసకు లనిపించే ఆపెదాలవేపు లేచిపోతూ కదలలేక కదిలి పోతూ చూశాడు.

ఒంటిగా కూర్చున్న కాలమంతా ఆమె అందాన్ని ఆకలిచుకున్న మధురతూటాయ్యయ్య. మళ్ళీ నిస్పృహతో బరునెక్కిన మనసుతో గదిలోనికి వెలి పరువుమీద వ్రాలాడు. ఆమె కనురెప్పలు తన కళ్ళలో కదులుతున్నయి. కోరికను ఆపలేని మనసులో యిదివరకు పెట్టుకున్న పాపభీతి అంతా యేదో స్వలాభంతోనే పెట్టుకున్నట్లునిపించింది అవును కాకపోతే నలుగురూ తను పరిత్రుణనుకోవాలనే పుబలాటేకదూ యిదంతా! తన కెందుకీ మనోవ్యసనీ ప్రసన్నలోని మధురన్నంతా తగెందుకు గ్రోల కూడిదు? విపత్తులతో నిండిన యీ జగత్తులో యీ నమ్మకాలన్నీ పాతిబడిపోయాయి. ఇన్ని కోట్ల ప్రజల్లో నీతిగా బ్రతికేవాళ్లెందరు? వాళ్ళలోనే నోక్కడిని కాలేకపోతేనే? తనకెందుకీ నీతి? రక్కరరు గోపాలం తనను చిన్నప్పటినుంచి కాట్లు చేతులు కట్టేవాడు. బోనలో పెట్టి సర్దునహద్దన్నా అడిస్తున్నాడు. గోపాలం యావనంలో కోరికల్ని కట్టుబాటుచేసుకొని వుండేవీగాడా? అయినదంతా అబద్ధంతో కూడిన స్వంతిదబ్బా. లోకం కళ్ళలో దుమ్ము కొట్టడానికే యివన్నీని. తను యీ లేనను యెందుకు గ్రోలకూడదు?

కిటికినండా వెన్నెల పగులుచు పడుతోంది. లేచిపోయాడు పెరట కైచిన వేపు కాలు కది పాడు. అప్పుడే చిన్నచిన్న ముట్టుకుక్కలు దంగ్రుని దాటి వెలిపోతున్నాయి. కాదుగా ప్రసన్ను జూపున్నట్లనిపించింది. అనుకోకండా తలవంచాడు. పెరట తామరాలకు మధ్యతిలలి వికసించిన ఒంటరి తెల్లకలవలా వుంది ప్రసన్న !

మెరుపులాంటి తలపుతో గదిలోనికి వచ్చాడు. ఆమె తనలాంటి మనిషే. ఆమెదీ తనలా యాభవనపు దశే. తనకుండే కోరికలు ఆమెలోనూ వుండాలి. లేదా అంటే కాదుగా - తనయ్యమా ముగ్ధమా చేసే ఆ మాటూ - ఆ శక్తి... మళ్ళీ మెల్లగా తొంగి గూతాడు. ఈసారి ఆమె కదలుతోంది - ప్రియుని కోసం వెన్నెల్లో నెదిరి ఉబ్బలాభిసారికలా...!

నా లిప్తుకు తన స్వాధీనంలో లేవు. గబగబ గదిలోనుంచి మెల్ల నేవు నడిచాడు. ఎదురుగా చలుకున్న యెవరో కనిపించాడు. ముఖంపొడ జుక్కు వ్రాలింది. అయినా చాలుకోని వెలిసలు రెండడుగులు చేసేసరికి "అన్నయ్యా! ఇదే నా స్నేహితు మనిషి తండ్రీ... నేనెంతో సంత్రిప్తితో చచ్చిపోయాను - కానీ నివ్వొంది..." వెన్నెనే ఆగిపోయి వెనుతిరిగి జూతాడు. ఆ కనిపించిన వ్యక్తి తన సుండెల్లో నే బాతో మూలుగుతున్నట్లనిపించింది. పానానీంచి కాళ్ళు కదులుతూ మున్నె విరిగిపోయినట్లున్నాయి. పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచాడు. తనకళ్ళయెగుట తన వాసుకున్న బొమ్మ వుంది అలా కళ్ళు నిలచెట్టే ఒక్కొక్క అడుగు విడిచి వేసాడు. ఇంకా మనసు ఆ వుండెకపు నుట్టం కళ్ళెం లాగబానికే ప్రయత్నిస్తోంది. మురితిలుపడ ముఖం యెముకలపాన - యిదే ప్రసన్న - మల్లెమల్ల అనుకున్నాడు. మనిషి రాసురాసు చిక్కిపోతున్నట్లనిపించింది. ఉద్రేకాలని అణచుకున్న మనుషుల జీవితాలే కాళ్ళెంతగా నిల్చిపోయాయి. తనోక రాజమార్గాన్ని వీడి క్షణిక వైపు అనందం, త్రిప్తి కోసం త్రాగునీరులా కాబోయానని తప్పుతాను మాపించుకోసాగాడు. ఆ యెముకలపాన మనసులో దీక్షగా పెట్టుకుంటేనే గానీ నిద్రరాతెను.

తెల్లవారింది. లేవగానే పెరటకుపెల్లి తోటలోనికి జూతాడు. రాత్రివుండే అన్నదకరమైన వాతావరణం యేమీలేదు. అయ్యో! తనెంత తెలివి మాతన పనిచేశాడు. మర్రి అటువంటి మధురక్షణాలు వస్తున్నాయి!

కాఫీ త్రాగుతూ ప్రసన్న వేపు మాడ బోతుంటే తమ్మునిగురించి వస్తున్న తలపులకు యెవరినం

కున్నాడు. పోయినవాడు పోయాడు. వాడి గురించి తనెంత కంటగా తలచుకోవాలి? బలవంతాన తన అనందానికి అంతరాయం తెచ్చున్న తలపులను ప్రక్కకు పెట్టాలనుకున్నాడు. ఇదివరకు తనకో మన్న శక్తి తన నీతిని కాపాడుకోవానికే వుపయోగించేవాడు. తన కాలాన్ని యింకోలా వినియోగించటం నేర్చుకోలేదు. ఇప్పుడు ఆమె అదాన్ని గురించి కోరికతోహాసిన తలపుతోలిప్తించి కాలాన్ని ప్రయత్నించినా యింకోలా వినియోగించలేక పోతున్నాడు.

ఆవేళంతా యిల్లుకదలేదు. అప్పుడే చీకటిపడుతోంది. రైలు వెళించి క్రింద హాలులో ఒంటిగా కూర్చున్నాడు. ప్రసన్న గురించి అటుకుంటున్న భావాలు అనందోన్మీలనము కలిగివున్నాయో సామనుందరి ఆ సమయంలో వచ్చి యీ ఆలోచనలకు అడ్డుపడి చిరాకెత్తించాడు. కానీవు మానంగా వుండి "గోవిందం!" అన్నాడు గోవిందరావు ముఖం తనవేపు తిప్పకముందే "నేనూ ప్రసన్న పెర్రి చేసుకోవానికి నిశ్చయించుకున్నాం. ఆమెకు నివృత్తి సందర్శకుడవట నిన్ను మానమని చెప్పింది"

గోవింద రావు ముట్టు మంటలు లేచినయ్య. సోమసుందరం మళ్ళీ అన్నాడు. "పెర్రికి ఆమె యంతే తొందరపడేది కాదు. పాపం! ఆమెనుంచి నీ భార్య నీ కిలాన్ని కంకించినదట. నన్ను తీసుక వెర్రి యిదిగో యాయన నా భర్త అని చెప్పామని తొందరపడుతోంది" ఈ మాట లేని సరిగా గోవింద రావు చెవికెక్కులేదు. మంటలలో ఒక్కొక్క కాల్ పోతోన్నట్టే బాధపడుతూనే "లేవురా" అని మూలిగాడు. సోమసుందరం కదిలాక నెత్తికొట్టుకొని యేడ వాలనిపించింది. ప్రేవులన్నీ కనలిపోయినట్లు, వృద్ధియం దిగజారిపోతున్నట్లు గింజుకుపోయాడు.

లేచి లోనికివళ్ళీ సరికి ప్రసన్న చప్పున లేచి నిల్చుంది. ప్రతి కణంనుంచి పొంగుతున్న దుఃఖం, కోపం యావృత్తి, అవమానం అన్నీ తనను సరికి వస్తున్నయ్య. ముఖం దించి పళ్ళెతో దిగుత పెదిమను కజ్జిచిపట్టాడు. నడుస్తూనే "ఒకసారిరండి" అన్నాడు. నేడున్న అమెనులు సుండెల్లో ప్రత్యక్షిని వస్తున్నయ్య. ఆమె ఆ నిలవుల నీం పెంకు నెత్తి వేసుకొని వెంట నెమ్మదిగా నడిచింది.

మేడమీద గదిలో రైలు నేతాడు. ఆమె తల వంచుకొని ఐదుకే నిల్చుంది. తిరిగి మానీసరికి యెమ్మి మాటలు ఆదాలకుకున్నాడో ఒక్కమాటా వారలేదు. కిరీటమంతా బాధతో బరువెక్కి పోయింది. అర్ధనిమిషికే త్రాటతోవున్న ఆ మార్గ

వేపు చూస్తుండగానే నరాలన్నీ పట్టు తిప్పి విజృంభించినాయి. ఆ విజృంభణని అరికట్టలేదు - అరికట్టాలని ప్రయత్నించలేదు. ద్రాక్షరూపిని బొమ్మలాది ఆమె చేత పెట్టాడు. ఆమె దీక్షగా ఆ బొమ్మ వేపు చూస్తోంది. ఉలకడు పలకడు. అంత చేయగా ఆమె నిద్రవరకు చూడలేదు. ఆమెలోవున్న పెదాలతీసి, కళ్ళలోని తగుళు, ముఖంలోని మోదం అంతా కూడా తుగ్గుతూ జానికి మోచిపోయి తనను దగ్గరదగ్గరగా అయిస్కాంతంలా ఆకర్షించుకుంటున్నాయి. ఒక్కసారి ఆమె అజంతాలోని అప్పురసకన్యలూ ఆ యెత్తినతల చూసిన మాపు అలావుంచే చలనం లేకండా నిల్చుండిపోయింది గోవిందరావు ఆపలేని తలపు యేకపు యేకంచేసి ఆ స్త్రీని తలనుంచి కౌశ్యవరకూ వెలిసివేశాడు. ఆమె అరవాలనుకుంది. గట్టిగా యెవలనుకుంది, చచ్చి

పోయానే అనుకుంది కాని పెద్ద నిట్టూర్పునా విడత లేకపోయింది. ఇన్నాళ్లు యాయనమీద వుండే గౌరవం, నమ్మకం ఆ తీగంలో ఆమెను అణచిపెట్టేకాయి.

గారి వుడిగిన బంతిలా ఆమె కౌశ్యవరగర పడివున్నాడు. ఒక రాతని వుద్రేకంలో కాగిరించుకొని వున్నత శిఖరంతంచి గడగడా క్రిందికి దొర్లి బురదగుంటలో పడ్డ వాని యట్లే చూస్తున్నాడు. ప్రసన్న ఆ నలిగిన బొమ్మతో కళ్లు కప్పకొని నెక్కి నెక్కి యేడుస్తోంది. ఆ బొమ్మను అక్కడే పారవేసి కదలిపోయింది. క్రిందపడున్న బొమ్మ కన్నీటితో తడిసి నా యెర్రటి మచ్చలతో వున్నట్లు కనపడింది. ఈ బొమ్మ వేసిన యిన్నాళ్ళకీ యీ వేళిదానిలో మడతలపడ్డ కరీరం, యెముకలపొగు నిజంగా చూశాడు.

ప్రేమియలటిజము

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

ప్రాంసులో ఇంగ్లెషు నిజమనీ, పోస్టు ఇంగ్లెషు నిజమనీ యావచ్చితకారులు గతానుగతికమైన కళారీతులమీద దాడి సాగించిన నుప్పది సంవత్సరాలకు ఇంగ్లండులో ప్రీకేసీయలిటిజమునే వెల్లువవచ్చింది. ఆంగ్లకళా ప్రపంచంలో క్రొంగొత్తి కళాలక్ష్యాలతో దిగ్విజయంగా సాగిన ఆ మహోద్యమమూ - దాన్ని నిర్వహించిన ప్రీరాఫీయల్ లైట్ సోదరులగుర్నీ మంచి కేస్తాను.

ఆలోజుల్లోకిండ్లుకారేజీ నూర్లులో ప్రసిద్ధుడైన జాన్ పెల్ కాట్ వన్ శిల్పచాక్రముగా ప్రవాసంలో ఉండేవాడు. ఆయన చారిత్రవంగా నైతిక నైతికముతో ఒకవింత బాలుకుండేవాడు. లండనులో ఉన్న కేరేఫుడైన ఒక ఇటాలియన్ కవి అనుకున్న ఆ యుక్తుడు. అతనే తరువాత విలియామ, హోల్మసుకుంటుంటే కలిసి ప్రీకేసీయల్ సోదర సమితి స్థాపించాడు—డెంజే బ్రెయిల్ రోజెట్టి!

ప్రీకేసీయలిటిజము తీసుకువచ్చింది రోజెట్టి ఆని కొందరు, హోల్మసు హంటరి కొందరు, విలియామని కొందరు నిరూపిస్తూ అనేక గ్రంథాలు రాశారు, కాని ఈ ముగ్గురు 1848 లో ఒకరినొకరు కలుసుకునేదాకా ఇంగ్లాండులో ఏకభాసందలనము రాలేదు. సుప్రసిద్ధుడైన ఈ ముగ్గురి విశిష్ట కళాప్రాధాన్యత్యేమే ప్రీరాఫీయలిటిజము. దాన్ని పురుషంగా తీవ్ర ప్రతి విమర్శలకు తట్టుకొని విజయవంతంగా నిర్వహించింది వారి ప్రత్యేకోపజ్ఞా సమంచితమైన సంఘటిత కళా భారంధర్మమే అనాలి.

రస్కిసు దృష్టిలో రోజెట్టి ఆ ముగ్గురిలో ముఖ్యమైన మేధాని. అతనిలో ఉన్న దీప్తి, ఆవేగము, కవిత్వాలత సమితి అమూల్యమైన ప్రాధాన్యాన్ని గడించిపెట్టివాయి. కాని, తిద్వ్యుత్తి విధానంలో మిగతా ఇద్దరికన్నా చాల నెమకబడి ఉండేవాడు. అతనికి, భావాలను లోటులేదు. అయితే

వాటిని చిత్రాలుగా రూపించుటలో రోజెట్టి అసమర్థత్యోగమును ఉంటుంది. రచనా ప్రాధాన్యాన్ని పెంపొందించు కోటానికైన శత్రు అతనికి కుర్చుండా తోచేది.

మరి విలియామ అన్నాడు. అతను ఎప్పుడూ స్వతంత్ర భావాలకు కాక రచనాపాట వానికే ప్రసిద్ధుడు. చాల చిన్న వయస్సులోనే అమృతకళా ప్రభుకే చెబుచుండేవాడు. అతని ఆరేవేర వేరికే కనాక్షిద్ధ గ్రంథుల ఒక సమష్టంగా ఉండేవి కావు.

ఇక హోల్మసు హంటుకు, విలియామ రచనా సౌలభ్యముగాని, రోజెట్టి తాలూకు విశ్వంశుల రచనా వేగము గాని లేవు. అతనిలో ప్రస్ఫుటమైయ్యే విశేషము, ఉదాత్తమైన కార్యశీక్ష, కళావిశ్వాస గునిచ్చుచైన మనోభూతి. షేటితోనే హోల్మసు హంటు మిగతా ఇద్దరిని పట్టిఉంచి, ఉన్న తగర్బాల ప్రభు ఉన్నాల్సి చేశాడు.

ప్రీకేసీయలిటిజము అంటేగాని, అది పొందిన పరిణామం గాని వివరించేముందు దాన్ని స్థాపించిన ఆ ముగ్గురు చిత్రకారుల పుట్టుపూర్వోత్తరాలు కొంచెము చెప్పాలి. విలియమ్ హోల్మసుహంటు ముగ్గురిలో పెద్దవాడు. ఫీల్చుడైన 1827 లో జన్మించాడు. తండ్రి ఒక ఖాయదా కొట్టునకివేవాడు కొడుకు చిత్రకారువలెయు ఆయన కిచ్చులేదు. ఒక ఎట్టెలు ఆఫీసులో గుమాస్తాగా ప్రవేశ పెట్టాడు. హంటుకు అప్పుకు పన్నెండేళ్లు. అక్కడ ఉన్న అధికారి కుర్రవాడిలో ప్రస్ఫుటమైన కళా తృప్తిగహించి ప్రోత్సహించాడు. ఇక తండ్రి గత్యంతరములేక అతనికివచ్చే జీతము కౌఠాసమపార్జనకు ఖర్చుపెట్టకోడానికి వప్పుకున్నాడు. హోల్మసు హంటు ఒక రూపచిత్రకారునికర్థ చిత్రవిద్య ప్రారంభించాడు. చివరకు తండ్రి తన బాధ్యత విమోచింపదలిచి తూర్తి కళాశీతనము స్వీకరించడానికి

హోల్మనుకు అనుమతి ఇచ్చాడు. ఈ విషయం గా హోల్మను హంటు తన పదహారవ ఏట (బ్రిటిషు మ్యాజి యములో వారంగో సగము కళాసాధన చేస్తూ, మిగతా కాలంలో తాను రచించిన గూఢచిత్రాలవ్యాసా మనుగడ గ్రంథములూ ధైర్యంగా కళాదీక్ష స్వీకరించాడు. క్రమేణా ఎకాడమీ స్కూళ్ళలో ప్రాథమిక శిక్షణకు అనుమతిపొందాడు. ఇక్కడే మిలియాను పరిచయం అయింది హంటుకు.

జాను ఎవర్లెస్టు మిలియాను సౌతాంప్టన్ లో 1829 లో పుట్టాడు. ఇతని తండ్రి కొంచెము ప్రసిద్ధ మై వ్యక్తిత్వం కలిగి ఉన్నాడు. కుర్రవాడిలో మొలకలైన కళాబీజములకు మొదటినుంచీ నోహదము చేశాడు. మిలియానుకు ఎనిమిదవ ఏట వచ్చేప్పటికే లండనులో మకాం పెట్టి అప్పకు రాయలెకాడ మీ (పెసిడెంటు అయిన హార్మిస్ ఆర్థరుషి సహాయం) ఒక ఆర్టు స్కూలులో చేర్చాడు, మిలియాను కళా ప్రజ్ఞ అభ్యర్థకరంగా ఉండేది తొమ్మిదవ ఏటనే అతని చిత్రానికి ఆర్టు సంఘము వాళ్ళు రజతపతకం బహూకరింపబడింది. రెండేళ్ళ తరువాత రాయల్ ఎకాడమీ స్కూళ్ళలోకి ప్రవేశింపబడ్డాడు. ఆ పని ప్రాయంలో ఆ స్కూళ్ళలో ప్రవేశింపబడినవాళ్ళు నభూతో నభవిష్యతి! అప్పటికే ప్రసిద్ధుడైన యువ చిత్రకారుడు, థామసు లారెన్సు కళానైద్యుడు తలపుకు తెచ్చేవాడు.

మిలియానుకు పన్నెండవ ఏటనే, నూనెరంగు లలో అతని మొదటి చిత్రం తయారయింది. పదహారేళ్ళకల్లా సంవత్సరానికి వంద పానులు బొమ్మలమీద సంపాదించాడు. ఆ రోజుల్లోనే రెండు పెద్ద చిత్రాలు తయారుచేశాడు. ఒకటి చారిత్రికచిత్రం. పెరు రాజును పట్టుకుంటున్న పిజాకో చిత్రం. అది ఈనాడు సోత్ కన్సింగ్టన్ ఆల్బర్ట్ మ్యూజియం లో ఉంది. రెండో చిత్రం "వరాన్వేషణ"కు స్వర్ణపతకం బహూకృతి లభ్యమయింది. అయితే ఈ చిత్రాలు వేటిలోనూ ఆ కాలం చిత్రాలమీద విప్లవంతో ముగిసే సూచనలేవి కనిపించవు. హోల్మను హంటూ, తనూ, మనాటి కళాభిరుచులమీద చర్చలు జరుపుకుంటూ ఉండేవాళ్ళు పాఠపద్ధతులమీద ఆ సంక్లిష్టమైనా ఉండేది. కాని రోజుటితో పరిణయమయేదాకా కళాలక్ష్యంలో ఒక దృక్పథమంటూ ఏర్పడలేదు.

కింగ్సు కాలేజీ స్కూలులోను, ఇతరత్రా కొంత సాధన చేసి రోజుటికూడా రాయల్ ఎకాడమీ లైఫ్ క్లాసులోకి కాకపోయినా - గూంటిక్ స్కూళ్ళ ల్లోకి ప్రవేశం సంపాదించాడు.

రోజుటి లండనులో 1828 లో జన్మించాడు. ఇతను మిలియానుకున్న ఒక ఏడు పెద్ద హంటుకున్న ఒక సంవత్సరము చిన్ను. మెట్రానిక్ వాళ్ళతో సమ వయస్కుడే అయినా కళాచేతుల దృష్టితో మనస్థిర చాలాగా. అందుకే హోల్మను, మిలియాను అప్పటికే సజీవ మానవాకృతుల్ని రంగుల్లో రేఖల్లో చిత్రించుకుంటుంటే - రోజుటి నిర్దిష్టశిలా ప్రతికృతులనుండి రిచనలు చేస్తూ ఉండవలసివచ్చింది ఈ స్కూల్ గామిని రనోవ్యాదయైన రోజుటి భరించలేక పోయాడు.

ఒక ప్రవర్తనంలో ఫోర్టు మెడాక్స్ (బ్రాసు చిత్రం మానీ మ్యాగినుడై అతనికి శిష్యుడయ్యాడు) రోజుటికి రంగులు, తూలికలు పట్టకొందానికి అనుమతి వచ్చింది. కాని అచేతనమైనవస్తు సముదాయమే ముందు సాధన చేయాలని ఆదేశించాడు బ్రాసు. రోజుటి అక్కడ నాలుగు నెలలుండి కుండలు మూకుట్లు తను చిత్రించలేనని తప్పుకున్నాడు.

అపురూపమైన అతని మనోబీధిని తరలితమయ్యే కలలో, రసనిమ్న గలైన అంగనలు, వాళ్ళను రక్షించడానికి ప్రాణాలు తృణప్రాయంగా ఒడ్డే వీరాధిపీరులు. ఆ అమరగానలూ తరంగితమయ్యేవి!

ఫోర్టు మెడాక్స్ బ్రాసు ఎప్పుడూ క్రికేఫీయల్ లైట్ సోదరసమితిలో సభ్యుడు కాదు. కాని వాళ్ళ భావాలతో, చిత్రలక్ష్యాలతో సన్నిహిత సంబంధం ఉండటంవల్ల క్రికేఫీయలిటీజిజు అన్నప్పుడు అతని ప్రసక్తి వస్తుంది.

మెడాక్స్ బ్రాసు హోల్మను హంటుకన్న ఆరేళ్ళు పెద్ద. అతను కాలెలో, డేవిడ్ మొదలైన క్లాసిక్ చిత్రకారులు ఫ్రాంసులో ఒక క్రాత్ కళా దర్శుడు రూపొందిస్తున్న రోజుల్లో జన్మించాడు. మళ్ళీ బ్రాసు కుండపెట్టేనాటికి, ఆ క్లాసిసిజమును, తరువాత వచ్చిన, రొమాంటిక్ ముఖమెంటు ఎదుర్కున్నది. ఆ ఉద్యమంతో బ్రాసు వికీర్ణించాడు. ఈ విధంగా మెడాక్స్ బ్రాసుకు యూరపు అంతర్జా

తీయ చిత్రకళా విధానాలతో పరిచయముంది. ఆ అవకాశం చాలముంది ఆంగ్లచిత్రకారులకు లేదు. విశాలయూరపులో బ్రూకెల్స్, ఘంటు, ఏంటి వర్క్సులో కళాసాధనలుచేసి, చివరకు ఫ్రాంసులో మూడు సంవత్సరములు ఉన్నాడు.

ఇదిగాక అతని కళాజీవనంలో ఇంకొక ఆపు యాపచైన సంపర్కంవచ్చి పడింది 1844 లో ఇంగ్లండు వచ్చేసినాక మల్లా రోమువెళ్లాడు. ఆక్కడ ఇద్దరు జర్మను చిత్రకారులతో పరిచయమయింది. కాన్స్టీనుసు, ఒవర్ బెక్కు అనే ఆ చిత్రకారులు భిక్షుక జీవనముగడపుటూ, రాఫీయలుకు పూర్వీకులైన ఇటాలియను ప్రీమిటివు చిత్రకారుల మానసికస్థితి అలవరచుకొని, వాళ్ళపవిత్ర స్వచ్ఛత తమ చిత్రాల్లో నిలుపుకోవాలని కృషిచేసిన మొదటి ప్రీరేఫీయలిస్టు అని చెప్పవచ్చును. రుహ్నో, మహ్నో నివసిత్రా కళోరనియముసులతోఆత్మపారిసంగ్యంకోసంకేరీరాన్ని కృషిపడేస్తూ చిత్రరచనచేసేవాళ్లు. రమ చిత్రాల్లో భౌతికవాయలు వస్తాయని మానవరూపాల్నికూడా నమూనా తీసుకునేవారు కాదు.

వాళ్ళ కర్మక జీవనంలో, కళోరనియ మల్లా ప్రధనిల్లినకళ బ్రౌనును ఆకర్షించలేదు గాని, అతని దృష్టిని పూర్వపు ఇటాలియన్ చిత్రకారులవైపు మర లించింది. ప్రకృతిని ఇంకో దృక్కోణంలోంచి చూడవచ్చని అతనికి కనువిప్పయింది.

ఇటలీ కళా మహాసాంప్రదాయము ఒక సుదీర్ఘ కాంతి పీచిక అనుకుంటే - రేఫీయల్, మైకోల్ ఏం జిలో, లివాన్కోడానినే ఆపీచిక తునివెలుగులని మనం తానాను అనుకుంటున్నాము. కాని ఆ రోజుల్లో, రేఫీయల్తోనే ఒక మహావిమాత్తు కళాయుగం ప్రారంభం అయిందని నమ్మేవాళ్లు. దానితో అనేక ఆప్రసిద్ధులు పెద్ద చిత్రకారుల కోవలో వెలుమణి అయినారు. కాన్స్టీనుసున్నూ, ఒవర్ బెక్కున్నూ రాఫీయల్కు పూర్వపు చిత్రకారులనే ఆదర్శముగా తీసుకోవములో ఎంతైనా మార్గదర్శకులైనారు. కాని వాళ్ళను గుడిగా అనుకరించి, రాఫీయల్ తరు వాత వాళ్లు తయారుచేసినట్లే, కళవిధ ఆధారపడిన కళని తయారుచేశారు.

ఆ ఇటాలియను చిత్రకారులను చూసి మెదాక్సు బ్రౌను నేర్చుకున్నదేమంటే - వాళ్ళను అనుకరిం

చడం కాదు, ఇటాలియన్ ప్రీమిటివులవలె తను కూడా ప్రకృతిని స్వంతంగా చూడటం! ఆల్లా చూస్తే పూర్వపు చిత్రాల్లోకన్న ప్రకృతిలో ప్రతిదీ ఉజ్వలకాంతిమయంగా కనపడపాగింది. రెయ నాల్సా, సర్ బార్బి వియమాంటు నాటినుంచి చిత్రం బూడిదరంగులో ఉండాలనేది మహానిర్వచనమై పోయింది. ప్రకృతి చిత్రకారులు కొందరు ఎదురు తిరిగినా, మల్లా మెదాక్సు బ్రౌను, ప్రీరేఫీయలిస్టు లేజోవంతంగా చిత్రాలు రచించి ప్రదర్శించేవాకా అనూచానపద్ధతి కాదన్నవాళ్లు లేకపోయినారు.

ఈ బూడిదరంగు చిత్రాల్లో ఎల్లావచ్చిందీ? అంటే - ప్రసిద్ధులైన, రెంబ్రాండు, టిటియన్, టింటరెట్టో మొదలైనవాళ్ళ చిత్రాలు బూడిదరంగులో ఉండేవి. అందుచేత తమ చిత్రాలుకూడా ప్రసిద్ధముకావాలంటే ఆ రంగుల్లోనే ఉండాలి. అందుకు ప్రతి చిత్రకారుడు బూడిదరంగు వాడే వాడు. మొదట ఆ చిత్రకారులు స్వచ్ఛమైన రంగులు వాడినా కాలంగడిచివ కొద్ది ఆ రంగుమారి ఉండవచ్చు. అది మనిరిచక, ఎదురుగుండా ఉన్న ప్రకృతిని చూడక, కృత్రిమమైన ఆ బూడిదరంగు కోసం చిత్రాన్ని బ్రౌను క్యాన్వాసుమీద చిత్రించే వాళ్లు, కాని మెదాక్సు బ్రౌను ఆ ఆచారం తప్పించి స్వచ్ఛమైన తెల్లని భూమికమీద చిత్రప్రారంభించి వర్ణస్వచ్ఛత, ప్రకృతి సహజత సమకూర్చాడు చిత్రాల్లో.

1846 లో ఫోర్డు మెదాక్సు బ్రౌను మల్లా ఇంగ్లండులో అడుగుపెట్టేప్పటికీ, హోల్మను హంటు, మిలియాను, తాను స్వతంత్రంగా అల్లుకున్న ఆభిప్రాయాలే ఒకళ్ళొకళ్ళతో కూడబలుక్కుంటున్నారు. ఈ విధంగా ప్రీరేఫీయలిస్ట్ సోదరుల భావాలకు, తనకూ నాబాత్వత విర్వడినట్లయి, ఆ పద్ధతులలోనే చిత్రించుకుంటూండే వాడు మెదాక్సు బ్రౌను.

రోజెట్టికి, హోల్మను హంటుకు, ఒకళ్ళొకళ్ళకు తెలియకుండా, ఇద్దరహాకీల్లు కవిత అంటే అనురాగం ఉంది. ఆ అనురాగమే వాళ్ళిద్దరినీ దగ్గరకు చేర్చింది. 1848 లో రోజెట్టి మెదాక్సు బ్రౌనును, తన్ను కన్యకాగృహిణిగా అంగీకరింపజల్పిందని ప్రాధేయపడ్డాడు. ఆ సంవత్సరమే ఎకాడమి

ప్రదర్శనలకు హోల్కను హంటు కీల్సు ప్రదర్శన ఒకటి ఉపసర్పకంగా రచించిన చిత్రము పంపించాడు. ఆ చిత్రమే రోజెట్టి, హోల్కను హంటుకు ఆ జన్మ స్నేహము కలిపింది. హోల్కను హంటు పెద్దవాడయ్యాక తన పూర్వస్థితులలో ఈ సంఘటన గూర్చి ఆ ప్యాయంగా వ్రాసుకున్నాడు. వారి ప్రభువు సమాగమము ప్రదర్శనశాలలోనే సంఘటితమైంది. రోజెట్టి పట్టరాని ఉద్యోగంతో హోల్కను హంటు వద్దకు వెళ్ళి అతని చిత్రము ఒక్కటే ప్రదర్శనము మొత్తానికి మహోత్సవమైనదని చెప్పాడు. ఎవ్వరికంటే ముందే హంటు తన యింటికి ఆహ్వానించాడు. అంతకు ముందు వాళ్ళకు ముగిసినయం మాత్రం ఉండేది. రోజెట్టి చాల ఆరుగురు క్లాసులకు ముగిసినవాడు. మిలియానుమట్టా మూగి నట్టుగానే, రోజెట్టి పట్టరాని సోమ్యమైన విద్యార్థి బృందము పరివేష్టించి ఉండేవాళ్ళు. వాళ్ళకప్పుటి కప్పుకు గావ చిత్రాలుగీచి యిచ్చేవాడు. మిలియాను చిత్రాల్లాగ కాక రోజెట్టి చిత్రాల్లాగ ఉండే ప్రజలు వాళ్ళు రక్షిస్తున్న శిరమౌళులు ఉండేవాళ్ళు.

హోల్కను హంటుతో పరిచయమైన కొద్ది రోజులకే, రోజెట్టి పెదాకు వ్రాసిన దగ్గరంచి వచ్చేసి, హంటు ముడిమోలో ఆతని ఆ సరాతో, తన మొదటి ప్రసిద్ధమైన చిత్రం "మేరీబాల్యం" చిత్రించాడు.

రోజెట్టి, హోల్కను హంటు స్నేహితుడైన మిలియానుతో కూడ గాంధీ చిత్రమింది. వానితో సోదరబృందం లభించింది. ఒక రోజు సాయంకాలం మిలియాను ఇంట్లో కొన్ని ఇటాలియను చిత్రాల ప్రతికృతులు చూసిన మీదట జరిగిన దర్శన పర్యవసానంగా సమీక్షాపాదించింది. రాఫీయల్ ఫ్రాన్కోకుంటే ఈ చిత్రకాగ్రులకున్న అభిమానాన్ని హేళనచేస్తూ "ప్రీశేషులైదు" అని ఎవరో అన్నాడు. ఆ వాళ్ళు బృందానికి మెరుగా ఉండుకున్నాడు. ఈ విధంగా ప్రీశేషులైదు బ్రదర్ హంటు తయారయింది. వాళ్ళు ముగ్ధుల ఆదర్శాలు విసుంటే - చిత్రాలు ప్రకృతికి చాల సన్నిహితంగా ఉండాలనే, పూర్వపు ఇటాలియన్ చిత్రకారులవలె వృద్ధుడగునా - నిజాయితీ కలిగి ఉండాలనీ -

చిత్రాలు కవితాయలుగా కూడా ఉండాలని రోజెట్టి అనుకున్నాడు.

ఈ ముగ్ధకాక, సోదరబృందము విస్తరింపజేశారు. రోజెట్టి సోదరుడు విలియమ్ రోజెట్టి, అతని స్నేహితులు థామసు టెల్లరనే కిల్పి, జేమ్సు కాలిన్సు, ఎఫ్. జి. క్లీఫ్టన్ సోదర సభ్యులుగా చేరారు. కొన్నాళ్ళకు విలియమ్ రోజెట్టి, క్లీఫ్టన్ చిత్రరచన విరమించుకొని కళానిమగ్నకు లయ్యారు. వాళ్ళ ఉత్సాహకే మైన కళావ్యాసాలవల్ల జన బాహుళ్యంలో సోదర బృందము కృషి బహుళ ప్రచారం పొంది సమాధిచీమం అయింది.

కళా విద్యార్థులు, యువచిత్రకారులు కలిసి మిగులుగా ఏర్పడింది - కళావిద్యార్థులు, రచనా విధానాలు నిర్వచించుకొనడం - ఆనా కొత్త విషయం కాదు. తరుచు జరుగుచునే ఉంటాయి. అయితే అవి అన్నీ చివరకు క్రియాశూన్యంగా పరిణమిస్తాయి. కాని మిలియాను, హోల్కను హంటు విషయంలో ఒక కళా విప్లవంగా, రోజెట్టి విషయంలో మొదటి ప్రయత్నంలోనే ఒక మహోత్సవమైన చిత్రంగా పర్యవసించింది ఆకలయిక!

1848 లో కూడా మిలియాను తన చిత్రం పూర్వపు పద్ధతిలోనే చిత్రించాడు. కాని 1849 లో "లోరెంజా, ఇస్ బెల్లా" అనే చిత్రం పూర్తిగా ప్రీశేషులైదు సిద్ధాంతానుసారం తీర్చి దిద్దాడు. ఒక్క సంవత్సరంలో అంతమార్పు రావడానికి వాళ్ళ స్నేహమే కారణం. ఆ సంవత్సరమే హంటు తన ప్రభువు చిత్రానికి దీటయిన "రియన్టీ" అనే చిత్రం చిత్రించాడు, ఏమయితే నేం, పీటర్స్ బిల్లోకి రోజెట్టి రచించిన "మేరీబాల్యం" మే గొప్ప చిత్రము, మిలియాను చిత్రంతో పోల్చినప్పుడు అక్కడక్కడ కుర్రతనంగా కనిపించవచ్చును. కాని అది అచ్చమైన ప్రీశేషులైదు చిత్రము అనాలి. అ కృత్రిమమైన యదార్థరచనకు తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చు. ఆ చిత్రంలో ప్రతికృతులైన తన పర్యవేక్షణ క్రింద ప్రకృతినించి మానవ చిత్రించబడిందని హంటు చెప్పాడు. సంఘము స్థాపించిన మొదటి ఏడే అందరి లోక భావచిత్రకారుడైన రోజెట్టి అత్యుత్తమమైన ప్రకృతి సిద్ధమైన చిత్రం తయారు చేరాడంటే హోల్కను హంటు ప్రభావంతో సమర్థంగా పని చేసిందిగొప్ప మవుతుంది.

రోజెట్టితో వచ్చిన పేచీ ఏమంటే— ప్రతిదీ తన ఊహల్లోనించి చిత్రిస్తానంటాడు. హంటుచేసిన జేమంటే రోజెట్టి తనకు వచ్చిన భావం చిత్రించ మన్నాడు. కాని అందులో వస్తుబాలం మాత్రం ప్రకృతిమంచి చూసి చిత్రించాలి. మెడాకున్న బ్రౌనుదగ్గర మృణ్మయపాత్రిక చిత్రించడానికి వప్పకోలేదు. అదే ఇవ్వకు సంతోషంతో చూసి చిత్రించాడు. ఎందుకంటే అందులో తన కిట్టమైన భావనకు వ్యంజకమైన తెల్లకలద ఉన్నది గనుక. అరిని జీవితంలో ప్రప్రథమంగా రోజెట్టి వస్తు బాలంలో ఆపకీ చూపించాడు. ఏమంటే అవి తన భావాల్ని వ్యక్తం చేయడానికి అవసరమయ్యాయి. తన రంజితి దగ్గరనుంచి పెద్ద పెద్ద పుస్తకాలు తెచ్చాడు. ఇంటిదగ్గరనుంచి కిటికీ తెరలు తెచ్చాడు. తన సోదరి క్రిస్టినా, మేరీగా కూర్చుంది. తల్లి పెయింట్ యాని. దేవమాలి ఒక కిలుబొమ్మ. ఇల్లా ఇతన్నీ అతినిష్ఠను ప్రయత్నించిగా కూర్చి చిత్రించ బడినా అరిని భావనా బలంవల్ల ఆ చిత్రం రోజోత్తరం గా తీయారయింది.

ఆ సంవత్సరము ఎకాడమీ ప్రదర్శనలకు “రెవ్యూ”, “ఇంబెల్లా, ఊరెంబా” ఇచ్చి, హైడ్ పార్కు గ్యాలరీలో “మేరీబాల్యం” ప్రదర్శించారు. కాని కళాలోకంలో ఏమీ సంచలనం కలుగలేదు. రోజెట్టి బొమ్మమీద పి. ఆర్. వి. ఆర్.రాలు చూసి కూడా ఎవరూ మాట్లాడలేదు. అయినా నిష్ఠుహ యెందక సోదరబృందము క్రొత్త చిత్రాలవ్వారా, స్వీయప్రకాశముభావ, వ్యాసాలవ్వారా తమ కళా లక్ష్యాల ద్వారా కృతంగా ప్రచారం చేశారు.

సొంత పాత్రిక “జెరమ్” లోకి వ్యాసము రోసము ఆవేసిన రోజెట్టి, హోల్మను హంటుకలిసి ప్రాంసు, బెర్లియును పర్యటించారు. వ్యాసం తయారయింది ; కాని అది చాల ఆత్మపరంగా ఉంపటమువల్ల ప్రచురించలేదు. తమ పర్యటనలో చూసిన కళాసౌదాలను తీవ్రముగా విమర్శించారు. వేన్ అయి మొదలైన తొలి చిత్రకారుల కృత్యము చాల మెచ్చుకున్నారు. రెండ్రాండునుంచి, రూబెన్సు దాకా అంతా చెత్తెంద జమకట్టారు.

యూరపు యాత్ర తరువాత సోదరబృందము తమ చిత్రాలు ప్రకృతి సిద్ధంగా, నిజాయితీగా

ఉండటమేకాకుండా ఉదాత్త భావ విలసిల్లగా కూడా ఉండాలని నిర్ణయించుకున్నారు. అందుకని ఆ సంవత్సరము చిత్రాల్లో ముగ్గురూ పౌరాణిక విష యాలు తీసుకున్నారు. రోజెట్టి “ఎవనియేదను” అనే చిత్రం, మిలియాను “క్రైస్తబాల్యం”, హోల్మను హంటు “ద్రుయిశ్శుమంచి తప్పించు కున్న క్రిస్టియన్ మిషనరీ” చిత్రించారు. ఈసారి మిలియాను చిత్రం అచ్చంగా ఉద్యమ నియమాలన్నీ పుణికి పుచ్చుకుంది. ఆ విషయంలో హంటునికూడ మించిపోయాడు ఇక రోజెట్టి చిత్రం, క్రితము ఏటిది, అన్ని విధాలా ప్రీతీయలైలు చిత్రం అయితే ఆ ఏటిది వాళ్ళ నియమాలన్నీ పూర్తిగా అతిక్రమించింది. అతిలోకం అయిన ఆ చిత్రం, చూసిన విషయాల కూర్పుకాదు. రసపులిమైన ఊహాచిత్రం ! అది ఒక ముగ్ధరస్వప్నం ! ఈ చిత్రంలోనూ, మేరీగా, సోదరి క్రిస్టినా కూర్చున్నది. టెల్లరు కేవలదూరగ నిల్చున్నాడు. అయినా ఆ చిత్రం గాత్రిక వాసనావేళం అంటు దేవమందారం !

మళ్ళీ ఎకాడమీ తెరిచేప్పటికి సోదరబృందము ఉనికి, వారి కళాబల్యాలను ప్రస్తుతంగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చాయి. ఆ సంవత్సరం పెద్ద సంచలనం కలుగ జేసినాయి క్రొత్త చిత్రాలు. ప్రత్యేకము మిలియాను చిత్రంమీద విమమకుపడింది విమర్శకలోకం. ప్రీతీయలైలు అనే పదానికి తప్ప అర్థంతీయదు. రాఫీయల్ కన్న గొప్పవాళ్ళనునే అసాంభావం, దురాశా, అవినయం ప్రదర్శిస్తున్నారని - ప్రసిద్ధి రోసం అపమార్గాలు చేపట్టటం యువకుల్లో స్పృహ ఉండాదని - ఒక పత్రికా విమర్శకుడు రాశాడు.

మిలియాను చిత్రం వృషంగి కార్టూనా అని నిందించారు. క్రైస్తబాల్యం, లిల్లిదండ్రులైన వడ్డం గుల కార్టూనాలోనే గడిచింది. ఆ వాతావరణం రోసం మిలియాను చాలాప్రయత్నించాడు. అందుకు డిక్సన్ మొదలైన ఆ నాటి ప్రసిద్ధులే తిట్టిపోశారు. అతిలోకంగా చిత్రించిన ఆ లైలులుగాగ మన హృదయాలు కదిలిస్తోంది. కాని ఆ నాటి క్రేకుల లోకానికి వెర్రలెత్తించింది.

ఇంత జరిగినా ఒక సహృదయుడు “క్రైస్తబాల్యం” నూట అరవయి పౌనులకు కొని దానిమీద వచ్చిన ప్రతికూల విమర్శలన్నీ ఆ బొమ్మ వెనుక

తటునే అరికించాడు. ఆ సంవత్సరాంతానికి హంటు చిత్రం కూడ అమ్ముడు పోయింది. ద్వ్యసతీకృతోత్సాహంతో నూత్న చిత్ర నిర్మాణానికి పూనుకున్నారు. హంటు “ఇద్దరు చెరోనా పెద్ద మనుష్యులు” అని, మిలియాను “ఆటవికకన్య” అని చిత్రాలు రచించారు. ఈ చిత్రాల్లో అధికతరమైన వర్ణ సమృద్ధులతో సాధించారు. తెల్లని తడియారని చిత్రఫలకంమీద బొమ్మవేయటంవల్ల ఈవిధ ప్రచిందినీ, అదే పూర్వపు ఇంటిమీను చిత్రకారుల రచనారహస్యమనీ గ్రహించుకుని మురిసిపోయారు. ఈ కిటుకు మెదాకునైత్రామకు హంటు చెప్పాడు. అందుకనే ఆయన చిత్రాలు 1851 తరువాతవి ఎక్కువ వర్ణాత్మకంగాను, ప్రకాశమానంగాను తయారయ్యాయి.

రోజెట్టి ఆ సంవత్సరము నూనే రంగులతో ఒక చిత్రం ప్రారంభించాడు. అందులో విషయం ప్రాసంగిక పద్యంలో భావం. అది పూర్తికాలేదు. అందుకని మిలియాను, హంటు మాత్రం ప్రదర్శనకు బొమ్మలు పంపారు. ఈసారికూడా విమర్శకులు ‘దురుసుతం’ అనీ, అపకన్యసిద్ధాంతాలనీ విమర్శించారు.

అనుకూల విమర్శలూ వచ్చినాయి. విలియము రోజెట్టి అప్పటికి కళావిమర్శకుడుగా జీవితంలో స్థిర పడిపోయాడు. అతని సుదీర్ఘ వ్యాసము “స్పెక్టేటరు” లో ప్రచురింపబడింది. “తైము” పత్రికలో ప్రశంసాత్మకమైన రెండు లేఖలు ఆకస్పర్థ గ్రాహ్యమై “అనే కేసుతో కనిపించినాయి. అవి రాసింది ప్రసిద్ధుడైన రస్కిన్ అని తెలిసిపోయింది. ఆ సంవత్సరమే “మెడెరన్ పెయింటర్స్” కొత్త వాల్యూమ్ వచ్చింది. అందులో రస్కిన్ మిలియాను, హంటుల గురించి రాశాడు. రాయల్ ఎకాడమీలోకల్లా హంటు, మిలియాను చిత్రాలే గొప్పవనీ, అపూర్వమైన ఒక కళా సంప్రదాయానికి ప్రీకేఫీయలైటు సోదరులు స్థాపకులనీ రాశాడు.

ఆ రోజుల్లో కళా విషయాల్లో రస్కిన్ మాటల వ్యాసప్రోక్తము. ఆయన కళాత్మకతను సోదరబృందము సంపాదించుకుంది. దానితో వారి చిత్రాలు విశేష ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. కాని హోల్మెస్ హంటుకు ధనాభావంవల్ల కళావ్యాసంగానికి భంగం

వచ్చేట్టయింది. అప్పుడు మిలియాను తన సొంత డబ్బుయిచ్చి నిలబెట్టాడు. ఈ విధంగా వాళ్ళిద్దరూ మైత్రీ మరి గాఢతర మయింది. పల్లెసీమలకుపోయి చిత్రకల్పనకు అనుకూల వాతావరణము ఎన్నుకొని మిలియాను “ఒఫీలియా” అని, హంటు “గొల్డెల కాపరి” అని రెండు చిత్రాలు తయారుచేశారు. హంటు చిత్రం ప్రీకేఫీయలైటు సిద్ధాంతసారధూత మయి ఉంది. అది ఆ సాంప్రదాయంలో సర్వోత్కృష్టరచన. గొల్డెలకాపరి ఒక ఎమ్మెలాడితో ప్రేమ కలాపం నడుపుతూంటే తోడేలు గొల్డెల్ని పట్టపెట్టుకుంటోంది. నీతిదాయకమయిన విషయం. నూత్యపరిశీలనారమ్యమైన పరిసర ప్రకృతి చిత్రణ. చిత్రమొక కడిగిన ముత్యం!

1852 లో ఆ బొమ్మ ప్రదర్శించేనాటికి ప్రీకేఫీయ లిటిజనుమీద వచ్చినవాడి సమసిపోయింది. ఒక పాటిన్నద్ద మిగిలిఉన్నా ప్రీకేఫీయలైటు చిత్రం ఒక సంప్రదాయంగా అంగీకృతమయింది. ఆ పద్ధతులు ఇతర సభ్యులు అంగీకరించారు కూడాను. టోరాంటుయిలో దిగిబిజంగా ముగిసింది. కాని సోదర బృందము విడిపోసాగారు. టోల్మర్ ఆన్రీలియా వెళ్ళాడు. కాలిఫోర్నియాలో చేరాడు. విలియమ్ రోజెట్టి, స్టీఫెన్సు పూర్తిగా రదయిత లయ్యారు. అన్నిటికంటే విచారకమైన విషయం రోజెట్టి బృందమునుంచి దూరమారమవటం. 1850 నుంచి రోవరకు రోజెట్టి పెద్ద బొమ్మలు ఏమీ వెయ్యలేదు. డేంటే కవితావాహినిగా మునిగిపోతూ అతని ఉహలన్నీ కవిత్యంతో నిండిపోయినాయి. అప్పుడప్పుడు చిన్నచిన్న నీటిరంగుల చిత్రాలు రచించేవాడు. రస్కిన్ అతన్ని అన్ని విధాలా ప్రోత్సహిస్తూ ఉండేవాడు.

“విమోచన” అనే చిత్రం చిత్రించి 1853 లో మిలియాను రాయల్ ఎకాడమీ సభ్యుడయ్యాడు. హోల్మెస్ హంటు రచించిన “విక్టోరియన్లు” అనే చిత్రం నాలుగువందల పానులకు అమ్ముడు పోయింది. ఆ డబ్బు పుచ్చుకుని హంటు క్రైస్తవుగావల చిత్రించడానికి అతని జన్మస్థలమైన పాలస్తీనా వెళ్ళాడు. హంటువెళ్ళినాక మిలియాను ప్రీకేఫీయలైటు భావాలు నిలబడలేకపోయినాడు. తరువాత వేసిన “శైలిర పత్రాలు”, “అంశబాలిక” మాత్రము సమితిభావా

“నేను ఎల్లప్పుడూ

లక్ష్మీ టాయ్లెట్ సబ్బును

హాడుతాను ”

అని **రుద్దిని**

తెలియజేయుచున్నది

మనోహరమైన సువాసనతోగూడిన ఈ తెల్లటి శుద్ధ

సబ్బుతో మీ చర్మమును మనోహరముగా మంచుకొనండి!

సినీమా తారలకు సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

LTB. 380-X30 TL

తోకపుసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి
అన్నిటిలో సాటి లేనిది.
ధర వివరములకు వ్రాయును.

తియ్యబు చేయవారు:—

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,
అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రీగారి

సుందరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంకెన్నెన్ను అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల

జీవాఅదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే

తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబ తన
కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసంఎంతని దిచారిస్తుఉండో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తుఉన్న అభయం

మామ నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (ట్రా.గో.జ)

పాలసుగంధిలేవ్వం

ఇది రక్తకృద్ధినిచేయు విలువ గల ఔషధులచే
తయారు చేయబడినది. మేహములు, నిక్కాక
నిప్పుత్తర, కుక్కనష్టము, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, మంచుబలమును వీర్యవటుక్య
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక
సర్దిఫీకెట్లు గలవు. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 కులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. సి. వి. అండ్ కంపెని

అయుర్యవసమాళం.

శెరిజిరి, (శెల్లూరు శిల్లా)

లకు నిలవగలరు. అతే రస్కిన ఆశీస్సులు అందుకున్నాయి. తరువాత చిత్రించినది, జనామోదాన్ని పుష్కలంగా పొందినా - జీవితం పూలబాటలా గడిచిపోయినా, అతని చిత్రాలుముటుకు మాంటు తాలాకు ఉదాత్తభావనా గాఢతగాని, రోజెట్టి కలితావేశం గానితలపుకన్నా తీసుకురావు, విషయం, విధానం లోదవకబాదు చిత్రాలు తయారుచేశాడు. "బుడగలు" అనే ఒక చిత్రం సబ్బుల కం పెనీనాళ్ళు ప్రచారానికి ఉపయోగించుకున్నారు కాని ప్రసిద్ధి గౌరవం అతనిపై పరించినాయి. 1885 లో "బారో నెట్" చెయ్యబడ్డాడు. రెయిబన్ చనిపోయినాక రాయ రెకామిని ప్రెసిడెంటుకువ అయినాడు. కాని యెంతో కాలం ఆ పదవిలోలేకు అతని ఆరోగ్యముచెడి ఆ సంవత్సరమే మరణించాడు. తనతో సమశిక్ష అయిన సర్ బాషువా రెయిన్వార్డు పక్కని, సెయింట్ పాల్ కాలేజ్ లో కాళ్యోత స్థాయి విగ్నరుడుకున్నాడు.

రోజెట్టి దొక మార్గమయ్యల దినుకున్నాము. హోల్మసుమాంటు ప్రకృతి వాదంగాని, మిలియను విషయ దౌర్బల్యంగాని అతని కృతులలో కనపడుతు. అతని చిత్రాలు అంతకంతకు వాస్తవికానికి గూరంగా ప్రహేళికలవలె కలలుగా యాసొందసాగివాయి. మిలియనుకు వస్తున్న జనామోదం అంటే అతనికి ఆసక్తిగా ఉండేది. రస్కిన మొదలైన కొద్ది మంది ప్రోత్సాహకుల ఆదరాభిమానాలు ఆసరాగా అతను తన బొమ్మలు సుజీయోలో తప్ప బహుబ ప్రదర్శించేవాడే కాదు.

1857 లో రోజెట్టి ఆక్స్ ఫర్డ్ యూనియన్ సొసైటీ ఉపన్యాసమందిరంలో భిత్తి చిత్రాలు సంతరించడానికి బెల్లాడు. అతని కక్కడ ఉత్సాహ వంతులైన శిష్యులకం తయారయింది. అందులో ఇద్దరు ఎక్స్ పర్టు కళాకాల విద్యార్థులు-ఎడ్వర్డు బరన్ కోన్స్, విలియమ్ మోరిసు - తరువాతి ప్రసిద్ధులయ్యారు. ఆక్స్ ఫర్డు చిత్రాలు చాలాకాలం మనలేదు. కాని అవి ప్రేరేపించుటల సాంప్రదాయంలో ఒక ప్రోత్సహి తోక్కాయి. అలంకార ప్రధానంగా, మధ్య యుగాలరసావేశంలో అధికారికంగా ఉంటూ సమితి చిత్రాలకు ఒక ప్రోత్సహాభిరూపిని చేసారనిపిచాడు.

వడళ్ళు రోజెట్టి చిత్రరచనకు ప్రోద్బలము ఇచ్చి, అతని హృదయాన్ని కలర్ని వీలుకున్న ఎలీనార్ సిద్ధార్ట్ 1882 లో మరణించింది. దానితో రోజెట్టి నిర్విరూపి, ఆ ప్రతిభ దైవోయాడు. రెండేళ్ల దాకా చిత్రరచన చేయలేకపోయాడు. తరువాత చిత్రించిన "లిలిత్" చిత్రంలో తన ఉదాత్తస్థాయి అందుకున్నాడు. ఇదిగాక "పియడు" అన్న చిత్రంలో స్త్రీ సౌందర్యం అవధులు దాటి బోటిసిల్లి చిత్రాల్లో కావ్యత్వము స్ఫురణకు తెస్తుంది. నోలి చిత్రాల్లో ఉన్న అమాయకమైన, నియమసీ మితమైన సౌందర్యానికి, నీలికి పోలికలేదు, మనోహరభావ విలసిల్లమైన ఒక రమణీయ కావ్యంలా రాగరంజితమై విలసిల్లుతుంది ఆ చిత్రం.

రోజెట్టి చిత్రకృషి మూడు అధ్యాయాలుగా విభజించవచ్చు. ఒక్కొక్క అధ్యాయానికి ఒక్కొక్క స్త్రీ మూర్తి అధిష్టానదేవత! మొదటి రోజుల్లో చెల్లెలు క్రెస్టినా రోజెట్టి. ఆమె అన్నగారి వలె కవయిత్రుణుడూ. రెండవ భాగంలో భార్య ఎలీనార్ సిద్ధార్ట్. మాడవ అధ్యాయానికి అతని శిష్యుడు మోరిసు భార్య. ఆమె సౌందర్యం, చాల చిత్రాలు రోజెట్టిచేత చేయించింది. నాటిల్లో అతి రమణీయకమైనది "పగటికల" అన్నది. అది ఇప్పుడు పోర్టెన్ సింగులన్ అయినాస్సు సంకలనంలో ఉన్నది.

ఆమె ఎన్ని చిత్రాలకు రచనావేశం కలిగించినా "వియూట్రిసు" చిత్రం మాత్రం తన భార్య సిద్ధార్ట్ కే అంకితమయింది. ఆ పవిత్రభావం భార్య స్మృతి చిహ్నంగా 1888 లో ప్రారంభించి చాల కాలానికి పూర్తిచేశాడు చిత్రం. అది ఇప్పుడు టేట్ గ్యాలరీలో ఉన్నది.

రోజెట్టి 1888 లో చనిపోయినాడు. అయినా అతని శిష్యుడు బరన్ కోన్స్ రోజెట్టి ఆశయాలు కొనసాగించాడు. పర్వి ఉద్యోగంకోసము చదువు తున్న బరన్ కోన్స్ ఆక్స్ ఫర్డులో రోజెట్టిని కలుసుకోబంతో చిత్రదీక్ష తీసుకున్నాడు. అప్పటికతనికి గీతగీయులున్నా చేతగాదు. కాని బుద్ధిచాల పరిగెతమైనది. అందుకనే మొదటినుంచి గొప్ప బొమ్మలే చెయ్యగలిగాడు. అతని మొదటి చిత్రానికి, చిట్టచివరి బొమ్మకు భావనా విషయంలో

వ్యత్యాసంలేదు. లేదా అల్లా రచనా పాటకం లోనే! అతని జీవితమంతా ముండ్తిప్పుదలతో రచనా విధానాన్ని ప్రతిగతం చేసుకోవాలి కే పాలు బడ్డాడు. అతని చిత్రాలన్నీ ఉన్నతభావ విలసి తారే! అతని ప్రసిద్ధమైన చిత్రము "కొఱెక్కయూ రాజా, పేదపశువు" అన్నది.

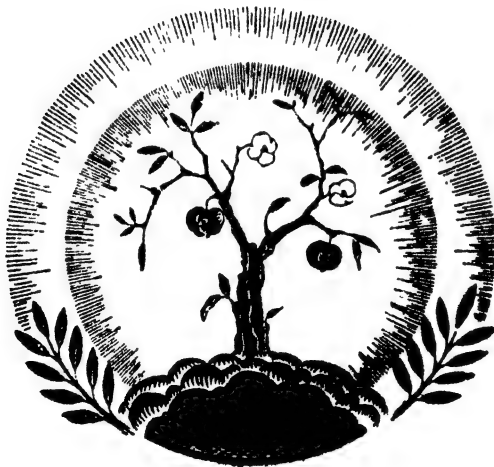
స్త్రీ సౌందర్యా దర్శాలలో గోకెట్టికి, బరన్ జోన్సుకు వ్యత్యాసంఉంది గోకెట్టి స్త్రీలు రసోన్మాదులైన ప్రణయమూర్తులు. బరన్ జోన్సు స్త్రీలు ఆత్మ సౌందర్య ప్రభాసితలయిన ఆతిథ్యకము కుమార మూర్తులు! గోకెట్టి ఇటాలియను కనుక దాంట్ కవిత్వమూర్తిని ఆరాధించాడు. జోన్సు నెల్లు వాడు కనక ఆర్తరు కథలు చిత్రించాడు. "ప్రకృతి సహజత" అనే హోల్మను హంటు సిద్ధాంతము ఎంత తరకు వచ్చిందంటే - జోన్సు తన చిత్రాల్లో భూమి మీదగాని సముద్రమీదగాని మెరయని కొంతని చిత్రిస్తూన్నాడు.

ప్రీరేఫీయ లిటిజము అన్నప్పుడు విలియమ్

మోరిసు కృషియేన్నితీరాని. ఆయన చిత్రకావ్యే కాదు - కిల్లింగ్, వాన్సు, చేతిపనులు - కవిత్వం సరే ఇతన్నీ గాక అతని ఒక మహాఉద్యమం. కళలన్నీ జనసామాన్యానికి అనుభవయోగ్యమవాలనే మహదా క్షయము కార్యరూపంలో పెట్టినవాడు. ఆర్ట్స్ అండ్ క్రాఫ్ట్స్ ఉద్యమం మొదట స్థాపించింది ఆయనే. మోరిన్ కోసం అనేకవస్తువులమీదకు అలంకారాలు దిక్షిస్తు, కిటికీ తలపుల రంగు అద్దాల బొమ్మలు తయారుచేసియిచ్చాడు బరన్ జోన్సు.

ప్రీరేఫీయలైట్స్ అం దరి లో ముఖ్యుడైన హోల్మను హంటు అందరికన్నా చివరిదాకా ప్రతి మన్నాడు. క్రైస్తు జీవితానికి సంబంధించిన అనేక చిత్రాలు మహాత్మ్యం గా సంతరించి తన యునైటెడ్ కింగ్ డం మూడవ ఏట 1910 లో చనిపోయాడు.

ప్రీరేఫీయ లిటిజము అనేది ప్రపంచ కళాచరిత్రలో ఒక స్వర్ణావ్యాయము. అది ముగ్గురు చిత్రకారుల చిన్ననాటి కలల ఫలితమంటే ఆశ్చర్యం గా ఉంటుంది!

హాద్యు తనం

శ్రీ చాగంటి సోమయాజులు

రాజ్యానికి వొంటిమీద స్వప్న పూర్తిగా తప్పి పోయింది. అది ఈ ప్రపంచంలో లేదు. వెంకటప్పయ్య ప్రాణాలు ఎక్కడికక్కడ ఎగిరిపోయాయి. పరిశీలనా సెల్లో మొహంలోకి చూశాడు.

రాజ్యం పోయింది కదులుతున్నాయి. ఏవో మాటలు అంటున్నట్టుంది. మాటలు పైకి రాకపోయినా మనస్సులో ఏదో అనుకోంటున్నది.

“నోనే రాజ్యం!” అని ఆదుర్దాగా పిలిచేడు. అది పలకలేదు. అది ఈ ప్రపంచంలో లేదు. మనోహరమైన తోడిరాగాన్ని తోడుపుచ్చుకొని అంబర వీధుల్లో విహరిస్తున్నది.

కనారాలో పిల్లలు గందరగోళం చేస్తున్నారు.

“వెధగల్లారా ఏమిటా అల్లరి?” అని గట్టిగా పిల్లల్ని వెంకటప్పయ్య కనిరాడు. పిల్లలు దగ్గరగా ఉంటే చాకట్టపైనాడే.

“అబ్బ తుళ్ళిపడ్డావండీ! పిడుగుపడ్డట్టు పిల్లల మీద అలాగ విరుచుకుపడుతున్నా రేం?” అని రాజ్యం తెలివితెచ్చుకొని అడిగింది. కళ్లు చిట్టించి మొనణి చీదరగా చూసింది.

“నీవొంట్లో ఎలాగుందో చెప్పు” అని ఆత్మతగా అడిగాడు.

“వాళ్ళ నెండు కలా కసిరాడు?”

“కసిరిలే కసిరాను. ముందు నీవంట్లో ఎలా గుందో చెప్పు”

“నిజేపంలాగుంది. ఇప్పుడే మొచ్చిందని?”

“పిలిస్తే పలికేవా మరి?”

“పిలిచారా?”

“పిలవలేదా మరి?”

“అలాగనా!” అని రాజ్యం నవ్వింది. దాని నవ్వుమొహం చూడడానికి భయంకరంగా ఉంది. పైకి

వచ్చేసిన గుడ్లగూబకళ్లు, ముందుకు పొడుచుకు కనబడుతున్న ముందుపళ్లు మొహాన్ని బీభత్సం చేసేవాయి.

“వొళ్లు మరిచిపోయావండీ!” అని రాజ్యం మల్లా నవ్వింది.

“అంతేకా!” అని వెంకటప్పయ్య కాస్తంత కుదటపడ్డాడు. రాజ్యం పైపాయితు జ్వరంతో తీసుకొని తీసుకొని కింది పెట్టవలసినంతా అయి బతికి బట్టకదుకున్నది. పథ్యం తింటూ, ఇంకా వారం రోజులే అయింది. వెంకటప్పయ్యకి అదురుమాత్రం పోలేదు. ఆ మాయవారి కైఫాయిదుజ్వరం మానువారాలగా పొక్కిపోసినతరవాత దీని బారలేదు. మల్లా తిరగబెట్టింది. మరి మానువారాలమాడు నా మహాత్మ్యం అని ముప్పతిప్పలా పెట్టింది. పథ్యం పెట్టించినా, ఆస్పత్రినుంచి ఇంటికి తీసుకొచ్చినా, వెంకటప్పయ్యకి పక్కబెదురు అలాగనే ఉండిపోయింది. ఏత్తగంలో నైనా దాని ప్రాణం గుటుక్కుచుంటుందనే వాడి భీతి!

“నావంట్లో పోయిగా ఉంది. తింటున్నది అరుగుతున్నది. నిద్రపడుతున్నది. అంత జబ్బుపడ్డాక నిలుచున్న పాళం గా మామూలు మనిషిని కమ్మంటే అవుతానా?” అన్నది రాజ్యం.

రాజ్యాన్ని మాస్త్రమాత్రం దానివంట్లో ప్రాణాలు ఎలాగ నిలబడి ఉన్నాయో అని ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. కండ్లయావత్తూ ఆర్పుకుపోయి ఎమికలమీద తోలు మాత్రం మిగిలివున్నది.

“మత్తు పరధ్యానంగా ఉంటే గుండెలార్చుకు పోయాయి” అన్నాడు. నిద్రపోతున్న పెల్లొన్ని చూశాడా—ప్రాణం ఉందా లేదా అనే సంగతి దం వాణ్ణి ప్రతీకోణా పీక్కుతంటూ ఉండడం, దాని కడుపుకిందికి మీదికి ఊసిరికి ఎగురుతూ ఉంటే విరిక

ఉన్నదని నిర్ధారణ చేసుకొంటూ ధైర్యపడడం వాడికి పరిపాటి అయిపోయింది.

“మనస్సు ఎటో పోయింది. నావంట్లో మరేం లేదు. ఈయంటికి మారినదగ్గరనుంచి నాకు హాయిగా ఉంది.” అన్నది రాజ్యం.

“నానూ ఈయంటికివచ్చివదగ్గరనుంచి హాయిగా ఉంది. ఏదో కొత్తసంతోషం కలుగుతున్నది. ఎటొచ్చి అద్దె కాస్త ఎక్కువనుకో” అన్నాడు.

“అద్దెకే తెలిగగా ఉంది” అన్నదిరాజ్యం.

“ప్రాణానికే ఊమంలేనితరవారే వ్యవ అద్దెకి చూసుకొంటామా? ఏ తెలిగ వద్దు” అన్నాడు. అంతకుముందు వాళ్లు ఇరుకుపందులో ఇత్తుకులనాటి పాతగూళ్లలో అద్దె చవకని ఉండేవారు. అక్కడ ఉన్నవాళ్లు ఇంటిల్లిపాడికి కోగాలే. ఆఖరికి రాజ్యానికే ప్రాణమిడికొచ్చింది మనిషిలోకు లేనివాడు. ఆస్తితిలో పెళ్ళొమ్మనంచి యమయారస పడ్డాడు. కట్టుకొన్న మొగుడు, కనుకొన్న పిల్లలు అద్దెవ్వ వంతులు కావడాన్ని బతికి మనుషుల్లో పడ్డది. ఇప్పుడు కొత్తగా కట్టిన సిమెంటు దాబాలో రెండు చిన్నగదులూ, వసారా అద్దెకు తీసుకొన్నారు. ఎదురుగుండా చూడ ముచ్చటైన మేడ ఉన్నది. ఇళ్ళమట్టా విశాలంగా పెరక్కున్నాయి. పెరళ్ళన్నీ ఉద్యానవనాలే.

“వెధవడబ్బు ఏదో కూడిక చేసుకొంటాము. నవ్వు బతికావు. అంతే చాలు” అన్నాడు.

“అజేమన్నమాటలెంకి. నా జబ్బుకి ఎక్కణ్ణుంచి తెచ్చారో, ఎంత అయిందో ఇప్పటికి నాకు చెప్పకండా ఉన్నారు. అదీ ఆలోచించుకోవాలి” అన్నది.

“ఆవూసు నిన్నెత్తన్నానా? ముందు నీ ఆరోగ్యం చూసుకో. నువ్వేమీ లోభపడకు. కావలసి నంత ఓవర్తిన్న తాగు. తెచ్చిన పళ్ళనీ తినెయ్యి. పల్లెలకికూడా పెట్టకు”

“తినకం చేస్తున్నాను. కాళ్ళు బావుకోని చీర చేత వండించుకొని మరి తింటున్నాను. ఏదైనా అప్పు అన్నే కదా? మన కింకారిధం ఉంది కనుకనా?”

“ఆవూసు ఎన్నోదన్నానా?” అన్నాడు. డబ్బు మాటెత్తగానే వాడికి గాభరా వుట్టింది. జీతం రెండు నెలలదీకాక రెండువందలకి దాటి ఖర్చు అయి పోయింది. దాక్షకు ఆస్తినిజేవతలాగ కాణీ వున్న కోకండా కాపాడుకొచ్చినా వుత్తమందులకి అయి పోయింది. ధర్యానుపత్రిలో పడేసినా తలకిమించిన ఖర్చు అయింది.

“ఎత్తమలెండి. తీర్చుకొందాం లాపీగా. కూడి కకి ఏముంది? నాచేతిలోనే ఉంది”

“సరేలే అలా చేతువుకాని” అని వెంకటప్పయ్య పెరట్లో కల్పిపోయాడు. వాడి కా సంభావన పెంచడం ఇష్టంగా లేదు. కాళ్ళూ, చేతులూ, ముహం కడుక్కొని వచ్చాడు. తిల దువ్వుకొని గుడ్డులేసుకొన్నాడు. పిల్లలోకి బయలుదేరేడు.

రాజ్యం మున్నా ఈ ప్రపంచంలో లేదు. చిరి చీకటిగదిలోకి ప్రవేశిస్తున్నది. కిటికీలోంచి సాయం కాలపు సైదుగు రాజ్యం మొహంమిదవడి బంగారపు లాతె పూస్తున్నది.

వెంకటప్పయ్య రాజ్యం మొహాన్ని తడకంగా చూస్తూ నిలబడ్డాడు. వాడికి భయం మరి కలగలేదు. చిన్ననాటి ఏ మధుర సన్నివేశాన్నో జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని వొట్టి పరవశమాతున్న పనుకొన్నాడు. మొహంలో జేదీప్యహసంగా సంగీతం లాంఛ విస్తున్నది.

కొన్ని సంవత్సరాలై రాజ్యం అంత సంతోషంతో ఉండడం వెంకటప్పయ్య చూడలేదు. కాపరానికొచ్చిన తొలిసంవత్సరం ఇరవై నాలుగుగంటలూ కిలకిల నవ్వుతూ, బంతిలాగ క్రుల్లిపాట్లు పడుతూ ఉండేది. సంవత్సరం తిరక్కుండా దానిగుండెటికి చంటికుర్రాణ్ణి వప్పగించి సంపారసాగరాన్ని ఉత్తరించుకున్నాటూ, అవతలదరికి చేరమంది జీవించి! కావరానికొచ్చి ఆరేళ్ళయింది. ముగ్గురు కొడుకుల తల్లిఅయి కూడుతున్నది.

అకస్మాత్తుగా రాజ్యం నోరు తెరచింది. తం పోపక్కకిపెట్టి ఆడిస్తున్నది. దానిచేష్టకి వెంకటప్పయ్య పకాయన నవ్వేడు. ఆ నవ్వు కొరింత దగ్గులాగ వాణ్ణి వొహంతిరుగాని వదిలిపెట్టలేదు. రాజ్యం విషయసమీక్షల్లోంచి ఆనవ్వుతో భూమికి దిగి వచ్చేసింది.

“ఎందుకూ అంత విరగబాటువచ్చి?” అని మొగుడ్డాడిగింది.

“ఏదీ మల్లా నోరు సాగదీసి, మెడవంచి ఆడించు మాస్తాను” అన్నాడు.

“అదా! ఎదురింటిపిల్ల పాడుకున్నది. వినండి” అన్నది. రాజ్యం చెప్పే ఎదురింటినుంచి సంగీతం వస్తున్నట్టు చెవులకు తెలిసింది. చెవుల్లో గుయ్యిఁ గుయ్యిఁమంటున్నా అక్షేమిటో తెలుసుకోవలసిన అవసరం వాడికి అంతివరకూ కలగలేదు!

“ఓహో ఇక్కడ సంగీతం వినబడుతున్నదే! అదియో సంగతి. చిన్నప్పకు నువ్వు చిన్న వాయు లీన విద్వాంసురాలివి కదూ! మరిచిపోయాను” అన్నాడు.

కౌమర్యరవి రాగాలూపనతో కంపిస్తూ, పువ్వు చెలగానాపనతో మత్తెక్కి గాలి బరువుగా గిడిలోకి ప్రవేశిస్తున్నది.

“ఏమగ్రోయ్ పిల్లలూ ఇక్కడ సంగీతకచేరీ అవున్నది. వచ్చి వినండి” అన్నాడు. కొడుకు లిద్దరూ వీధులోకికూడావాయి పాట ఆశ్చర్యచోతులై వింటూ నిలబడ్డారు.

“ఈయింట్లో కుఖంగా ఉంచనుకొన్నానుకొని ఈ పార్శ్వరూల తప్పకులానుంది” అన్నాడు.

“శొంతికొమ్మ తెచ్చుకోండి” అన్నదిరాజ్యం. అతని మనస్సు చివుక్కునుంది. శొంతి గంధం పూసి నట్టు వోళ్ళంతా సెగలూ, పొగలూ లేచాయి.

“నీకటి పడుతూఉంటే ఇప్పుడెందుకూ వీధి లోకి? పెందరాళే అన్నం తినకూడమా?” అన్నది.

“అనుకొంటూ ఉంటేగా ఆలస్యమైపోతున్నది. ఇలాగూ ఇకనెళ్ళి పాపపరిహారార్థం ఇక మంచిపని చెయ్యాలి” అన్నాడు.

“పాపాలుకూడా చేస్తున్నారా?”

“పాపం చెయ్యండి బతుకు వెళ్ళలేదు”

పిల్లలిద్దరూ సంగీతం జాగ్రత్తగా వింటు న్నారు. వాళ్ళకి శ్రవణానందంగానేఉందిగావోలు. పిల్లల హృదయాలు నిమగ్నలృవంగా ఉంటాయి. స్వభావవీధిగా సంగీతం సహృదయమవుతుంది. చిన్న వయస్సునుంచి కాస్తంత రాగతాళ జ్ఞానం కలిగిస్తే

జీవితంలో సంగీతం ప్రవేశించి ఆ జన్మాంతం ఆనందహేతువు అవుతుంది.

“ఓహో మీరు మీ అమ్మకి పిల్లలే! సంగీతం సాంబారు మీకు వచ్చివట్టుందే!” అని వెంకటప్పయ్య వీధిలోకి నడిచాడు.

రాజ్యం మెల్లిగాలేచి స్వీచ్చి నొక్కింది. దూలాంమ్యునినున్న గొట్టం క్రమేణా వెలిగి గదినిండా ఆణిముత్యంలాగ కాంతివహింపింది. విద్యుద్దీపాలు సిమెంటు దాదా గనుల్లో ఉన్నంత అందంగా పూర్వకాలపు నాలుగిళ్ళ లోగిళ్ళలోభించవు. బూజుపట్టిన పెంక కింద, పట్టతోనిండిన బల్బులా రాజ్యం సంగీతం రెండుకోణాలు వెలిగి పూజా అయిపోయింది. దాని ఫిడేలు మూలపడ్డది. కమాను విరిగి పెంబుకుప్పని చేరింది. జీవితంలోంచి సంగీతం తొలగిపోయినా ఎదురింటి అమ్మాయి పాడుతూఉంటే ఎక్కడలేని కుఖాన్ని, సంతోషాన్ని ఇస్తున్నది.

రాజ్యానికి జీవితంలో అసందర్భంగా ఏమీ జరగలేదు. అంతే సవ్యంగానే నడిచింది.

ఆశ్చర్యక్రితం రాజ్యాన్ని చూడడానికి పెళ్ళి వారు వచ్చారు. వాళ్ళతో వెంకటప్పయ్యవచ్చాడు. వాళ్ళంతా రాజ్యాన్ని పాడమన్నారు! వాళ్ళనాన్న నాలుకేళ్ళయి ఆవసరంగా సంగీతం చెప్పిస్తున్నందుకు పాడవలసిన సభిముహూర్తం వచ్చింది.

లోడిలో కీర్తన సిగ్గుపడుతూ అందుకుంది. గొంతుక క్షేపణి అవశ్యత పలికింది. ఉసిలోకి రావల సిన తాళం వేటమీడికొచ్చింది! వోళ్ళంతా జలద రించి పాటంతా గాధిరా అయిపోయింది. పాట ఆపగానే రాజ్యానికి విడుపు పర్యంతం అయి పోయింది.

కాని వచ్చిన పెళ్ళిపెద్దలు పాటకి సెబాబాస్ అన్నారు. తెనుగుపెద్దలకి శృతీ, అవశ్యతీ తెలియ వని, రాగ తాళ జ్ఞానం వాళ్ళకుండవని, వాళ్ళ జీవి తాలలో సంగీతం లేనేలేదని అమాయక పు పెళ్ళికుటుంబానికి ఏమి తెలుసు?

“మీ అల్లుడు ఉద్యోగం చెయ్యకూర్చేడు” అన్నాడొక పెళ్ళిపెద్ద. రాజ్యం వాళ్ళ అజ్ఞానానికి లోలోపల వచ్చుతోంది.

వెంకటప్పయ్య రాజ్యాన్ని మనసారా అంగీక రించే పెళ్ళిచేసుకొన్నాడు. పేరు వెంకటప్పయ్య

అయినా వెంకటప్పయ్య అల్లాటప్పయ్యకాదు. పెళ్ళి నిశ్చయంకాగానే రాజ్యంకూడా తను అప్పజేరుకుంటున్నాడని అనుకుంది. వెంకటప్పయ్య పెళ్ళిసాటికి పట్టపగ్గాలేరి ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారి పట్టభద్రుల్లో ఒకడు! చెన్నరాష్ట్ర ప్రభుత్వపు డెప్యూ గెండురూపాయిల ఎల్. డి. సుబ్బలల్లో ఒకడు!

పెళ్ళయినకొత్తలో వాళ్ళ కొడుకు రాజ్యం మరగా పాడుకుందని ఊళ్లోవాళ్లు పేరంటానికి వెళ్ళే బలవంతం చేసి పాడించేవారు. మొగుడు ఒక్కవాడు పాడుతున్నాడేమో. తాను పాడుతున్నాడేమో!

సిగ్గుపడి అత్తవారింట్లో తనకి తాను నోరెత్తి పాడుకొనే సమయం రాకండానే ప్రుట్టి మునిగిపోయినట్టు వేవిళ్ళతో ప్రుట్టింటికి వెళ్ళింది. దాంతో ఆడ జన్మ సార్థకమైంది.

వసారాలో పిల్లలు గండరగోళం ప్రారంభించారు.

“ఎందుకరా అలాగ పీక్కుంటారు? ఇలాగ రండి” అన్నది. ముస్తేలు పడుతున్న కొడుకు లిద్దరు తల్లిదండ్రులకొచ్చారు. ఐదేళ్ళవాడొకడూ, నాలుగేళ్ళవాడొకడూ.

“తమ్ముడు నిద్రపోతున్నాడా?” అనడిగింది.

“గుర్రం పెడుతున్నాడు” అన్నాడు పెద్దవాడు.

“అల్లరిచేస్తే రేచిపోదా?” అన్నది. పెద్దవాడు కొంటెగా నవ్వేడు. ఇద్దరూ పొరపాటు చేస్తున్నట్టు మొహాలు పెట్టారు.

“ఎదురింటి అమ్మాయి హాయిగా పాడుతున్నది. కూచుని చక్కగా విన్నండి” అన్నది. వాళ్ళు బుద్ధిగా కూచున్నారు. పిల్లలని సమదాయం దండి, శాంతంగా సమవైన మాటలు చెప్పే అల్లరిచేయకండా చెప్పినట్టు విశేషం చెయ్యడం, మొహంమీదికి పొగరాకండా పొయ్యి ఊదడం మొదలైనవిదగ్గరన్న రాజ్యం అవలీలగా నేర్చుకొంది.

ఎదురింటి అమ్మాయి స్వరకల్పన ప్రారంభించింది. స్వరాలు నెలయేళ్ళలాగ ప్రవహిస్తూ, మధ్యమధ్య జలపాతాల్లాగ తిరగబడి ఘోషిస్తున్నాయి. గాత్రం తరస్థాయికి లేసి గాంధారంలో నీలుతున్న కల్పన చేస్తున్నది.

రాజ్యానికి ఎదుగుతే సత్తర వచ్చింది. నిత్య జీవితంలో ఆనందానికి, ఆరోగ్యానికి సంగీతం అవసరమే. తాను పాడలేకపోయినా అద్దం చేసుకోగలిగితే ఉత్తమ సంగీతం మంచినీ చేస్తుంది.

అద్దంగా పానకంలో పుడకలాగ ఎదురింటి అమ్మాయి తమ్ముడుకొవ్వోలు వచ్చాడు.

“గమపదని ఓజగ...”

సరిసనిపదని ఓజగ...” అని గొంతుక చించుకొని అపకృతిలో స్వరాలు వేశాడు. ఆ అమ్మాయి తంబూరా పాటా ఆపేసింది.

“వెనకా సంగీతం నేర్చుకోమంటే రావుకొని అల్లరికి సిద్దం” అన్నది.

“నేను స్వరం సరిగ్గా చెయ్యలేదా?” అని ప్రశ్నించాడు.

“నాన్నా రానీ చెప్తాను” అన్న దాఅమ్మాయి.

“దానిపనిసరి సానిదాని పదని ఓజగ...”

అంటూ ఘర్రవాడు మరోస్వరం వేశాడు. అపకృతిలోనైనా ఘర్రవాడు స్వరాలు సరిగ్గానే పట్టుకున్నాడు. వాతావరణంలో సంగీతం ఉంటే వాసాలుకూడా పాడతాయి. అందులో గగనం లేదు.

“నాన్నా రానీ వెనకా” అని ఆ అమ్మాయి సంగీతం ఆపు చేసేసింది. రాజ్యానికి వొట్ట మండి పోయింది. ఆ పిల్ల అన్నీ తనకొచ్చినరాగాల్లో కృతులే పాడుతున్నది.

“కొంచెంసేపైనా ప్రాణం హాయిగా ఉంది ఇహనైంది సంగీతం” అన్నది రాజ్యం.

“ఇంక పాడడంబమ్మ?” అని పెద్దకొడుకు అడిగాడు.

“అదిగో మిలాటి అల్లరి ఘర్రవాడువచ్చి కంగారీ చేస్తే కోపంవచ్చి పాట మానేసింది”

“ఎలాగమ్మా పాడుతున్నది?”

“నేర్చుకొని పాడుతున్నది”

“నువ్వు పాడతావా?”

“ఓ పాడతాను. నీకు చెప్పమన్నావా?”

“ఛీ! మొగాళ్లు పాడరు”

“మొగాళ్ళూ పాడతారమ్మా. నీకు చెప్పమన్నావా?”

“ఏదీ చెప్ప”

“తెరవాలి చెపతా లే” అని రాజ్యం కాళ్ళులాపి గదిలో అడ్డంగా పడుకుంది.

“ఒరే పెద్దాడూ కాళ్ళు పట్టు బాబూ” అంది.

పెద్దవాడు మెల్లిగా కాళ్ళు గుడ్డుతూ కూచున్నాడు.

“నేను చేతులుగుడ్డుతానమ్మా” అంటూ కెండ్లో వాడు చేతులు గుడ్డుతూ కూచున్నాడు.

రాజ్యం కళ్యాణి కృతి అనుకొంటూ పడుకొంది. అంతా మరిచిపోయింది సంగతులు చిక్కు పడ్డకుదుర్లాగ అవకతవక అయిపో గూయి

“ను వ్యాపిల్లలాగ పొడ్డంలేదు” అన్నాడు పెద్దవాడు.

“అంతా మరిచిపోయానురా” అన్నది. పెరటి వసారాగూళ్ళోంచి నిల్చి కిందపడి వికారంగా చప్పుడై గదిమూలలన్నీ గుయ్యిఁ పెట్టాయి.

“కుక్కకాబోలు కొట్టండి. గూళ్ళో అన్నం మండుతెట్టింది కాబోలు!” అన్నది రాజ్యం. కొడుకులు పరిగెట్టారు.

“కుక్కకాదమ్మా పిల్లీ. అన్నంగిన్నెమీద నిల్చి తిరగదోసీసింది” అన్నాడు పెద్దవాడు.

“నయమే. మల్లా వండుకోకండా. కుక్క ముట్టుకున్నాడూ తినవలసిన లోజులు. తలుపులు గడియిపెట్టిరావొద్దా?” అన్నది రాజ్యం.

“నువ్వేవచ్చి సంగీతం వినవన్నావు” అన్నాడు పెద్దవాడు.

“బ్రౌనమ్మా నేనే మిమ్మల్ని రమ్మన్నాను. కానీ తలుపులు వేసి రావాలి. తెలిసిందా?” అని మెల్లిగా చెప్పింది.

నంకటప్పయ్య తిరిగి వచ్చేవాడు.

“పెరట్లో నన్నెలా, పువ్వు పలకవాదన మహా బాగున్నాయి” అన్నాడు నంకటప్పయ్య.

“అప్పుడే వచ్చేవారే?” అన్నది రాజ్యం.

“పన్నెపోయింది”

“పాపపరిహారం ఇంకందా?”

“కొంచెం అయింది”

“తమిషయ్య ఏమండగగరలో నిర్భయ కాబోలు”

“రానురాను”

“మీ మాటలు వాళ్ళకం అలాగుంది”

“ఫీఫీ”

“అమాట అనలేనులెండి. నన్నొదిరి మీరు నెళ్ళండే”

నంకటప్పయ్య కండువాతోదాచి చంకక్రింద విదో పెట్టాడు. సుంద్రంగా వేవరుచుట్టి ఉంది.

“ఏమిటిసి?” అన్నది రాజ్యం.

“నిప్పిమాపిస్తానుకదూ”

లోపల బాగా నాలుగువేళ్ళ పెంట్లుచుట్టు జరి అండు చీర ఉంది. దానికి తగ్గ పట్టురవికలగుడ్డా ఉంది. మహారాణిమొదలు మామూలు మహిళదాకా ప్రతి అడవి మెచ్చుకునే చుట్టు జరి చీర.

“కొన్నారా?”

“కొన్నాను. ఉన్నడబ్బు కాస్తా అయిపో కండా కొనేకాను.”

“దెచ్చెక్కడిది?”

“చెపితే నువ్వు నన్ను తుమించవు”

“ఏంచేశారండీ?”

“ఏమీ అననని చేతిలో చెయ్యి చెయ్యి” అన్నాడు. ముందుకు చెయ్యి జాపేడు. వాడిచెయ్యి నొంకుతున్నది. రాజ్యం చేతిలో చెయ్యి వేసింది.

“అలాగ నోటికిపోతున్నారే? ఏంచేశారండీ? దొంగతనం చెయ్యలేదుకదా?”

“అంతికన్నా హీనమైనదే. నీకు వైఫాయిడు మల్లా తిరగతెట్టిందికదూ. నాకు ఆలెన్నీ ఉడిగి పోయాయి. స్నేహితు దొకడు ఇంటికివచ్చి చూసీ చూడడంతో సలహా ఇచ్చాడు. తెలిసిన వాడి కిచ్చేకాను”

“ఏమిటిచ్చేకాను?”

“నీకింకా తెలియలేదు. వాడే పట్టుకెళ్ళి రెండుకుందలపైత్రకి అమ్మేకాడు. అంతడబ్బు వస్తుందని కల్లోహదా అనుకోలేదు. పాతదనుకొన్నాను. పాతదానికే నిలువ ఎక్కడట!”

రాజ్యానికి అర్థమైంది. గది నాలుగుపక్కలా కలయికాగింది.

“ఇహ నువ్వే చూచిక్కనైదు”

“నెళ్ళిపోయిందా!” అని దీర్ఘంగా నిట్టూర్చింది.

“నీకు కష్టంగా ఉంటుందని తెలుసు. నేను చేసింది తప్పే” అని నేరస్తుడిలాగ మొహం పెట్టుకున్నాడు. మొగుడి మనస్సు బాధ పడుతున్నదని గ్రహించి తన విచారాన్ని క్షణంలో దిగమింగుకుంది.

“ఏతప్పు చెయ్యలేదు. ఏసంసారైనా అజే చేస్తాడు. చెయ్యవలసి వచ్చిచేశారు. మీరేం తిశేశారా?”

“మనకంతా మొగపిల్ల లేకదా అని ధైర్యం చేశాను”

“పోనియ్యండి. నానోరు ఏనాడో నొక్కుకుపోయింది. ఇహ నా ఫిజేలు ఉండి నన్ను రక్షి

స్తుందా? సరస్వతీకటాక్షం నాకంటే ఉంది. తల్లి పెళ్ళిపోయింది. పెళ్ళిపోతూ తల్లి తల్లిగదావ్వి చూపించుకొంది. నాకు ప్రాణంపోసింది. పెళ్ళిపోతూ నాకో చీరా రవికలకుడా పెట్టింది” అని గుడ్డనిండా నీళ్లు నింపుకొంది. ఎదురుగుండాఉన్న చీరని రాజ్యం విప్పయినా చూడలేదు.

“నాలుగుకొలాలపాటు ఉంటుందికదా అని కొనేశాను” అని చీర సగం విప్పేసి రాజ్యం భుజం మీద కప్పేశాడు నెంకటప్పయ్య.

“జ్ఞాపకంగా ఉంటుంది లెండి” అన్నది రాజ్యం.

గురుమహాదశలో పెండ్లి

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

“ఏవో, భగవంతునిదయ. ఎక్కడో విమి ఫలములు చెప్పినా, తూ. చా. తిప్పక జరిగేవి. ఈ జాతకము విషయములో మాత్రము చెప్పిన ఫలములు అంటిరాలేదు. ఒక్కసారి, తాము దీనిని చూడండి.”

అనుచు, మామాననీయమిబ్రుజ్జోకడు కొన్నార్థ క్రింద నా గదికి వచ్చి కూర్చుండి, లోకాభి రామాయణము చూటాడుచు, నమము నా కోక జాతకమంపరిచి చూపెను ఇట్లే ఆమంపరి. —

న	నిరయన		
	రాశి		
	నక్షత్రము		రా
		ర శ	ల
		గు ను	బు కు

జన్మనక్షత్రము శిశిభిషమట. రాహుమహాదశా శేషము జన్మకాలమునకు 13 సంవత్సరములు, 2 నెలలు, 23 దినములు అని నా మిత్రుడు తెలియ చేసినాడు.

“విమి విశేషము? తమకు తెలియనిది నేను చెప్పగలనా?” అని సవినయముగా ప్రతి చెప్పిరి.

“అది కాదండీ! తెలివి ఒకరిసామ్య? ఎవ గతిబుద్ధి కేమి తోచునో?” గంభీరముగా, సాధి

మానముగా, నా మిత్రుడు ప్రతి ఇచ్చి, మరల ఇట్లనెను.

“ఇది ఒక కన్యక జాతము వివాహవిషయము ప్రశంస. ఎవ్వడు వివాహము కాగలవో, తాము నిర్ణయించి చెప్పవలెను. ఈమె తల్లిదండ్రులు నాకు చాలా ఆప్తులు.”

కుంపరిని చూచిరిని. గ్రహస్థితినిపట్టి చూడగా, దాదాపుగా మూడుపగులు వయస్సు ఉంపవచ్చునని కానరాగలను. ఈ ‘కన్యక’ కు ఇన్ని నిష్ఠయినా వివాహ మేలకాలేదో?

“వయస్సు ముప్పది కావచ్చినదే. వారి ద్రవ్యము, కుమారుడూ, ప్రతిబంధకము?” అని ప్రశ్నించిరి.

“అట్లే! వచ్చిన చిక్కంతా అంత. తండ్రి అయితే లబ్ధికారి; ఆత్మ్యన్నతమైనస్థితి; గౌరవ నీయమైన ఉద్యోగము. ఇంక, కన్యక మాతామ, మంచి రూపలావణ్యములు కలది. పైగా, చక్కని తెలివితేటలున్నవి. అంగవిద్యలో పట్టభద్రురాలు. సంస్కృతియులో రసవంతమైన సాహిత్యజ్ఞానమున్నది. నేనే ‘జాకుంతల’ పాతము చెప్పినాను. అంతో ఇంతో, సంగీతజ్ఞానము సహా. ఇన్ని ఉండినా, కంకణబలముమాత్రము కలిసి రాలేదు. తల్లిదండ్రులకు ఇది గొప్ప మనోవ్యగ్ర. అందులో—ఈమెపైన నారికి అపారమైన వాగ్దేవ్యము.”

నా మిత్రునివర్ణనమును విని, “అంతస్సుకు తగిన వరుడూ, రూపవంతుడు, ధనవంతుడు, విద్యా వంతుడు, ఆ సంఘములో దొరకుట కష్టము కాబోలు?” అని నా సందేహమును వెలిబుచ్చిరి.

“అలాటి ఇబ్బంది సహా లేదండీ! ఒకడుకాదు. అనేకులు తగినవారే. వరులు ‘నాకు నా’ కని వచ్చు చున్నారు. కాని, వారెవ్వరూ కన్యకకు నచ్చలేదు.

ఒక్కొక్కనిలో ఆమెకు ఒక్కొక్కలోపము కాన వచ్చినది. ఎవనినీ ఆమె సమ్మతించలేదు. అదో, ఇదో, అనుచుండగా నే, ఇంత వయస్సు వచ్చినది తల్లితండ్రుల బెంగ చెప్పలేను."

"బ్రహ్మచర్యముతోనే జీవితము గాత్ర సాగించుటకు ఆమె కృతనిశ్చయ అయియున్నదేమో?" అని ఊహారకుండి, "తిమ శిష్యురాలు కదా?" అని వెల్లగా భారపలికితిని.

నా మిత్రుడు బ్రహ్మచారి. ఉత్తమంశ సంఘాతుడు. దాదాపుగా, నలుబదియైదువర్షంకులు కడచియుండినా, శిలమునకు కొంచెమైనా స్థూలిత్యము రాకుండు నిర్మలమైన సాత్వికజీవనమును నడపుకొనుచున్న సహచారసంపన్నుడైతిడు. ఉపజ్ఞాయులమైన సంస్కృతి సాహిత్యజ్ఞానము, తాత్త్వికమైన బ్రహ్మనిష్ఠ, నిర్విద్రుమైన సనాతన ధర్మదీక్ష, నిరంకుశమైన సర్వాంగోదరి, కలిగి పాత్రప్రవచనముతోనో, పురాణేతిహాస కాలక్షేపాదులతోనో, జాతికథల చర్చలతోనో, ప్రకాంతముగా, నిరంతరమానన్వయమున, ఆమహనీయుడు దివములు కల్పయిచ్చుచుండెడివాడు. కన్యక నిచ్చెదమని ఎందరో వచ్చి, ఆశలు చూపి, నిర్బంధించినా, పుష్కమైన సాత్విక తైరాగ్యబుద్ధితో, అతడు గృహస్థాశ్రమప్రవేశము నానించినవాడు కాదు. అతిసన్నాహో, వైయక్తికముగా, నాకంతో గౌరవము.

నా ఎత్తిపాడుపురపాటకు ఆమహాశిష్యుడు విరుగబడి పకాపక నవ్వుచు,

"లేదండీ! అట్టి ఉపదేశముల నే నెన్నడూ చేయలేను. అవకాశముగొరకినపుడంతా, 'అమ్మాయీ! ఇట్లు కాలము గడపుట యుక్తము కాదు. త్వరితగా వివాహము చేసుకో' అనియే హితము చెప్పుచు వచ్చినాను."

అని సమాధానము చెప్పి ఊరకాలమాగి, మరల,

"పోనిక్రురూ! జాతికమును చూడండి. వివాహమెప్పుడో, ఏదకాభుక్తిలో కాగలదో?" అని ఖచ్చితముగా ప్రశ్నించెను.

జన్మదినము, జన్మకాలము, జన్మగ్రామము, మొదలగు వివరములను అతని నడిగి రెండుగురిని

సాయనకుండలించి గుణించుచుంటిని. పదినిమిషములు కడచియుండును. అప్పుడు నా మిత్రుడు నాదృష్టిని మరల్చి,

"చూడండి! ముఖ్యముగా నా సంజ్ఞా మొకటి మనవి చేయుచున్నాను. 14 సంవత్సరముల యుక్తవయస్సులో జాతకురాలికి గురుమహాదళ ఆరంభమైనది ముప్పదిసంవత్సరముల వయస్సు వచ్చుపక్షం లేము ఆదశయే జరిగినదికదా? చతుర్థ సప్రమాధిపతి గురువు. పైగా, కుటుంబస్థానములోనున్నాడు; కళత్ర కారకుడైన పుత్రునితో ఆ గృహక్షేత్రముండెడింకంట! ఇంత సాభాగ్యము గల గురువుదళంలో ఈ చిన్నదానికి పెండ్లికాని కారణమేమి? నీద రవితో ఈ గురువు చేరినాడను వోషుచున్నది సరే. నాప్రవచనం. అయినా, వివాహమే కామాపనంతిటి వోషుచు అది? రవిభక్తి వచ్చినప్పుడు కష్టమో, క్షేమో, కలుగవచ్చును. కాని, పుత్రభుక్తిలోనో, బుధభుక్తిలోనో, వివాహ మేల కాలేదు?"

అని నా మిత్రుడు పూర్వపక్షము నెత్తినాడు. ఊహాలోచించగా, అతని జాతికము స్ఫురణకు వచ్చినది. నిరయనముగా నింహలన్న మతినిది.

"మీ జాతికములో కంభములో కదా శని?" అతని ముఖము చూచుచు ప్రశ్ని చేసితిని.

"అహా! మూల త్రికోణములోనే," అని తటాలన ప్రతి చెప్పి, అంతలోనే ఏదో సంజ్ఞామురగా,

"కాని, ఇప్పుడు నా శనితో ఏమి పని? అని అడిగెను.

"సప్రమాధిపతి శని మూల త్రికోణములో మహాప్రబలుడుగా కళత్రస్థానములోనే మీకు ఉన్నాడు కదా? మీకు వివాహ మేల కాలేదు? పుత్రస్థానాధిపతి అయిన గురుమహాదళలో సప్రమాధిపతి శనిభుక్తి మీకు ఈలోగా నే కడచిపోయినది. తమకు అప్పుడు సంతానము కలిగియుండవలసినదేకదా?" అంటిని.

గొల్లమని నవ్వుచు, చేతులు రెంటిని నెత్తి కెక్కించి, కుర్చీ కానుకొని వ్రారి, ఆకాశము చూచుచు నా మిత్రుడు రెండునిమిషములకాలము ఈ ప్రపంచమునే మరచి పోయినాడు. నేను సయితము కొంత నవ్వు నాపుకొనలేకపోతిని.

కొంతనీపటికి నేను నేయుచుండిన సాయన పండుల ముగిసినది. ఆ చక్రమిది:—

చ 14-7 శ 8-54 చ 2 56			
		(సాయనము)	X 19-54
		గ్రహబాధ కుంఠలి	ఇ 0.4
చ 6.0 శ 22-18	మ 1-4 బు 8-55 20-37 శ 23-22 ర 25-36		రా 8-54

లగ్నము తుల. రసవిహస సహజము. లగ్నమునకు ఒకవైపున కుజ బుధులు, రెండవవైపున రవి శివులు, నిలిచియున్నారు. ఆకారముతో అందము కంటే ఆకర్షణశక్తి అధికమనవచ్చును. రెండింటి సుక్ర గురువులున్నారు. ఆ సుక్రునికి కుజునితో పరివర్తన యోగ మున్నది. మాటలలో చాతుర్యమునకు కొని, చాపులలో తిగుకుదెగుకులకు కొని కొదవ రాదు. లగ్నములో భాగ్యశ్రవతి బుధుడు, వాక్ష్వానసులో విక్రమాధిపతి గురువు ఉన్నచోట సౌకర్యములన్నవారికి విద్యావ్యాప్త సంగమనకు లోపము రానేరదు. చతుర్థ పంచమాధిపతియై, రాజయోగ కారకుడైన శని ఉచ్చగతుడై లగ్నముందే ఉండుట గొప్పయోగము నేనూచించగలడు. అభిజాత్యము, తల్లితండ్రుల గౌరవము, ఆర్థికసంపత్తు స్వప్రముగా మాపట్టును. దశమాధిపతి చంద్రునితో లగ్నాధిపతి సుక్రనికి గల త్రికోణ పద్మపక్షి బాతకురాలిపై జననీజనకులకు గల వాత్సల్యమునకు సాక్షి.

కాని, బృహస్పతికి ఇంద్రుని కేంద్రవేగకలదు. కొన్ని విషయములలో నైనా, గుణమును దోషముగా, దోషము గుణముగా తోపింపచేయు యోగమిది. అలవికానికొరికలో, అసాధ్యములైన ఆదర్శములో

తెచ్చిపెట్టగలడు. మరియు, నీచ రవి లగ్నములో నుండుట లోపమే. రాజయోగములు అంటవని చెప్పదురు. సరేకాని, తండ్రి ఇంటిటమెకు భాగ్యమునతో, యోగమునతో ఏమి కొదవ? రమ్యమైన సౌధమున్నది; మోటారుకారున్నది; విహార వసతులున్నవి; సీనిమాల సౌకర్యమున్నది; మిత్రబృందమున్నది; పరిచారకులున్నారు; కావలసినంతి ధనమిచ్చు జనకుడున్నాడు. ఇది యోగముకానిదో, ఇంకటిది యోగ మో చెప్పట కష్టము. వివాహమై అత్రివారింటికి వెళ్ళినచో, అచట ఇట్టియోగము జరుగదనవచ్చును. ఇట్టి ఊహతోనే వచ్చిన వరులను ఏదో నాకు పెట్టి బాతికురాలు నిరాకరించుచున్న జేమా? కాని, చేతనయినంతలో మంచి సంబంధము నే జనకుడు సంపాదించగలడు. మాతరు సౌకర్యమునకై తగినంత ఆరణ్యమిచ్చుటకు సయితము అతడు వెనుదీయడుకదా?

ఇవి ఇట్లుండగా, సుక్ర పుజుల పరివర్తనము, సుక్ర చంద్రుల త్రికోణవృష్టి, ఇవి యుక్తము స్థులో వివాహము కారగిన యోగములు; దాంపత్య జీవితమునకు తగిన శక్తిని, రక్తిని ఇచ్చునట్టివి. మరి, వివాహ క్రితంబంధక సామగ్రి ఎందున్నది?

లగ్నము, గ్రహములు ఉండునట్టి విశిష్టభాగల నూచనలను గమనించి, ప్రకృతసమన్వయ పనికివచ్చు 'సహమ' బిందువులను కొన్నింటిని సాధించి, దేవ మానదశలో గ్రహచలనము ఏ వయస్సున ఏమేమి నూచించునో, నాలో నేను చర్చించుకొనుచుంటిని.

“మీ సాయనచక్రములో ఏమైనా లేలినదా?

నామిత్రుడు ప్రశ్నించెను.

“ఎంత చూచినా యుక్తవయస్సులో జైవా హికజీవితము రావలసినయోగములే కనిపించుచున్నవి. ప్రతిబంధకసామగ్రి కానరాదు.”

అని నేను చెప్పగానే నామిత్రుడు అందుకొని,

“మొదటినుండి నేనును అట్లే ఉహించితిని. ఈ భుక్తి, ఆ భుక్తి అని కాలహరణమైనదేకాని పెండ్లి కాలేదు. జన్మదినము, కాలము, తప్పగా నేనుకొన్నానేమో అని సందేహించి విచారించితిని.

పుట్టినాడే వ్రాయించిన కుండలిని జాతకురాలి తండ్రి చూపించినాడు. సక్రమముగా నున్నది. ఇదేదో, వ్యాసభట్టము. ఏమైనా తేల్చండి మరి?" అనెను.

"దావాపు నాల్గుసంవత్సరములవాడు ఈమె ఏడయినా ఏంపు అనారోగ్యముతో కొంతకాలము బాధపడియుండేనా?" అని నేనడిగితిని.

"అవును. గురుమహాదశలో చంద్రాంతరముది. చంద్రుడు రోగస్థానములో నున్నాడు. రెండు నెలల కాలము వైద్యశాలలో ప్రత్యేకప్రతిదీ అంతుకలసి వచ్చినది. వ్యాధి వివరాలు నాకు తెలియదు. విహార, బుర్రుసంబంధమైన వ్యాధి కావచ్చును. కడుపుకొల అనుమంపగా వున్నాను. పాపము. వ్యాధితో చాలా కృశించిపోయి ఉండినది. చంద్రుని అంతరములో ఆరోగ్యము చెడునని నేను యందుగానే చెప్పి యుంటిని."

అని నామిత్రుడు సమాధానము చెప్పెను.

"సరే. రోగస్థానములో నున్న చంద్రుడు అనారోగ్యమును తెచ్చిపెట్టకలిగినదో, సప్రమాదిపరిధ్దు కుటుంబస్థానములో నున్న గురువు తన మహాదశలో భర్తను సంపాదించి ఈయవందా?" సవిమర్శముగా నా మిత్రుని చూచితిని.

"అయినట్టి వచ్చిన చిక్కు! పెండ్లి పెండ్లి అనుమానాలతోనే గురువు పదహారుసంవత్సరములు కాలక్షేపము చేసినాడు. వాక్యానములో నున్న గురువు ఫలము మాటలతోనే చెల్లిపోయినది."

ఈ సమన్వయము నా మిత్రుని మనస్సునకే తృప్తి కరముగా నుండలేదని అతని ముఖభావమే తెలిసినది. తనకాల మూరకుండి ఇట్లుంటిని.

"నా దృష్టిలో ఈ అమాయికి ఇప్పుడు వివాహ ముక్కరలేదు."

"ఏమి? వివాహమే కాదా?" ఆత్రువుతో ఆతడు ప్రశ్నించెను.

"అక్కరలేదంటిని." అని చల్లగా ప్రతిచెప్పితిని.

"అసగా,—" నామిత్రుని తీర్పుదృష్టి నామాపులతో కలసివది.

"మహాశయా! ఇంతకాలము కన్యకాత్వము నిలిచియుండ గల జాతకము కాదిది. కొన్నివింశక్రీందలు నే నచ్చినవరుడు జాతకుంఠికి లభించి యుండగలడు." అంటిని.

"ఓ! అదియూ మహాశయా? యవ్వనపు అనిచేకములో ఏదైనా పొరపాటు జరిగియుండుననికదా?"

అని నామిత్రుడు వ్యాఖ్యానముచేసి, తన సూరకుండి, మరల "గొప్పవారిఇంటిసందర్శకులు మనము ఊహించుట కష్టము. మంచికైనా, చెడ్డకైనా అట్టి స్థలములలో అనేక సౌకర్యములు సిద్ధముగా నుండగలవు. అని పోనిండు. మనము గమనించవలసినది శీలమువకు వలె అయిన పొరపాటు కాదు, సనాతనాచారముననుసరించి వివాహ మెప్పుడు జరుగవలెననుట తిథీతంత్రాలు మంచి సనాతనాచార సంపన్నులు. వివాహము లేకనే ఇంతి వయస్సు వచ్చిన కూతురుకు చూచుచు, వారికి తిన్న అన్నము అంటకున్నది."

అని మెల్లగా వదలిచెను.

"మహామహావా! శీలములో పొరపాటు ఎవరనిరి? జాతకురాలు నిర్మలమైనశీలముకలది. సప్రమాదిపరిధ్దు కురువు. అతని దశలో అతడు వివాహము జరిపియుండకపోడు. ఇతరులు వానిని గుర్తించినా, గుర్తించకపోయినా ఆమెదృష్టిలో అట్టి వివాహము. ఏకారణముతోనో, ఆవధుని వదలి వేరే వకరలను చూపుచున్నారు పెద్దలు. వారిని నిరాకరించక ఆమె ఏమి చేయగలదు? బహుశః ఆమెదృక్పథము పెద్దలకు అర్థమైనదో, లేదా?"

నా అభిప్రాయమును తెలిపితిని.

"కాదండీ! బృహస్పతి చేయగల వివాహ మిట్టిదేనా?"

అని నామిత్రుడుగగా, నాకు నవ్వు వచ్చినది. ప్రతి చెప్పలేదు.

"ఇంతలా లోకసామాన్యమైన ఊహయా, జాతక ఫలమా?" అని ఆతడు ప్రశ్నించెను.

లగ్నము కుల. లగ్నాధిపతి కుజరాశిలోనుండి, వానితో పరివర్తనయోగము కుజానికి కలదు. ఆకుజుడు శ్రునిరాశిలో శ్రునినివహించి ఉండుట. యవ్వన సారంభముండే దాంపత్యధర్మముపై ఆపారము

కాంతపుట్టుట దీని స్వభావము. దానికి తగినట్లు దేహ మనఃపాటకములు అభివృద్ధినిొందగలవు. మినరాశిలో పంచమభావములోనున్న మనఃకారకుడు చంద్రునిపై సుక్రనికి గల త్రికోణదృష్టి వలనన్ని హావభావవిలాసములను సంపాదించి ఈశుగలను. లగ్నములో బుధుడున్న భాగ సనాతనదృష్టితో చూచినచో శీలచ్యుతిని తెలుపజాలినది. విషయ సుఖస్థానములో చంద్రుడు దాశ్రయించియున్న భాగవివేకమునకు దూరమైన వ్యామోహపరవశతన నూచించును. కుంభరాశిలో (27-59) శీలహానిని తెలుపు భాగములోనే పూర్వపుణ్యసహము స్థానము కల్పించుకొనియుండుట! కర్మబంధసహము (మినరాశిలో 0 18) చంద్రునికి పూర్వపుణ్యసహమునకు నడుమ తెలుపబడియుంచుండుట విశేషము. ప్రేమసహము వృద్ధికొంభములో (1-1) చంద్రుని త్రికోణదృష్టిగానుండి ప్రేమమునుజీవితాదర్శముల నిచ్చినది. వివాహసహమునుండియు ఆ సుక్రనిప్రక్కనే (వృద్ధికరాశిలో (3-5) నిలిచి చంద్రుని వీక్షణకు లోబడియుండుట గమనించదగినది. ఈ సహమునున్న భాగ 'సుట్రలు' 'వృత్తిత్రయము' తెలుపునట్టివి. తీవ్రచర్యను తెలుపు భాగలో (కుంభరాశిలో 17-38) మన్యన సహమున్నది. ఇది ఇటుండుగా, లగ్నమున్న భాగక ప్రబలవిషయగుభికాంత, ఆలయ్యముతోకన్నమిన్ను కానని ప్రవర్తనము ఇచ్చు స్వభావ మున్నది. భర్తృ సహమున్న భాగ (వృషభరాశిలో 25-28) దుష్కర్తని తెలుపజాలినది.

ఇట్టి స్వభావములను నూచించగల బాటిక ధర్మములందు స్త్రీకి యుక్తవయస్సు వచ్చునప్పటికి వివాహము కాకపోయినచో, కాగల పరిణామమేమో వేరుగా విన్నవించు నవసర ముండును. విద్యావ్యాసంగము ముగియవలెననియో లేక ఐ. సి. యస్. ఆఫీసు దొరకవలెననియో ఆశతో సకాలములో వివాహము జరుపక, "ఇంతలో నే నా అమ్మాయికేమి ఆశ్రయి?" అని చెప్పుచు పెద్దలు కాలయాపన చేయసాగినచో, స్వభావ రుణములకు వయోప్రయుక్తముగా రావలసిన వికాసములు రాకమానవు. కొండపైన భోదన వర్షము కురియుచుండుగా క్రింద నెలమేరు పొంగి పారకూడదని ఎవరు కానించగలరు?

పరిస్థితులిట్లుండగా, 12 సంవత్సరముల పాల ప్రాయముండే సుక్రకు చలించి నూయదారి ఇంద్రుని

కేంద్రవేధకు రాగలడు. అతిసులభముగా మనస్సు భ్రమపాలగునట్టి దళి ఇది. చాలినంత విద్యకాని, ప్రాపంచిక జ్ఞానముకాని లేని అమాయక వయస్సు కదా? దుష్టులకు స్నేహితులములముగా అనర్థకరములగు పరిణామములకు దారితీయు అభ్యాసములు, అనుభవములు సులభముగా పట్టువడును. వానియందు అంకురించిన అభిరుచులతో యవ్వనము అభివృద్ధినిొందగలదు. పడునారుసంవత్సరములవయస్సు వచ్చునప్పటికి ఈ సుక్రనికి గురు సంయోగ ముట్టును. ఇంద్రుని కేంద్ర వేగలవాడీ గురువు. 'పంచమ కారముల' చార్వాకములతో త్రిమయను బోధించగలవాడిట్టి బృహస్పతియే! తరువాత కొన్నాళ్ళకే బుధుడు సుక్రని చేరుకొనగలడు. స్నేహితులకు కొడవ యుండదు. కలాశాలలో వ్యాసంగము జరుగుచుండు కాలము కనుక అవకాశము సమృద్ధిగా లభించును. స్నేహితులతో చర్చించునది అర్థశాస్త్రమో, కామ శాస్త్రమో పెద్దలకు తెలియు నవకాశములేకనే కాలక్షేపము జరుగును.

పంచమింద్రునిసంవత్సరములవచ్చి చలితచంద్రుడు లగ్నములో ప్రవేశించగా జీవితరంగములో రెండవ అంకము ప్రారంభమైనది. అభిప్రాయములు, ఆదర్శములువివాదకరమైనవగునకు వచ్చియుండవలెను. కలిగిన అనుభవములవలన ఫలమిది. వివాహసహము వ్యామోహపరవశతన నూచించు ఇంద్రకేంద్రమునకు వచ్చుట, భర్తృసహమును పెడదారి పట్టించు వరుణదృష్టిపాలగుట, మన్యనసహమును గౌరవహానిని తెలుపు కేతుసంయోగమునుపొందుట ఇది అన్నియు ఏక కాలమండే సంభవించినవి. లగ్నము సుక్రనిపైకి వచ్చుట ప్రతిము అప్పడే! అసందానభవమునకు మనుస్సు ఉద్విగ్ధుడగుట వింతకాదు. ఆ కాలమండే చలితసుక్రకు వృద్ధికరాశి అంత్యభాగములో 'గంజ సంధి'లో సంచరించుచు అసందిసాగరములో తేలియాడుట! ఆమె జీవితనాటకములో ఇది వాస్తవముగా గండకాలము!

అట్టి సహజగుణములు కల వ్యక్తికి, ప్రతిక్షణ విజృంభణముచూపు ఆ వయోపరిపాకములో సౌకర్య సంపత్తు కొరతపడని ఆ నాగరిక జీవితరీతినికలలో ఇట్టి దిశావర్తిపాకముకలిగినచో ప్రాపంచికముగా ఫలమెట్లుండునో సులభముగా ఊహించుట సాధ్యము.

“మత్రా, నదీద, వారీద,
నియంతుం శేన పార్వతే.”

అను సుఖావీతము స్మరింతము.

నాటక మిట్లు జరుగుచుండగా పాతికసంవత్సరములు వయస్సు వచ్చునప్పటికి రవికి ఇంగ్లను ప్రబలవేస వచ్చియుండును. అదే కాలములో కుటుంబ రాహుకేతువుల మధ్య లో నలుగురుకుట సంధి వించగలను. లగ్నము వగుణుని కోణద్వైతీ ఆకాలములో నే వచ్చియుండును. విశేష మేమనగా చిలిత పంచమభావ మున్నకు నికరముగా వగుణునిమీద నే నిలిచియుండగలదు. ఆ భావనహము (మకరరాశిలో 22-55 లో ఉండినది) చలనవశమున బృహస్పతి పుభ పీతూభాగ్యమును పొందగల్గుట మేరము ఆకాలములో నే సంధివిందురు. రహస్యము కొంత రచ్చకెక్కి, ఆడికలకు అవకాశము వచ్చియుండుట అసంధ్యవము కాదు. గర్భకోశసంబంధమైన అనాగోగ్యశిలి విర్పడి. చైత్రకాల శరణమై జాతకురాలు బాపకతియందు పరాసంధిర్భములకు తిగియున్నది.

నా జోహాను సాగ్యమైనంత బాగుకాకతే, నెప్పుడనా, కార్య కారణ సంవ్యయవ్యాకముగా నా మిత్రునికి నివేదించితిని. అపుత్యపుకు కుంభిని మామను, చిలితగ్రహసహమదులను పరిశీలించుచు రకరకములైన భావములు ముఖములో తొండవమాచుచుండగా మారు పలుకక అతికు సమగ్రముగా విని, ఊహకాలము జారకుండి, తలదేచుచు,

“ఏకో, తులాటి సంధివ మే కావచ్చునని, అప్పుడు నేనుకూడా జీవించుకొన్నానండీ!” అని ఇంచుక దీర్ఘముగా తాజ్వి ముక్తాయింపుచేసి, మరల,

“ఏమి అన్యాయమండీ ఇది? గురుమహాదేవ లోనే ఆ గురువే సప్తమాధిపతి వానిదశలోనే నీద సహవాసముతో ఇట్టి శిలహని రావలెనంటే, — ఇంక...”

అని, అంతటితో అగినాడు.

“అదే మన పారబాటు. శిలవతి కనుక నే, వివాహమునకు పెద్ద లెన్ని ప్రయత్నములు చేసినా, ఏదో వీరిగా జాతకురాలు తిప్పించుకొనుచున్నది. నా దృష్టిలో ఆమె శిలమునకు లోపము లేవ్చుటకు మీరే ప్రయత్నించుచున్నారని.”

నా జోరని విని నా మిత్రుడు అదరిపడి భ్రాంతుడై తెరచిన నోరు మూయక, విచ్చుకన్నులతో అట్లే నన్ను చూడసాగెను. మరల నేనే ఇట్లు వ్యాఖ్యానము చేయవలసి వచ్చెను.

“తాము రసజ్ఞులు. అలోచించండి. తాను మన సార ప్రేమించి గాంధర్వవిధితో జేహ మర్పించిన వానిని వదలిపెట్టి వేరే ఎవని పక్కనో పెండి పీటలమీద కూర్చుండుమని జాతికుగారికి మనము బోధించినచో, నీ శిలమును మెంచుకొమ్మని ఆమెను ప్రేరేపించుటకాకుమెంచుకును? మనకు పక్షమునకో, నిర్బంధమునకో కట్టువడి, గర్భంతలము కానక ఆమె వివాహము చేసుకొనునేర వాస్తవముగా అప్పుడే ఆమెను శిలమృతి. తప్ప, ఒప్పు ఏమి జరిగి యుండినా నా దృష్టిలో ఆమె పతివ్రతయే!”

నా మిత్రునికి ఇప్పుడు సంజహనివృత్తియే ముఖముగా ముప్పులు తేలిపోయినవి అతికు వకపక నవ్వు వారంభించి తుదను,

“కాదండీ పసితివవు పారబాటు వివాహ మన వచ్చునా? బాగున్నది గర్భము? సనాతనాచారములకు లిలోదక ప్రదాన మేనా మిగిలినది? ఏమి కాలగతి?” అనెను. “మనకు చర్చించుచుండునది గర్భశాస్త్రము కాదు, జ్యోతిశశాస్త్రము.”

అని సమాధానము చెప్పితిరి. మన జ్యోతిశ శుక్లలో అనేకులకు ‘వివాహ’ మనగా, గృహ్య సూత్రవిధుః ననుసరించి సమంత్రకముగా, అగ్ని సాక్షి కముగా, మంగళసూత్రాధారణముతో జరిగినదే వివాహమునుభావ మున్నది. ధర్మశాస్త్రదృష్టిలో వారి అభిప్రాయము విస్మంభముగా సాగువే. కాని, ధర్మశాస్త్రములు చెప్పిన నీతి నియముల ననుసరించి కవర్లు ఈ కాలములో పెంచబడుచున్నారా? సనాతనసంస్కారము వారి కలవాటు పడుటకు వలయు సౌకర్యము లేదు యున్నది? అన్య ధ్యేయసంస్కృతిలో పుట్టి పెరిగిన ఇప్పటి విద్యా విధానము మందలో పనువులను విడిచినట్లు యువతీ యువకులను ఏ పాఠశాలలోనో, కళాశాలలోనో, చదువో, సాహ, నేర్చుకొంపని కలవెరికిగా చేర్చు పద్ధతులు ఆబాలగోపాలముగా ప్రేమ మయమే జీవనము అనుపటి మానిరాగముల పచ్చి కృంగారపు పాటలను నేర్పించు సినిమారంగములు

పడుచుతనమున భావోద్వేగము నియ్యి గల కథానికలు నిండిన బొమ్మలనుపవిత్రములు, ఇవి, ఈలాటివి అన్నియు ఇప్పటి నాతావరణములో విగ్రహాస్త్రము ననుసరించి బిరుదుచున్నవో? అట్టి సూత్రపద్ధతుల ననుసరించియేకదా ఇప్పటి నాగరక తిరుణీతిరుణులకు వైవాహిక జీవితాదర్శములు ఏర్పడగలవు? జాతిక ఫల విచారముగూత్రమే ఈ సనాతనత్వము చేయి చేసుకొనలయునా?

అది యబ్బుండె. జ్యోతిశ్శాస్త్ర ఫలవిచారము చేయునపుడు సాంఘిక గర్భశాస్త్ర సూత్రముల దృష్టితో చూచుట సహేతుక మనరాదు. వివాహ సమస్యలో స పమబావము, స ప్రసాధిపతి, కళత్ర కారకుడు, వివాహసహాయులు ముదలగునానిని పరిశీలించి వైయక్తికముగా ఫలము నిర్ణయించుట శాస్త్ర సప్రదాయము కాని, ఈ గ్రహములు, ఈ భావములు మున్నగువి మన హిందూదేశమునో, ఆర్యావర్త పుణ్యస్థానమునో, అందులో, వైదిక ధర్మ కర్మ శిక్షాతిథిగల సంఘమునకు మాత్రమే — స్పృహిత ద్ర నిర్మించి యుండ లేదనుట మనము మగతగాదు మన దేశమునందే వైదిక ధర్మమును అనుసరించినవా రెందో కలరు. ఆఫ్రీకాఖండపు నీగ్రోజాతివారికి, ఆమెరికాదేశపు ఎక్స్ మోజాతివారికి, మన మంత్రిములున్ననా, మంగళగ్రహత్రయము లున్ననా? వారిలో వివాహములు లేవా? శిలమునకు వల లేదా? మార్మచంద్రాదిగ్రహములు సర్వప్రపంచముకొరకై నిర్మించబడివి. జాతిక ఫలములు మనకువలె అన్యదేశీయులకు సయితము గ్రహాస్థితి చూపవలసియే యున్నది. అయాదేశమునకు, జాతికి, సంఘమునకు, కాలమునకు, వైయక్తిక ప్రకృతికి, స్వభావమునకు, సంస్కృతికి అనుగుణముగా ఆ గ్రహముల సామాన్యఫలమును మనము అన్వయించుకొనవలసి యుండును. సర్వసాధారణముగా ఏ సంఘములో, ఏ సంప్రదాయము వాడుకలో నున్నదో, దానికి అనుగుణముగా ఫలము నూహించుట సయ్యక్తమగు మార్గము. కాని, వైయక్తికముగా దీనికి అపవాదములు లేకపోవు. మహాభారత కథ జరుగువాటి కాలములో ద్రౌపది వివాహమువంటి వివాహములు ఆర్యావర్తములో నాడుకలో నుండలేదుకదా? ఆ వివాహము వ్యక్తిగతమైన విశేషవిధిగా వేద వ్యాఖ్యలే తీర్మానించినాడు! తీరికములో నాలుగైదువార్లు వ్యాఖ్యానించునట్టి విధానము పంతు

కొని, మరల మరల క్రొత్తద్రలకు సతాస్త్రీయముగా సంతానము కనుచున్న స్త్రీలు నేటికాలములో శ్వేత జాతులలో ఎందరు లేరు? నారిలో కొందరియైనా కన్యారాశి లగ్నముగుట, బృహస్పతికే సప్తమాధిపత్యము వచ్చుట, యుక్తయస్సులో గురుదశి నడచుట అసంభవము కాదు. అట్టి సందర్భములలో బృహస్పతికి ఫలము మన పరాశరస్మృతిననుసరించి చెప్పవచ్చునా? ఈ వ్యాఖ్యమును గమనించినచో జ్యోతిశ్శాస్త్రమునకు మనము అపార్థముచేసినవారమగుదుము.

ప్రశంసలలోనున్న జాతికురారికి తాదాగ్రము అంకురించినపుడు మనోనిగ్రహము చేతకాని స్వభావమున్నది. అంతిదౌర్బల్యమేల, అని అనుగుటకు మన కధికారము లేదు. చింతింపండుకు పులుపెండుకో, వి శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పగలను? ఆమె పురాతనకర్మ ఫల పరిపాక మనుకోవలసినదేకదా? చిన్ని వయస్సులోనే దాంపత్యగర్భానుభవమునకు తగిన దేహ మనఃపాటవములు చక్కగా అభివృద్ధినిొందినవి. సౌకర్యములు ఎదిగివచ్చినవి. సకాలములో సప్రమాధిపతి గురువుదశి వచ్చినది. తన విఘ్నోత్సర్గధర్మమును తాను నెరవేర్చినాడు బృహస్పతి. మంగళవాప్తిములు వాయిచి, మంత్రిములు పొడిచి తాళి కట్టించుట మనవని; బృహస్పతివకాదు. ఆమెకు అక్కరపడినపుడు భర్తను సంపాదించి ఈయక పెద్దలు ఉదాసీనము చేసినాడు. ఆ కాలమునకు అగురుబాటులో ఉన్నవారిలో నచ్చినవారినిొకనిని తానే పెద్దకుకొని ఆమె దశాఫలమును అనుభవించుమంచుటకు సందేహము లేదు. గ్రహములు తిమితిమి వాగ్దానములను సకాలములో మనకు అందియ్యగలవు. సంకుచితదృష్టి మనకేకాని గ్రహములకు లేదు.

విషయమంతయు సావధానముగా విని, ఆ సాధు శిలుడు ఇతిరులవరుకాని సమీపములో లేరని కనుగొనుటకై ఒకమారు చుట్టును చూచి, నన్ను సమీపించి రహస్యముగా,

“ఒక్క రెమాపా వింటారా? చెప్పకొనవలసిన మాటకాదు. కాని, మీమాటలు విన్నతరువాత ఒక్క విచిత్రానుభవమును మీతో చెప్పవలెననిపించినది.” అనెను.

“చిత్తము.” సావధానముచూపితిని, నాకుతూ నాలము జాతికదృష్టిలోమాత్రమే,

“వినండి. మాడుగులనాటిమాట. అప్పపప్పుడు బాతకురాలిఇంటికి చెట్టుల నాకు అలవాటు. ఆమె తల్లితండ్రులకు—నా విద్యకనంపి, నా ఆచారమున కనంపి,—నామీద గొప్ప గౌరవము. బాతకురాలికి, సరసరి. విండ్లకొలది కావ్యనాటకాదులు పాశము చెప్పినానుకదా? ఒకనా డామె గదిలో—రెండవ అంతస్తులో, ఉద్యానవనముపై పున ఉండు ప్రత్యేకపు గది ఆమెది—ఆమెతో ఏదో యా కావ్యరామాయణము మాటలాడుచుంటిని. సాయంకాలము నాట్లు గంటలవేళ. ఎలెక్ట్రిక్ పంఖాక్రింద సోఫాలలో ఎదురుబడుచుగా మాట్లాడుకొని మాటలాడుచుంటిమి. వారముదినములక్రింద ఒక వరుని బాతకము వచ్చియుండునది. అది గొప్ప రాజమొగి బాతకము. వృందలిగ్నము; లగ్నములో రాజమొగి కారకును కని; దిశమాం గానికొనిగము. బాతకము రమ్యముగా నుండెను. నక్షత్రముకూర్చును చూపించినది. అన్నివిధములూ తినిన సంబంధము. కాని, అన్యాయ సమ్మతించలేదు. ఏదో, ఒక కారణము చెప్పినది. తల్లి ఈ విషయమునుగూర్చి నాతో చెప్పకొని చాలా దుఃఖికి యుండెను. మాటలనుకును నే నీప్రశంస ఎత్తితిని. శిష్యురాలు కదా? ధారాళముగా, నిస్సంకోచముగా మాటలాడుకొనుట మాకు అలవాటు. ఆమె అంతరంగికవిషయములు—కొంత—నాకు తెలియ నని ఆమె ఎఱుగును. వచ్చిన వరులనందరినీ ఏదో నాకు పెట్టి నిరాకరించుట హితముకాదనియు, తల్లితండ్రులకిది ఆపార మనః క్లేశముగా నున్నదనియు సంఘములో గౌరవహానికి అవకాశ మేర్పడుననియు, ఉన్నంతలో ఎవనినో తనివనానిని వరించి త్వరితముగా వివాహము చేసుకొనుట యుక్తమనియు కొంత విప్రలముగానే ఉపన్యసించితిని.

ఇట్లే, అపువపుడు చెప్పచుండుట నాకుక, నెమ్మదిగా విని, చిరునవ్వుతో తల ఊచేది ఆమె ‘మమూలు.’ కాని, ఆమాడు ప్రకాంతముగా, గంభీరముగా ఊహకము భూస్వామ్యులతో ఉద్యానవనముపై పు చూచుచుండి ఏమి తోచెనో రిటూలన లేచి నా సహపమునకే వచ్చి స్వస్థిక బంధముతో చేతులు కట్టకొని నిలబడి, కొంతనెడినవ్వు నూచించు ముఖముతో,

‘తా మొక్క ఉప కారము చేయగలరా, మరి? అని సవినయముగా అనెను.

‘ఏదో, ఉపదేశము పారి, సుముఖముగా నున్నదని నాకు చాలా సంతోషమైనది. దుక్కిటిసందేశమువంటి రాయబార మేదో కావచ్చు నని నా ఊహ.

‘అవశ్యకముగా చేతును, చేతనయినంతలో, శక్తివంచన చేయును.’

అని వెంటనే ప్రతి చెప్పితిని.
‘ఈ వరు లెవ్వరూ నాకు నచ్చరు—మరి?—...—?’

ఏదో, సంకోచపడి అంతటితో ఆమె నిలిపినది. నన్ను పరీక్షించువానివలే, నిశితముగా నన్ను చూడ సాగినది

‘చెప్పవూ! సంకోచమువద్దు.’ అని బుజ్జగించి తిని. వెంటనే,

‘నా ప్రాప్తన ఇది. మీరే తాళికట్టి పుణ్యము కట్టుకొనలేను.’ అని నైవ్యముతో ఆమె ప్రతి ఇచ్చెను.

ఎగతాళి అగతించితిని. నవ్వు వచ్చినది.

‘నైనా! మంచినరుణ్ణు నదికానే? అంటివి. కాని,—ఆమె ముఖభావములో నైనా, మాపులలో నైనా, పరిహాసమో, చురకదనమో, కానరాలేదు.

‘నా కన్నములు తమకు తెలియనివి కావు. తన కంటె అనుకూలుడైన భర్త నాకు దొంకడు.’

ప్రకాంతముగా, సవినయముగా, ఆమె గుమాట చెప్పగా నానుంకియ లాగిపోయినట్లయ్యెడిది. ఏమో ప్రమాదమునకు దారితీసినదే, అని భయపడితిని. కష్టముతో, పెదవులు తిమిపుకొనుచు, రెడబడు మాటలతో,

‘అన్యాయ! నేను వృద్ధుడను. పైగా, బ్రహ్మ చర్యవ్రతము కలవాడని నీకు తెలియును. ఇదేమి మాటలు?’ అంటిని.

నా మాటకు ఆమె వెంటనే, ‘మీ వ్రతవియమాలంతా నాకు తెలుసును. కనుకనే నా ప్రార్థన. నా సాహసమును ఊహించండి. ముఖ్యముగా, మీ వయస్సు నాకు చాలా అనుకూలము, మీ బ్రహ్మ

చర్యమునకు ఎన్నడుకొని, అణువంశైనా ధంగము కల్పించుపని చేయును. తమ పాదము లంటి, తటాలున ఆమె తన మోము హస్తములతో నా పాదముల నపుడు స్పృశించి,

‘ప్రమాణము చేయుచున్నాను. చైవమే సాక్షి. మీకు కావలసిన సౌకర్యములంతా ఎదిగించు ఇచ్చు భారము నాది. పెండ్లి కాలేదనే అపనింద నాకు తాము పోగొట్టితే, అదే నాకు తరప్రసాదము. నా కష్టమో, గుఖమో, నేను చూచుకొందును. నాట ఇచ్చి నాడు. ఉపకారము చేయండి.’

అని సమాధానము చెప్పినది. విచారములైన ఆమె కన్నులొలలలలో బాష్పబిందువులు కొనవచ్చెను. నిర్విణ్ణులైనది. తటాలున అంధకారము మూసుకొన్నట్లయినది. నోటనాట రాలేదు. తలవంచి ఊరక ప్రభులైన భూర్వుంకి యుంటిని పదినిమిషములయినా జరిగియుండును. ఏమీ తోచినది కాదు.

ఆకస్మికముగా బాతికురాలితిల్లి ఎందుకో ఆ గదిలోనికి వచ్చెను. తలఎత్తి చూచితిని. ముఖము మరలించి కన్నులు తుడుచుకొని బాతకురాలు గది వదలిపోయినది. మాతుకును నేను దండ్రించియుండునని ఆమె ఊహించుకొని,

‘శిష్యురాలు ఏమైనా దారికి వచ్చే నూచన లున్నవా?’ అనెను.

‘నాకే, దారి దొరకలేదమ్మా!’ అంటిని.

తరువాత, ఏదో సాకులతో ఆ ఇల్లు వెడలి బ్రతికిరి ననుకొనుచు నా ఇల్లు చేరుకొన్నాను. నాటి నుండి మరల ఎన్నడుకొని, ఒంటిపొటుగా బాతకురాలిని కలుసుకొనకుండా బాగతపడివలసి వచ్చినది. స్త్రీలప్రభావము అర్థము చేసుకొనుట చాలా కష్టమండీ! ఆమెయొక్క ఆకస్మికప్రవర్తనము నాకు అత్యశ్చర్యము కలిగించినది. ఈనాటి చర్యలన నాకు కార్యకారణసమన్వయమగుచున్నది.”

నా మిత్రుడు కథన ముగించినాడు.

“శిష్యురాలికి ఆమాత్రము ఉపకారముచేసి కన్నె చెర బాపలేక పోయినారా, మరి?” అంటిని.

ఇద్దరము నవ్వుకొంటిమి. అంతలో మాగదిలోని కవరో రాగా, మా చర్చ ఆగిపోయినది.

“అహోతుః పక్షపాతోయః,

తస్య నాస్తి ప్రతిక్రియా,

సహి స్నేహాత్మిక ప్రంథాః,

అంతర్యర్యాణే సివ్యతి.”

ఆ కా శ దీ ప ము

శ్రీ దిగుమర్తి సీతారామస్వామి

స్వహాణీయముల మసారో
ద్వహానియ దుర్నివరోహదర్శితసంధ్యా
మహములు శారదసాయా
హ్నాహరిత్రులు దీపలక్ష్మి హర్మ్య ఫలముల్.

శకుభాలేశ నైర్మయియల్ చెనం నంగారగ్రహాస్థి నా
ద్వికళల్ వెల్లుచు స్వాగతించెదవు సంధ్యావ్యోమ దీప్యత్ సమీ
రకసంస్కర్మల దాళి నిల్వంగల ధైర్యం బజ్జెనో పుణ్యకా
ర్తికరక్షాబలముడు వజ్రతనునందీప్తిన్ వియద్దీపమా.

అతిహారఘలు తారకభ్రమితులై యర్పింప నాపుల్ సమీ
ప తమస్తారణ దుర్బలార్చి వనుచున్ వాకొండ్రా క్షప్రతి
ప్రీతుడౌ వ్యక్తి స్వదేశవిస్మృతుడౌ కాఁజేయండ్లు లో నిశ్శవో
దితులౌ మూఢులు దేశదూరులగు నాత్మీయప్రభు కింకరుల్

లనుకూలమ్ముగు నిత్యసంసరణ సౌఖ్యతర్కితస్వాంతయా
ననితాలోచనరోచి ప్రేక్షకతమః ప్రత్యక్షనశోభితి వై
క్షణమే చాలును రోదనీకుహర నిష్కంపప్రదీపంబువై
మనుమా పుణ్యమునన్ భవిష్యదుడు జన్మంబుల్ జ్యోతివృత్తి.

శ్రవ్యనాటిక :

గోచర్లు

శ్రీ వేలూరి సహజానుదం

(రైలు చప్పుడు)

ఉను: మామగారూ... స్వేదను వస్తోంది.

ముసలి: అప్పుడే... మన కయిర్లలో ఇచ్చే గజచి పోయింది కాలం.

ఉను: కానీ, మామగారూ... నామనస్సంతా ఇంటిదగ్గర కుట్టాడిమీటి ఉంది.--వాడికి నీహ్నూ, తిండి...

ముసలి: ఆవునమ్మా-తల్లెలకు పిల్లలనిద అల్లాగే ఉంటుంది.

ఉను: దగ్గరకు వచ్చేకాం.

ముసలి: మానాడు స్వేదనుకి వచ్చిఉంటాడు.

(రైలు ఆగిన చప్పుడు)

ముసలి: అబ్బాయీ-ఇక్కడ-ఇక్కడ.

శేఖర్: వస్తున్నా అమ్మా... ఆ... (క్షణం ఆగి)- ఒక్కటైతే ప్రయాణం చేసినట్లున్నా వే.

ముసలి: కాదురా... ఇవిగో ఈమె తోడు ఉంది. ఈమె శ్రీధర్ అప్పగారు.

శేఖర్: శ్రీధర్ కూడా వచ్చాడమ్మా-బహుశా అవరిల పెట్టిదగ్గర వతుకుతూ ఉంటాడు. ఆ... ఆ శ్రీధర్--శ్రీధర్--ఇల్లారా.

శ్రీధర్: అక్కా బహుశా అయిందా ప్రయాణం.

ఉను: ఏమంత బహుశాగా లేదు, సామాను దింపించు. మామగారూ, మరి, వెళ్తాం.

ముసలి: పదమ్మా, పది-ఒకే శేఖర్ సామానంతా సరిగా దింపించావా? మొత్తం 6 కాల్తీలు.

వెళ్ళున్నా: ఉమా వెళ్ళు. పిల్లడినిద అంత బెంగ ఉండకూడదు. మనము నిత్యమూ ఏమిటి, ఈ మమకారాలతో దిగులుపడటానికి.

(రైలు కదలిన చప్పుడు-వెంటనే కోలాహలం-“అరే ఘోరం” అన్న మాటలు.)

ఉను: శ్రీధర్ ఏమిటా ఆ కేకలు.

శ్రీధర్: శేఖర్... ఏమిటా.

శేఖర్: రైలుకింద పడ్డాడు ఎవడో... అంతా ఒక నెతురు మడుగు.

ఉను: అహ్...

ముసలి: ఘోరం.

శేఖర్: పెళ్లాం పాపం శవంపైబడి ఘోష పెడుతోంది.

(-నేపథ్యంలోంచి దుఃఖారావం-)

ఉను: ఆమెకు మన మేమీ సహాయం...

శేఖర్: అమ్మా... ఒక్కక్షణంలో వచ్చేస్తా...

ముసలి: ఎక్కడికిరా?

శేఖర్: ఆ అనాథకు ఏమైనా ఇచ్చి వస్తాను.

ఉను: శ్రీధర్...

శ్రీధర్: ఏమిటాక్కా.

ఉను: ఎంత అవశేషనంరా... ఆ రైలు చక్రం నా గుండెపై రాచుకుపోయినట్లుంది. దుశ్శకునం.

శ్రీధర్: ఛా... మృత్యు వదుగు పెట్టనిచోటు, అదురు పెట్టని సమయం ఎక్కడికి? నవ్వు రావటమే ముఖ్యం. మా భార్యగి ధీర్ధల మగ్గు కమ్ముకున్న చీకటి నీ సమక్షంలో తొలగిపోతుందని ఆశపడుతున్నాం... ఎవడో వళ్లు తూలిపడి ఉంటాడు. చూస్తూ చూస్తూ బుద్ధిపూర్వకంగా ఎవడు--

ఉను: ఓ... మరి... శేఖర్ ను నువ్వు బాగా ఎరుగునువా?

శ్రీధర్: ఆ...

(శ్రీధర్ ఇల్లు)

సుశీల: ఒదిగా... అన్నగారూ... పిల్లవాడూ కులానా.

ఉను: ఆ... సుశీలా... మరి విారంతా...

సుశీల: ఇదిగో ఇలా ఉన్నాం... మీ తమ్ముడు ఎప్పుడూ ఇంటిపట్టున ఉండరుగదా... ఈమధ్య విన్నారా... పిల్లలకు పాఠాలు చెప్పే పంతులమ్మతో...

ఉమ: విన్నా...సుశీలా. అంతా విన్నా... వాణి చెప్పాడు దారిలో...ఇకనుంచీ సరిగా ఉంటానన్నాడు. నువ్వుక దిగులుపడకు.

సుశీల: ఎప్పటికప్పుడు ఇలాగే అంటారాయన...నలుగురు పిల్లలు నేను...ఈయన చేసేపనులకు ఎలా సహించి ఉండకోడము చెప్ప బడినా... నువ్వంటే నాకు చాలా ప్రీతి, లక్ష్యము. కాని నా దుఃఖం సహనాన్ని దహించివేస్తోంది.

ఉమ: అవును సుశీలా...నీ సౌఖ్యం నాకు తెలియదా? కాని ఈ పరిస్థితిలో ఏమిటి చెయ్యటం...అనేదే ప్రశ్న.

సుశీల: విడిచిపెట్టి పోదామంటే, ఒక పక్కన పిల్లలు...కలసి ఉందామా అంటే, ఖోభగా ఉండే—ఆ పంతులమ్మ చిన్నది. అందమైనదిను...నా అందం...యావనం అన్నీ హరించిపోయినయ్యే. కారణం...ఆయన. పిల్లలు పుట్టకమునుపు నేనూ అందకలైనే...కాని నా కర్మస్వాన్ని ఆయన వీలా సాల కర్పించాడు. చివరి కిప్పుడు ఏ నవయవ్వని అయినా నాకంటే ఎక్కువ ప్రీయంగా కనబడుతుంది—ఆయనకు...

ఉమ: అవును సుశీలా...ఇదంతా నిజమే...

సుశీల: తమని విడిచిపెట్టలేని అవలం అనుకుంటారు వీళ్ళు. కాని ఈ పిల్లలమూలంగా మనం ఇల్లకు అంటిపెట్టుకొని ఉంటున్నామని వీరికి తెలిస్తే...నీ ఆహంకారం తిగురుబాటు, విరక్తిఅంతా ఈ పిల్ల లనపడగానే నాగస్వరం విన్న తాడు వాముల్లా మంత్రముగ్ధులవుతారు. పిల్లలమందు మనం చంటిపిల్లలమై పోతాం.

ఉమ: నిజం సుశీలా...ఈ పిల్లలకోసమేనా మనం సంసారాల నెలాగో ఈడవాలి. తిమ్మడి మనస్సు నాకు తెలుసు. ఇక వాడిమాట నమ్మకం నీజంగా పశ్చాత్తాపపడుతున్నాడు. ఇంక సరిగా ఉంటాడని...

(తలుపు తట్టిన చప్పుడు)

శ్రీధర్: ఆ...నేను...శ్రీధర్...మీ రంతా మా ఇంటికి భోజనానికి రావాలి ఉమాదేవిగానూ... మీరు రావాలి తప్పక.

సుశీల: శ్రీధర్...మీ అమ్మగారు కులాసా?

శ్రీధర్: ఆ...అవిదా ఉమాదేవిగారు రైలులో కలిసి ప్రయాణం చేశారు. ఆమె ప్రత్యేక ఆహ్వానమే ఇది. మరి నే వెళ్ళివస్తా...

ఉమ: మీరు శ్రీధర్ తో బాగా పరిచయం ఉందా సుశీలా?

సుశీల: బాగా చనువుగా ఉంటాడు.

ఉమ: మనం వాళ్ళింటికి వెళ్ళాలా?

సుశీల: ఆ...మరి అతను వచ్చి పిలచిపోయాడుగా...

ఉమ: మీరు వెళ్ళండి. నేను కొత్తదాన్ని. నేనెందుకు?

సుశీల: సరే బాగుంది. అసలు నిన్నుబట్టి మమ్మల్ని పిలిచాడు... చాలాకాలంనుంచి ఎరిగి ఉన్నట్లు నిన్ను పిలిచాడు...నువ్వు రాకపోలే బాగుండు.

ఉమ: సరేగాని, ఇక మీ ఇద్దరూ అరమవలు లేకుండా ఉండాలి నను. అనుగో...శ్రీధర్ వస్తున్నాడు. వాడికిమాడ చెప్తా.

సుశీల: ఇంట్లో పిల్లలేదా గోల చేస్తున్నట్లున్నా...వస్తా... బడినా.

ఉమ: నాకు తెలుసులే...అదంతా...మార్కో (శ్రీధర్ ప్రవేశం)...శ్రీధర్ మరి...

(శ్రీధర్: ఇప్పుడే వస్తా...అక్కా...గదిలో కాగితాలు...

ఉమ: పిల్లలు, కాగితాలు...వాటి సంగతి తర్వాతిగాని మీ ఇద్దరు...ఇటు ఇక్కడ మార్కోవండి. మరి ఇకముందు...

(శ్రీధర్: ఊ...ఊ.

సుశీల: ఆ, ఆ...మరి...

ఉమ: సరే... ఇక పోండి.

సుశీల: శ్రీధర్ వచ్చి భోజనానికి పిలిచాడండీ.

శ్రీధర్: నే నిప్పుడు వాళ్ళింటికి వెళ్ళివస్తున్నా...మరి అక్కా...నువ్వు తప్పక రావాలన్నారని తల్లి కొడుకులు...నువ్వు పాడతావని చెప్పా.

ఉమ: శ్రీధర్.

(శ్రీధర్: అవునుక్కా. అతనికి సంగీతమంటే చాలా ఇష్టం. మనసు దిబ్బన రిమ్యునీకూడాచెప్పాడు. ఇవాళ నువ్వు వాళ్ళింట్లో పాడాలి.

ఉమ: పాట...ఎంగుడుచెప్పావురా...నేనసలు వెళ్ళవద్దనే అనుకుంటున్నా...

శ్రీధర్: అతను ఫిడెలు వాయిస్తాడు.

(శ్రీధర్ ఇంట్లో-ఫిడెలు సంగీతం)

శ్రీధర్: సుశీలా...శ్రీధర్...రండి రండి... అమ్మా...ఉమాదేవిగారుమాడ వచ్చారు.

ముసలి: రామ్మో...రా...రైలుప్రయాణం చేసే నీతోనే చేయాలి. ఈప్రయాణం నే నెప్పటికీ మరుగులేను. ఎరిగన్నచోటులకే ప్రయాణం చేస్తున్నా, ఎదో కొత్తచోటుకు వెళ్తున్నట్లుంటుంది. అవునా.

(ఫిజేలు మీటారున్న శబ్దం)

ఉను: మామ్యుగారు మీరిక్కడే ఉంటారా?
ముసలి: ఆ... ఇక్కడే ఉంటానమ్మా. వీడిని విడిచి ఉండలేను. మరి... నీపాట వినించాలి

ఉను: ఆ వయోనిన్ వాయిచే దేవకు?

ముసలి: చూవాడే... శేఖర్... ఇంత అందమైన దాని... నీకు జేవుకు చక్కని గొంతునువ్వుకు ఇవ్వకుండా ఎందుకుంటాడు?

(ఫిజేలు సంగీతం)

శ్రీధర్: అక్కా... శేఖర్ బాగా వాయిస్తాడు ఫిజేలు... సంగీతం మనను కొత్తలోకాలకు తీసుకు పోతుంది...

ఉను: (నమ్మకంతేని స్వరంతో) కొత్తలోకాలకు.

శ్రీధర్: అవును సంగీతానికి తెలిపోని సంతకల వీడి లేదు. నువ పరాధనజీవితాలో నవ్వమైన స్వేచ్ఛ, స్వర్గం సంగీతంగా లభిస్తయ్. వాయిచవోయ్ శేఖర్... పాడు ఉమా!

ఉను: కొత్తలోకాలకై

కలవరించెదవేమి

కాలి సంతకళ్ళను

మఱచిపోయితివా!

నీ స్వస్మ భ్రాంతిలో

స్వర్గాలు ఉదయించు

కన్ను తెరిచితే కాలు

చీకలే బుసకొట్టు :

స. నీలి: ధూమ్రాక్ష కాళముగ్ధ ఉయ్యల లాగి నట్టించి. — ఈ శతీవృద్ధుడికూడా. ఇక లేవండి భోజనాలకు.

(శ్రీధర్ ఇల్లు...)

ఉను: ఒరే శ్రీధర్... ఇక నా ప్రయాణం సంగతి చూడు.

శ్రీధర్: ఏమిటే అక్కా?

సుశీల: అప్పుడే ఒడినా? వచ్చి నాలుగు రోజులైనా కాలేదు.

ఉను: కాదు సుశీలా... వెళ్లాలి...

సుశీల: నెల్లాళ్ళు ఉంటామన్నారు.

ఉను: నెల్లాళ్ళు... కాదు ఇంకోరోజుకూడా ఉండలేను. మళ్ళు ఎంతి చెంగపడ్డాడో.

సుశీల: ఇంకోకొక్క నాలుగు రోజులైనా ఉండు ఒడినా... నువ్వడుగు పెట్టక ఈ సత్రం మళ్ళీ ఇల్లు

అయింది. తొలకరికి మొక్కమోటు చిగిర్చినట్లు నీ సన్నిధిలో చూ ముఖాలకు మళ్ళీ ప్రాణం వచ్చింది. మా నిధి మాకు దొరికినట్లుంది.

ఉను: ఇది మీ హృదయాల అనురాగం. దీనిలో నాడేముంది? వెయ్యి కాలాలకు మీ రిలాకే ఉండాలి. శ్రీధర్ నా సామాను... అది సర్దించు. వారికి ఉత్తరం వ్రాచాను.

శ్రీధర్: అప్పుడే.

ఉను: ఆ... నేనుకు వస్తాడు...

శ్రీధర్: నాకేమి అర్థం కావలేదు... అక్కా... శేఖర్ తల్లి అడిగితే, పదిరోజులుంటానన్నావు కదూ...

ఉను: కాదురా వెళ్లాలి. ఇక మళ్ళీ అడ్డు పెట్టకు.

శ్రీధర్: శేఖర్ ఎలా వాయిచాడక్కా?

ఉను: సంగీతమంటే మీ బావ కంటే ఇద్దం ఉండదురా...

శ్రీధర్: బావ కప్పడూ ఆఫీసు, రివోర్సులు...

ఉను: సంగీతం మనస్సును ఉద్దేశపఱచి దుర్బలపరుస్తుందంటాడు.

శ్రీధర్: మనం వశం తప్పవంతం.

ఉను: సరేగాని... డిబ్బున సామాను సర్దించు...

(విరామము...)

శేఖర్: సుశీలా.. శ్రీధర్ ఏడి?

సుశీల: రా మఱచి.

శేఖర్: అదుగో అదే వద్దన్నా... కొత్తగా న్నెదుటకూడా

సుశీల: కొత్తగా న్నెదుట... ఉనును నై లెక్కించటానికి వెళ్ళారు...

శేఖర్: ఉను... నెల్లా శుంటానాదిగా... అప్పుడే...

సుశీల: తన పిల్లడిని విడిచి తీయడం ఉండలే దామిద.

శేఖర్: ఆడవాళ్ళది చలచిత్రం.

సుశీల: చాలారే.

శేఖర్: సరే మళ్ళీ వస్తా.

సుశీల: ఆయన వచ్చేవాకా కూర్చో...

శేఖర్: కాదు... వెళ్లాలి... ఈపాటికి రైలు కూడా వెళ్ళిపోయి ఉంటుంది.

(రైల్వో)

ఉను: ఇంక ఫ్రేచర్స్ దగ్గరను వస్తోంది... వెళ్ళ గానే నా మళ్ళు అమ్మా అమ్మా అంటూ గంతులేస్తూ

కస్తాకు. శేఖర్ ఒక.....దుస్సవ్వుం.....కాక పోతే...

(రైలు ఆగిన చప్పుడు)

మధు: అమ్మా...అమ్మా...

ఉను: రా...మధూ తెంగలేకుండా ఉన్నావా?

మధు: అమ్మా...

ఉను: రా నాన్నా రా...

ధర్మ: అక్కడ మనవాళ్ళంతా కులాపాత నువ్వు లేని ఈ నాలుగురోజులూ ఇల్లంతా చిన్న పోయింది.

ఉను: మీ కచేరీపను రెలా ఉన్నయ్.

ధర్మ: వాటి కంటూ పొంటూ ఉండదుగా.

ఉను: నేనుకూడా లేనయ్యె...పొద్దుననుంచి పాయంకాలండాకా నిరాటంకంగా ఉన్నాను పరిచేసు కోవచ్చు.

ధర్మ: పరేలే...వీడు మధు...నువ్వు లేవుగా అని దగ్గరకు పిలిస్తే రానే రాదు, గదిలో కూర్చోని నిక్కుబిక్కుమంటూ ఉంటాడు. తెల్లితర్వాతే గావును తండ్రి...

మధు: ఇంకెప్పుడూ వెళ్ళకన్నా.

ఉను: వెళ్ళను బాబూ.

మధు: ఒట్టువయ్యెక్కూ. ఎప్పటికీ నన్ను వదిలి వెళ్ళనని...

ఉను: ఛా...పిచ్చిబాబూ... (సంతోచిస్తూ) ఎందుకు వెళ్ళారా నిన్ను వెడచిపెట్టి...పద—జాట్టు దువ్వుతా పద...

ధర్మ: నేను కచేరికి వెళ్ళన్నా...వచ్చేప్పటికి అలస్యం అవుతుంది...మొత్తానికి తమ్ముడి కొపురం ఏదో నిలబెట్టే వచ్చినట్లున్నావు.

ఉను: ఆ...పుస్తకాలు తీసుకో మధూ...

మధు: బడికి వెళ్ళనే అమ్మా.

ఉను:—ఎక్కే... వెళ్ళిరా...నాయనా.

మధు: అమ్మా వెళ్ళన్నా నే.

ధర్మ: కచేరికి వెళ్ళన్నా...ఉను...

ఉను: అహ్...ఎప్పుడూ కచేరీ కచేరీ...

ఏమిటా ముఖం...ఆ చెవులు ఆ కళ్ళు.

(ఫీజేలు సంగీతం)

(రైలుపు రిట్టిన చప్పుడు)

ఉను: ఎవరు?

శేఖర్: నేను...

ఉను: (ఉరిక్కిపడ్డట్టు) ఎప్పుడు...శేఖర్.

శేఖర్: ఇవ్వాలే వచ్చాను.....చెప్పి వస్తే మిమ్మల్ని ఎవరైనా రానియరేమైనా? అలా చెప్పకుండా వచ్చేవారే?

ఉను: ఏమీ లేదు...

శేఖర్: ఏదో పనిమీద వచ్చాను...మళ్ళీ మీ పాట ఎవగలననుకున్నా...ఆ పాట బాలునే వచ్చాను...కొత్త లోకాలకు.

ఉను: శేఖర్.

శేఖర్: ఉను...వెళ్ళాను...శేఖ మంచి పాట కచేరీ ఉంది...మీరుకూడా వస్తారనుకుంటాను.

ఉను: అక్కడకూడా నేను పాడాలా?

శేఖర్: ఆ...మీపాట వినే అద్భుతం అందరకీ ఉంటుందా? తిప్పక వస్తారుగదూ...

(మధుమాలలు, అమ్మా నన్ను వదిలిపెట్టి అక్కడకు వెళ్ళుతున్నా...ఒట్టు వయ్యెక్కూ.)

మధు: అమ్మా, అమ్మా.

ఉను: అప్పుడే వచ్చేవావేంరా బాబూ...

మధు: ఏమిటో నే...ఒక్కోమీదం వుండబుద్ధి వేయలేను.

ఉను: నా పిచ్చినాయనా...రా...

(...విరామం)...

ధర్మ: ఉను...

ఉను: (పరధ్యానంగా) ఆ.

ధర్మ: నీతో ఒక విషయం చూట్లాదారి.

ఉను: ఏమిటి?

ధర్మ: చాలా ముఖ్యమైన విషయం.

ఉను: చెప్పండి.

ధర్మ: నీవు అతనూ...

ఉను: ఊ...

ధర్మ: అలా చనువుగా మాట్లాడటం పక్కవాళ్ళ కంటి హితవు గావుండవే సంగతి నువ్వు గమనించావో లేదో అని చెప్పకున్నాను.

ఉను: మీరు...

ధర్మ: ఛా...నా కలాంటి సీచాఫ్రిప్రాయాలు లేవని నీకు తెలియదా? ఊరికే చెప్పాను. చుట్టూ ఉండేవారి కలాంటి అభిప్రాయాలు కలగవచ్చునో అని. మరి వెళ్ళన్నా...ఫీజి మీటింగు ఉంది.

(పాజ్)

ఉను: ఎందుకో ఈ చాటు...శేఖర్ నేనూ చుట్టాడుకున్నప్పుడు శేఖర్ కేనీ తను దూషినదావు నా కర్ణం కాదేనని గావును...అకటస్వరం, అనిదవు

చూపు అబ్బ...అ చెవులు...అ ముఖం...అహ్...
గోజానోజానో తనమీద నాకు జాగుప్ప ఎక్కు
చావోందని తెలుసుకోవలసిలే? అసలు నేనొక
ప్రాణిని, నాకు వ్యవధయం ఉందని తెలుసు
కుంటేగా! ఎవ రది...శేఖర్...శేఖర్...

శేఖర్: ఆ...ఏదోఅలోచిస్తున్నట్లున్నావు...

ఉను: అలాచనశేమి? కూర్చో...వెళ్ళిపోతు
న్నావా మీ ఊరు?

శేఖర్: ఏమో.

ఉను: అదేమిటి శేఖర్ అలా అంటావు?

శేఖర్: నేనుంటానో, నువ్వునో నీకే తెలియాలి
ఉమా?

ఉను: (తగ్గనవ్వరంగా) వెళ్ళవయకుంటా.

శేఖర్ నీ ఆజ్ఞ (సంతోషంగా)

ఉను: శేఖర్.

శేఖర్: ఉమా. ఎవనో వస్తున్నట్లున్నాను.

ఉను: బాబు బడియించి రచ్చేజే...

శేఖర్: నువ్వు...ఉమా...నాకేని ఎప్పుడూ
ధయభ్రాంతితో చూస్తాను.

ఉను: అవును...పాపం వాడి ముఖం అంత
ఒక్కసారిగా మారిపోతుంది.

శేఖర్: వెళ్తున్నా...

ఉను: రేపు రావారి తప్పక, మనం ఎదురుగాక
కదలని కాలం కలసి ఉన్నప్పుడు సరుగులు తీస్తుంది
...నన్ను శేఖర్...

(విరామం)

* * *

ధర్మ: ఉమా.

ఉను: ఆ.

ధర్మ: ఏం బాగాలేను.

ఉను: ఏమిటి?

ధర్మ ఇలా విచ్చలవిడిగా మీ ఇద్దరూ పాట
కచేరిలనా, నాట్య ప్రదర్శనాలనా...

ఉను: ఊ...

ధర్మ: ఓ ఓ ధోరణి మానాలి...

ఉను: ఏం...

ధర్మ: లేకపోలే నీతోపాటు నాకు అప్రతిష్ట
వస్తుంది...నా పదవికి, నా గౌరవానికి తగ్గటు ప్రతి
స్థించు. అదే నీ కోరుతున్నాను...ఉమా.....
నా ఉమా...

ఉను: అతన్ని...ప్రేమించాను నేను.

(క్షణం నిరాశం)

ఉను: మనస్సురీగా ప్రేమించాను.....
అసత్యం, మోసం ఇవి నాకవసరం లేదు. నిజం
చెప్పుకున్నాను.

ధర్మ ఉమా.

ఉను అవును (కంపితస్వరంతో) ఈ అంధా
కాళంలో చంద్రాదయం అయింది...ఈ వర్షాలే
నాకు ప్రాణం...మీకు వింతోస్తే అదే చేయవచ్చు
నా కరిను ప్రాణం...

ధర్మ: ఇదివఱకే చెప్పాను. సంకుచిత నీచ
ప్రకృతి కాదు, వాది. కానీ నా చేరు ప్రతిష్టలకు
కళంకంగాకుండా, నేను తీసుకోవలసిన చర్యలను
తీసుకోక తప్పదనిమనసు చెబుతున్నాను.

ఉను: అయితే...

ధర్మ: ఇంక అతిసులుకు ఇక్కడికి ఎప్పుడూ
రాకూడను. నేను స్వేచ్ఛ కన్నరాను. ఈ నిమిషం
ఎప్పటికీ ధంగం కాకూడను.

(పాజ్)

* * *

శేఖర్: ఉమా.

ఉను: చెప్పేవాను...శేఖర్...

శేఖర్: ఏమిని?

ఉను: (ఉద్వేగంగా) నేను నీదాన్నని...

శేఖర్: ఉమా...

ఉను: నిజం.

శేఖర్: —మరి తర్వాత ఏమైంది.

ఉను: (మానం)

శేఖర్: ఏమన్నాను?

ఉను: ఇంకెవరైనా అయితే నా ప్రాణం తీసే
వారు. లేదా ఇంట్లోంచి గంతులేవారు. కానీ ఇలాంటి
మనిషి ఇంకెక్కడా ఉండదు. తనది అల్పప్రకృతి
కాదు... అబ్బ... బాధార్యంతో గర్వమెక్కిన
ఆ గొంతు గుర్తు వస్తుంటే మళ్ళీ జాగుప్ప కలుగు
తోంది. తన పరువు ప్రతిష్టలకు ధంగం రాకుండా
మనం నడుచుకోవాలి... నా స్వేచ్ఛకు తమ అడ్డు
రాదు...ఈ మనిషికి ప్రేమించటం, ద్వేషించటం
తెలుసా? శేఖర్...

శేఖర్: ఉమా...

ఉను: శేఖర్ కొందరాడవాళ్ళు తమ మగవార్లు
వెడతినాన్ని కూడా చూపించటం వద్దు అని విన్నాను.
కానీ నాధర్మ మంచినినాన్నే నేను ఎవరించిమకుంటు
న్నాను.

శేఖర్: ఉమా...అయితే...ఈ నెలవళ్ళ నీదర
మంకెందుకు?

(ఉద్వేగంతో) మనం స్వేచ్ఛగా.....
ఏకంగా...

ఉచు: (సంకోచ ఉద్వేగంతో) ఆ...దాన్ని
గురించి తిరస్కరించుటాడుదాం. నువ్వు కేపు రాత్రి
రావాలి. ఫిడెలుకాడా తీసుకురావేం.

శేఖర్: మరి ఇంక ఇంటికి నన్ను రానీయ
వద్దన్నాడుగా...

ఉచు: ఆయన ఏదో అభీరుపపడిన పాడుగురు
వెళ్తాడు. నువ్వు తప్పక రావాలి. ఈ చిమ్మ చీకటిలో
మనమిద్దరం కనబడని జంటనక్షత్రాలా సాగిపోదాం.
అమరకూర్మి చేస్తాం. వెనకటికి రాయి స్త్రీ అయిం
డట... కానీ నిజానికి ఎంతమంది స్త్రీలు శిలలు
కాను... నీ అడుగుల చప్పుడుకు నేను నా అయో
మయనిద్రలోంచి మేల్కొన్నాను. నీవు కనబడిన
తోలికలు... చీకటి సహజం అయితే —
ఒక్కమూటగా — పిండారహితమైన నన్నెల్లాగో వచ్చి
నట్టుంది శేఖర్ ఇన్నేళ్లు కాపురించేసాను...
కానీ నేనూ ఒక స్త్రీనని ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాను.
(అమా... అమా...)

శేఖర్: మధు వస్తున్నట్టున్నాను ఉచా.

ఉచు: అవును.

శేఖర్: నేను కనబడగానే వాణి ముఖంలో
కథా కాంతి ఉండను. భయంకర పిశాచాన్ని చూసి
నట్టు, దొంగను చూసినట్టు... చూస్తాడు. పలక
రించినా మాట్లాడడు. అదృష్టగా నీ కళ్లే. కానీ
నీ కళ్లలో అనురాగం ఆ కళ్లలో కనపించదు.

ఉచు: శేఖర్...

(అమా... అమా...)

శేఖర్: వెళ్తా ఉచా... ఒక్కసారి నీలు మళ్ళీ
శేఖర్ అని... నీ పెదవులపై ఆదృశులు పడగానే,
నర్తకిలా మృదు మధురగానం ప్రతిస్పందిస్తున్నట్టుం
టుంది నాకు... ఉచా ఒక్కసారి...

ఉచు: శేఖర్.

శేఖర్: మళ్ళీ చీకట్లోకి వెళ్తున్నా...
(నిద్రాస్థితి)

మధు: అమా...

ఉచు: రా... బాబూ... రా.

మధు: ఆయనెవరే... ఎవ్వరూ వస్తాడు...
అయినీ మాస్తే నా కెందుకో భయం వేస్తుంది...

ఉచు: మ... ధూ...

మధు: అవునుమా. నీకు వేయూ శయం,
ఎలా చూస్తాడో.

ఉచు: (గాల్గిపోగా) భయం.

మధు: మీ రిద్దరూ మొన్న నాటకాని కల్పి
నవ్వకు ఇంట్లో నే నుండకపోయాను. ఇప్పుడే
వస్తానని నాన్న చెప్పాడు... కానీ నా కెందుకో
భయం... పట్టరాని భయం వేసింది. అమ్మా నన్నలా
విడిచి వెళ్ళిస్తా... బట్టలు వేసుకు...
ఉచు: నా ప్రాణంని మనూ... బట్టలు వేసుకు...
...రా...

మధు ఒక్క నిమిషంలో వచ్చేస్తా... కేపటి
నుంచి అయినీ రావద్దని చెప్పేశాను అమ్మా.
(నిద్రాస్థితి)

* * *

ఉచు తనలో వచ్చేయమని శేఖర్ సంకల్పం.
కానీ, ఈ మధుని వదిలేసి... అది అసాధ్యం. ఈ పసి
వానికి నాకు ఉన్న రక్త, ప్రాణ సంబంధం శేఖర్
గ్రహించకు. గ్రహించలేడు. ఈ జీవిత తివ్ర
కన్ను. గంభీర కన్ను మధు. ఇంకాలో ఎవరూ లేక
పోయినా నేను కబోదినే. తినుంటే నాకు స్వస్థం
అని శేఖర్ కు తెలుసు. కానీ నా... స్త్రీయొక్క ప్రకృతి
అరిగి తేలికును. నా భర్త నన్ను వెళ్ళిపోనిస్తాడు.
తన గౌరవానికి భయం కలిగించనిపక్షంలో చిరు
నవ్వు నవ్వుతూ తన బొదగాన్ని వెలి విరుస్తూ
తన ఘనతను ప్రదర్శిస్తూ, నా కెంతో మనస్ఫూర్తిగా
వీడ్కోలిస్తాడు. కానీ మధును నాలో రానివ్వకు.
పెరిగి పెద్దయి తనలాగా పేరు తెచ్చుకోవలసిన
కొడుకును భ్రష్టురాలైన తల్లికి అప్పగించకు. మధు
లేకుండా నే ఉండలేను. తన్ను విడిచి వెళ్ళిన తల్లిని
మధు అసహ్యించుకోదూ.

(పాట్)

* * *

భర్త: భ్రష్టురాలు ఉచు. ఏడాకు లివ్వటానికి
నే ఒప్పుకుంటే నరకానికి ద్వారాలు తెరిచిపెట్టే.
తన శ్రేయస్సుకోసమైనా నేను ఏడాకు లివ్వజూడను.
ఇ నే ఉచును శిఖర గ్రంథించి పాతాళంలోకి
విసిరినట్లే... ఇవ్వగానే వానిలో వెల్లిబిడకుంది.
ఈ క్రియలు కాపురాన్ని ఎవ్వరూ హర్షించరు.
అందరికీకీ నిష్ఠలు కట్టుతాయి. ఆ అవమానం
ఉచుకు మృత్యువమానం. ఆ సంతానానికి అదిరం
ఉండదు. ఆ సంతానముగ్ధు మధు సవతి విడిచి
ఉంటాడు. అదెప్పటికీ నేను ఏమించను. వాడిమీద
నాకు ప్రేమ లేకపోయినప్పటికీ, వాడు నీవవరిన
రాల్లో పిరగకుండా చూడటం నా బాధ్యత. అదే
ఉచా... ఈ విషయమయ్యాల్లో విశ్వాస హీనులైన
భార్యలను భర్తలు చంపటం కద్దు... కానీ అది
నే చేయలేన పని కాదు. భార్యల క్రియలను

చంపకరాజు ఉన్నాడు. కాని అంత అనితకమైన, వ్యర్థమైన పని మరొకటి లేదు.

(విరామం)

* * *

శ్రీధర్: అక్కా.

ఉమ: .....

శ్రీధర్: నీ ఆరోగ్యం ఎలా ఉంది.

ఉమ: చిట్టడంలో నున్నదానికి ఆరోగ్యం ఏమిటోరా?

శ్రీధర్: కాదుక్కా. ఏదో దారి చూడాలి.

ఉమ: దారి.

శ్రీధర్: అక్కా నీకన్న ఇరవయ్యేళ్ల పెద్ద వాడిని పెళ్లి చేసుకున్నావు—ప్రేమ అనేది ఎదుగకుండా...అది పొరబాటు.

ఉమ: పెద్ద పొరబాటు.

శ్రీధర్: రివ్యూ...నీ భర్త కానివాడిని ప్రేమించావు. అదొక ఘోర దురదృష్టం...అదృష్టమే అది...తెలిసి నీ భర్త మొదట్లో తుమించాడు. ఉదారంగా ఉన్నాడు. కాని ఇప్పుడు నువ్వు నీ భర్తతో ఉండగలవా? అతి ఎదిగారా?

ఉమ: అదృష్ట దురదృష్టాలు వాళ్ళూ తెలియవు. ఒక రుచో ప్రవాహం నన్ను ఈ తీరం నుంచి లాక్కోవాలి.

శ్రీధర్: అయితే ఉభయాలకూ మంచిది విడదాటు.

ఉమ: అందు కాయన ఎప్పుడూ ఒప్పుకోదు. నన్నిలా ఇంట్లోనే అరికట్టి, పీడించబడే ఆయనకు తృప్తి...మధుమ విడిచి వెళ్ళి లేని ఆయనకు తెలుసు...అందుకనే మధుమ వాతో పంపనంటారు...ఎమిటా బౌద్యార్యం...ఆ జీవరహితమైన మృదయం లేని బౌద్యార్యునికే నే నాయనను ఇంకా తీవ్రంగా ద్వేషిస్తున్నాను.

శ్రీధర్: అయినా ఆతనితో మాట్లాడి మాస్తా.

ఉమ: నీ భ్రమ...

(విరామం)

* * *

మధు: నాన్నా అమ్మ ఏది?

తండ్రి: .....

మధు: ఎప్పుడూ నన్ను విడిచి వెళ్ళవంటే.

తండ్రి: అమ్మ లేదు.

మధు: ఎక్కడికి వెళ్ళింది నాన్నా...దబ్బున రమ్మని ప్రాణాల్తో?

తండ్రి: అమ్మ లేదు...చచ్చిపోయింది.

మధు: ఆ.

తండ్రి: అవును...మధు...

మధు: అమ్మ ఎప్పటికీ చచ్చిపోదు...అమ్మ అమ్మ నా కగవడుతుంది. అనూంతుం వచ్చి నన్ను...

తండ్రి: ఇంక అమ్మ నీ కగవడుతు మధు. అమ్మ మన ప్రపంచంలో లేదు. బడివేళ్ళవుతోంది. పాతాలు చదువు. నే వెళ్ళిన్నా. (నిమ్మ)రుగ)

మధు: బోలెడ... ఆ పూలపొదచాటున కూర్చోబానిక నా వస్తుంది తప్పక. నే నింక ఇంట్లో ఉండను. బోలెడనే తిరుగుతూఉంటా...అమ్మ నన్ను చూడటానికి వస్తుంది...

(విరామం)

* * *

ఉమ: నెలనుంచి బైటపడి, స్వేచ్ఛగా ఉన్నా, ఇంకా అలా ఉన్నా వేం శేఖర్?

శేఖర్: స్వేచ్ఛ! ఎక్కడకూ వెళ్ళబానికీ లేదు...ఎవరితోనూ మాట్లాడటానికి వీలేదు. సంప్రదాయమూ, శాసనమూ అనుమతించని మన సాహచర్యం.

ఉమ: సంఘంలో మనకేంటి? హాయిగా ఏదై సీనుకో వాయి ఉంచాం.

శేఖర్: అక్కడ ఉండేవాళ్ళు మాత్రం మనుష్యులు కారూ?

ఉమ: ఇలా అని ఎంతకాలం భయంతో బేజేమూ, పరబేజేమూ తిరుగుతూఉంటాం. మాడు... ఏదో సమావేశమని, సభ అని పక్కా ఉంటావు. నువ్వు లేని తులం వాకు యుగం, నా ట్టిథి నీవు తెలుసుకోగలిగి కే...

శేఖర్: ఉమా...ఏమిటి ఇలా మాట్లాడుతున్నావు?

ఉమ: అవును... శేఖర్... మధుని... నా ప్రాణాన్ని కూడా వదిలేసి వచ్చాను. నీకోసం నీ ప్రేమకోసం...నిన్ను విడిచి ఉండలేని ఈ నా సంతోధం...నా ప్రేమ నీకు తెలియదు.

శేఖర్: ఎందుకు తెలియదు. ఉమా ఏదో ఉద్దేశంతో మాట్లాడుతున్నావు. సళ్ళవలసిన అవసరం ఉండబట్టేగా అక్కడకూ, ఇక్కడకూ వెళ్ళటం. మా అమ్మకు మన ఈ సంబంధం ఇష్టంలేదు... అయినా ఆవిడను విడిచి వచ్చేశాను. నాకు నువ్వే సర్వం.

ఉమ: తెలుసు శేఖర్...నీ ప్రేమ నాకు సర్వస్వం.

శేఖర్: మరి వెళ్ళవస్తా. ఒక్కసారి నవ్వాలి మరి.

ఉమా: వెళ్ళ శేఖర్, ఏవో-పుస్తకాలు తెప్పించాను...అని చదువుతూ కాలం గడుపుతా.

శేఖర్: వెళ్ళవ్వా...(నిష్క్రమణ)

ఉమా: నిజానికి శ్రీకాదు అబల. పురుషుడే దుర్బలుడు. ఆంధ్రదేశంకన్న బాహ్యం వానికే ఎక్కువ ముఖ్యం. లోకభ్రాంతి లేదా లోకనింద ఇది వారికి ముఖ్యం. సంఘం గౌరవించని ఈ జీవితం శేఖర్ కు దుస్సహంగా ఉంది. నాకు తెలుసు. ఎంతో వ్యధ పడుతున్నాడు. ఈ వ్యధ నాకన్న ఇంకెక్కుక్కువ చిత్రకవచేస్తోంది? కాటుకనీ కొరలతో నా గుండెను చీల్చుతున్న ఈ విషసర్పాన్ని నే నెలా మరుగలను. నీకన్న దోర్బాగ్యులెవరు ఉమా. కాని, నా మృదయాన్ని ఇంతింతో భరించా ప్రజ్వలితం చేసే ఆ దారుణ దవానలం శేఖర్ గుండెలో రగలదు. నాకేని ముఖం చాలు...అతని మాటలు చాలు...అతని స్వర్పకు తీరమంతా వీణలా మ్రోగుతుంది. అతని చూపులో నేయి చంద్రులు చల్లని వెన్నెల కురిపిస్తారు. కాని అతని లోకం ముఖాన్ని చూస్తాడు. లోకపుమాట వింటాడు. విదాసు లివ్వమని భర్తకు వ్రాయమంటాడు. ఆ అవరోధం తీరాక హయగా పెళ్ళి చేసుకుందామంటాడు. అప్పటికి కాని అతనికి స్థాయి చిక్కదు. గౌరవంగా ఉండదు. లేకపోతే తన పిల్లలకు అధికార, ఆదరా లంపెవంటాడు. ఇద్దరి మధ్యనున్న ప్రేమ రూపొంది, జీవించటానికి, ఈ సంఘద్వారంవద్ద పడిగాపులు కాయాలి. మృదయాల పసిబిడ్డయిన ఈ ప్రేమను ఆచారంతో కప్పితే గాని ఆకీర్షించదు. ఈ లోకంలో నాకు కావలసిన దల్లా ఇద్దరే...మధు...శేఖర్...మధు...మధు... నేను జీవించి ఉన్నానని తెలుసా. నీ కిచ్చినమాటను భంగం చేశానని ద్వేషిస్తున్నావా? ఒకసారి వెళ్ళి చూసిరాండే జీవించలేను. రేపు వాడు పుట్టిన రోజు...నన్నా ఇంట్లో అడుగు పెట్టినవ్వరని తెలుసు... కాని అయినా...(రైలు చప్పుడు)

* * *

ఉమా: మధు.

మధు: అమ్మా, అమ్మా.

ఉమా: నేనే నాయనా అమ్మను...నాన్న...

మధు: నైన ఉన్నాను. నేను నమ్మలేదు... నువ్వు చచ్చిపోయావంటే... ఇవ్వాలే నా పుట్టిన రోజు తప్పక వస్తావని అనుకుంటున్నా. తొలంతా తిరిగి వచ్చానివ్వలే.

ఉమా: నమ్మలేదు కాబూ. ఎందుకు నమ్మతావు. నేను నీలా లేనా. నేను చనిపోతుంటే

నా మూటలు నీ తీరమంతటా మరుమోగవు... అవును బాబూ...నీ పుట్టిన రోజు...నేనెలా మరచిపోగలను.

మధు: అమ్మా బాగా చిక్కిపోయావు... నువ్వు...(కోపంగా) ఇక కనబడనే కనబడవని చెప్పాడు నాన్న.

ఉమా: ఆయనవీధి నువ్వు భక్తిక్రీడలు మాపాలి. నాకంటే దయగలవాడు మంచివాడు. నే నాయన్ని అన్యాయం చేశాను. నువ్వు పెద్దవాడివయ్యాక తప్పిస్తావు తెలుసుకోగలవు.

కాదమ్మా...నీకంటే మంచివా శ్వేతరు అమ్మా నాకు ?

ఉమా: మధు.

మధు: అవునమ్మా.

ఉమా: ప్లా... బాబూ... నాన్న వస్తున్నట్టున్నాడు.

మధు: లిన్నగా ఇక్కడకు రాడు. కానీ పుండు అమ్మా.

ఉమా: కాదు బాబూ. నే నిక ఇక్కడ ఉండకూడదు.

మధు: వెళ్ళిపోతావా?

ఉమా: అవును...బాబూ...ఆ మాట కప్పడో భంగం చేశాను. నన్ను మరచిపోవుకదా...

మధు: అప్పుడే వెళ్ళిపోతావా? నే నెందుకో చూట్టడలేకపోతున్నా అమ్మా...అమ్మా మరి.

ఉమా: వెళ్ళిపోతున్నా...మధు.

మధు మళ్ళీ ఎప్పుడు వస్తావు అమ్మా... మళ్ళీ.

(రిరామం)

* * *

ఉమా: ఎంత పాపిష్టిదానికే ఉమా. తీసుకు వెళ్లిన బొమ్మలు, పుస్తకాలు, చొక్కాలు మళ్ళీ అలాగే వెనక్కు తెచ్చావు. ఉత్తేకంలో, ధయంలో మరచిపోయావు. మధు... పుట్టినరోజున అమ్మ నీకేమి ఇవ్వగలిగింది. తన మరణముఖాన్ని చూపించింది. తిండి నాకంటే మంచివాడని చెప్పాను... కాని...ఆయనంటే నాకు ద్వేషం మరింత పెచ్చు తోంది నా కొడుకుద్వారా నన్ను హింసిస్తున్నాడు. మధే నాదగ్గర ఉంటే.

(రిరామం)

* * *

సుల: తదితా...

ఉమా: సుల! ఇది భ్రమా...నిజమా...

కుట్ర! ఇలా అయిపోయానేమిటి ఉమా!

ఉమా: అవును కుట్ర! అందరూ వెలిసిన ఇంటికి నువ్వు వచ్చావు... ఈ దోషురాలి...

కుట్ర! అలా అనకు ఉమా. ఈ సంక్షోభ కంఠనా నేను కారణం. నా కాపురాన్ని నిలబెట్టటానికి వచ్చి... నువ్వు...

ఉమా: అందుకై నే నెప్పుడూ చింతించను. నా హృదయంయొక్క ఆశేదనను నువ్వైనా గ్రహించు... కుట్ర!... నన్ను శిక్షించకు... దౌర్భాగ్యురాలిని... మధుని చూసి వచ్చా... గాయాలన్నీ ఒక్కచారి నెలవేసిపట్టుంది.

కుట్ర! ఉమా. ధూని చాలా ఏళ్ళయింది. చూసి పోదామని వచ్చా... నీపై నాకున్న గౌరవం ఎప్పుటికీ పోదు. నీ స్థితిలో ఏ స్త్రీ ఉన్నా ఇలాగే చేస్తుందనుకుంటాను.

(విరామం)

* * *

శేఖర్: ఉమా.

ఉమా: శేఖర్, మధుని చూసి వచ్చాను. ఇట్టే పెరిగాడు. నేను దచ్చిపోయానని చెప్పారట.

శేఖర్: ఉమా... మా అమ్మ ఆ తర్రం వాసింది. తొందరగా వెళ్ళింది. ఆమె ఆస్తిపాస్తులకు సంబంధించిన విషయా లేవో చూడాలి... అవిడ మేనకోడలుకూడా వచ్చి ఉండటం. వాళ్ళకు వీళ్ళకు ఏవో లావాదేవీలు...

ఉమా: ఎందుకీ గాధంతా.

శేఖర్: ఏమిటి ఉమా?

ఉమా: ఇంత వ్యాఖ్యానం ఎందుకు?

శేఖర్: అజేమిటి ఉమా.

ఉమా: నా దగ్గర ఉండలేవని, ఇంకెక్కడో ఎవరిదగ్గరో ఉండటం నీకు తప్పిగా ఉంటుందని, ఎందుకు చెప్పవు! నామీద ప్రేమలేదని చెప్పేయకూడదా?

శేఖర్: ఉమా నీ మనస్సు మనస్సులోలేదు. నా ప్రేమ విషయం ఏమింది దీంట్లో.

ఉమా: నన్ను విడిచి ఒక్క తుణుమైనా ఎలా వెళ్ళిపోగలవు శేఖర్. ఓ... నేను నిన్ను ఎలా ప్రేమిస్తున్నానో, నువ్వుకూడా నన్నులా ప్రేమిస్తే! నా హృదయభూమి నీ కలా తెలుస్తుంది? నిన్ను విడిచి ఒక్క తుణుం ఉండలేనని నీకు తెలుసు.

శేఖర్: ఉమా నీకు మతిపోతూంది... ఎలా చెప్పు, నీ విలా మాట్లాడుతుంటే.

ఉమా: వెళ్ళు శేఖర్. వెళ్ళు... నాకంటే నీకు ఆస్తిపాస్తు లెక్కువ. అందులో అక్కడ ఎవరో వచ్చిఉన్నారట కూడానయ్యి.

శేఖర్: ఇంకేనా నువ్వు వన్ను అర్థం చేసుకుంది... ఉమా... అనవసరంగా నీ మనస్సును ఊర్ధ్వపెట్టుకోకు. అప్పటికీ, ఇప్పటికీ, ఎప్పుటికీ నువ్వే నా సర్వస్వం. పనవగానే వచ్చి నీ పాదాలదగ్గర వాలుతాను. నీ ముఖంలో ఈ ముబ్బు ఇంక ఉండకూడదు. వెళ్ళవద్దు.

ఉమా: శేఖర్ కలలు కల్ల అంటారు. అజేమీ కాని ఏనాటినుంచో ఆ కల నన్ను ఇంకా వెంటాడుతూనే ఉంది. పగవట్టిన తామలా... ఈ తెల్లవారు జామున లేచాక కూడా ఆ ధయంతో వణకుతూనే ఉన్నాను. రైలుపట్టాలపై నేను...

శేఖర్: ఛా ఏమిటి ఉమా పిచ్చి ఊహలు. కలకు ధయపడేదేమిటి? నే మళ్ళీ తర్వరలోనే వచ్చేస్తా. కలనుంచి తలదాచు. (నిష్క్రమణ)

* * *

ఉమా: వెళ్ళు శేఖర్. వెళ్ళు... ఈ మతిచేరితనం, ఉద్రేకం అంతా కొంచెం నిద్రమందు శేమకుంటే తగ్గిపోతుంది. ఎప్పుటికప్పుడు నే నిలా ఊర్ధ్వపెట్టలంటిను ఇలా మాట్లాడటం ఇది పరిపాటైపోయింది. ఈ నా సంక్షోభ, తన సాంత్వనం... నీటికి ఆంతుండాల్సి...

(పాక)

* * *

ఉమా: మరెవరికీ వస్తూన్నాడు శేఖర్... మాయమాటలు... ఒకే రాముడూ! హద్దన ఇచ్చిన పెరిగ్రాంతు జవాబు వచ్చినదా?

రాముడు: వచ్చిందమ్మగారు. ఇదిగో బల్ల మీద పెట్టాను.

ఉమా: ఓ. ఏది? నువ్వు వెళ్ళు. రేపు పదిగంటలకు రాగలను—శేఖర్. రేపు పదిగంటలకు! కాలం విలువ తెలుసుకోని నేరానికి శిక్ష తప్పదు. రేపు పదిగంటలు... ఎంత తేలిగా ఉంది. ఇంతలో ఎన్ని భూకంపాలు... ఎన్ని అగ్ని పర్వతాలు... ఎన్ని తుపానులు... కాలం ప్రనన్నంతో అనుగ్రహించిన వర్షం ధిని పరిగా అనుభవించలేక, తర్వాత భయ తెలుచి కాలం నిర్ణయగా పరుగులు తీస్తోందని చెబుతున్నారు. అందుకంటే ఉమ్మడితనంతో కాలం విలువ, అంతేకాదు దీని విలువ తెలియదు. కాలం మహత్తర తర్వాత తెలుసుకుంటాడు శేఖర్. రాముడూ... రాముడూ. మళ్ళీ నువ్వు వెళ్ళరా... ఉమా, నేనే శేఖర్ని కలుసుకోగలిగాలి. ఇంక ఈ జీవితం

దుర్భరం. అతనికి నామీద ప్రేమ పీడిస్తోంది. నాతోట అతని మనసుకు పట్టదు.

ఇద్దరం యెడమెపోతున్నాం. నేనే వెళ్తును.

(రైలు బయలుదేరటానికి కొట్టిన గంట చప్పుడు)

* * *

(రైలు ఆగిన చప్పుడు)

నాకరు: అమ్మగారూ.

ఉమ: ఆయన ఏం చెప్పారు.

నాకరు: ఇదిగోండి ఏదో వ్రాసి యిచ్చారు.

ఉమ: ఉ... "నేను శత్రు పక్షంబులలోపున
రా లేను. శత్రులు..." ఇదీ వ్రాసింది. మళ్ళీ అనేకమురు.

ఉమ: స్వేచ్ఛ—ఈ అమృతంకోసం భర్త వెట
నుండి బైట పడ్డాను. ప్రవాహాన్ని, అవమానాన్ని
సహించి వహించాను. కాని విధి దాహం ఈ అశ్రు
ధారలతో తీర్చబడదు. బహుశా స్వేచ్ఛ దొరికేది
రక్తధారల్లోనే—

(సన్నని కంఠం బాధతో అరుపు—రైలు
మాతాతుగా ఆగిన చప్పుడు—తర్వాత ఊణం జనం
కోలాహలం—తర్వాత రైలు వెళ్లిపోయిన శబ్దం—
తర్వాత పూర్తి నిశబ్దం—)

కావ్యగుణములు

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

కులపులు పాడిన రామాయణ గాథ “పాత్యే గమేచ మధురం” అని, “అహో గీతస్య మాధుర్యం శ్రోతానాంచ విశేషతి” అని కొనియాడబడినది. మాధుర్యము కావ్యమున గన్పించవలసిన ప్రధాన గుణము. రామాయణము దిన ముఖల “చిర నిర్వృత్తిమ శ్యేతత్ ప్రత్యక్షమివ దర్శితం” అని మహాకావ్యమున భావనావ్యాపారవశమున భాసించు ప్రత్యక్షమైన మాణియ్యము ప్రస్తుతించిరి. ఇది ప్రబంధ గుణము.

“ఉదాగవృత్తార్థ పదైః మనోరమైః
తతిస్త్రిగామస్య చకార కీర్తిమాణః
హతురైః శోకశతై ర్యశేషిస్తే
యశస్కరం కావ్య ముదార ధీ ర్మనీః”

అని బాలకాండలో ఉదారవృత్తియు, ఉదారపదయు, ఉదారార్థయు, సమాక్షరవలయు ప్రస్తుతించబడినవి. జౌదార్యగుణ మిచట చెప్పబడినది. తిక్కానాథాచార్యులలో సహన సంధియోగము, సమమధురీపవత్సర్థ వాక్యబద్ధమునని పల్కుచు మాధుర్యమును, సమతమ వాక్యీక పరికినాడు. విచిత్రపదములతో, విచిత్రార్థ పదములతో రామాయణము రచించబడినదట. విస్తృతముగాగాని, సందిగ్ధముగాగాని మామసుంతుకు మాట్లాడలేదట. సంస్కార క్రమసంపన్నమైన చిత్ర నాకులతో వ్యవహరించెనట.

విచిత్రపదములతో, విచిత్రార్థపదాభ్యాసముల తోనున్న మహాభారతము సుధిశిబ్బములచే నలంకృతమైనదని, క్లక్ష్యమని, అర్థవంతమని ఆదిపర్వమున గలదు. శాస్త్ర్యత్వము, గ్రుతిసుఖిత్వము, మాధుర్యము కొనియాడబడినవి. హేతుమద్వాక్యకృతులు, ఉప సన్నాధము, మధురాభిధానము మొదలగునవి పొగడబడినవి. లెఖనంపదను వివరించుసందర్భమున అర్థక్రమము, సంబంధము, పరిపూర్ణత, మాధుర్యము, జౌదార్యము, స్పష్టత్వమునను ఆరుగుణములను కొటిలొగడు లెక్కించెను. (2-10-28) గాంభీర్యము, క్లక్ష్యము, మాధుర్యము, ఓజస్సు, హేతుమత్ మొదలైనవి అత్యధిభావనచే ప్రసాదించబడిన గుణములు. సౌష్ఠవ, సుచిత్ర్య, సామర్థ్య, సాకాంత్య, అర్థవ్యుత్పత్తి, గాంభీర్య, ప్రసాద, వినిశ్చితార్థాది గుణప్రస్తావము

భారవిగో కన్పించుచున్నది. భట్టిహితము ప్రసాద, మాధుర్యములనే గ్రహించెను. మాఘడోజః ప్రసాద మలనే స్వీకరించెను. ప్రాధివ్యము, ఉదాగతి, అర్థ గౌరవము భవభూతిచే చెప్పబడినవి. ఇట్లు మహా కవుల గావ్యాభివ్యక్తమున ననేక కావ్యగుణములు గలవు.

భరతుడు పదిగుణములను చెప్పినాడు. ఉదార మధురశబ్దములను, మృదులలితపద్యాములను స్పృశించుచు ఉదార, మధుర, లలిత, మృదుగుణములన్న నే అభినయము సమగ్రముననినాడు. మార్దవ్యము, మాధుర్యము ఇచట గల ప్రధాన గుణములు. సూర్యకబ్ధార్థ రూపమైన కావ్యము సూర్యార్థప్రతీతికి యోగ్యమై, సామనాద్యార్థమై అభినయ యోగ్యము కాకలదు. కావున నే లోక వేదసంసిద్ధములగు గంభీరార్థశబ్దములనే నియమించుచు ప్రసాదగుణమును భరతుడు ప్రస్తుతించెను.

దశవిపర్యయములే గుణములనికూడ భరతు డనినాడు. కాని భరతుడొసగిన దశగుణములు దోష విపర్యయములు కావు. దశగుణములలో కొన్ని ముఖ్యముగా నాట్యమునకు చెందినవని చెప్పబడినవి. కొన్ని గుణము లతివిస్తృతిములై బహుగుణసంపత్తియులుగా కన్పించుచున్నవి. కొన్ని కేవల మర్థగుణములుగాను, కొన్ని కేవలము శబ్దగుణములుగాను, మరికొన్ని ఉభయ గుణములుగాను గలవు. ఉదారగుణము శృంగారాద్యుత రసములకు చెందినదని చెప్పట విశేషము. ఇది రస గుణము లేక ప్రబంధగుణము కావలెను.

గుణవివేదనలో అభినవగుప్తుకు నూత్న మార్గము నవలంబించినాడు. ఒకవైపు నామనని భావములు, మరియొకవైపు ఆనందవర్ధమని వాదము గలవు. ఈ రెంటిని మేళవించుకొని భరతుని వ్యాఖ్యానించి నట్లు కన్పించును. మొదట గుణములను రెండు తెర గులుగా విభజించి, ఓజః, ప్రసాద, మాధుర్యములు రసగుణములని, శ్రేషాది దశగుణములు కబ్ధార్థగుణములని చెప్పినాడు. నవనాంకారములు కావ్యభివ్యక్తమునకు శోధితు తెచ్చుననిచెప్పి చిత్రకర్త ప్రతిభములని నాడు. అలంకారములకన్న ఎక్కువగా రసమతో సన్నిహిత సంబంధము గుణములకు గలదని లక్షణ వ్యాఖ్యాతవరమున పలికినాడు. గుణములు రసాధి

వ్యక్తిహేతువులని, అజ్ఞానములు వ్యవస్థితములని ఇతని భావము. గుణభూతమైన కావ్యము లేదని చెప్పి,

“అహింసాత్వ ప్రదర్శనార్థ మేకహి ప్రసాదా దీవాం గుణవాదోయ్యక్త్యై క్షణికహరః, తద్విధానా కావ్యరూపత్వాభావాత్. ఉపమాద్యంతరేణకు భవ శ్లేష కావ్యమితి ప్రకటిక ర్తృ ముపమాదీనా మలంకార త్వేన క్షణికహరః”

అనినాడు. దండి యనినట్లు కావ్యోభావములగు ధర్మములన్నియు నలంకారములే యగునని భావము. కాని గుణాలంకారములకు వామనానందవర్తను లొస గిన భేదములనుగూడ అభినవు డంగీకరించి గుణము లలంకారములకన్న ప్రధానము లనినాడు.

గుణములను వ్యాఖ్యానించుచు అభినవుడు పూర్తిగా వామనుని అనుసరించివాడు. శ్రుతిసుఖత్వ మగు మాధుర్యము; దీప్తరసత్వముగు ఔచార్యము దోషవివర్ధయములవలన వచ్చుగుణములు. భరతు డిచ్చిన ప్రతిగుణమును వామనుని లక్షణోదాహరణ ములతో పూర్తిగా సమన్వయపరుప యత్నించిన అభి నవుడు తన సిద్ధాంతవ్యాఖ్యలమును తానే గమనించ లేకపోయెను. దీప్తరసత్వము కొంతయొక్క లక్షణ మగునేకాని ఔచార్యలక్షణము కాబలదు. గుణ ములకు పాఠాంతరములన్నచో నొకటి శబ్దగుణమని, మరియొకటి అర్థగుణమని వివరించివాడు. పాఠాంతర ములు లేనిచోట ఒక్కేభావములో శబ్దార్థగుణములను సాధింప యత్నించెను. ఈ ప్రకరణమున గల అభి నవునివ్యాఖ్య వామనుని గుణప్రకరణముపై నొసగ బడిన వ్యాఖ్యగా మన మెంచవలెను.

భరతుడిచ్చిన పదిగుణములను వివరించి, ఇవి వైదిర్భేదితీ ప్రాణములని దండి అనినాడు. అను ప్రాసజనితమైన శబ్దమాధుర్యము వైదిర్భేదితీ నే కన్పించినను, అగ్రామ్యులక్షితముగు మాధుర్యము వైదిర్భేది లోనేగాక గాఢీలోగూడ కలదు. నేయార్థ్యవోష రాహిత్యముగు అర్థవ్యక్తిహాడ ఉభయత్ర గలదు. ఇట్లే ఉచారత, సమసిగూడ రెంటియందు గలవు. వైదిర్భేదిలో చెప్పబడిన ఓజస్సు ముఖ్యముగా గాఢీ రీతిలో కన్పించునది. బంధగుణమైన శ్లేషద్వారా శ్లేషియవోషము తొలగును గనుక విడిగూడ రెండు రీతులందు కన్పించవలెను.

శ్లేష, ప్రసాద, సమతా, అర్థవ్యక్తి, ఓజస్, కాంతి, సమాధి యనువాటికి దూపాంతరములు కన్పించవు. మాధుర్య, సౌమమార్గ, ఔచార్యములకు దండి విశేషరూపములను చెప్పినాడు. శైలివ్యక్తమునకు శ్లేష, నాతిరూపములేక త్యక్తమునకు ప్రసా

దము, వైదిమ్యమునకు సమతా, ఉల్బుగత్వమునకు మాధుర్యము, దీప్తశబ్దమునకు సుమమారత, నేయార్థ్యమునకు అర్థవ్యక్తి, అజ్ఞానముగు ఓజస్సునకు హృద్వ్యమగు ఓజస్సు, అమృతీకీ కాంతి యనునవి వివర్ధయములుగా కావ్యాదర్శనం దీయబడినవి. కాగా శ్లేష, ప్రసాదము, సమతా, ఓజస్సులు శబ్దగుణ ములు. కాంతి, సమాధి అనునవి అర్థగుణములు. మాధు ర్యము, సుమమారత, అర్థవ్యక్తి, ఉచారత్యము లుభయగుణములు. మాధుర్యము, అర్థవ్యక్తి, ఉచారత్య, సమాధి యనునవి ఉభయరీతులయందు నుండవలెను. ఈ భావములు తర్వాతి ఆలంకారికుల చేతులలో దిప్త రింపబడినవి.

భామహుడు ఓజస్, ప్రసాద, మాధుర్యములనే ప్రస్తుతించినాడు. శ్రవ్యము, నాతిసమస్తార్థమునగు కావ్యము మధురము. ఆ విధిద్వంగనా బాలప్రతితార్థ మైనకావ్యమున ప్రసాదగుణము కలదు. మాధుర్య ప్రసాదముల కవినాభావసంబంధ మున్నది. కొందరు సమాసభూయిష్టమైన ఓజస్సునుగూడ గ్రహించిరని భామహు డనినాడు. వైదిర్భేది, గాఢీరీతులు రెండును చక్కగా పోషింపబడ వలెను దని చెప్పెను,

“అత్తస్తార్థ మవక్రోశ్చి
ప్రసన్న మృజాకోనులమ్
భిన్నంశయ మివేదంతు
కేవలం శ్రుతిచేకలమ్
అలంకార వదగ్రామ్యు
మర్ధ్యం న్యా య్యమ నాకులమ్
గాఢీయ మపి సాధ్యః
వైదిర్భేది మపి నాన్యథా”

అనినాడు. ఇచట ప్రసాదము, ఋజుత్వ, కోమ లత్వము, శ్రుతిచేకలత్వ ముననవి వైదిర్భేదిగుణములు గాను; అనాకులత్వము, అగ్రామ్యత్వముననవి గాఢీ గుణములుగాను చెప్పబడినవి. బిల్లితో సమస్తార్థత ముగా వక్రోశ్చి లేనిచో కావ్యత్వము నిర్దిష్టము. యముక సంధిత్వమున ప్రతితీకజ్ఞము, ఓజస్వీతి, సుశీష సంధిత్వము, ప్రసాదము, స్వభిధానము అను గుణ ములను భామహుడు చేర్చినాడు. ప్రబంధగుణ ముగా భావికను మూడవ అధ్యాయమున వివరించి నాడు. ఈ భావికయే రసమున సత్తుముఖ్యముగు భావనావ్యాపారము.

గుణములను శబ్దార్థపరములుగా విభజించిన ప్రథమాలంకారికుడు వామనుడు. దండి, భామహు లిచ్చిన దశగుణములను బంధగుణములు. బంధమునగా పవితరదశ. విశేషముగు పవితరదశయే రీతి. ఈ వైదిర్భేదియు గుణాత్మకము. కనిత్వమునుండి, చిత్రలేఖనము

నండి భావములను గ్రహించి సుగములను నిర్వచించుటచే,

“సందర్భేష దళయాపకం శ్రేణుః.
తద్విచిత్రం, చిత్రపటవద్విశేష సాకల్యాత్”,
“జ్ఞోజ్ఞస్వల్పం కాంతిరీత్యాహుః
సుగం సుగ విభారదాః
పురాణ చిత్ర సానీమం
తేన తంభ్యం కవే ర్వచః”,
“యథా విచ్ఛిద్యతే రేఖా
చతురం చిత్ర పండితైః
తద్దేవ వాగపీఠాజ్ఞైః

సమస్త సుగసంఘాత”,
ఇత్యాది పంక్తులు వామనుని గ్రంథమున కన్నియమనబడి ప్రతిసూత్రమున కావ్యత్వము భాసించుచున్నది.

“నాసంతః, సంవేద్యత్వాత్.
నప్రాంతః, నిష్కంపత్వాత్.
న పాకసర్వాః, సర్వత్ర అప్యప్తేః”

అనివాడు. కాగా ఉత్తమకావ్యమున పదికేట్రుగములు, పది అర్థసుగములు ఉండి తీరవలెను. ఈ భావమున కనుగుణముగా సుగములు నిర్వచించబడినవి. వైదర్భీరితిలో మాధుర్య, సౌమమార్గము లతిప్రధానములని; ఓజః, కాంతులు గౌడీరితిలో సతిమఖ్యములని చెప్పినాడు. మిగిలిన ఆరుగుణములు అన్నిరితులలోను కన్పించు సామాన్య సుగములు.

సుగములు శోభాహేతువులని, అలంకారములు శోభాశీత్యహేతువులని వామనుని సిద్ధాంతము. కాని కావ్యశోభాకరములగు ధర్మములన్నియు నలంకారములేయని దండి ప్రపంచించినాడు. దుద్రుడును సన్నివేశచారిత్ర్యమునకు చెందిన చారుపదమును ప్రధానముగా నెంచినట్లున్నాడు. (2.8-10) రీతులను శబ్దాశ్రయములగు సుగములని వ్యాఖ్యానించినవాడు సమీపాధువు. దీనితోబాటు రసములుగూడ సౌందర్యాదులకలె కావ్యముయొక్క సహజసుగములనివాడు. రీతులు, శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు సమీపాధువు ప్రకారము కృత్రిమసుగములు కావలెను.

సుకాలంకారములకు పరస్పరభేదము లేదని, ఏటికి కావ్యముతో సమవాయసంబంధము కలదని, సంఘటనాధర్మములుగా కన్పించునని సుగతులని, శబ్దాధర్మములుగా కన్పించునని అలంకారములని ఉద్భవమున ప్రథమించినట్లు తెలియజేయుచున్నది. ఈ భేదాంతమున ప్రసాదమునకు బయలుదేరిన

వాడు వామనుడు. వామను దశలంఘించిన సుకాలంకార విభేదమును తిర్వాత్రి సమీక్షకు లోకకులు గ్రహించినారు. వామనుడు ప్రతిపాదించు రాజాసుగములను కావ్యసర్వములుగాను, కావ్యశోభాహేతువులుగాను వివరించిరి. భోజాదీ వాదము నంగీకరించి కావ్యమునకు, సుగములకు, నిత్యసంబంధము కలదని, కావ్యాలంకారముల కనిత్య సంబంధమున్నదని పలికివాడు. బాహ్యసుగములు, ఆభ్యంతర సుగములు, వైశేషికసుగములు నని మూడు తెరగుల సుగములు కలవని భోజాని వాదము, వైగా ప్రబంధ సుగములనుగూడ వివరించి యున్నాడు.

“తత్రమహా కావ్యాదౌ యథా సంభవ మసంక్షిప్త గ్రంథత్వం, అవిషమబంధత్వం, శ్రవ్యవృత్తిత్వం, అనతి విస్తృత సర్గాదిత్వం, స్థిరసంధిత్వం చేతి శబ్ద సుజ్ఞా. చతుర్వర్గ ఫలాయత్తిత్వం, చతురోదాత్రనాయకత్వం, రసభావనిరంతరిత్వం, విధినిశ్చేదవృత్తాదకత్వం, సునూత్ర సంవిధానకత్వ మిత్యర్థగుణాః. రసానుభూపసందర్భత్వం, పాత్రానుభూప భావత్వం, అర్థానుభూప ఛంధస్త్వం, సమస్త లోక రంజకత్వం, సదలంకార వాక్యశక్తి మిత్యర్థ ధయగుణాః”

అని శృంగారప్రకాశలో ప్రబంధసుగములను వివరించినాడు. ఈ సుగముల ననుసరించి చక్కని సమీక్షలను రచింపవచ్చు ననుటలో సతికయోక్తి లేదు.

సుగనివేదనలో కన్పించు ఈ కల్పాలమునుండి శ్రద్ధతో, వివేకముతో వాటిహాయివచ్చు ఆనందవర్తనుడు. కావ్యమున కావ్యగా రసమునుగాని, ధ్వనినిగాని, రసధ్వనినిగాని గ్రహించగా మిగిలిన విన్నియు నీ యాత్మికంగములు కాకలవు. ఈ యంగములలో నేని బహిరంగములు, ఏని అంతరంగములు? అను ప్రశ్న ఆపై బయలుదేరగలదు.

“తమర్థ మవలంబితే
యేఽంగినంతే సుజ్ఞాః స్మృతాః
అంగక్రితా స్వల్పంకారా
మంతవ్యాః కటకాదివత్.”

అని అనందవర్తను డనివాడు. రసాది లక్షణముగు అంగిని అవలంబించి కౌర్వాదికమువలె నభివ్యక్తమగునది సుగములు. వాద్యవాచక లక్షణములగు అంగముల నాశ్రయించుకొని కటకాదులవలె నుండునది అలంకారములు. గుణి, అలంకార్యమువలె రసము ననుసరించు సుకాలంకార వ్యవహారము బయలుదేరునది. లోచనకాదుగూడ ననుటచే మాధుర్యము వస్తుకొ. శృంగారాది రసధర్మములకు, తత్సంబంధాభివ్యవహారములగుకేట్రులకు నీ మాధుర్యముగూడ లోచనాభి

అని అనవలయును. దీనినాడు. రాద్రాచరసము బుజ్జులతో జనకములు. తిర్ప్పికావనపరమగు శబ్దము దీర్ఘసమాసపదములకు కృతమైన శబ్దమును కలిగియుండును. తిర్ప్పికావనపరమగు అర్థము దీర్ఘసమాసరచన వశమైనదిగా ప్రసన్నవాచిత్యమును ముగను. మూడవరసగుణము మాధుర్యము. ఇది శృంగార, కరుణ, కాంతి రసములలో విశేషముగా కన్పించును. అర్థమైన వృద్ధియననవాదమే మాధుర్యమున గల విశేషము.

శృంగార, కరుణ, కాంతిములలో మాధుర్యము గలదు. రాద్రాచరసములలో నోజున్న గలదు. శేషించిన రసములలో నీ రెండుగుణముల సమ్మేళనము కలవని చెప్పవచ్చును.

“హాస్యస్య శృంగారాంతరీక్షా మాధుర్యం ప్రకృష్టం, వికాససర్వతీక్షా త్రాతాఽపి ప్రకృష్టమితి సామ్యోద్దయః. భగవానకస్య మగ్నచిత్త్యతి స్వభావేఽపి విభావస్య దీప్తతయా ఓజః ప్రకృష్టం, మాధుర్యమల్పమ్. దీర్ఘేఽప్యేకత్వమ్”

అని లోచనకారు డనినాడు. ఈ గుణములు రసాస్వాదస్వరూపములు. అస్వాద్యము లగు రసముల కొపచారముగా నీ గుణముల నెంతగట్టి, రసద్వంజకములగు శబ్దార్థములయందే గుణములు కలవని యనుచున్నాము.

“ఏవం మాధుర్యంః ప్రసాదాస్త్రయో గుణా ఉపపన్నాః భామహాప్రపాద్యుః. తేదప్రతిపత్తి స్సాస్వాదమయాముఖ్యతయా, తత్ర అస్వాద్యుః ఉపదితా రసే, తితిః తిద్వ్యంజకయోః శబ్దార్థయోరితి తాత్పర్యమ్.”

అని లోచనకారుడనినాడు. కాగా గుణములు చిత్రితృత్తులు. ఈ చిత్రితృత్తులు స్రుతి, విస్తర, వికాస రూపములై భగవదా మాధుర్యమును, ఓజస్సును, ప్రసాదమును ఇచ్చుచున్నవి. సంధర్మాంతరములయందీ చిత్రితృత్తులై రైశికాది తృత్తుల సౌందర్యమును చిత్రించును.

వాచ్యవాచక సాభాగ్య లాభణ్యపరిపాదుకమైన వాక్యవిన్యాసమే బంధముని పుంతుకుడుచెప్పవచ్చును. సాభాగ్య లాభణ్యములను ప్రకృతించినాడు. ఈ గుణములు వాచ్యవాచకములకు చెందినవి. ప్రతిభాసంరంభ ఫలభూతము, చేరినచతుర్థాంతర్యములను చేరినచిత్రితృత్తులు, సన్నివేశసౌందర్యమే లాభణ్యము. సాహిత్యమార్గము లన్నింటిలోను ముఖ్యముగా నుండవలసిన గుణములు సాభాగ్యము, వాచిత్యమునవి ప్రథమాశ్రియమున చెల్లినాడు. ఇది సాభాగ్యమున గలదు.

గుణములు. ఇది పద, వాక్య, ప్రకరణ, ప్రబంధములకు చెంది కన్పించును.

“అంశసేన స్వభావస్య మనాత్మ్యం యేన సామ్యతే ప్రకారేణ తదాచిత్త్య ముచితాభ్యాస జీరితిమ్. యత్ర తత్తః ప్రమాతృవా వాచ్యం శోభాతిశాయనా అచ్యాద్యతే స్వభావేన తద స్యాచిత్త్యమచ్యతే”

అని ధౌచిత్త్యమును నిర్వచించినాడు. పదములయందు, భావములయందు ధౌచిత్త్యము పాటించబడవలెను. పాఠిపాదగ, వస్తువర్తన, స్వభావోల్లేఖములయందు చెప్పవచ్చు భావములు, పాఠలెఖ, ప్రధాన విషయమునకు, రసమునకు ఉచితములై యుండవలెను. ధౌచిత్త్యమున గా ఉచితాభ్యాసము. కావ్యకీరమున కిది జీరితిమ్.

“ఇత్యుపాదేయ వర్తేఽస్మిక్ యదర్థం ప్రతిభాకతే సమ్యక్ క్షంభితే తిస్య గుణసాభాగ్య ముచ్యతే సర్వసం త్విరస్పంద సంపాద్యం సరసాత్మనామ్ అలౌకిక చతుర్థాగ్ర కారితార్త్యకజీరితిమ్”

అని సాభాగ్యగుణమును నిర్వచించినాడు. ఇది రూపకావ్యజీరితిమ్.

పుంతుకుని వివిధమార్గములు గుణములవ్యాపారా అభివ్యక్తి మగునని. మాధుర్య, ప్రసాద, లాభణ్య, ఆభిజాత్యములు సుకుమారమార్గములో కన్పించు అసాధారణ గుణములు. అసమ ప్రపదత్యము, ప్రతిరస్య పదత్యము, ఉక్తిప్రచిత్త్యము కలిగిన దీ మాధుర్యము. రెండవది ప్రసాదగుణము. వర్ణనన్యాసవిచ్చిత్తి, పద సంధానసంపద, బంధసౌందర్యము కలది లాభణ్యము. ప్రతిపేకలత్యము, చేరినసంపద్యత్యము, స్వభావ మన్యుచ్యాయగలది ఆభిజాత్యము. లాభణ్యభిజాత్యములు మాధుర్యము పరాంతోజినందగా నావిర్భవించునవి.

ఇతే గుణములు విచిత్రమార్గమున భిన్నార్థములతో గలవు. అర్థవచనీయత్యమును తెచ్చు ఉక్తిప్రచిత్త్యమున మాధుర్యము చిత్రిత్యసమర్థమై, లాభణ్యకావ్యసాహిత్యము, సన్నివేశ సౌందర్యమున విభిన్న భావమును, అసమ ప్రపదవాచనముతో, పుంతుకునిచేరినచిత్త్యము, వర్ణనభిజాత్యమున విచిత్రమైనది ప్రసా

నటులు అటు ప్రవర్తించుటతో సంభవము, ప్రాప్తవర్తముతో, సంయోగ భార్యవర్తముతో విలసిల్లనది లాభణ్యము. ఈ లాభణ్యమున, ఓజస్సు, శ్రేష్ఠ ఆంతరి నమునాగలవు. నాతికోమలముగాక, నాతి కలనముగాక, భ్రాతృనిర్మితమైన మనోహర పద విన్యాస మాభిజాత్యము.

ప్రాచీనుల ప్రసాద మాధుర్య గుణములను కుంతకు డంగీకరించి, ముకుమారతను తాగభిధాన ముగా గ్రహించి శబ్దార్థ పాకుమార్త్య ముభోజనది లాభణ్యమని చెప్పినాడు. దండి వామనుల సూక్త మార్త్యమే ముప్పుగర్త్యముగా నాభిజాత్యమున చెప్పినాడు. విశ్చిత్రవార్గ ప్రభావమున మార్త్య నిర్వహ నము గారింపుచు దండి పల్కిన శైలిల్యమును తెచ్చి నాడు ప్రాచీనుల ఓజోగుణము నీ మార్గమందలి ప్రసాదముకింద చెప్పినాడు. ఈ గుణములన్నియు వక్రతి యొక్క నీ శ్రేష్ఠరూపములని కుంతకుని ప్రధాన నిర్దాంతము.

కవికంతాధరణమున శ్రేష్ఠమేంద్రుడు శబ్దవైమల్యము, అర్థవైమల్యము, రసవైమల్యము ననుమాకు కావ్యగుణములు గలవనినాడు. వైమల్యమునగా ప్రసాదము. ప్రసాదగుణము సర్వరసవ్యాపియని, స్వకావ్యవ్యాపియని నెనుక చెప్పితివి. ధర్మములు, రసములు, లక్షణములు, రీతులు, అలంకారములు, వృత్తులు నను ఆరు కావ్యగుణములు గలవని నాహిత్య సాహిత్యుని విచిత్రమతిము. ప్రాచీనులు పఠించినగుణముల నితికు ధర్మములుగా గ్రహించినాడు.

ఆనందవర్తను డంగీకరించిన మాకుగుణములనే అంగీకరించి, మిగిలినవాటిని వివేకముతో త్రోసి వేసిన నాడు మమ్మటుడు దశగుణములలో కొన్ని వీటిలో నంతర్భూతియులగుచున్నవి. మరికొన్ని దోషభావ తీర్మమున వచ్చునవి. మిగిలినవి ఒక్కొక్కచో దోషములుగానూడ పరిణమించుచున్నవి. వామనుని శబ్ద

గుణములను శ్రేష్ఠ, సమాధి, ఉదారత, ప్రసాదములు ఓజస్సులనివి. శబ్దగుణమున మాధుర్యమును వేరొక గుణముగా నెంచునక్కరలేదు ప్రసాదమున నర్థ యోగి గలదు. సులలిమి దోషముగా మమ్మటు డాచినాడు. కవ్యత్వోదయము లేనిచో సూక్తమార్త్యము, గ్రామ్యత్వోదయము బోయినచో కాంతి రాగలవు. వామనుని అర్థగుణమున ఓజస్సులని ప్రాథి విశేషములు వైచిత్ర్యవహములే కాని గుణవిశేషములు కావు. అధికపదత్వము, అనవికృతత్వము, అమంగలత్వము, అశ్లిలత అను దోషములు తొలగినచో వరుసగా ప్రసాదము, మాధుర్యము, సూక్తమార్త్యము, ఉదారత సిద్ధించగలవు. వైగా స్వభావోక్తియే అర్థవ్యక్తియని, రసస్వని లేక నుజ్జభూతి వ్యంగ్యమే కాంతి యని గమనించవలెను. అర్థగుణము శ్రేష్ఠ శేవల ము క్రితవైచిత్ర్యము. వైషమ్యోదరహిత్యమే సమతి.

శృంగార, కరుణ, విచలంభ, కాంతిముల యందు వరుసగా మాధుర్య మతియోన్విత్యగునన; పీర, బీభత్స, రాద్రిదులలో క్రమముగా నోజస్సు పరాంకోటి నంగునని మమ్మటుడు అనందవర్తనుని కొద్దిగా సవరించినాడు.

జగన్నాథుడు పాహిత్యమున ద్వైతిపరముగా వ్యాఖ్యానించిన ప్రధాన సమీక్షితుడు. కావ్యాత్మ నిర్గుణముగలచే నీ మాత్మకు గుణముల నాపాదించ జాలము. ఈయార్థ మపాధులగు రత్నానులగర్భములే గుణములు. మాధుర్యప్రయోజకము లేక ద్రుతిప్రయోజకమైనది శృంగారము. సంఘటనకు, శబ్దార్థములకు, రసమునకు సంబంధించిన దీ ప్రయోజకత్వము. అనగా ఔపచారిక సంబంధమునకు బదులు జగన్నాథుడు ప్రయోజకత్వ సంబంధమును తెచ్చి వ్యవహార సరళిని వాదించినాడు. శబ్దార్థములు, రచన, రసము అనునవన్నియు గుణమనబడు చిత్రపత్రిని కలుగ జేయునవి.

ఇంద్రధనుస్సు

“శివం”

66

“త్రిమూర్తి” అంటే దీర్ఘంగా, బాధతో కూడిన కేక వేసేటా నాలుకతో రావడం.

“అబ్బా! ఏమిటిరా—” అని ఏను అనబోతున్నాడు తనంకాదు. అంతే, వాడు ఏడుపు మొదలెట్టాడు. బత్తి మొండిగాలు గాయి... వక లేచిపో... అదే మంచంమీద పడుకున్న తన చెవులు చిల్లులు పడిపోతున్నాయి.

దీని కలకలాల తిరుపులు తీసుకొని వంటింటిలోనుండి తిరిగింది అది ఒచ్చి సమాచారమేమి కలుగజేసినా అది ఏమన్నావుంటేనా? అత్తే. తిన్నగా తనవదే మొదలు పెట్టింది మెగులుచూడే. “ఒక్క తుంబా వాడిని వూరికే వుండ నివ్వగలకదా! ఏంచేసారు వాడిని? కాలితోక్కేలేరా? పడుకుంటే వట్టు తెలియదా ఏమిటి! రామ, రామ! ఒక్క తుంబా యీ ప్రాణాన్ని సుఖాన్ని వుండనివ్వగలకదా. పాడు అటువైపు వత్తిరి! పడుకుంటే మిమ్మల్ని ఏంచేసా? ఊరంత మంచం పడిపోయిన కదా—హాయిగా పడుకోక వాడి కాలితోక్కడం చేసికి చెప్పండి?”

ఏం మాట్లాడుతాడు తను? తన నవలు మాట్లాడనిస్తేనా? ఈ మధ్య దాని ధోరణి వూరితే మారిపోయింది. ఈ యింట్లో జరిగే ప్రతి అవకాశంకీ తన కారణం అన్నట్టు మాట్లాడుతోంది. నిజానికి ఆ కుర్రపదనను ఏం కుట్రనడం, ఏమో? లేక పోతే కడుపులో అజీర్తిబాధో? కాకపోయినా, ఆ ప్రమాదం ఎందుకో వండుకు వాడికి ఏదెవలం అబ్బ వంటివి పోయిందిలే! మరి అరచినా కారణం చెప్పకూడదు. వీళ్ళే వూరించుకుంటాడు సాగ్రి మొనరితరకూ తన అంగుకు బాధ్యతయివుంటాడు వీళ్ళే వూరితారా? ఏదో తెలియని బాధతో— అవస్థ పడుతున్నాడు వాడనిలు. లేకపోతే ఆ ప్రమాదం ఎందుకు అట్లా ఎదుర్కొంటాడు?

“ఏం నాయనా? తాతయ్యగారేమైనా చేసారా? నా నాయనకాదా? నేను ఎత్తుకుంటాను.

దా. రావూ... పోతే నీకు వేరే మంచం వేస్తాను... హాయిగా పడుకుంటువుగాని దా. ఏం? ఒక్క... ఏంకావాలిరా మరి... పూగుకోరా. అట్లా అస్తమానం ఏకిస్తే కళ్ళుకూడా పోతాయి... పూగుకో... మా ఒంగారపు కొండవుకదూ.. పటిక చెల్లం పెట్టనా... ఏమిటిరా.. ఏమిటి నీ బాధ.. తాతయ్యగారు తోక్కేరా.. ఎక్కడ తోక్కేరు? ... తాతయ్యగారిని కొడతానుండు—అమ్మా, మరి భయం భయంలేకుండా మా రాసున్న తోక్కుతారూ! తాతయ్యగారిని కొట్టేమలే.. ఇక పూగుకో... పూగుకోరా—ఏమిటి నీ బాధ... ఎక్కడ? ఏమైనా దయ్యముగాని పట్టించేమిగా... పూగుకో... వాడు... చందిమను ఎట్లాపడుకొస్తున్నాడో... అత్తే... మధ్య నేను చెప్పిపోతున్నానమ్మా... ఆ దయ్యం పేదో మమ్మల్ని పట్టుకున్నా బ్రతికిపోగమను, ఆ దుర్రాదిని ఏప్పిస్తే ఏమిస్తుందో చాసిక!”

మాట్లాడిలే యిదొకటి! వాడికి లోపల లివరో ఏమో! వూరికే ఏడుస్తాడు. డాక్టరుకు చూపిస్తే డబ్బు చేపలినస్తుందిని తనకొగుకు, వాడిని డాక్టరు వదలకూడా తీసుకొనిపోవడం. వీళ్ళు చెప్పుమని గేవతనీ, నావనాటలు! డాక్టరుకు చూపిస్తే అది ఎప్పుడో నయమయ్యి పూగుకు నేడి.

“దయ్యమూ లేదు, వేరేతా లేదు. వాడిని వకసారి డాక్టరుకు చూపించరాదేలే!” అన్నాడు తను.

“డాక్టరుండుకు? హాయిగా తని తిరిగేవాడికి రోగమేమిటి? అయినా వట్టు తెలియకుండా ఏమిటా బంధించి! కుర్రాడి కాలితోక్కేసి, వాడిని ఏప్పించి నైగా డాక్టరుల, డాక్టరు! డాక్టరు వూరికే వచ్చి మందిస్తారా? లేకపోతే మీరు సంతోషించి తెచ్చివదిలెతా కుర్చీపాత్రోట్టా! నాకు లోపల పనుంది, మీతో నాకుతో పోటీలేదు, వాడిని కాస్త అడించండి.”

తనకు చాలా బాధగా వుంటుంది అది అట్లా ఎత్తిపాడుస్తూ, యానదీంపుగా మాట్లాడితే. రెండేళ్ళ మంచి యిదే తరస. రెండేళ్ళ క్రితముగా తను పూర్తిగా అశక్తుడయిపోయి రోగంతో మంచం ఎక్కింది. అంతా తను పోరాడవలసివచ్చింది. కాని ఎందుకు బ్రతికడో, ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి— బ్రతికేడు! కాని పూర్వపు ఆ కీర్తి, పుష్కలము తనలో ముప్పుకైనా లేదన్నాడు. లేదని, పూర్వక భూమిపై ఎట్లా? ఎన్నో రోజుల కొడుకు రెక్కల కష్టముమీద ఆధారపడివుంటాను, తామిద్దరూ? ఇంకా తనకు అనిష్టమనేవుంది? ఎక్కడైనా పుష్కలం చేదామని. కాని ఎవరిస్తారు తనకు పుష్కలం? నిజమే. అరవయి ఏళ్ళొచ్చిన తనకు ఎవరిస్తారు పుష్కలం? అని, కొడుకు తెచ్చే వంద రూపాయల మీద తామిద్దరూ ఎన్నో రోజుల ఆధారపడింది?

“ఏమండోయి—మిమ్మల్నే! వాడు మళ్ళీ ఏడుగున్నట్లున్నాడు. కొంచెం సమదాయించండి. ఎనిమిదవ్వకుండానే పూర్వం చేసి!” లోపలనుంచి విసుగుకుంటూ కేక వేసింది.

తనమాట యీ మధ్య భార్య వివరము మాని నేసింది. నాలుగేళ్ళ కుర్రకుంక ఏం వింటాడు? వాడి భార్యవాడికే! అర్థంలేని దరిద్రపు ఏమవు! అసలనుంచి యీ కొంపలో ఎవరోకరుని ఏమన్నాడెబట్టే దురిద్రముకూడా పట్టుకున్నది. మామూలు దరిద్రము కాదు. భరించరాని దరిద్రము. తనకు తొక్కొక్కదానికి తక్కువగా ముక్కలేదు. కుర్రాడికి మంచి ప్రియదానికి సత్తలేదు. తన కొడుకు చెప్పలు కొనుక్కొన్నానికి చేసే ప్రయత్నం, రెండేళ్ళ మంచి ప్రయత్నంగానే వుండిపోయింది. దీనికి అంతాదరి అంటూ కన్పించడంలేదు. కాని ఎవరంత చేస్తారు? ఎవరో ఏదో చెయ్యాలి! తనమట్టుకు తనకింకా పుష్కలం చెయ్యాలనే వుంది. ఎవరితోనూ చెప్పకుండా ఏతెనాలో వెలిపియి మెప్పుకొరుక్కొట్టే గుమాస్తా పుష్కలం సంపాదిస్తేగాని తనకి మనశ్శాంతి వుండదు. తన భార్య తనను గౌరవదృష్టితో చూడదు. అప్పుటికే కాని యీ యింటి దరిద్రముకూడా తీరదు. ఛీ! లేకపోతే ఏంబ్రతుకిది? ఎంతో లోకువయి పోయేడు తను ప్రతివాళ్ళకూ. తన మాటంటేనే నిలవలేదన్నది కొంపలో. ఒకనాడు తను నెలకు వందలకు వందలు దోసిళ్ళతో గుమ్మరిస్తోంటే అంతా తననట్లా గౌరవించేవాళ్ళు! ఇప్పుడు మాత్రం తను తననాటిదిలే ఏమెప్పుకారు కాదంటాడుతనని. ఇంకే మాత్రము తన యింట్లో వుండలేదు. నిన్న మట్టుకు నిన్ను ప్రార్థిస్తూ.....

ఆకలితో కడుపునుండిపోతోంది. రోజంతా అన్నాడు తను—

“కామల! మీ అత్తకి దయలేకపోతే పోనీ గాని, పిల్లవా లేవా!”

“అయ్యో! వస్తున్నానండి. కుర్రాడు ఏడు న్నూంటే సమదాయిస్తున్నాను.” అంది కామల చిచ్చి కొడుకూన్న కుర్రాడిని నెమ్మదిగా ప్రక్కమీద పరుండబెడుతూ.

“నోజాగోజాకి మరీ కుర్రాడైపోతున్నాను! ఇంకా ఎరివిది చాలలేదు—అప్పుడే భోజనానికి రోంపకోచ్చింది. మహాపాటుపడి వచ్చేసినది.” యానదీతచింది అది.

“నేనుకూడా తింటాను, తాతయ్యతో...” గునుస్తూ అన్నాడు రాముడు.

“అట్లాకేరా మా బం గారం! కామల! కంచాలు తీసుకురా, యిక. ఎవరూ ఏడుస్తోంది అట్లా...” అడిగేడు తను పట్టుపంది కవరించుకుని నెమ్మదిగా గుమ్మముమీద కూర్చుంటూ.

“ఇంకెవరూ, లంఖిడీవీ! ఇదిగో తెస్తున్నాను కంచాలు.” అన్నది కామల కంచాలకొరకు నుంచుము క్రింద దూకుతూ.

“ఎందుకొచ్చిన ఏళ్ళండీ! అరవయి ఏళ్ళొచ్చేయి. కుర్రవారింట్లాట గుమ్మముమీద కూర్చోవచ్చు? దిగండిముందు.” గదిమీది పీఠము పొయ్యి మీదనుండి అన్నపుగిన్నెను దించుతూ.

“కాలము మారిపోతోవుంటే మనుష్యులు మారి పోక ఏంచేస్తారు! ముందు రాముయ్య నాన్నకు అప్పు చాలు కాలపు...కరకర నమల్లాడు కాస్తీవు.” అన్నాడు తను కోరికగా అప్పుచాల దెబ్బపడే మాటూ.

“ఊ...అప్పురాలు... అప్పురాలు... భలే... మామ్యూ...అప్పురాలే నాకు...” రాముడు మారాం చేయవాగేడు.

“అబ్బబ్బ...పూరికే కూర్చోరు కదా మీరు! ఏదో నాటికొందరు తీసుకొస్తారు. ఇప్పుడు అప్పు చాల సంగతి ఎందుకు చెప్పండి...కూర, పచ్చడి, చాడ, పున్నాంక కదా...తా ప్రాణాన్ని మళ్ళాన్న పుంసీయకు కదా...” దీవరించుకున్నది అది.

కామల పీటలుతీసి కంచాలు పెట్టి చెప్పింది, “మరీ పెద్ద పీటమీద కూర్చోండి, రాముడే యిల్లి పీటమీద కూర్చుంటాడు.”

“అబ్బ...పోవక చేయింటిందయ్య...అయినంత మట్టుకు తడించు” అన్నాడు తను పీటమీదకు జరిగి

సెమ్మడిగా చారులో! పోవు తయారడేస్తున్న సీతమ్మతో.

“అప్పురమే... ముందు అప్పుగం యియ్య నాకు.” అంటూ సబుగుతూనే రాముడు కంచాన్ని తక్కినట్లు తన్నెడు.

“మానేరా మీరు చేసిన ఘనకార్యం! వేళకి యింత తిన్నే అవలెకు దయచేయమని కోరా... ఏదో మా రాముడు పెగుతుంటాడు. అప్పుడంకొచ్చి యిస్తానుగాని కాసేపు ఆగు రాముడుగ్గా. నవ్వు. ముందు తాతగార్ని తినివెయ్య. మనం కాసేపుండి హాయిగా తిందాము అప్పుడాలతో.”

ఇంతలో యింట్లో మల్లీ ఎవరో ప్రారంభించే విడుపు. భోజనంయంగు కూర్చున్న తిమ్మ అడిగెడు “ఎవరూ వూరికి అక్కడ విడుపు?”

“మీ చిన్న మనమడు సుబ్బులు. గాలిలేనట్లుంది, విడుస్తున్నాడు.”

తనకి ఎవరైనా విడుస్తూంటే భోజనం సరి పడదు. తలవగిరి పోతున్నట్లుంటుంది. “అబ్బబ్బ. వాణ్ణి కాసేపు ఎవరైనా అవలెకు తీసుకువచ్చు దురూ.” అన్నాడు తిమ్మ.

“మీ భోజనానికి అడ్డంకావోను వాడు! కాని వ్వండి, ఫర్వాలేదు. అబ్బ! వంటిందా అట్లా మెతుకులు పోగుంటూంటే, ఎటో? అవి తీసేసి, యీ నీళ్ళుచల్లకోండి, మోకారిచేసే. మరీ చిన్న కుర్రాడైపోతున్నారు!” రాముడికోసం అప్పుడాల కాలస్తూ సీతమ్మ మండించింది తిమ్మ.

ఆ అప్పుడాన్ని చూస్తూంటే తన నోయారు తూంది, వూరికే. కాగా అన్నాడు తన, “సరే గాని, ఆ కాలినాన్న అప్పుడం యిట్లా పడవెయ్యి... సెమ్మడిగా నమల్తును.”

“ఊ! వాకే... నాకు మందియ్యి” రాముడు మారాం చేయసాగెడు.

“ఉండు నాన్నా, నీకు తర్వాత యిస్తాను. ముందు తాతయ్యగారికి కావాలిట.” తన విస్తృత పడేసింది అప్పుడాన్ని.

“తాతయ్య... పీతయ్య...” అన్నాడు కోపంగా రాముడు.

“తవ్వారా, వా బంగారం!” అన్నాడు తన అప్పుడాన్ని విరుద్ధా.

“తాతయ్య... మరీ... పోమృతు.” అన్నాడు రాముడతో వాడు రుగుగులాడుతూ.

“అప్పుడం బాగానేవుండే!” అన్నాడు తన వాడిమటలు పట్టించుకోకుండా.

“మిమ్మల్ని రాముడు పోమృంటున్నాడు - విన్నారా” అంది సీతమ్మ.

“పోయేవాడినేగాని ఎక్కడకు పోవాలో తెలియజేయలేదురా, వా బంగారం” అన్నాడు తన ఆలోచిస్తూ.

“ఏల్లాకి ఫో!” అన్నాడు రాముడు.

ఫక్కున నవ్వేరు అంతాను. విరగబడిన వ్వేరు అంతాను. కాని తనకు నవ్వరాలేదు. తన పళ్ళి సందున అప్పుడం ముక్కయిరుక్కున్నట్లు అయ్యింది.

* * *

అబ్బాయి పెందరాలే భోజనం చేసేసి, దూర్వటికి వెళ్ళిపోయేడు. ఆయన భోజనం, పిల్లలభోజనంకూడా అయ్యింది. కోడల్లికూడా అయ్యింది. అయినా, వంటింతా మహాముద్రంలాగవుంది పనిలో. అంట గిన్నెలన్నీ దొడ్లోపడేసి, భోజనానికి కూర్చోబోతున్నది తిమ్మ. రాముడు వక్క గాపు కేకతో విడుపు ప్రారంభించెడు. శ్యామల తనకేమీ పట్టనట్లు నేమ్మడిగా అంటు తోముకుంటూన్నది దొడ్లో!

తిమ్మలేచి, వెంటనే వాణ్ణికి పరుగెత్తింది. వాడు ‘కున్నో మొయ్యో’ అంటూవుంటే, ఆయన తేలుకుట్టిన దొంగలూ మంచంవీడ అటానే పరుగెత్తివచ్చారు. తనకు తెలుగు! ఆయననిద్రలో, వాడికాలును త్రొక్కి వుంటాడు! అయినా ఎనిమిదవకండానే అంతమొదలు నిద్దలేమిటో? రాముడిని వోదార్చినరీతి అరగంట పట్టింది. ఆయన కాస్తలేచి, ఆ కుర్రాడిని వోదార్చిస్తే ఎంతబావుంటుంది? తనకి వక్కు మందుకుంది ఆయన తీగచూస్తూంటే. కుర్రాడు కాలునొప్పితో విడుస్తూంటే, వాడికి ‘కోగమో, రోవో’ దాక్కు రకు చూపించమంటారు, తైగాను, ఏమిటో! ఈయన కపలు మతివుండటంలేదీ మధ్యను. ఎవో మనిగిపోతున్నట్లు ఎప్పుడూ మాయ ఆలోచనలు! పరధ్యానం! మొన్న మట్టుకు మొన్న అబ్బాయిపంచన, కండువా అనుకొని భుజానవేసుకొని మామిడిను కైపు వెళ్ళిపోయేడు. నయం! ఆ ఎదురింటివాళ్ళ యింటికి వెళ్ళి యింకా ఏ కుండు తీసుకురాలేదు! లేనిపోని అప్రదిష్టకూడాను. పసంతా వంటింట్లో ఎక్కడిది అక్కడి వుండిపోయిందని, కుర్రాడిని ఆయనవద్దకు తప్పకెళ్ళి ‘కాస్త అడిమిపంపింది.’ అని చెప్పి వంటింట్లోకి వచ్చింది తిమ్మ. ...తనకి తొడ్డిమవుతుంది, ఎవరిమట్టుకు వాళ్ళకి ఏం తెంత కోవాలన్నా? ఆయనమట్టుకు ఆయనకి చీటికి చూటికి కోపం.

అబ్బాయిసంగతి చెప్పనే అక్కరలేదు. ఎవ్వరూ ముక్కునవుంటుంది. ఇక యీ విషయం 'నే నేం తిన్నావతిన్నానా' అన్నట్లుంటుంది! అరడజను గిన్నెలున్నాయో లేదో, చేరేపనేమీ లేదన్నట్లు తీరుమీగా, కంటలొలది తోముతూ కూర్చుంటుంది. కుర్రకుంకిడున్నాడని, సముదాయంయకందామని ఏ కోకానావుంటేనా? కొంచెం త్వరగా తెలుపు వమ్మ అంటే, తనవూది విగుమను పడింది అహం తంగా. ఏం మాట్లాడినా నోవోవుంకు! అక్కడకూ నోరు నొక్కుకొని తనకెందుకని, చేతనెంతమట్టుకు లాగుకోస్తోంది తనీసంసారాన్ని. ఇక్కడ వరస చూస్తోంటే, పగవాడికైనా వద్దురా దేముడా, యిట్లాంటి సంసార, అన్నిస్తంది.

తను కాబట్టి సందేహం రాయచేసుకొని, యీదు కొన్నాన్నది యీ సంసారాన్ని రెండేళ్ళనుంచి. మనోరయతే విశ్రేష్టానో దూకేవార, యీపాటికి! వందరూపాయలతో నెలలంతా నలుగురిని యీడ్చుకు రావడం మాటలతో వుండేమిటి? వాడెక్కడో నానా అవ్వటాపడి మృత్యువస్త్ర అప్పుకూడా తెచ్చు న్నాడనో. అయినా, యీ వందలలోనుంచేగా ఆ అప్పులకూడా తీర్చేది? ఈయన స్థిరంగా భక్త చోట కూర్చునివుంటే తనకింత బాధగా వుండక పోయేది. కూర్చోకురా! ఒక రోజున తెనాలి వచ్చినంటారు. మరోరోజు రాజమండ్రి వెళ్ళానంటారు. ఒత్తి చలించి త్రేపు మనిషి అయి పోతుంటే! ఏమైనా అంటే పుట్టెగోరవను. కరేరు మౌనావున్న నోజుల్లో జాగ్రత్తపడి యీయన నాలుగు డబ్బులకూడ చెకితే తమకి అరుచాల్సిందేని కాదు కదా! ఆ జూదాలు... ఆపికాదు... ఎన్నుండాలో అన్నీ వెలించేరు ఆ నోజుల్లో. ఇప్పుడు నెత్తినరు కొట్టకొని ఏం ప్రయోజనము?... మళ్ళీ ఏడుస్తున్నాడే రామిగాడు... ఏదో అన్నట్లున్నారు వాడి... మధ్య తినకీ చావోచ్చిపడింది... యీ పిల్లలతో! చెయ్యికడుక్కొని లేచింది తను.

* * *

అంట్ల తోముకుంటూంది తను. 'ఈ అంట్లన్నీ పుర్రంగా తోమాలి' అనే ధ్యాస తప్పనే మరేమీ లేదు తనక. ఎక్కడైనా మకలి కొంచెంవుండంటే, తెల్లారి మళ్ళీ తనకి వాటిని చచ్చినట్లు తోమాలని వస్తుంది. కాకపోయినా, యిన్ని కాక మరిన్ని అంట్లన్నా తనకేమీ కష్టంలేదు. చిన్నప్పటినుంచి తను చేస్తాన్న పనేయిది. కాని, అంట్లు కవక త్వరగా తోమి బతుకపడకపోతే మామగారివద్దనుంచి పిల్లలవరకు, అంతా ఎక్కడి నాళ్ళకక్కడి నిద్రి

పోతారు. ఒక్కొక్కళ్ళను పేరుపేరునా తనదీసి, మంచాలూ ప్రక్కలూనేని మళ్ళీవారకు నిద్రలు పట్టేవరకు నేనచేయాల్సి. ఇంతిలా 'అమ్మా' అంటూ ఏకాపు మొదిలెట్టేకు రాముడు వాళ్ళల్లో.

భోజనానికి కూర్చున్న తన అత్తగారు, తనను సంతోధించి 'కుర్రాడు ఏడుస్తూన్నాడే' అని అన్నది. ఒకనోరి ఏడేవుక్కురాదనయితే తనేమైనా పూగతో చెట్టగలగుగాని, రోజంతానం ఏడేవు వారేను తనేచెయ్యగలను అత్తగారు లేచి నిను క్కుంటూ వనారానికి వెళ్ళింది. ముందుకుపోనే నయ్యి. ననక్కుపోనే గొయ్యి యీ పాకు పిల్లలతో పగవారే వా వద్ద యిటాంటి సంతానం అన్ని స్తుంది. ఒక్క ఊరిం పూరికేవుండదు. అకలా, నోవో, మరేమిదో గాని, సర్వకాల సర్వార్థల ఎవరోవకని ఏడుస్తూనే వుంటారీ పాకుకొంపూ. ఏడేప్పి సోపవనీగాని పడుకోరు. ఏకి రిగ్వారి ఆపిల్ల లేస్తుంది. రాక్షసిలాగ చెవులు చిలుపు వడేలు మొదలు పెడుతుందిదిక. తను నిద్రపట్టక తోపమొచ్చి రెండు వాయిస్తుంది. ఎప్పుడో వక వేళ కొంచెము నిద్రపడ్డాందనగా ఆధినివాడు లేస్తాడు. వాడికి అస్తమానం పాలుకానాలి. తిల్లిపాలు!

అత్తగారు గొడుగుక్కుంటూ తిరిగివచ్చి తిరిగి కూర్చుంది, మళ్ళీ భోజనానికి. ఏకాపు మొదలెట్టాడు రాముడు. ఇంకా అంట్ల గిన్నెలు పోలే దున్నాయి తోమిపోమి తన చేరులరిగి పోరున్నాయి! 'కుర్రువధన ఏడుస్తూడని త్వరత్వరగా తెమల్చండి అదీ ఏమైనా వుంటేనా... ఏం నాజాకో మా అమ్మా!' అంటూ చెప్పడం ప్రారంభించింది అత్తగారు. ఒకనెపు చేతులు మండిపోతుంటే, మనోవైపునుంచి యిదారాపికి! వట్టుమండింది తనకు. "ఏడేప్పి చస్తాడు, చావనీంది." అన్నది తను. కాని నంటనే కళ్ళనెంబడి నీట్లు తిరిగియి తనకి ఎంతటా అన్నది తను! ఈ కోపంలో నేటికీ ఎంతవస్తే అంతా మూడేస్తుంది తను. ఆ భయం తోలేగా అనలు తను వరన్ని అన్నా నోరు మూసుకొని యీ సంసారాన్ని యీదుకోస్తాన్నది. అలా కాకుండా అందరిలాగా తనూ అయితే, బాగానే వుండేది. తనేం సామితిలాగ ఒక్కసారైనా అత్తగారిని ఎదిరించగలిందా! కామేశ్వరిలాగ నీనిమాకు తివళిలే గాని పిలుతేదని మొదటిని నిగ్గరికి అడగగలిందా? అయ్యారతి. కాపరానికోచ్చి యిన్నేళ్ళయ్యింది; తనొక్క నీనిమా మాచిందీ? నీనిమాఅసంగతి అట్లావుంచి, రాజోలు సర్వార్థము తెలవాడ నేడున్న తప్ప తనేమి ఎరుసు! అబ్బూరు లోని బొద్దికలగా తనువంటింట పనితప్ప యింకేమి.

ఎదుగదు వంటయిల్లు కాకుండా మహాజీవుడని తెలుసుకోదానికికూడా తనకు వ్యతిరేకమేనా? తెల్లవారుగూమున లేచింది మొదలు స్నానాలు, వంటలు, భోజనాలు, అంట్లు, మళ్ళి స్నానాలు, బట్టలుతుక్కవడం, వంటలు, భోజనాలు, అంట్లు, ప్రక్క బట్టలు! ఇతన్నీ చూచుకునేసరికి ఎక్కడికో పోతుంది, తన ప్రాణం! ఒక్క తెలియని నిద్ర ఆవేసి న్నుంది తన కిరిరాన్ని.

అంట్ల గిన్నెలు త ముకొని, వంటిల్లు సబ్బుకొని తలుపులు దిగించి బయటకొచ్చేసరికి, రాముడివద్ద నుంచి ఆ త్రాగివీరు అంతా ఎక్కడివారృక్కడ నిద్రవారూన్నాడు. నిబూరువా, ప్రక్క బట్టలేనా పరుచుకోకుండానే చాపమీద నడుము వార్చింది తను.

అయిదు నిమిషాలన్నా అవ్వలేదు “శ్యామలా,” అంటూ వామ రు పిలవనాడేరు ఏమైనాసరేనని మాట్లాడక పరుచి తను, అట్లానే.

మళ్ళీ “శ్యామలా, శ్యామలా—కా ప్రస్తుతం జ్ఞానం వుంటే యిద్దూ... కళ్ళు ముందుకున్నాయి.” అంటూ న్నారు

“పడుకుంటున్నా, యిప్పుడేక్కడిది— మజ్జగ!” అని గడించి, తను కళ్ళియూసుకుంది.

* * *

తెల్లవారేక, సత్యం దూర్భినుంచి యింటికి వచ్చా ఆలోచించనాడేను. ఏమిటి జీవితం, అని. ఇంటికివదిలే బియ్యంవుండవు కొనిలేవాలని నిన్ను నాయంత్రిమే హెచ్చరించింది తనకిల్లి. కొని తీసే కొని వ్యాధినికావైకం తిక్కనగావుంది. ఇక తన తిండి ఆరోగ్యం చూడమంటేనా దినదినానికి క్షీణించిపోతుంది. డాక్టరుకు చూపిస్తామంటే, మంగులకి డబ్బుండాలి. ఎప్పటికప్పుడు నుంచి రోగాలు ముందున్నాయి, అనే అచంచల విశ్వాసంతోవున్న తనకుకూడా నిస్సహాయతగా ఏమిటి జీవితం? ఈ కష్టాలకు అంతెప్పుడు అని అనిపిస్తాంటుంది.

ఏమిటి జీవితం అంటే? ఆలోచించడానికి వలసినంత వ్యతిరేక వున్నవారృకు. చాలా అస్పృశ్యులైన ప్రక్షియింది. చీకాచింత లేని వాళ్ళూ, సహకరులూ వేసుకోవలసిన ప్రక్షియింది. కుణకాణికి బియ్యపు సమస్యలను, పిల్లల ఆరోగ్యపు సమస్యలను, తిండి ముగ్ధిమిశ్చ సమస్యలను పరిష్కరించవలసిన తనకు యిట్లాంటినాటిని గురించి చింతించడం అర్థంలేదని ఎప్పుడో తీరికవున్నప్పుడు ఆలోచించాలి అసలు జీవితం అంటే ఏమిటో?

మీద కడబోతున్న నైకిలు రిక్తాను తప్పించు కొని, చుట్టూచూడేడు అతను. ఎదుగుగా కిళ్ళి కొట్టు అవుపించింది జేబూలోనికి చేతిని పోనిచ్చే డలిను. జేబులో వేప చల్లగా తీసిగింది, చేతి వ్రేళ్ళకు. వేపను బయటకులాగి, గోల్లపైకే, సిగ రట్టు వకటి యిప్పుని, కిళ్ళి కొట్టు వానిని ఆదెగబోయే డలిను. ఆకస్మికంగా, యింట్లోకి అగ్గిపెట్టెలులేనని, భార్య నిన్న సజగడం గుర్తుకొచ్చింది అతనికి. వక అగ్గిపెట్టె అర్ధజా బీడిలు తీసుకొని, చిల్లరా అర్ధజా జేబూలో వేసుకొని, ముందుకు రెండుగులు వేసేడు సత్యం. “బాబా కానీ” అంటూ కుప్తవాదోకడు చేతిని ముందుకు చాచేడు. జేబూలోని అగ్గి కానీ కానును నేలమీదజేసి జలదరిస్తాన్నా తేలింంతో ముందుకు వేగంగా అడుగులు వేయనాడేడు అతను.

నడుస్తూన్న సత్యానికి ఆకస్మికంగా అనుమానం కలిగింది, యింతలో అసలు జీవితమేనా, అని! బహుశా తామే భోగంలా సన్నాచిపోయి యిక్కడి కొచ్చేవేమో! ఈ భోగంలా చనిపోయినాళ్ళు మరే లోకానకొపోయింట్లు, ఎక్కడోపోయిన తామంతా యిక్కడే ఫలితం అనుభవిస్తూన్నారేమో? ఇదే జీవితమేలే ఎక్కడచాలినా యీ బాసలూ, రోగాలూ, అశాంతి, అపర్యం ఏమిటి?

బాధాకరమైన ఆలోచనలనుంచి తప్పించుకోడానికి అన్నట్లు సత్యం వక్కతుణం గొడుమీద అగి పోయి, బీడి నుట్టించుకొని మళ్ళి నడువనాడేను. సత్యానికి, మధు మధు మాటలాడే రాముడు గుర్తు వచ్చేడు. రాముడి మాటలు వకటాకటే క్షుణ్ణుకు రాగానే జీవితం అనుకున్నంత ఎడారి కొదవినించింది. జీవితంలోనూ అక్కడక్కడ అనందింపుందినిపించింది. వన్యంబులే డోకులు డోక్కులే భార్య గుర్తుకొచ్చింది. జీవితమంటే తన భార్యకు తనడేమూ, పిల్లలను కనడం, వంటింటి పనిచూచుకోవడమూ! అవును, అంతే. అంతకంటే ఏమెరుగును అది. అమితంగా జాలివేసింది ఆతనికి తన భార్యమీద. జాలి! ఎందుకొచ్చిన జాలి తను తన తీరికొద్రులైన మాత్రం ఎంత జాలిపడటం లేదు? కానీ తను ఏం చెయ్యాలి? వారృకు! తనకున్నంతలో ఏదో యింత అన్నము పెనుతున్నాడనికో. తల్లికి వక మంచీవీరగాని, తిండికి.....! అంత బాధలోనూ నవ్వొచ్చింది అతనికి, తిండి కోకలు గుర్తురాగానే. ఆయనకు కళ్ళకోకు కావాలి, రాజా పెన్ను కావాలి, ఆ రాజా పెన్నుతో వ్రాయడానికి ఎక్కడైనా వుద్యోగం కావాలి మందులకుకూడా కావాలనకో, కానీ ఆయన ఎన్నడూ అని కావాలనకు. ఆయన ముఖ్యంగా కావాలనేదిగా వుద్యోగం!...

“ ఎందుకో నిన్న పుడయం సంగతి జ్ఞాపకానికి వచ్చింది సత్యునికి, తను నిన్న.....

గుమ్మములోకి ఆకుగు పెడుతూండగానే తల్లి చెప్పింది “ ఒచ్చేవా నాయనా! మీ నాన్న గారికి తలసొప్పి, కళ్ళు మంటలూ! ఆ కళ్ళకోసం ఏవో యివ్వకో కొనిపెట్టి తీరాలి!”

“ ఏమండీ - కళ్ళు మంటలున్నాయా... అట్లాగే, రేపు బజారు వల్లినప్పుడు తెస్తాను. కాస్త మజ్జిక యివ్వకపోయేవులే, చల్లగా నాన్న గారికి. ” అన్నాడు తను లోపలికి వెళ్ళుతూ.

“ నాకు పుత్రం ఏమైనా వచ్చిందేమో అడుగు, అబ్బాయిని ” అంటున్నారు నాన్న గారు. తను విననట్లే పూరుకువ్వాడు.

“ ఉత్తరం! మీరూ నాకూ పుత్రురాలు ఎవరూ రాసేది? ” అన్నది తన తల్లి.

“ రాసేనాళ్ళే రాస్తారు. అబ్బబ్బ...తల, నొప్పితో పగిలిపోతూండే.”

“ కొంచెం గంభయ అరగ తీసి రాయ మంటారా ” అడుగుతోంది తన భార్య మామగారిని.

“ ఏమిటి రాయడం? ” అడిగేడు తను కాళ్ళు కడుక్కొనివనూ, ఏమీ పినవట్టు.

“ పుత్రురాలేమన్నా వచ్చేయో? ” అడిగేడు తన తండ్రి.

“ ఎవరికీ—మికా, నాకా? ”

“ నాకే. ”

“ ఎవరూ రాసేది. ”

“ ఉన్నారేగాని, వున్నాయో? ”

“ మల్లీ ఎవరికయినా రాస్తున్నారా - వున్నో గం యిప్పించుని. ”

“ అవును. తెనాలి రాసేను. ”

“ ఎందుకు? ఇక్కడ మీకు ఏం తక్కువయ్యిందనీ? ఏమీ బాగుండలేదా మికిక్కడ? ” అడిగేడు తను నొచ్చుకుంటూ.

“ ఇక్కడ మిమ్మల్ని ఎవరైనా అవమానంచేస్తున్నారా? ఎందుకూ మికి గొడవలు - హాయిగా తిని కూర్చోకో. ” అన్నది తన తల్లి.

“ ఇంకేమీ, రోజూ కళ్ళకోడనీ, కలమని అడుగుతూన్నారు. ఏం, యిక్కడ అక్షరంనా భోజనంచేసి కూర్చోవటం మీకు నామర్దగా వున్నదా? ” అడిగేడు తను.

“ నామర్దా ఏమిటిగాని, పురుషుడయ్యేక ఎవో వక వుద్యోగం చెయ్యాలిగా! ” అన్నారు ఆయన.

“ చేసేడుగా! అరవయి ఏళ్ళువచ్చేవరకూ చేసేరు, చాలా. ” మందలింపుగా అన్నది తన తల్లి.

“ మీరు సంపాదించటం లేదని ఎవరైనా అన్నారా? ” తను అడిగేడు లాలింపుగా.

“ ఉహు. ”

“ మీరు కూర్చుంటే లేవలేకుండా, తెనాలి వల్లి హెవుకాగు గుమాస్తాపని ఎట్లా చేద్దామనుకున్నారు? కలంవ: కకుండా రెండు నిమిషాలు పట్టుకోలేకుండా! అయినా ఎందుకుమికి అవస్థయింకా. హాయిగా, క్రిస్టా రామా అనుకుంటూ కూర్చోకో. ” అన్నాడు తను.

“ నువ్వు చాలీచాలక అవస్థపడుతూంటే నేను ఎట్లా పూరికి కూర్చోను. ? ” అన్నారాయన వున్నట్లుండి...కూర్చుంటే చూస్తూ.

“ కూర్చోకో ఏం చెయ్యకలగని? కూర్చోచాలి, కొంతే వయస్సుచ్చేకో. నా అవస్థ నేనుపడి తెస్తున్నానుగా...”

“ ఆయనతో ఏమిటిగాని, నువ్వు భోజనానికిలే నాయనా, ఆలస్య మవుతూన్నది. ” అన్నది తన తల్లి.

“ భోజనం చేసేరా! డి. చేతే, ఆ మందం మీద క్రిస్టారామా అనుకుంటూ హాయిగా పడుకోండి. ” తండ్రితో నిశ్చయంగాచెప్పి తను భోజనానికిలేచేడు. ముసలాయన అప్పుడుగాని మాట్లాడకుండా పడుకోలేడు.

ఏమిటో, ముసలాయనకి మగ్గ అసలు మనస్థిమితిం పూర్తిగాపోతూంది! తనివ్వకు యింటికళ్ళే సరికి పట్టపంప కట్టుకొని యిల్లంతో అలంగం తిరుగుతూంటాడు. ఇంకా ఎనిమిదన్నా అవకుండానే భోజనం ఎమిటో.....

సత్యం తను వీధిలోనికి వచ్చేసరికి, తమ గుమ్మమునుందు నలుగురైదుగురు నిలబడివున్నారు. తన తల్లి దిగులుగా ఆరుగుమీద కూలబడివున్నది. ఏమిటదీ? ఏం జరిగింది? తడవతే కార్మికో త్వరితంగా ముందుకువడిచేకు సత్యం. గుమ్మములో అడుగుపెడుతూండగానే అతిమితి అదుర్దాగా “ ప్రాధుటినుంది మీ నాన్న గారు అవుపించడం లేదురా... ఎక్కడి కళ్ళకో ఏమో? ” అన్నది.

“ రంగయ్య గారింట్లోను, మమ్మయ్యగారింట్లోనూమిడి వచ్చేము. అక్కడాలేదు. ” అని కలిసింది క్యామల.

“తాతయ్యో - మరే - ఎక్కడో పోయారు” అంటున్నాడు రాముడు చేతులు వంకరగా రిప్పకుంటూ.

ఎక్కడకు వెళ్ళివుంటారు? ఆసక్తికంగా పెదకు శూన్యమైపోయినట్లు నిశించసాగింది సత్యునికి. ఏమి చెయ్యాలో, ఎట్లా ప్రారంభించాలో తోచడంలేదు. ‘ఓంపతిని ఆయన ఏ ఆహూయి త్వమా చెయ్యలేడుకదా’ అనే ఆలోచన వున్నట్లుండి మెదిలింది. చాలా అసహ్యంగా అవుపించిందా ఆలోచన. అటువంటి ఆలోచనవచ్చినందుకు తనపైన తనకే అసహ్యం లింది. ఆ భావాన్ని తోసి వెయ్యడానికి ప్రయత్నించేసెను, ‘ఏ బహారోవల్సి వుంటుంది’ అని నవ్వు చెప్పకో యత్నిస్తూ. కాని వెంటనే మరల భారత్రపు ఆలోచననే, గట్టిలంబాగ గిర్రున తిరుగసాగింది బుర్రలో.

“రాత్రి ఆయనను ఎవరైనా ఏమైనా అన్నారా?” అడిగేదరిన, ఏనాడెక్కి చూడడా లనే వుద్దేశంతో - ఆత్మే ఆలోచన లేకుండా నే.

“ఎవరేంటురా? భావనంచేసి ఆయన హాయిగా పడుకుంటేను!” తిరిచిపింది.

“వస్తానుండండి” అంటూనే తిన్నగా కాలవవద్దన్నచే నడిచేడు సత్యం! జ్వరపు శరీరం లాగ వర్షంతా వణుకుతూండగా వంకరైనపై నిలబడి చుట్టూ చూచేసెను. ఏమిటి తను చేస్తున్నాను? తన తండ్రి శేవముకొరకు చూస్తున్నాడా? కాదు. మరెందుకు? అంగీకరించడానికి ఆతని? అవమాన కరంగా కన్పించింది. నెమ్మదిగా నిట్టూర్చి, యింటికి తిరుగుముఖం పట్టి వస్తాండగా, వకవేళ తన తండ్రి రాజమండ్రిగాని, తెనాలిగాని వెళ్ళివుండకుండా అనే ఆలోచన తట్టింది. అవును. సుంజనంగానే వుండి ఆలోచన, అనుకున్నావెళును. రిప్పక ఆయనతో వున్నాగ ప్రయత్నించాలే ఎక్కడికో వెళ్ళి వుంటారు. తను అనవసరంగా భయపడ్డాడు. అనవసరం ఏమిటి? ఇప్పుడు మాత్రం భయంలేకుండా ఎక్కడున్నది? ఇంత రోగిష్టిమరిపి ఎట్లా రైతెక్కలరు, ఎట్లా దిగగలరు? ఒంటరిగా ఎట్లా నడవగలరు? దారి మళ్ళిలో తూరిపడిపోతే ఎవరు దిక్కు!

“తెనాలి, రాజమండ్రి వెళ్ళివుంటారు. మీరేమీ ఖంగారుపడకండి, శేను వల్లివస్తాను” అని భార్యకు, తిరిగి వైద్యంచెప్పి ఆలవాలోవున్న రెండు రూపాయలూ తనూలో శేనుకొని నీడనుకు పరుగెత్తేడు సత్యం. అద్వివ్వవకాదు తెనాలిపోయే రైలు, నీడనులో నీడంగావుండటంవల్ల, తెనాలి వక

టికెట్టు తీసుకొని, ఆయాసపడుతూనే పరుగెత్తుకుంటూ రైలులో వెళ్ళి పడ్డాడు సత్యం.

పరుగెడుతూన్న రైలులో కూర్చోని ఆయాసం అనునయించుకుంటూన్న సత్యుని, ఆలోచనలు మాత్రం వదలలేదు. నిద్రయతో వెంటనే తేలింద సాగినయి. ఒకవేళ తన తండ్రి రాజమండ్రిలోగాని, తెనాలిలోగాని వుండకపోతే! తెనాలిలో అయినా తను ఎక్కడని నిద్రలేది? ఆయనకు మతి తిన్నగా వుండివుంటే, తను ఆయనకోసం, తెలిసిన ముత్రుల్లో విచారించవచ్చును. ఆయన ఎక్కడ తిరుగుతున్నారో? ఎక్కడ పడిపోయారో? జన్మజన్మాంతరాలనుండి వగవట్టినట్లు యీసాకు ఆలోచనలేమిటి? ఎట్లా చానివున్నా అట్లా అవుతుంది. తను యిక ఆలోచించడు. కాన్స్టెంట్ ప్రకృతినిదాచి ఆనందిస్తాను, అనుకుంటూ పరుగెత్తి అద్విశ్లమయి పోతున్న పొలాలను చూడసాగేసెను. ఎండవక వానవక శ్రమించి రైలులు భాస్యం పండించ బట్టే తామంతా జీవించకలుగుతున్నారు... అనుకున్నాడతను. చాలా గొప్పగా వున్నట్లునిపించింది యీ ఆలోచన. ననువంటనే, వకప్పుడు తిమిళా పొలాలు వుండటం గుర్తొచ్చింది. ఒక్కొక్కటే తన తండ్రి నాటి నన్నిటిని అమ్మవేసేడు. ఇప్పుడు.....ఫీ! మళ్ళి యీ ఆలోచనలే...

తెనాలిలో ఆగింది రైలుబండి. వెంటనే, తనకి తెలిసిన నాలుగు దుకాణాల్లోనూ తన తండ్రి వాడను గురించి విచారించాలి. ఒకవేళ ఆయన వాడే తెలియకపోతే! తెల్లినా తనతో వచ్చే స్థితిలో లేకుంటే! ఏ కాలమోనైనా పడి, ఎక్కడికో కొట్టుకుపోతూన్నారేమోనా యీ సమయంలో ఫీ. ఫీ. తనమెదడు కుళ్ళివోయింది ఏనాడో!...వీళ్ళంతా ఎంత హడావుడిగా పరుగువెడుతున్నారో? ఆమెకు బ్రాడ్జీ ఎట్లా ముద్దులాడుకుంటానో... ఆరనెంత అవస్థపడుతూ దగ్గుతున్నాడో!

‘నెయిటింగ్ రూం’ ముందున్న బల్బుపైన కూర్చోని వివరతంగా దగ్గుతూన్న ఆరినివేళే చూస్తూ నడుస్తూ సత్యం అనుకున్నాడు, ‘అత్తే! ఆరనెంతో కాలం బ్రతికడు... ఆ దగ్గు ఆరిని ప్రాణాన్ని తినేస్తోంది.” ఆ దగ్గుతూన్న వ్యక్తిముఖం తనవైపు తిరిగింది, తన కండ్లు మరోవస్తువు వైపుకు ఆకర్షించబడేలోగా, సత్యం ఆకస్మికంగా ఆగిపోయాడు. ఆనందాశ్చర్యాలతో ఆరినికండ్ల నీరు తిరిగింది. తన తండ్రి! ఇక్కడ! ఒంటిమీద బనీనైనా, కండువాయైనా లేకుండా! సత్యం నోటమాటైనా లేకుండా వచ్చి తండ్రి ప్రక్కనే కూర్చోయాడు. ముసలి ఆయన సత్యుని చూచేడు గాని మాటాడలేదు.

యిద్దరూ విశ్వబంధం గా కూర్చున్నారు అయిదు నిమిషాలు.

“లేచి, ఒక సోదా తీసుకురావా?” అడిగేడు సత్యం.

ముసలితనం మానంగానే తలవూగించేడు. సత్యం లేచి, సోదా వకటి తీసుకువచ్చి యిచ్చేడు. ముసలాయన ఆయాసపడుతూనే సోదాను తాగి త్రోవేస్తాడు. ఖాళీసోదాను కొట్టులొచ్చేసి సత్యం తిరిగివచ్చి తండ్రి ప్రక్కను కూర్చోని అడిగేడు, “ఇంటికి వెళ్ళిపోదాము—వస్తారా?”

ముసలితనం కూనలలోనికి మామూలుగా వచ్చే వున్నాడు—పలుకైనా తలకుండా.

సత్యం వక్కాత్తుడం అగి, తండ్రిముఖం వంక బాధగా చూస్తూ, అన్నాడు “నేనొక్క మాట చెబుతాను వింటారా? తిన్నగా యింటికి వెళ్ళి పోదాము, రండి. మీకోక రాబా కలం కొని తెచ్చేను. అమ్మనూ ఎక్కగనెజా పుస్తకాలు వుట్టి రూపుకేస్తోంది. ఆ కలంలో మీకు శక్తివున్నంత వంకూ రామకోటి రాయండి. తేపు జీతాలుగానే కంప్లైంట్లు, భగవద్గీతాదా కొనితెస్తాను. తీరిక వున్నప్పుడెల్లా అది చదువుకో... మీరెప్పుడోగమూ చెయ్యవక్కరలేదు. ఇంటి విషయాలన్నీ నేను చూసుకుంటాను—మీకెందుకు? మన నలుగురికీ వందరూపాయలు చాలకపోవడమేమిటి, ఎవరైనా వింటే నవ్వుతారు! లేవండి. ఇంకా కావలినీ, ప్రస్తుతానికి నా యీ ‘వైలట్’ కలం మీవద్దవుండు కోండి. ఇదిగో బాగ్రతగా పట్టుకోండి. ఏం పోదామా, మన పూరు...బండీ టైపువుతోంది.”

ముసలాయన ఆలోచనతో అనిశ్చయంగా పూరుకున్నాడు, కలాన్ని చేతిలోకి తీసికొనికూడా.

“మిమ్మల్ని ఎవడైనా ఏమైనా అంటే నాతో చెప్పండి—చర్చం చేస్తాను. అయినా ఎవరేమను

కుంటే మీకోమిటి! దొరగారిలాగ హాయిగా కుర్చీలో కూర్చోని, నిశ్చలంగా కొత్తకలంతో రామకోటి రామకోక! లేవండినుంచి మీరెవరితోటీ మాటాడ నక్కరలేదు కూడాను. ఎనిమిది గంటలకల్లా మన కుర్చీలోకూర్చోని రామకోటి ప్రారంభించండి. మీకు ఎప్పుడు బుగుత్తిలే అప్పుడు మునిగేయండి. శుభ్రంగా కృష్ణ, రామా అనుకుంటూ మెత్తిటి పరుపువీడ పడుకోండి. అదే మీద్యూటీ యిక. ఏం? లేవండి.”

ముసలాయన తలవూగించేడు చెమ్మగిల్లే కండ్లతో.

అప్పుడేవచ్చి ఆగివున్న రైలుగో తండ్రి నెక్కించి, వనకారే తిన్నా లోపలికి ఎక్కుకు సత్యం.

ఇద్దరూ విశ్వబంధం గా కూర్చున్నారు, వకరి ఎదురుగా మరొకరు

ముసలాయన దిగులుగా మారి గి, “యీ వయస్సు యిటువంటిది. ఇంకా... ఖాళీకి, కాంతికి తా నెక్కిదాస్తేను. లేని కాంతికోసం, వుండునుకొని ఆకలితో ఎదుగు చూడటమే తిను చెయ్యవలసిన పని. అటువంటిప్పుడు యీ కేవల జీవితం ఎక్కడెక్కడచి పోలే నేమిటి?” అనుకున్నాడు.

సత్యం చిన్న నిట్టూర్పులిశించి అనుకున్నాడు, “ఈ సంవత్సరంలో ఎవ్వరికీ కాంతి వుండదు. ఎక్కడో, ఎప్పుడో వుంటుందినే ఆశావ్రతిం ప్రబలంగా లేకపోతే తానుతా ఏమయిపోయేవారో! ప్రతీ జీవితంలోకి ఆత్మగం ఎప్పుడో అప్పుడు రాక తీరదు. అది వచ్చేవాకూ యీ అశాంతిలో మరం పలపడమే తన కర్తవ్యం ఇదే కాబోల్దు జీవితం అనుకో నాగేడు.

మందుకు సాగడమే తన లక్ష్యం అన్నట్లు రైలుబండి చెవులు చిల్లులుబట్టేట వకమారుకూనీ, వేగంగా పరుగిడ సాగింది—మందుకు.

ప్రవాసము - ఊర్వశి

శ్రీ పొట్లపల్లి శీతారామరావు

సరభిగారు మళ్ళీ ప్రవాసము - ఊర్వశి అన్న నాన్యాసంపొందినాడని సమాధానం వ్రాశారు. నా విమర్శ ప్రాచీనాచారముల మీద ఆధారపడి ఉందని దానికి ఆ పద్ధతిలోనే నిమగ్నము చేస్తానని వారన్నారు. అలంకారశాస్త్రం ప్రాచీన సంప్రదాయముల మీద నిర్మింపబడినది. ప్రసిద్ధితి వృత్త గ్రహణం ప్రఖ్యాతి నాయక నాయకులను గ్రహించటం ఇవి ప్రాచీన సంప్రదాయములని వారు చెప్పిన మాటలే. ఆ ఆక్షరమునా నాయక - నాయకుల అనుభావ సంచారములు కవి తానుగా భావించియే, రసమార్గాన్ని ఏర్పరుస్తాడు గనుక కవి నాయకుడైనే ఘరవాలేదు - అప్పుడైనా రసంపుగుతుంది." అని వారివాదన. వారు వ్రాసిన వ్రాతకంతా యిది మూల స్తంభం. కవి తాను నాయకుడు కావాలని అని పుస్తకాలలో ఎక్కడలేదు. కాఫీ తాగడమని ధర్మశాస్త్రాలలో లేదు అందుచేత కాఫీత్రాగి తీర్చినం పెట్టవచ్చు అన్నమాట ఎంత సమంజసమో కవి తాను కావ్యంలో నాయకుడుగా ఉండవచ్చు అన్నమాట అంతసమంజసు. విభానం అంటే ఏమిటి? అని విచారించేయాలి. కవి తానుగా విభావ స్థానం పొందుతాడా! అసలు రసానికి విభావము ఎందుకీ? రసము అంటే ఏమిటి? స్థూలంగా ఒక అలౌకికానుభూతి అందాము. ఈ అలౌకికత్వాన్ని సంపాదించటం ఎలాగు? లౌకికానికి - అలౌకికానికి భేదమేమిటి? ప్రత్యక్షములు లౌకికం - అప్రత్యక్షములు అలౌకికం. మన ఎదురుగా ఒకడు అపదలో ఉన్నాడు - అయ్యో! వాడు కష్ట పడుచున్నాడు అని ఇంకొకరితో చెప్తున్నాము - మనమూ బాధపడతాము. వాడూ బాధపడతాడు. ఇది రసంకాదు. కావ్యగతిమైన నాయక నాయకులు కష్టసుఖాదులను మనము చర్చించేసి పొందేది మాత్రమే అలౌకికానుభూతి. దానియందే రససిద్ధి. ప్రత్యక్షములు దీనికి భంగపాలు. ఇది మనకు ప్రత్యక్ష స్థితులు. అది అనుభూతి మన

లను రసద్వైతాన్ని అలౌకికబీజులకు తీసుకెళ్ళలేదు. కవి అనంకారం పోతే పోతున్నాడంటాము. కావ్యంలో ఉన్న భిముడు అనంకారం పోతే అనంకార పడుతున్నాడనము. అతడు ధిరోద్ధితుడుగా భాసిస్తాడు. రసగతిమైనటువంటి ఈ అలౌకికానుభూతికి పునాది విభావం. ఈ పునాది ప్రసిద్ధితి వృత్తిమే కానక్కరలేదు. మృచ్ఛకటికములో వలె - ప్రసిద్ధితి వృత్తిమహదా కావచ్చు. నాయకుడు ఉండాలి. ఆ నాయకుడు కవి కావాలి. కవి ప్రత్యక్షస్థితుడు. రసానుభూతికి అప్పుడు పునాదీ లేదు. పునాది నే భంగం జరిగింది. ఇది రస సిద్ధాంతములోని మొదటి రహస్యం. అందుచేత స్తోత్రాలు రసవద్ధిగ్రాములు కావు. ఈ స్తోత్రము రసవంతంగా ఉన్నది అని లోకంలో అంటాము. అప్పుడు ఆ రసవంతమున్న కల్పం ఉపలక్షకం. ప్రబంధానాం ప్రబంధ్యతామపి కీర్తి ప్రతిష్ఠయోః అన్న వాక్యంలో ఈ రహస్యము ఇమిడి ఉన్నది. కవివేరు నాయకుడువేరు అని అర్థం. ఈ విభావమును గురించి మహాపులందరు క్రద్ధతీసుకున్నారు "కల్పితాంతా విరహానుజా" మొదలైన మొదటి అయిదారు శ్లోకాలు తీసివేసి లక్షనదంతా యివ్వొక్తి. విభావము చక్కగా మూర్తి కల్పేందుకు మహాకవి మొదటి శ్లోకాలు వ్రాశాడు. ఇది రస మార్గంలో అనుక్రమ సర్వతో గ్రాహ్యమైన మహావిషయం.

దీనిని వదిలిపెడితే ఎంతైనా అకాండతాండవం చేయవచ్చు. సురభిగారు వ్రాసిన మొదటి నాల్గు పుటలు ఇది తర్వాతము కాని స్థితి. అసలు పీఠిక అలంకారశాస్త్రమురూపము లేకుండానే అంత ఓకక ఉన్నదా అని ప్రశ్న?

"సరస్వతీ స్వాదు తదర్థకస్తు, నిద్యంబహునా మహతాం కవీనాం, అలోక సాహస్య మభివ్యంజీ ప్రతిస్ఫురంతం ప్రతిభావితం"

"అంటే భారతి వస్తుతత్వాన్ని సరిగ్గా మహాకవులకు అలోక సాధారణమై ప్రకాశించే ప్రతిభా

విశేషాన్ని అభివ్యక్తికరిస్తుండటం. ఇది సురభిగారు వ్రాసిన అర్థం. మహాకవులయొక్క సరస్వతి ధన్వంతరీ వస్తువులను సృష్టించినా ప్రతిభావిశేషమును అభివ్యక్తం చేస్తుందని అర్థము.

“మహాకవీనాం సరస్వతీ” కర్త. వట్టి సరస్వతి కాదు. సురభిగారు అనకునే అర్థమైతే “మహాద్వ్యుః కవిర్వ్యుః” అని ఉంటుంది. ఇది సంస్కృతిములో ప్రాథమిక జ్ఞానము.

మరి వీరు పలుచోట్ల సంబంధములేని వాక్యములు వ్రాస్తారు. అన్నింటిని నేను విమర్శించటానికి ప్రాణంలేదు. నాకు సురభిగారి పాండిత్యాన్ని విమర్శించాల్సిన అవసరములేదు. నా వ్యాసానికి ఆయన చేసిన ప్రత్యాభ్యాసం అసమంజసమని చూపించటమే నా పని. నేను కృష్ణకావ్యీగారు - అలంకారాలలో అలంకారాలు వ్రాస్తాడు అంటే సురభిగారు మాలయాపకాలను ఉపహరిస్తాడు. ఏది వ్రాశామో గ్రహించడమేండా వ్రాస్తే సమాధానం చెప్పడం ఏలాగు? ఉభయ సంస్కృతయొక్క వెలుగును చూచి తెలిచే గుడ్డగుబల్లే అని కవి వ్రాస్తే నేను ప్రాతస్సంధ్యయందు మాత్రమే గుడ్డగుబ కలగరిస్తుంది అని అంటే ఆచర్య అవసరమంటారు. కవియొక్క కక్షి ఇల్లాంటి వాటిని పట్టే తెలుస్తుంది.

“నాకు గాదులు లేవు - నాకు పన్నులు లేవు - నేను కృష్ణానంత హేమంత శర్యవీ” ఈ రచన చాలా బాగా ఉన్నదని సురభిగారు. తాను రాత్రియితే ఉడుప్పులులేవు అన్నమాట సరే. ఉగాదులు లేకపోవటం మేమిటి? హేమంత ఋతువులో ఉగాది రాదనా? అయితే ఒక్క వసంతాన్ని వదిలితే ఇంక ఏ ఋతువుకు ఉగాది లేదు. మహాకవి అంటే అర్థం వ్యభిచరించని శిబ్దాన్ని వాడేవాడు.

తరువార కథ - వేదంలోది - కాలిదాసుది : రవీంద్రునిది - కృష్ణకావ్యీగారిది - తీసుకొని ఒక సిద్ధాంతాన్ని చెబారు. వేదములోది కథ, కాలిదాసుది రసవిషయం. ఊర్వశి అపూర్వ స్త్రీ అయినా ఆవిడ గారిలో పెట్టిన దీపంకాదు. శిశువల ఎటువంటి వాయిదా ఊర్వశి అటువంటి నాయిక. కృష్ణకావ్యీ ఊర్వశి ఎవరు? ఈవిడ ఎవరో స్త్రీ అయి ఉండాలి. ఆవిడను కృష్ణకావ్యీగారు ప్రేమించి ఉండాలి. అవిడవేరు మాపుచిన ఊర్వశివేరు

పెట్టాలి. పాతకునకు ఇదే అర్థమవుతుంది. ఇది కావ్యములో రసభం గ హేతువు. పాతకునకు కృష్ణకావ్యీ పురుషుల చక్రవర్తి కావని తెలుగును. ఈయనకు ఆకాశగమనం లేదు. ఏ రాక్షసుని చంపి ఊర్వశిని రక్షించలేడు. ఆవిడ ఈయనకోసం దిగిరాదు. ఈ విషయం పాతకుని మనస్సునకు సుస్పష్టం. ఇంక, విభావసామాగ్రి ఎక్కడ? ఉత్రిమ నాయికా నాయక లక్షణాలెక్కడ? అవి లేకపోతే రసస్ఫూర్తి కలుగదు.

“నీవు తొలిప్రాధు నునుసంజరికనానవు” — సాన అంటే చిన్నవాడు తీగకు వాసేమిటి? “సురభి కాంతి పలుకరించునా?” సురభికాంతి పలుకరించటం మేమిటి? ఈ సురభియా ఆ సురభి? “ఊహ” శబ్దం - పరింజలి మొదలు అమరునివరకు ఇది పులింగము. అట్టి - అభిధాన రాజేంద్రుడు - వాచస్పతియిలానూ ఇది టాబులెంట్ గా సమర్థితిమైంది. అగతి కానికి గతి కల్పించడమిది. అభిధాన రాజేంద్రుణి చూసే వ్రాశాడా కవి? చూడవలెనా? అన్నది ప్రశ్న - అప్పుడేనా అప్రయుక్త దోషం తప్పదు.

“నీ హృదంతికములో” ఎటువంటిది అంటే “నూతిలో వెలువడ కోమలిన్ దిగిచే వంటిదట. అక్కడ సంస్కృతపాండిత్యం అట్లా ఉన్నది కదా! ఇక్కడ తెలుగు పాండిత్యం! నూతిలోనుండి అని ఇక్కడ అర్థం బాలవాక్యరణ వివరణలు జూస్తే తెలుస్తుంది.

ఇంక “సంజయి” శిబ్దాన్ని సమర్థించటం జూడండి. “అర్థ మ్పార్థివైచనంతినేవు సంజయినా సంజయి అయినా ఘనవాడేను.” ఈ సమర్థం ఎట్లా ఉన్నదంటే సౌందర్యనందంలో “ముందకుగేసి” అన్నట్లున్నది. అసలు అర్థస్ఫూర్తి ఎందుకు? మన సమాధానంలో ఎంత ఉంటుంది?

చివరకు మళ్ళీ ఆ కావ్యంలోనుంచి ఒకరికి తీసి దాని సౌందర్యం వివరించటం. ఈ అర్థ వివరణ అట్లా ఉంది ఇందులో శిబ్దాన్ని గూర్చి విచారించాము. “ఊర్వశి? ప్రేయసీ! నేదో యువ్యుదీయ చరణ కరుణా మధుకణమై దొరకునేమి” చరణ కరుణామధుకణమైమిటి? ఇది భావ? కరుణా మధుకణము ఇక్కడికి రూపకాలంకారమైంది. దీనికి చరణమునకు సంబంధము ఎట్లా? చరణాన్ని

Personify చేసుకోవాలా యింకా ఏదయినా అర్థం కనుబుద్ధివాలా? ఏకదేశరూపకం చేతాము. చరణాబ్జమునందలి మధుకణము అంబాము. చరణాబ్జ మన్నప్పుడు చరణముయొక్క మార్గవాన్ని చెప్పడంతో పర్యవసాసిస్తుంది. మధుకణం ఏమిచేస్తుంది. చరణ సంబంధగుణాన్ని చెపుతుంది!

“నీ కైశికధ్యాంత నిశ్చయుర్ జీర్ణి “నిశ్చబ్దత” అని ఉండవలె. నిశ్చబ్దము తిప్ప ఇది తెలియని వారే అభిదాన రాక్షేంద్రుడి ప్రయోగము చేశారు. ఈ పద్యాలకి సురభిగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానం పండితులైనవారు గ్రహిస్తారు అన్నీ తన ఇష్టంకచ్చిన అర్థాలే - ఒక్క శబ్దం ఆ అర్థాన్ని పట్టికొనును. ఇట్లా ఎంత వ్రాసి వా లాభములేదు. శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటకాశ్రి గారు ఒకప్పుడు కృష్ణకాశ్రి గారిని గూర్చి ఇట్లా అన్నారు అని సురభిగారు వ్రాశారు

ఏ మన్నారంలే “నలుదు హంసను విడిచాడు - విదర్భకు వెల్పింది - దమయంతిని జూచింది. ఇంతవరకు మేము చెప్పాము. ఇక్కడనుంచి కృష్ణకాశ్రి గారు చెపుతారు” అనియట.

తరువాత కృష్ణకాశ్రి గారు, ఏమి చెప్పాలంటే “హంస దమయంతిలో చెప్పింది. తరువాత స్వయం వరమైంది. కలి వచ్చాడు” అని. ఇది కృష్ణకాశ్రి గారు చెప్పాలన్నమాట. మరి చెప్ప గలరుకూడాను. ఈసురభిగారు ప్రచ్చన్నులు. ఆయనకుతచ్చే ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠలు ఏమీలేవు. సమాధానం చెప్పకపోతే నాకున్నవి. అందుచేతనే నేను వ్రాయబం. లేకపోతే ఈసురభిగారి వ్యాసాలకు సమాధానం వ్రాయనక్కర లేదు. ఆయనగారి ధోరణి -పండితులకు తెలుస్తూనే ఉంది. ఇంక సురభిగారికిసమాధానం వ్రాయను. ఇదైనా స్థలంగా వ్రాశాను.

కలగలుగుంప

పారిజాతాపహరణమునకు మూలగ్రంథము

పారిజాతా పహరణముగోని యితివృత్తము భాగవతమునుండి గ్రహించబడినదనియు, నే మాడు శ్లోకములలోనో యిమియున్న కథను బెంచి ముక్కుతిన్ముస పారిజాతా పహరణమును ప్రబంధమును రచించినదియు నాగపూడి కుప్పస్వామయ్య మున్నగు విమర్శకు లభిప్రాయపడిరి. కాని వారియూహ సరియైనది కాదు. పారిజాతా పహరణ కథాకల్పనము నందితిమ్యున యుపజ్ఞకాదు. కథా సంవిధానమునను సత్యబాహుది పాత్రల స్వభావ శీల బాహుళ్యమునను సతీజ్ఞాకానాక కర్ణాటక కవి ననుసరించియున్నాడను.

ఆంధ్ర కర్ణాటక కవుల పరస్పర పరిచయములు నన్నయ నారాయణభట్టుల కాలమునాటివి. జైన వాద్యులములు దక్షిణాపథమున నంతరించిన తరువాత నేయారెండు భాషలయందును వైదికమత ప్రతిపాదకములగు గ్రంథములు రచింపబడియుండుట గమనార్హమైన విషయము నన్నయకుఁ దోడ్పడిన నారాయణభట్టు కన్నడభాషయందును బంకితుఁడు. నాదన సోమన కన్నడ శతాంతిర్వాగమున సంపదించినట్లును గన్నడ కవులతో సాంగత్యముఁ గల్గి యుండినట్లును దద్విరచితమైన శాసన శ్లోకములు ధ్రువపతమును. శ్రీనాథుని కర్ణాటక దేశ వీరవిహారము సుప్రసిద్ధము. విజయనగర రాజన్యల కాలమున నీ యుభయభాషా సాహిత్యసంఘటన లేకమై యాంధ్రమున ననేక కావ్యసస్యములఁ బెంచెను.

రుద్రభట్టు కన్నడకవి (క్రీ|| శ|| 1180 ప్రాంతమున నివసించియుండెను. అతఁడా భాషయందు దాదాపు రెండువేల పద్యములు కల జగన్నాథ విజయమును కవ్యమును రచించియున్నాఁడు. విష్ణుపురాణముందలి 6, 7 అంశములందు వర్ణితమైన కృష్ణచరితము నాతఁడు మహాకావ్య రూపమున గ్రాలఁ జేసెను. అందు పారిజాతా పహరణ వృత్తాంతము సమగ్రముగాఁ గనబడుచున్నది.

నారదాగ మనము, రుక్మిణీ సముత్థమున నాతఁడు పారిజాత ప్రసూనమును శ్రీ కృష్ణున కొసఁగుట, కృష్ణుఁడు దాని రుక్మిణి కొసఁగుట, తత్ప్రేరేపధారణమున నామెకు నపూర్వ శోభ సమకూగుట, నారదుఁడా యవకాశమును గొని సత్యభామ నుపాలంభించుట, తిద్దాతిక యా వృత్తాంతమును పాతాజలి కెఱింగించుట, ఆమె కుపితియై శోపశృంగమునఁ బరుండుట, కృష్ణుఁడు మునిసేవకై ప్రద్యుమ్నునియొగించి సత్యాపండిరమున కరుండుట, గూమె చెలి కత్తెన జేసన్నవారించి కృష్ణుఁడామెకుఁ దాళవృంతముతో విడదట, అతినికరము పారిజాత పరిహరణమునఁ దజుట, విస్మృతియై సత్య తలయెత్తి పరికిరించి మజలకినిసే పరుండుట, కృష్ణుని సాంత్వికము, యాకలాశక్తునుండి పారిజాత తీర్పునే తెచ్చి దామె కొసఁగఁ గృష్ణుఁడు ప్రతినఁబూనుట, గగనసృరణము, స్వర్గప్రయాణము, ఇంద్రాపేంద్ర యుద్ధము, ఇంద్రప్రయుక్త బ్రజమును గృష్ణుఁడు చేతితోఁ బట్టుట :—దాదాపు 200 పద్యములలో రుద్రభట్టు వర్ణించిన యీ ప్రధాన విషయములను గ్రహించి ముక్కుతిమ్యున 500 పద్యములతోఁగూడిన పారిజాతా పహరణమును రచించియున్నాఁడు.

ఆంధ్రకర్ణాటక రాజ్యసారస్వతాముఁడగు కృష్ణరాయల యా స్థానముననుండి యాతని కంకితముగాఁ గృతిరచించిన తిమ్మన కన్నడ జగన్నాథ విజయమును జదివియేయుండునని మనమొప్పుకొనుచున్నను, ఆ భాషయందుఁ జాలకాలమునుండి సుప్రసిద్ధిఁ గాంచిన పారిజాతా పహరణ వస్తువును వినియోగయుండునని మనముంగీకరింపక తప్పదు. జగన్నాథ విజయములోని కొన్ని పద్యములను గూడ తిమ్మన యాంధ్రీకరించియున్నాఁడు. కథలో కొన్ని మార్పుతార్పులు సల్పఁబడియున్నను, మొత్తముమీద జగన్నాథ విజయమే యాంధ్ర పారిజాతా పహరణమునకు మూల గ్రంథమనుటలో సంగోహములేదు. తిమ్మన యను పరించిన కొన్ని కన్నడ పద్యములను జూచిము !—

ఇముక్కొక్కాది యప్పుడు,
వనావలి యప్పుడు, పద్మచండము
ప్పుడు తిరుయ్యలప్పుడు,
లతాగృహముప్పుడు, రత్నదీప ము
ప్పుడు, మఘమాసముప్పుడు,
సహజ్యుల చంద్రిక యప్పుడింతిదా
గడ తెఱనిల్లినందు కుముసం
కుడు తిక్క మభిష్టసిద్ధియం.

(వారండు పారిజాత పుష్పము నిట్లు వర్ణించు
చున్నాడు) ఈ పువ్వు కృత్తికాక్షిగను, వనావలి
గను, పద్మచండముగను, లతాక్షిగను, లతాగృహ
ముగను, రత్నదీపముగను, మఘమాసముగను, సహ
జ్యుల చంద్రికగను పురుషుడును. పారి ముక్తప
సిద్ధిఁ గల్గించుచుండును. ఇది పై పద్యముయొక్క
భావము.

“అలీలాలక! నీవు నీ పతి యాస్తిక్రీడ
వర్తించువేళ.

అకిగిన యంతఃసరి సరసాన్నములకొ సమ
కూర్చు”,

“సెలకొని వేసవిఁ జూచుము.” ఈ పద్య
ములు కన్నడ పద్యమునకు మెఱుంగుఁ బెట్టినట్లున్నవి.
అట్లే ‘కుమలయ పత్రినేత్ర! సెలకొప్పున నీకు
సుమంబు దాల్చుట’ అనుపద్యమునకు నీ క్రిందిది
కూలమైనట్లుఁ దోచును.

“తిడవేం పుట్టెగ దివ్యం,
బడివం గట్టెయొకరిదిం పారి మెట్టెం
గడ సత్తిభామెతలగం
ముడికిల్లెద నాన్తరి కొల్లెం నెఱ్ఱెయో.”

‘ఇన్ని దినంబులకొ నవకులందఱిగూ’, ‘చక్కని
దాననంబు’ అను పద్యముల కొధారము :—

“అబలెయ లోకోమగూర్వంపకో,
సాబగింగా సత్తిభామె వేసింఁతెంగా
సాబగీయలంబు ముడివరె,
సాబగీకచ్చిత్రమాయు భిష్యక సుతెయా.

ఈ విషయన జగన్నాథుని వారండుడును,
ముక్కుని గిమ్మన వారండుడును, కలహాస్రియత్వము
నందును వాక్పాతర్యమునందును నొకరినొకరు మీరు
చున్నారు.

కృష్ణుడు పుష్పమును భిష్యక సుతఁగొనఁగవని
విని “అందఱులొనఁ బెట్ట మహిమాన్విత రుక్మిణి గాన
పూవు గోవిందుడు దానికిచ్చెఁ దగవేయని లక్షణ
యార్పె, పైచెఁగాలింది, కిమిందెభిద్ర, యపులెమ్మని
యూరదితొ నుదంతి, లోఁగందులు మానె జాంబ
వలి కోమకుడించెను మిద్ర విందయొక.”

“బగవందీసాబగీ మహాత్మ్యం
చితిం ప్రద్యుమ్నసం తెప్ప వే
ర్యగనంపెత్తి మహాత్మ్యద్రగను
హిషీసంపత్తియం తల్లిదీ
కెగ లక్ష్మీవనితా వతారగను
కుం మిక్కంగ నావృంద మి
గ్నెగ్గగం మాణ్తిరె, సత్తిభామె
తికేదకో సాభాగ్యమాత్పిర్యమం”

(ప్రద్యుమ్న సంతతివానిఁగన్నట్టియు, సగ్రమహిషీ
సంపత్తి వార్తావత్తియు, లక్ష్మీవనితావతారమని
భావితకెక్కినట్టియు నీమెకు నావిరి కొనఁగుట
యుచితమని మిగిలిన యంగనావృందము ఈర్ష్యల నొన
రింపకుండగా, సత్తిభామె సాభాగ్యమాత్పిర్యమును
బూసెను) ఈ పద్య మొక్కటియే తిమ్మన దుద్రభియు
సనుసరించెని ఋతు వృక్షయఁగలదు ఇట్టి వసం
భావకములు కలవు.

తిమ్మన స్వాతంత్ర్యము వహించి కొన్నిచోట
గుద్రభిట్లు కథను చెంచియున్నాడు. ఆంధ్ర
ప్రబంధమునఁ గృష్ణుఁడు జెవమాత్మ దర్శనమును
నాకును గల్పించుకొని యున్నాఁడు. జగన్నాథ
విజయమునఁ గృష్ణుఁడు గరుడాధిపతిగఁ జే నూటిగా
నందినోద్యానమును కేగియున్నాఁడు. అదితి దిర్భవ
మును నిందినతాగ్రమును తిమ్మన కల్పితములు
కానీ యిది కృష్ణుని ధోవాదైత్యకు భంగకరములు.
మహేంద్ర తాగ్రమును బొంది యాలసికిఁ దెలు
పక కావట్టమున నందినవనమును జూచుట యుత్తమ
కావ్య నాయనకనుచితము. అనాచిత్యముకంటే
రసభంగకర మింకోకటితేదిని యాలంకారికుల నిర్ణ
యము. దుద్రభిట్ల కృష్ణుఁడు నీనోచితముగా నందిన
వనముపై వాడి వడలుట యెంతయు యుక్తముగాఁ
గనఁబడును.

ఇంద్రాపేంద్ర యుద్ధమునకుఁగో నీ యిరువు
రును సుద్వీప్రులుగా వర్ణించియున్నారు. ఇంద్ర
ప్రయుక్త ముత్యమును గృష్ణుఁడొడిసి పట్టిసంతటనే
తెండు గ్రంథములందును యుద్ధము ముగియు
చున్నది.

జగన్నాథ విజయమందరి సత్త్వకు మెఱుంగు
పెట్టఁదలచి తిమ్మన కొన్ని మార్పుల నొనరించెను
కాని యిది యెంతమాత్రమును రసభాషకములు
కాకున్నవి. సత్త్వ పారిజాత వృక్షమును గోరి
యుండినఁ గృష్ణుఁడు కొదనియుండునా? పాపము!
“జలజాతానన వాసవాది సురపూజాభాజనంబై
తివచ్చు లతంతాయఁగఁగన్న తిండి శిరమున
వామపాదమునఁ దన్ను నవసర మేమున్నది? ఎంత
గయ్యారైనా నిట్టి యాకృత్యమునకుఁ బూనునా?

కృష్ణుఁ డొనరించిన గొప్ప యపరాధమైన నేమి? ఆమె స్వార్థపరత్వము తీరికలము కాదు. ఆ సమయమున నామెయొచ్చిన కల్పబొత్తి యెక్కులు కథావేగమును గుంటువడఁజేసి వస్త్రకృష్ణమునకు నిరోధము గల్గించుచున్నది నాయుక్త నాయకులందు తీరికలము కాని బలహీనతను, లోపమును, లజ్జారాహిత్యమును బ్రదర్శించుట తప్ప నీ సన్నివేశములను నేప్రయోజనమును నిర్దిష్టము. తిమ్మన సమకాలికుల యభిరుచి మెట్టిదైనను, కృష్ణరాయలు విని చదివి యెంత యానందించినను నీ ఘట్టము తిమ్మన కొక లోపముని యొప్పుకొనక తప్పదు.

జగన్నాథ విజయమున సత్యయొక్క ప్రణయ లోపమును, కుపితయై యామె యనిన పుష్కలమీర రసోద్దీప్తములు గా నున్నది. తన యంతఃపురమునఁ బారిజాత తిరువులేకుండుట యొక లోపముని కృష్ణుఁడు గ్రహించినాడు. యుద్ధమున మహేంద్రుని జయించి యాతిరువు నే నెచ్చుటకుఁ బురికొల్పుచున్నది సత్యపల్కులు. ఈ సంఘటన గెండు పద్యములఁ జూతము. కృష్ణుని సాంత్యవిప్లవ విరి సత్య యిట్లునుచున్నది :—

“నీనవమానిసి తిల్లద

తానా రుక్మిణియముంచె వారనెన్నె

నానావిధుల పటిదనచేను

చితమె మునిగదేక రాగద్యమం.”

(నీవు నన్నవమానించుటయే కాక శుక్కిణియెదుట వారదుఁడు నన్ను నానా విధములఁ జెగదెను. ఆది యుచితమే? మునిగ రాగద్యములే?)

“అభినవ వస్తువం ప్రియోగ

రుక్మిణిగిత్తు వృథోక్తియిందలే

విభు తిలవల్కలతేన,

పెటనారెనగిభవం పోగుడి

యాభవదిద మిక్కినగ నాక్కెయ

మేరిధవాంతి రక్కవ

లభెనిన గప్పెనక్కెనగ

నీందయగయ్యల పక్కనుజ్జయం ”

(అభినవ వస్తువును వియురాలగు రుక్మిణికిచ్చి యిదిట వృథోక్తుల నాడుకుము. ఈ జన్మమభిధనయొ నీ రీతిగఁ బోవుఁగాక. భావి జన్మమునైన నీ పరిపూర్ణానురాగముఁ బడయుటకుఁ దపము సల్పనరీగదను. తపముఁజేయుటకు నశుభము దయతో నా కొసం గుము.) తర్థభానుయొక్క స్వభావతలము లెంత సమచిత్తుగాఁ బోషింపఁబడినవి! శ్రీ కృష్ణుని యందు మీరరసముద్దీపింపఁ జేయుటకు పొడ ప్రహరము కంటె నీమగ్నతచనములు సమర్థతరములు గావా?

వారదాగ మనమును వర్తించునపుడు ఈ కవి చాలకఱకు మాఘు ననుసరించి యున్నాఁడు—
ఉదాహరణముగా.

సరిగమ పగనిన సంజ్ఞ స్వరంబుల
మహతి సభోవాయు నివాతిపెటయ.

రణద్విరా ఘటనయూ నభివ్యక్తి
పృథ్వీభిన్న శ్రుతిమంపైల్లి స్వస్తిరైః
స్వప్రభవద్ధిమ విశేషమూచ్చనా
మనేతిమాం మహతీం ముహూర్తమహం.

ఇట్టివన్నియూ కలవు.

తిమ్మన పాత్రలయందు ప్రశస్తికర కాని వైవిధ్యముకాని కానరాదు. అపూర్వవ్యక్తులను సృజించుటలో తేడ్దన యీతినికంటె సర్వభిన్నులఁ బెద్దయే. నాటక భావాతుల్యముకాద పారిజాత పవారణమున గానరాదు. ఈ కారణములవలన నే దీరికి వ్యాప్తి చాల తిమ్మన.

తిమ్మన మధుపల్కులు మాత్రము నిగుపనునములు. లలిత సమాసములతోడను, వాక్యభావముతోడను కవితాలతి సాగియున్నది. ఈ గ్రంథము విజయనగర సంస్కృతీని జూపు దర్పణము.

బి. నం. రావు.

కుష్టు ★ బొల్లి

వస్త్రరా మ హ మ చ్చ లు, సగ,
నవాయి వ్యాధుంకు గ్యారంటీ చికిత్స.
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో

(ం కి వ ద్ధ)

“భా స్క రా శ్ర మ ము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా.

శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి కవిత

శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

ప్రస్తుతానికి అంగం ప్రకటనలో అయిదుగురు అంగం లున్నాడు. విషయమే విషయం, గణితపరిధి, కవితామార్గంలో కొత్తలెన్నులు పరిమితమైన స్వతంత్ర పుణ్యశక్తి మొదలైన గుణాలనుబట్టి వీరందరికీ ఈ అంగం గణితా తాంబూలం లభిస్తుంది. ఇలాగ అంగం గణితం ఉత్తమపులను లెక్క పెట్టడం మొదలుపెట్టేసరికి ఎలాంటి సామాన్య విమర్శకులకంటే శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి పేరి వశ్యలో అప్రయత్నంగా స్ఫురణకు వస్తుంది.

అయితే కొందరింకా ముందుకు వెళ్లి ఆ గుణాత నాంగకవిత్వం ఒంగువడగా ప్రవర్తించేసిన ప్రభుత్వకవి రాయప్రోలుగారి అంగం గురించి మరొకరిని గురజాడగారి ఈ గౌరవం దక్క గుండవి వాదిస్తారు.

ఇక్కడ 'ఆ గుణాత నాంగకవిత్వం' అనే పదం పరిమితము, ప్రశ్నకము అయిన విశేషా ర్థంలో వాడుకుంటున్నాము. కేవలం కాలపాఠ్య పర్యంతం ఈ ఆ గుణాతనత్వం నిర్ణయించడానికి వీలులేదు. శ్రీపాద కృష్ణనాగ్రితాశ్రీ గారు, ఇంకా ఈనాటి మరొకరినీ కవులు సంప్రదాయమార్గంలో కావ్యాల రచిస్తూనే ఉన్నారు. అయినా వీరి వరస మనం ఆ గుణాతనకవుల్లో పరిగణించము. పూలంగా భావించు, పలుకుబడిలోను, వస్తుస్థితికరణంలోను, ధారణారచనలోను, భావనావేశంలోను, ప్రాచీన సంప్రదాయానికి విడిచిపెట్టి కొంగు తీసుకున్నా వెలి విరిసిన కవిత్వమంతా ఆ గుణాతనకవిత్వప్రస్థానంలోకి వస్తుంది. ఈ విధమైన నూత్నకవిత్వానికి నాందీ ప్రస్తావన చేసిన నవ్య కవితాచార్యులు ముగ్గురు. కేవలం కాలాన్నిబట్టిమాత్రే గురజాడ అప్పారావు గారు వీరిలో ప్రథమగణ్యులు. తిరుపతి వేంకటకవు లిద్దరి ఒక కవితావతారంగా పరిగణిస్తే వీరుకూడా నవ్య కవిత్వ మార్గానికి నలుగు మాపించినవారే. ఇక మూడవవారు రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు.

తిరుపతి వేంకటకవుల కవిత్వం నవ్వేతరకు సాంప్రదాయకవిత్వం చాలావరకు సన్నగిల్లి శ్లేషముకాద్యలంకార శృంగారము, శిష్టమైన నాగబంధాది బంధనాల్లాను శీర్షికలను శీల్యవశ్య మైన కొనసాగిలో నిలబడి ఉంది. తిరుపతి వేంకట

కవుల కవిత చాలావరకు సాంప్రదాయకమార్గంలోనే నడిచినా, అంతవరకు రాజా స్థానాల్లోనే పడి మూలగుతున్న తెలుగుకవిత వీరి ఆసాధారణ ముక్త కంతంతో ప్రజాపదములలోను, నాటకరంగాల్లోను ప్రవేశించి ఉత్సాహ వేతాలతో ప్రజానీకం మృదయా లురూపి లాగించింది. కవిత్వంలో ఏదో కొత్త కలుగు, వచ్చుదనము, హాయి ప్రవేశించినట్లయింది. ఈ విధంగా నవ్యకవితకు నూతనచైతన్యం కలిగించిన గౌరవం ఈ మహనీయు లిద్దరికీ దక్కింది.

నిజానికి ఈ ముగ్గురిలో ఎవరో ఒకరుమాత్రమే నవ్యకవిత్వానికి నాందీ ప్రస్తావన చేతారనవంకం లేదు. ఈ ముగ్గురు మూగువిధాలుగా నవ్యకవితకు ప్రాత్యక్షాం కలిగించారనడమే న్యాయము. కొందరి కాలపాఠ్య పర్యంతం ఉన్నా ఈ ముగ్గురూ నవ్యకవితా ప్రస్తానానికి ఆంగ్రకవిత్వం ఆస్థలయిన కవిత్వయంత్రానికి సరిపోల్చవచ్చును.

తిరుపతి వేంకటకవుల ముక్తకంరాహ్వానంతో మూలమూలల దాగిఉన్న ఆంగ్రకవిత్వావహంగం విశాలమయిన ప్రజామృదనకాశంబో విహరించడం మొదలు పెట్టింది. అయితే గురజాడ, రాయప్రోలు కవుల కవితావతారంలో మన కవిత ఇంకా విస్తృతమైన కవితామార్గాల దారి తీసింది.

గురజాడ కవి, అప్పటిదాకా పండితులీసడించే, వ్యాసహరిక మార్గంలో కవిత్వం పలికించి, ఆ విధమైన కవిత్వానికి ప్రారంభమైనాడు. ఈయన సాంప్రదాయకమార్గంలో 'సుభద్ర' అనే కావ్యం రచించినా అది నవ్యకవిత్వానికి నాందీ పాతంగా ఎవరూ స్వీకరించలేదు. ఈయన రచించిన ముత్యాల సరాళే నవ్య కవనానికి కొత్త దారి చూపించాయి. గురజాడ కవి అప్పటి దాకా పత్రియాల కంఠాలలోనే మారు మ్రోత దేయగేయద్వంద్వం కొంచెంమార్చి ముత్యాల సరం రచించి, వ్యాసహరిక భావలోకూడా ఉత్తమ కవిత్వం పలుకుతుందని సప్రమాదంగా నిరూపించాడు. ఈయనది దేశ సంప్రదాయానికి చెందిన కవిత. ఇది సాంప్రదాయకమయిన కావ్యభావ, అలంకారపరికరము విడిచివేసి కేవలం సన్నంగా నూటిగా చచ్చి మన సుందెల్లో చూసుకుపోతుంది. ఈయన ప్రాచీన ముత్యాలసరాలు చాలా తక్కువ అయినా ఇది ఆ తిరుపతి వచ్చిన కవుల, గెందరినో దేశమార్గంలో

ముప్పించాయి. బసవరాజు అప్పారావుగారు, నందూరి సుబ్బారావుగారు, కొంచెం ధోరణి మరినా శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, ఇంకా ఇటీవలి అభ్యుదయకవులు పలుకుబడిలో చాలావరకు నరుజాడ కవి అగు ను జాబ్బిగో సకిచినవారే. ఈవిధంగా ఈయన గోమయమైన నవ్యకవితామార్గానికి ప్రథమచార్యుడైనాడు.

అయితే నరుజాడ కవి ముత్యాలనరాల కూర్పు లన్నీ పరిశోధనలస్థాయిలోనే నిలిచిపోయాయిగాని అంతికంటే ఉన్నతిమైన కవితాస్థాయి వాటికి రాలేదు. ఈయన వ్రాసిన ముత్యాలనరాలలో చాలా వాటిలో ఒక స్థిరమైన నడవడి కనబడదు. 'దిందు లంగరు' వంటి గెంతు మూడు రచనలలో తప్ప కవితారచన కూడా అంత పరిణతి చెందినట్లు కనబడదు. కథకుడుగా, రూపక రచయితగా, వ్యాస రచయితగా ఈయన చూకిందినంత నైశిత్యము, ఉన్నతి కవిత్వంలో కనబడవు. అయినా ధీరకవితాదృష్టితో ఒక విమూర్తమైన నవ్యకవితాప్రస్థానం వెలయించడం వల్ల ఈయన నవ్యకవితానికి 'నరుజాడ వాల్మీకి'గా పిలిచి చిరస్మరణీయుడైనాడు.

నరుజాడ కవి ఆధునిక కవితా ప్రస్థానంలో చేరి మార్గానికి ప్రథమచార్యుడైతే రాయప్రోలువారు ఆధునిక కవిత్యంలో మార్గకవితాప్రస్థానికి ఆద్యులయినారు. ఈయన తమ కవితలో ఆంగ్లకావ్యాలలో అనూచానంగా వస్తున్న కావ్యభావ పరిపూరించలేదు. నన్నయకాలంనంచీ అవరణంగా ప్రథమిస్తున్న తెలుగుభాష ఈయనలో ఒక నూతన కవితాప్రవాహం గామూరి నవ్య మార్గకవితకు మంగళ ప్రహరణ గీతకగా వెలిసింది.

నరుజాడ రాయప్రోలు కవు లిద్దరిలోను తిరుపతి వెంకటకవు లిద్దరికంటే ఎక్కువ నవ్యత కనిపిస్తుంది. తిరుపతి వెంకటకవులకంటే వీరిద్దరు ఆధునికుల కెక్కువ దగ్గరగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తారు. వీరిద్దరు సంస్కృతాంగ కవితా వాఙ్మయాలకొక పాశ్చాత్య కవితామార్గాల లోతులుకూడా బాగా ఆకళింపుకొన్నవారు. కనకవీరిద్దరు నవ్యుల కంటేగా దగ్గరికి వచ్చిఉంటారని తోస్తుంది. వీరిద్దరి భావనా పద్ధతి పరిశీలిస్తే వీరి ఫణిలిలో పాశ్చాత్య కవితా ప్రభావచ్ఛాయలు బాగా స్పష్టంగా గోచరిస్తాయి. అయితే ఇద్దరు జాతీయమైన స్వీయ ప్రతిభాప్రధానం వల్ల నవ్యకవితారంగంలో స్వతంత్రకవులై కవిత్యంలో ప్రత్యేక ప్రస్థానాలు వెలయించారు.

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారుకూడా చిన్నతనంలో ఆకాలంలో బాగా పరిపాటిలో ఉన్న అశుకవితా దివనోదాల్లో పాల్గొన్నవారే. బుచ్చిరెడ్డి

పాఠంలో ఒకనాడు ఆ వేగారి వేగో క్షియ్యసనం' విద విరక్తిపుట్టి ఈ క్రింది రచనలతో ఆశుకవితా న్యాసం చేశారు.

“తెనుక తీయిందంగు పద్యపది
రీతి క్రిడ లత్యంతమా
మానముల్, శోభనముల్ తీడియ రస
రక్తాలాపనంబుల్ లభిం

చిన వాగ్గర్వ కలా కలాప జయలక్ష్మిన్
గాలికింబుత్తు నే

జననీ, యేమిటి కింక ఆశుకవితా
సన్యాస విమ్మింప నే!”

“రసమా భావమొ శీవవర్త
సుమనారవ్యరజనా నుంజు కి
బ్రహ్మసారచనంబో, సాగు మృదయ

స్పంద ప్రతిస్థాకథా
విరంబో సకలార్థ మాన్యమన
నీవేగా తివేగో క్షిగు

ర్వసనం జేటికి? త్రిష్ట మింక
జననీ! రన్యాత్మర ఖోణికిన్”

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారికి సాంప్రదాయకమయిన సంస్కృతాంగ వాఙ్మయభాగ్యమే కాక, శాంతినికేతనంలో రవిగ్రుని అంతే వానిత్వ భాగ్యంకూడా లభించింది. ఆరోజుల్లో గాలిలోనే కొంతకంతే పాశ్చాత్య కవితాప్రాధిపత్యం వ్యాపించింది. ఇన్నివిధాలుగా వివిధజాతీయమయిన ఆశీయచ్ఛాయలు ప్రసరించినా పెండూరులు తొక్కక వారికవిత జాతీయమైన తీరుని తెనుగు భాషలో నూతనమార్గం వెలయించింది.

శ్రీ సుబ్బారావుగారిది కొందరి ఆధునాతనుల రచనలాగ ఏకతార కవిత్యంకాదు. వీరి కవితావాహిని ప్రేమగాథగా, కథాకావ్యంగా, ఖండకృతిగా, గేయమాలగా, తాత్త్వికకవితగా, చేతభక్తి ప్రబోధ గీతకగా, ఆంధ్రకృతిగా అనేకమార్గాలలో వెల్లి విరిసింది. ఇప్పటిదాకా వీరు ప్రకటించినవి పదివేలైతేనూ కావ్యాలదాకా ఉన్నాయి. ఈకృతులన్నింటినీ సరించిన సమగ్రసమీక్ష చేయ్యడం ఈ వ్యాసోద్దేశ్యం కాదు. మూర్ఖంగా రాయప్రోలువారి కవితాస్వభావ ప్రదర్శనను దీని లక్ష్యము.

వీరు రచించిన కృతులలో మాధురీదర్శనము, రమ్యభావము, స్వాదుకవిత్వమార్గంలో కవి కవితా తత్త్వం వివరించే గ్రంథాలు. స్వప్నకుమారం కేవలం తాత్త్విక కవిత కాదుగాని, చాలావర కిదికూడా ఈ పరిగణనలోనే వస్తుంది.

తృణకంఠము ప్రేమ ప్రధానమయిన కావ్యము. తెనుగుతోట, ఆంధ్రావళి, జాతీయ దేశీయ భాసనం

ప్రబోధించే కావ్యాలు. వీటిలో ఆంధ్రావళి కొన్ని ఖండకావ్యాలు సంపుటి. స్నేహలతా కవి, కవ్వకమల కథాకావ్యాలు. జడకుమ్మలు, వనమాల, ఖండకావ్య సంపుటలు. మధుకలశము, ఉమర్ ఖయ్యాంకృతికి ఆంధ్రీకృతి. ఇంకా 'వనమాల'లో శంకరభగవత్పాదుల సౌందర్యలహరిలోని కొన్ని శ్లోకాలకు ఆంధ్రీకరణాలకుడా ఉన్నాయి.

ఒక కవి కావ్యసమాఖ్య చేయవలసినప్పుడు - ఆ కవి ప్రతిపాదించిన జీవితలక్ష్యాలు. అశ్లీల వేళాలు, తాత్విక సిద్ధాంతాలు పరిశీలించి ఆ కొలబడ్డల ప్రకారం ఆ కవి కృతకృత్కృత నిర్ధారణచేయవలసి సమంజసమైన మార్గము. అంతేగాని కేవలం విమర్శకుల ఆశయావేశాల ముద్రలతో కావ్యవిమర్శలోకి దిగితే మొదటికే మోసంవస్తుంది. అందుచేత ముందుగా విరు రమ్యలోక మాధురీదర్శనాల్లో ప్రతిపాదించిన కవితలక్ష్యాలనుగురించి కొంచెం వ్రాస్తాను.

మాధురీదర్శనము - రమ్యలోకము

ఈ కృతులు రెండింటిలోను శ్రీ సుబ్బారావు గారు తమ కవితాదర్శనాలు విపులంగా వివరించాడు. ఈ సిద్ధాంతాలన్నీ చాలావరకు ఆలంకారికుల మార్గంలోనే నడిచిపోతాయి. ఆదర్శప్రేమ వీరి పరమ లక్ష్యము. అది కామావేశ హాస్యమైనపుడే పరిపూర్ణంగా పరిణమిస్తుంది. దంపతీనిష్ఠమైనపుడది సంతాన సాధనమై ధర్మస్థితికి, లోకమాంగళ్యానికి ఆధార ప్రభంగా నిలబడుతుంది. వీరి సిద్ధాంతంలో కవి విరాగి కాదు. పంచ ధర్మాతత్వికమయిన ప్రకృతి అతని ఉపాస్య దేవత. ఇందుమించుగా ఈ అభిప్రాయాలే వీరే క్రింది గీతికలలో పొందు పరిచారు.

చిన్ని నివ్వరి సిగవలె నన్ను గాత
కుక్కుమన నాత్మ లక్షించెనొక్క ద్రవ్య
నకృత్యులకంకణాభరణప్రయుక్తి
లేమయోగ మొక్కండు భావించె నేను.
కానబడ కనుమాన ప్రమాణమునక
అంది యందని పరతి త్రివ మల నుంచి
పంచధూత భాసితమైన ప్రకృతికళన
సన్నిహిత లక్ష్యమనియె వచస్వీసేకు.
అందు నీ విలక్షణ జీవయాత్రోదవు
పృథివీ నే నవ్యులు సమాశ్రియించు భక్తి
తిల్లిగా, ధాత్రిగా, దేవతామ
తిల్లిగా సమస్త పరా పరకామ్యములకు

—రమ్యలోకము.

ఇవిగాక కావ్యకళకు సంబంధించినది వెలొక సిద్ధాంతం ఉన్నది. కేవలం జీవితంలో స్వతః రమ్యమైనది విషయాల వ్యంజనద్వారాగానే సౌంద

ర్యాధనచేయడము, తద్వారా అమృతస్వరూపమైన ఆనందప్రాప్తి వీరి పరమలక్ష్యాలు. ఒక వేళ ఏదైనా పుల్లవి ప్రరకువంటి అసహ్యమైన వస్తువునైనా వీరి లేఖని ప్రసరించినా దానికి సంబంధించిన సౌందర్యా ర్థాధనమే వీరి పరమలక్ష్యము. 'పులియాకు' అనే నీర్షికతో వీరు రచించిన కవిత వీరి కవితాదృష్టికి నిక హాపలంబిదని చెప్పవచ్చును. ఈరచనలో వీరి కవితాదృష్టి సమగ్రసౌందర్యంతో మన కళ్ళయెదుట సాక్షాత్కరిస్తుంది. ఆ రచనలోని రెండు పద్యాలు మూలమే ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

“చైత్రుడు ముగ్ధులగుటకు
సాగిరి వ్రాలిన బాల్యరేఖలున్
రౌత్రుల చెందమాను నిను
రాగిరి దాసిన పచ్చిప్రాయమున్
చిత్రముగా నదృష్ట సరణిం బడి
యాపత్యే; కాని భావనా
సూత్రమునందు మాడువని
చోద్యముగా పులియాకు బిత్తల్!
ఏమైత్రువన మేని చాయగృహమున్
హేమింప, కళ్యాణ వీ
యమాగ్ధ్యంబు కపోదిద్దితుల
స్మిగ్మస్మిగ్మముల్ చేయ, నా
నామాధుర్యరసానుపాక చయమున్
వడ్డించెనే నీపయన్
ఏమై పోయెనొ నాటి భోగమపిమా
హేవాక ప్రతాపశీ!”

కాని ఒకమాట. వీరి మాధుర్యదర్శనంలోని సిద్ధాంతాలు అద్వైతి వేదాంతదృక్పథం ప్రకారం సమన్వయించవచ్చునేమోగాని కేవలం ఆలంకార తాత్ప్రస్పితితో మాచినప్పుడు మాత్రం ఈ సిద్ధాంతం నిలబడదు. ఆలంకారికులు లౌకికజీవితంలోని వస్తువులు రమ్యమైనా, అరమ్యమైనా కవికి ఉపాదేయము లేననీ అలౌకికమయిన రసస్థితిలో అవి సహృదయునికి ఆనందాత్మక పరిణమిస్తాయనీ నిరర్చించారు.

దిశహాపకంలోని ఈ క్రింది శ్లోకంలో ఇది విస్పష్టంగా వినిపిస్తుంది.

“రమ్యం జాగుప్సిత
ముదార మథాపినీదమ్
ఉగ్రం ప్రసాది గహనం
వికృతం చవస్తు
యదాద్యవ్యవస్తు
కవిభావుక భావ్యమానం

తన్నా ప్రియన్న రసభావ ముదైతిలోకే.

దిశహాపకకారు డీ శ్లోకంలో కావ్యరస్తువు రమ్యమైనా, జాగుప్సితమైనా ఇంకా ఎలాంటిదైనా

కవి భావుకులచే భావ్యమానమై రసభావం పొందుతున్నదని ము క్కకంఠం ప్రతిపాదించాడు.

ఆలంకారికులనీడ్రాంతాలకు కొంచెం విభిన్నమైన తమ మాధురీనీడ్రాంతం ప్రతిపాదించడంకోసమే సుబ్బారావుగారి గ్రంథాలు రచించినట్లు కనిపిస్తుంది. కవులందరూ ఆలంకారికుల అడుగుబాటలోనే నడచాలని ఎవరూ శాసించలేదు. అయితే రాయప్రోలువారి కవితావగాహనకుమూత్రం ఈ రెండు గ్రంథాలు బాగా సహకరిస్తాయి. వారి దృక్పథం అంతా ఈక్రింది కందంలో క్రోడీకరించుకోవచ్చును.

కలచందో నిర్మిసుందర
లలితాలంబన మనంత లావణ్యసము
జ్వలహస్తముకటి, తన్మృం
గిరభినయహాసణంబె కావ్య కనీ యదా!"

—మౌనురీ దర్శనన్

తృణకంకణము

సుబ్బారావుగారి కవితాపరిణతి తృణకంకణం లోను, ఇంకా ఎక్కువగా స్వప్నకుమారంలోను బాగా విస్తృతంగా కనిపిస్తుంది. తృణకంకణంలో యువకుడొకడు క్రియారాతికి తన పునీతప్రేమ చిహ్నంగా ఒక తృణకంకణం సమర్పిస్తాడు. సంగ్రహంగా దీనిలోని ఇతివృత్తం ఇంతే. అయితే ఈ కావ్య ప్రారంభంతో నేటి ఆంధ్రకవిత్వంలో ఒక కొంగ్రొక్కనుడికాదను, వినుత్తుమైన కథావస్తువు, పదపదార్థభిన్నాసమయ మొదలైన ఆధునిక కవితా భంగిమలన్నీ ప్రారంభమైనాయి. ఇది మొట్టమొదటగా ౧౯౧౭లో ప్రకటించిన కావ్యము. దీనివీధి ఆరొజ్జల్లో ఆశేకవిధాలుగా గాలిదుమారాలు బయలుదేరాయి. ప్రతీభాషలోను నీరసమైన ప్రాచీనశైలికి స్వస్తి చెప్పే యువకవులొక నూతనమార్గం ప్రారంభించే సరికి ఇలాంటి గాలిదుమారాలు బయలుదేరడము, అవి క్రమంగా సమసిపోవడము పరిపాటిగా జరుగుతున్న విషయాలే. ఈ కావ్యంలో, కథాకథనరీతి, వర్ణన, పలుకుబడి అభినవం గా ఉండేవివల్ల ఆకాలంలో ఇది మరింత విద్వారంగా కనబడి ఉండవచ్చును. ఈ కావ్యంలో యువతీవర్ణనపద్ధతే ఒక వినుతిన ధోరణిలో వ్రాసినది.

“చేల చెఱంగునన్ మొగము
సెమ్మటలాత్తు, చెయింబెనంచు నీ
లాలకముల్ మొగముగ్గగవియన్
బయకడన దిద్దు, మోవిచే
వేలికి గూలకెందు, మురిపెంపు
కనుగవనింపె వారికల్
జూచు నెద్దియె
మదిం చలయో న నేకరీతులన్.

యువకునివృద్ధయానతాపస్ఫోరకమైన ఈ క్రిందివృత్తము ఈ కావ్యంలో సుబ్బారావుగారి వృత్తరచనాశీతి కొక చక్కని ఉదాహరణ.

“క్రమమని యక్రమంబని
పరస్పర భిన్నమనోవికారసం
భ్రమముల గొప్ప నానె వలవంతల
ప్రహ్లాదు నాకులొంటి నా
కమలదిగ్భాషై ముచుత,
గాలపె యాడలగుంచినచే ప్రా
యమును గ్రసించుతాపపడు
మక్కట! మక్కటి శాస్త్రీయయల్!”

తృణకంకణ నిర్మాణం వర్ణించే ఈ వృత్తం లోని కవితాపరిణతి మరింత సుస్పష్టంగా వినిపిస్తుంది.

“శాంతలవంగ వనికలచే
గలల్లి, కుమారశాస్త్రుల
క్రాంతములైన పాదులకు గల్తెగు
చెల్లని నీరు వారు కు
ల్యాంతములన్ నెరుగు తగుజాగ్గి
తృణాంకురవాలిగ్గి, గూ
కాగతుడు వింతయెన మొక
కంకణమున్ రచియించె నింపుగన.”

స్వప్నకుమారము

స్వప్నకుమారంలో ఇవి కొక సుందరి సాక్షుత్కరించి అతినికి ప్రేమదీపితరహస్యాలు వివరిస్తుంది. సంగ్రహంగా ఇదే దీనిని కావ్యవస్తువు. దీనిలోని కవిత తృణకంకణకవితకంటే బాగా పాకంలో పడింది. ఈ క్రింద వృత్తల వైలిదీనికి తార్కాణము.

“చెలియ! పూయగరాని బూవు పొద
బూచెం గొత్తిపుమ్మమ్మ మా
పులనీ గత్తెకి ముగ్ధుడొక్కడు
తలంపునీల్చె నా ముగ్ధుడై
చెలవమ్మైన వలపున దదాదిగ
వృథా జరించి, శ్రింపి కో
షిలి శాంతింపగ నున్న మొగులదా!
చెప్పంగ ప్రమావధిన్”

“కలపలబారుదున్న కులికింపు
సానల్ గడుగంట జూచుచున్
తొలకరి పూతబూచిన
మనోజ్ఞువు దీవలపూలు గిల్లికొం
చలసగిరిన్ విలాసములయన్
మెలపెల్లన బోయె డిల్లినం
బలకక యా పుభౌలగి తలవంచి
ముసుంగులు బార నీడ్చుచున్.”

ఆంధ్రావళి - తెనుగుతోట

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి రచనలలో నాతీయ ప్రబోధకవిత ఒక ప్రత్యేక విభాగంగా కనిపిస్తుంది. సుమారు ముప్పయినిల్లైదు పూర్వమే పీరి కవిత ఆంగ్లంలో జేతాభిమానము, ప్రత్యేకరాష్ట్ర వాంఛ రేకల్పించింది. ఆ నాడు ఆకాంక్షించిన ఆంధ్రరాష్ట్రం ఇప్పటివరకు రాజకీయ నాయకుల మాయావాసురలలో చిక్కి ఆ నేక విధాలుగా సతమతి మాత్రానే ఉన్నది. కాని ఆనాడు ఆంగ్లంలో విజృంభించిన ఆ వాంఛావేశము పీరి కవితలో మాత్రం ఒక జెల్లవగా ఉద్భవించింది. కేవల తాత్కాలిక రాజకీయ సమస్యలు కావ్యవస్తువులైన ఉత్తమ కావ్యాలు ఏ వాగ్మయంలోనైనా చాలా విరళంగా ఉంటాయి. రాజకీయ సమస్యలపైన రచించిన కావ్యాలు సామాన్యంగా తాత్కాలికమైన ఆనాటి ఉద్రేకాలకు పట్టు గొప్పవై, ఆ ఉద్రేకాలు సమసిపోగానే అవికూడా విస్మృతిపథంలో పడి మాసిపోతూంటాయి. కాని రాయప్రోలుకవి ఆంధ్రావళిలోని గుండకావ్యాలు మిగిలిన కావ్యాలంతటి ఉదాత్త రచనలు కాక పోవచ్చును గాని ఇవి ఎప్పుడూ చదివినా ఆంధ్ర జాతికి ఉత్సాహవేశం కలిగించేవి. ఈ ఆంధ్రావళిలో ప్రాచీనాంగ్లం వైభవమే గాక, ప్రాచీనాంధ్రకవులు, కృష్ణరాయ నాగేశ్వరలు, రవీంద్ర కవి మొదలయిన వారిని గురించిన చక్కని ప్రశస్తి రచనలున్నాయి. ఆనాడు రచించిన ఆంధ్రావళిలో ఈ క్రింది సీసము నేటికీకూడా అక్షురాలూ మనవారి కన్యయిస్తూనే ఉంది.

“పెనుజుల విరహానికొని తాండవంబాడు

ఈర్ష్య పితాచి నట్టింటిలోన

సతతబిడ్డ విధాన నవయు దిల్లి తెనుగు

విశ్వవిద్యాలయ వీధులందు

దోషతల్పములే తోచు సుత్సాహసం

పన్నవ్యసాహిత్యపాలనమున

పిన్నలార్థముఖంబు పెద్దలధోదృష్టి

ఉభయ భాగ్యపానీ నుత్తిహాపు

ఈ యభావ వేదాంత మే మియగలదు

చావుబ్రదుకులు తేలు నీ సంధియందు

నానుజాతి, నాదేశము, నాదుభాష

అను అనాంకార దర్శనమందు మాంధ్ర!”

పెద్దనకవిగా, నాగేశ్వరనిమిద రచించిన ఈ రెండు రచనలు చిర స్మరణీయములు.

“మొగ్గుల నవ్విపువ్వలకు పోల్చి

ప్రబంధకవాట పంతులన్

నిగ్గు తెనుగు తోరణం

నిండుకళల్ వయసార, రంసులన్

మ్రగిన చిత్రసృష్టవము,

రాగములన్ రచలించు హాయియన్

విగ్గవుం లింపవో

పెద్దనభివ్యక్తికి భారతిన్.”

“అర్థప్రజాళికను, పరమార్థతత్వ

మాలికను గూడ నేక ప్రమాదదృష్టి

నారయుచు భక్తపరిభాష ననుదించు

క్రద్ధ తొలక నాగేశ్వరరాయ కలము.”

తెనుగుతోట

‘ఆంధ్రావళి’లో ఉత్సాహవేశంతో ఉడికి వచ్చిన నాతీయవేశం తెనుగుతోటలో సుమారు వ్యంగ్యయవనికలోనే నిలిచి తీయని తెనుగునుడి కారంతో అంతకంటే ఉదాత్త కవితగా వెరిసింది. తెనుగుతోటలోని ఈ క్రింది భాగాన్నిబట్టి ఈ కవి తలోతు గ్రహింపవచ్చును.

“గౌతమీసాంద్ర వీచికాజాత పూత

నాతపాత శీత సముపాంతమందు

తరుణవంశ జాతముల సుస్వరములెన్నో

నవ్యయుగ నుదయించుచున్నవి కుమారి!

కృష్ణవేణి సరిక్కులరేఖలందు

ప్రాద్దుతిరుగుడు పూవులభిముఖములయ్యె.

న్నానములుసేసి ప్రణయ దుగ్ధములు త్రావి

పూలతోరములు ధరించి పూర్వభక్తి

రాజ కరిగిరి ఋషికుల పుత్రులెల్ల.

రంసులీను హరతిపల్లెరమునందు

పూలుతాంబూలములు నుంచి పోవుచుండి

రకలుప విమగ్ధులగు కుమారికలు తల్లి!

లే! రావమ్మ! మా తల్లి లేచిరమ్మ!”

కథాకావ్యాలు

ఆంధ్రావళిలోను జనమచ్చులులోను సుబ్బారావుగారు రచించిన ఖండకథాకావ్యాలెన్నో ఉన్నాయి. ఇవిగాక ‘స్నేహలతాదేవి’ ‘కష్టకముల’ ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగిన కథాకావ్యాలు. స్నేహలతాదేవిలో వరపల్లం సమర్పించలేని తండ్రి దైన్యం సహించలేక కుమార్తె ఆగ్నివ్యాళంలో పడి మరణిస్తుంది. కష్టకములలో కథావస్తువుకూడా ఇలాంటి కరుహోదంతమే.

ఈ కథాకావ్యాలలో కథకదృష్టి చాలా తక్కువ. పీరి ఇతివృత్తాలన్నీ వర్ణనాపరమైన కావ్యాలుగా నలయించారు గాని చక్కని కథాకావ్యాలుగా మలచలేదు. స్నేహలతాదేవిలో కథ బింకంగా అల్లేఅవకాశాలున్నాయి. కాని ఈ దృష్టితో ఈ కావ్యం చదివితే మనం చాగ్గానిది

తానాపడి పోతాము. స్నేహలతాదేవి అగ్గిలోపడి ముగ్ధిపోతున్న ఆ బక్క ఘట్టానికి వీరు వరసగా పడి గీతకలవాడారు. కేవల వర్ణనదృష్టితో చూస్తే సేమనకి గీతకలు ఉత్తమ కవితగా స్ఫురిస్తాయి.

“నవ్యమౌములనిండు మనసులతోడ
నొండొరుల కాగిలింతల నోలబాడు
తండ్రి బిడ్డల పగిదిని తనిసిరపుడు
బుదిగి స్నేహలతాపిలిహోతులపుర!
పెండుపగడాలరాళిలో బడి ధ్రువింను
నిండుబాబిలి లేకను నిర్మలముగ
జూడు వలపించె భావవిసుద్ధవిధ
దహనులోనున్న స్నేహలతామతల్లి.
లిఖిత కుంకుమ రంగవల్లికలనడువ
తీర్చినట్టి కర్పూరలలికవిధాన
జూపెదలపించె భావవిసుద్ధవిధి
దహనులోనున్న స్నేహలతామతల్లి.”

ఖండకృతులు

వీర్ల కావ్యాలేగాక వీరు అష్టాదశ్యుకు రచించిన ఖండకావ్యాలెన్నో ఉన్నాయి. ఇవన్నీ చాలావరకు జడకుమ్మలలోను, వనమాలలోను కనిపిస్తాయి. వీనిలోని కొన్ని శయాల, కొన్ని కొత్త కొత్త ఛందస్సులలో రచించిన గీతాలు. కాలిదాస మహాకవి కుమారసంభవంలో రతీవిలాప ఘట్టంలో వాడిన వియోగినీవృత్తం తీసుకొని పీఠవిక్రమిని శయఛందస్సుగా మలిచారు. సంస్కృతి వృత్తాలు తెలుగుకవికారినికి అనుగుణంగా మలచడం చాలాకష్టం. ఇవిగాక వీరు మాంచాల, ఉగాదిపదము మొదలైన కీర్తకలతో శయాలెన్నో రచించి ఆయా ఛందస్సులమీదసంపూర్ణాకారం ప్రాపించుకున్నారు. వియోగినీ వృత్తం తెలుగులో మలిచిన పీఠి ఛంద్ నైపుణికి ‘పదవేచెలి’ అనే గీతంలోని ఈక్రింది భాగం చాలుననుకుంటాను.

“పదవేచెలి! కాళ్ళగజ్జియల్
రవలింపంగ పెదుళ్ళిపలికిన్
తొలిప్రాద్దుల చల్లియన్నముల్
తిని ద్రిమ్యరవచ్చు స్వేచ్ఛగా
మగుమాసపుకన్నయెండలో
ఎలకొబ్బరితోట నీడలన్
పసుపాడిన నిమ్మచెంగటన్
వయసారిన మువిపాత్రునన్
ఎలకోయిల యాలనేర్పగా
చెయిచేయి బిగించి యింపుగా
వివారింతు తోడుతోడుగా!”

— ఇంకా ‘ఈ గీతము’ మొదలైన ఖండకృతులలో కవిత, శయరచనా నైపుణి చేయిచేయికలిపి నృత్యం

చేసినట్లు భాసిస్తాయి. వీరు రచించిన శయాలన్నిటిలోను ‘అడివోరి చిన్నాడ!’ అనే కీర్తికతో రచించిన అభినందన శయం ఉదాత్తమైన రచన. శయ ఫణితి, కవిత కలిపి మీనుటుయ్యాల ఉగిన ఈ శయం వీరి శయవృందో రచనా నైపుణికి, సౌహృదం ఉత్తమకవితగా పరికించిన భావుకతకు తార్కాణం.

“అడివోరి చిన్నాడ! అమృతధారలవాడ!
అభినందనములివే అందుకో చెలికాడ!
గీతవంపులలోన పూతసాంపులలోన

కెరిలింతు వందాలు గిండ్లములు సాగ!
పాటఫణుకులలోన, పద్యపంక్తులలోన
పలుకులే పూచేను! పచ్చి పువ్వులవోరె!

కథల జడలల్లిలే కండ్లకట్టినయట్లు
కళ్ళగట్టుమనలోక గాధారహస్యాలు.
నుడువులో, అవి లేనెనుడువులో, రతీనాల
కడవలో, రాగాల పడవలోకనరావు!

నీభావభావలన్ పేరుకమ్మడనాలు
నీచేలి కేళిలన్ వ్రాచు వన్నెలచాలు
నింగినీలు తేరి, నెల పచ్చలు కూర్చి
నిలేచేను నీచిత్ర నిర్మలాంబరముడు!

ఎంతతాంఢవమాడు ఉనుకు వేదన లెంచి
పడుమజంటల ప్రేమబంధాలు భావించి

శిలగాదు, కలగాదు జీవితం ఓడి దవ్య
లలితయాత్రావర్త లక్షణబంబావు
తొలి సంజరాగాల మలికేటి లాస్యంబు
మలిసంజరంబులో మసలేటి తాంఢము
పలుకులోపల బొమ్మ తిరుగులోపల జూపి
ఎలుకనీడలవోరె విశ్వమను నన్నావు.

దుాపుకావలనున్న దుచినున్నగురశోభ
మాపుకావలనున్న శుచినున్నమితరేఖ
నిత్యనిర్మలమైన నిరవధిక సౌందర్య
వలయ పే అనందనిలయమో నన్నావు.

మాయమ్మ యే తారచాయలో నిను గాంచె
వియోమధులపాలపాయసంబడి పెంచె
లేకున్న నీశిల్పలీలాభిరుచిరాదు
కాకున్న నీ న్యాయకంఠ ముబ్బగబోదు!
విధుసపద్యాలతో మెరయు ప్రేమసరస్సు
మేరులేఖరముగా మేలనింపగదోయి!

నీవన్న కుంఠకున్ నిత్యకభ్యాసమో
నీకళోపాసనకు నిత్యమంగళహాను!

అడివోరి చిన్నాడ! అమృతధారలవాడ!
అభినందనములివే! అందుకో చెలికాడ!”

— వనమాల.

ఆంధ్ర కృతులు

రాయప్రోలువారి శంకుమాళు ఆంధ్ర కృతులనూడా ఉన్నాయి. వీటిలో ముఖ్యంగా శేషాద్రివలసినది ఒమరు భుక్త్యనుకృతికి అనుకృతి అయిన ముకుళకళము.

ఒమరు భుక్త్యనుకృతికి తెలుగులో అనువాదాలున్నాడాడా ఉన్నాయి గాని ఈ అన్నింటిలో ఉత్తమోత్తమమైనది దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి పానశాల. దువ్వూరివారి పానశాలతో తులనాగల ఉదాత్తరచనముకుళకళం ఒక్కటే. ఫిక్ష్ గరాల్తో ఆంగ్లంలో రచించినది పెరియన్ కృతికి అనుకరణమే గాని ఆ కృతికి ఆంధ్రభాషలో స్వతంత్ర కావ్య గౌరవం దక్కిందని విమర్శకులంటారు. మనకు తెలుగులో వచ్చిన ఒమరు భుక్త్యనుకృతి అనుకృతులలో ఈగండిటికి ఈ విధమైన స్వతంత్ర కావ్య గౌరవం దక్కింది. అయితే రామిరెడ్డి రాయప్రోలు స్వతంత్ర ప్రతిభాసం పన్నులు కనక తమ కృతులపై ప్రత్యేక ముద్రలు వేసుకుంటూ ఆంధ్రవాక్యయంలో వాటికి ఉత్తమ కవితా గౌరవం కలిగించారు.

సుబ్బారావుగారు శంకర భగవత్పాదులు రచించారని పేరు కలిగిన సౌందర్యలహరికూడా ఆంధ్రకరించారు. ఈ ఆంధ్రకృతి పూర్తిగా లేదు. అన్నీ కలిసి పాతికముప్పైదు పద్యాలన్న ఎక్కువలేవు. మూలంలో సంస్కృతి కవితకేలి గంభీరపదవిన్నానాలతోపరవళ్లు తొక్కుచూడటం ఉంది. రాయప్రోలువారి సౌందర్యలహరిలో ఆ గంభీర్యం రాలేదుగాని మూలంలో లేని ఒమరు, ఒయ్యారము దీనిలో ప్రవేశించాయి. ఈ క్రిందివృత్తి వీరి ఆంధ్రకృతికి ఉదాహరణగా స్వీకరించవచ్చును.

“నరం వర్షియాంసం
నయనవిరసం నర్మసుజనం
తిహాపాంగాలోకే పతితి
మనుధావంతి కలిశః
గళక్షోణీబంధాః కుచకలశే
విప్రస్తనీరయః
హతాత్మబుద్ధిత్యాంబో
విగళితుకూలాయుతలః.”

ఇది సంస్కృత సౌందర్యలహరి స్లోకం. దీనికి రాయప్రోలువారి ఆంధ్రకృతి ఇది :—

“ముదియో నన వది సుధియోన,
నగరాంబుత్రి! పృథోత్రిప్రసం
పదపేరుండయన్ త్యదీయ
కరుణామతౌరణాలోక నా
భువ్వయన్ వీడక నెంబడించెదగు
కోప్పల్ల వీడ పొలిండ్ల ప

య్యెద లూడన్ మొలనూర్లు కోకముకు
“టిక్టై విహం జవ్వసురో”

కవితాస్వభావము

రాయప్రోలువారి కథా కావ్యాలలో కథనశక్తి చాలా తక్కువ అని అనుకున్నాము. కథాకావ్యాలలోనే గాక మిగిలిన కావ్యాలలోకూడా కథాశీర్షిక చాలా తక్కువ. అదైనా శక్తివంతంగా రాక పోవడంవల్ల వీరి కవిత ఆయా పట్టులలో పాశులకు చాలావరకుభావాస్వాదము, రసాస్వాదము మాత్రమే కలిగించగలదు.

స్వప్నకుమారం తీసుకుందాము. దీనిలో సహజంగా కనే ఉద్దేశించిన నిగూఢత ఉన్నది. అయితే “దానెను మల్లెమొగ్గల నల్లముఖునై కొని తెచ్చిన” ఆ బాల ఎవరు? అని సామాన్య పాశుల కవితకైనా సందేహం కలిగితిరుకుంది. కవి ఎక్కడా ఆమెను సూరించి చెప్పక పోవడం వల్ల ఈమె సాంకేతికాంక్షం విడుదలయ్యి పాశులకు సందేహం కలుగుతుంది. ఇంకా సందేహం కలిగినప్పుడు కావ్యం పాశులకు అర్థంకాకపోతే వారినిగాని, కవినగాని నిందించడంవల్ల ప్రయోజనం లేదనుకుంటాము.

నేటికాలపు కవుల కవితావస్తువులో మన భారతకవితా వస్తువులో ఉన్నంత విశ్వజనీన నైతాల్యంకాని, అభిమం పెద్దవాడుల ప్రబంధవస్తువులైనా కనిపించే సర్వజనీనత గాని లేదు. ఆమెన కవికొంత సంతతిభాష వాడినప్పుడది సహృదయుల కంఠం మురిత క్షిప్తమైపోతున్నది. ఉదాహరణకు శ్రీ సుబ్బారావుగారు రచించిన ‘అత్యశీలకము’ అనే ఖండకావ్యం తీసుకుందాము. ఇందులో ఒంప్రథమంగాకవి ఇలా గంటున్నాడు.

“ఎన్నాశ్శోకాచ్చానె చిన్నారి చిలక !
కన్నారి మాచినట్లున్నదే చిలక
దానిమృగని నిన్ను తలపోస్తే చిలక
లేనిమ్మదరి కేగ లేకొస్తే చిలక !
బింబాల హుచి కంపించానె చిలక
తాంబూరతూలి కంతో దడిశానె చిలక
వంశీకి ద్రవవిని వణికానె చిలక
మదిలోని రొదలకే అదిరానె చిలక !”

ఈ కావ్యం ఇలాగ చివరదాకా చదువుకు పోయినా ‘అత్యశీలకము’ అనే శీర్షికకు, ఈ కావ్యం నికల సంబంధం విషయంలో పాశులకు కొంత మందికి సందేహము కలుగుతూనే ఉండవచ్చును.

ఈ విధంగా పరిమితమైన సహృదయు వర్గానికి అర్థంకావడములేది నేటి మన అధునాతన కవిత్వానికి గాక ఆంధ్రాదిభాషలోని అధునాతన కవిత్వంలో

కూడా ఉన్నదనీ, ఇది ఈ కవితకు సహజమైన స్వభావమనీ సుప్రసిద్ధ విమర్శకుల చేతులు భావిస్తున్నాయి. రాయప్రోలువారి కవితలో కూడా అక్కడక్కడ ఇటువంటి అస్పష్టత, దుర్భాగ్యత ఉంటే ఉండువచ్చును గాని అది శాంతమనస్కులైన సహృదయులకు కూడా అసాధ్యమైన అస్పష్టతకాదు.

నేటి తెలుగువులందరిలోను ఒక్కొక్కరిలో ఒక్కొక్క విధమైన సాంకేతిక శబ్దప్రయోగం కనిపిస్తుంది. అది వారివారి కవితా ధోరణికి సహజమైన సాంకేతిక శబ్దాలయి. ఈ సాంకేతిక శబ్దాలం కొంత ఓరిమిలో అధిగమిస్తే నేగాని వీరి కవిత మనకర్థంకాదు.

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి కవితలో అక్కడక్కడ 'త్రయస్కోటి' వంటి వ్యాకరణానికి లొంగని ప్రయోగాలు కనిపిస్తున్నాయి. అయితే వీటి విమర్శ 'నీలమణి' వేళ్ళలో వచ్చేయాలయ్యి కష్టపడతాడని బారగలదనే భయంలోనే వాస్తోంది బోధించలేదు. తమ కవితలో శిల్ప శైవ్యము అవకాశం లేదని సుబ్బారావుగారే ఒక చోట వ్రాశారు. ఇలాంటి శిల్ప శైవ్యము వితాళిల్ల సార్వత్రికమేనీ విమర్శకులు చేసే పని. అది వారికే విడిచి వేస్తున్నాను. ఒక వేళ ఇలాంటి శిల్పాలున్నాయనుకున్నా అసమగ్రమైన మన తెలుగు వ్యాకరణాల ప్రకారం అవి ఎంతవరకు అవశేషాల్లో నిద్రించినవియో కష్టమే. కేవలం పదిహేనేడల ప్రారంభిస్తే ఆగిపోయిన అపరిచితుల తాళుకోగల కవులు మన నవ్యులలో నొకరేననిరకనం సాహసంకా జాలను!

ఏ వాఙ్మయంలోనైనా వచనానికంటే కవిత కెక్కువ సుముఖ దృష్టికొనాలి. తి.తాపి నేటికాలపు కవిత కది మరింత అవసరమేమోనని తోస్తుంది. ఇది లేనినాడు కవితకొక నమస్కారం పెట్టి దూరంగా నిలబడమే ఉత్తమం! ఇంచుమించుగా ఇదే అభిప్రాయం గల శ్రీ సుబ్బారావుగారి గీతాల రేడిక్రమే ఉదాహరించి ఈ వ్యాసం ముగిస్తాను.

“ఇది శ్రీకృష్ణము కాదునూ! ఎండిపోయిన
నీలపాలయినట్టి శిల్పాలు దొరుక,
వాని కీ సుఖద్వారమంభముందు
తావులేను శోభన పద్మామురే కలవు!
పచ్చిపాడిమూవువంటిదికాత్యంబు
లేక నడిచి చేపురాగ నుద్వి,
పిగ్గిక నమృతమిచ్చు, పొదునుగ్రుద్దితి నేని
కన్న విసరు, నాన్న పాలు దావు!”

—ననమాల.

ఇది
మీదగును!
రూ. 5 లకే.
కరెంటు,
లేక
బేటరీ

యే ఒకటి లేకనే మధురమైన ధ్వనితో పాడగలదు. దీన్ని ప్రజాదరము పొందవేయగోరి మిక్కిలి స్వల్ప ధరకే అమ్ముతున్నారు. భారీగావచ్చే ఆర్డర్ మధ్య మీ ఆర్డరు చిక్కుపడి, మీరు నిరాశచెందకుండుటకై నెంబలే మీ ఆర్డరు పంపవలెను.

American Corporation,
Post Box No. 86, (B. M.) Amritsar.

బంగారు ఉచితము!

మా అమెరికన్ న్యూగోల్డ్ ప్రజాదరముపొందుటకై. డైమన్ కట్ గజాలు 4, ఒక జత కొత్త నమూనా కమ్మలు, చెయినతోనున్న ఒక లాకేట్, 2 బొంబాయి నమూనా ఉంగరాలు, 4కుయలు అమెరికన్ న్యూగోల్డ్ ఉచితంగా, నమూనాక్రింద పంచిపెట్టమేము తీర్మానించినాము ఉచితముగా పంపబడు బంగారానికి, నమూనా పెట్టుకీ నెంబలే వ్రాయండి.

AMERICAN NOVELTY STERES,
Halka No 22, (B. M.) Amritsar.

జీవిత రహస్యము

దాంపత్య జీవిత రహస్యములను భోదించు ఉత్తమ గ్రంథము. ఇందులో 200 ల రంగు ఫోటోలు గలవు. ఇదివరకు మీరు యెరుగని అనేక రహస్యములుగలవు.

అవివాహికులు ఈ ప్రత్యక్షమునకు ప్రాయశ్చిత్తు ప్రకటించును. 12/- వివిధములైన రహస్య ఫోటోలు మా వద్ద లభించును. 25 ఫోటో కార్డులు రు. 0.12-0.50 ఫోటో కార్డులు రు. 1.0-0.0 ఉత్తరములు ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

INDIAN BOOK HOUSE,
Azad Nagar (B. M.) Amritsar.

15 జూ. చేరి
గడియారం
రూ 3/-లకే

15 జూ. 15 నెలలు గ్యారంటీ గల ఆందము, మన్నికగల చేతిగడియారం, హన్ డెన్ కలముతో కూడా రు. 8/- లో కావాలంటే మాకు వ్రాయండి. American Swiss watch Supplier, Putli ghar (B. - M.) Amritsar.

గ్రంథవిమర్శనము

త్రిలింగ లక్షణ శేషము

అనుప్రాధ వ్యాకరణము. వ్యాఖ్యాతః శిష్యుః భాషాప్రవీణ, సాహిత్య విద్యా ప్రవీణ, యునువేంకటరమణయ్య, వావిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే ప్రకటితము. వెల మూడు రూపాయలు.

ప్రాధ వ్యాకరణం బాలవ్యాకరణానికి పరిశిష్ట గ్రంథము. బాలవ్యాకరణకర్త చెప్పకుండా విడిచి వేసిన కవిప్రయోగాల క్లిష్టతతో ప్రాధ వ్యాకర్త కర్త గతి కల్పించాడు.

అయితే బాలప్రాధ వ్యాకరణకర్త లిప్తమాకూడా సమగ్రంగా ప్రయోగ పరిశీలన చేసినవారు కాదు. ప్రాధ వ్యాకరణకర్త సాధించకుండా విడిచివేసిన ప్రయోగాలంతా కోణాల్లులుగా ఉన్నాయని ఇంటివల జరిగిన భాషాపరిశోధనలవల్ల స్పష్టపడింది. అయితే మనకింతవరకు వచ్చిన వ్యాకరణాలలో ప్రాధ వ్యాకరణం పండితుల మన్ననలందుకొని ప్రామాణికత గడించుకొన్నది. క్రమంగా ఇది విశ్వ విద్యాల యోగ్యత, పరీక్షలకు పాత్ర్య గ్రంథమై విద్యార్థులకు భాషాభిమానులకు అవశ్యపడిన మైన వ్యాకరణ గ్రంథంగా మారింది. సంస్కృత వ్యాకరణ సంప్రదాయాలతో జటిలమైన ఈ గ్రంథం సవ్యాఖ్యానంగా ప్రకటించబడిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది.

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి గ్రంథంలో నూత్రాలకు ప్రతిపదార్థం వ్రాసి లక్షలక్ష్యణసమన్వయం చేసి విశదంగా వివరాలు వ్రాశారు. వీరిది విద్యార్థుల కందరికీ సులభ గ్రాహ్యమైన వ్యాఖ్యాన పద్ధతి.

అయితే వీరి వ్యాఖ్యానపద్ధతిలో ఉన్న పాఠాంతర పరిష్కారాలలో ఒక విశేషం ఉన్నది. ఈ పరిష్కారాలలో వీరు కొన్ని కొత్త పాఠాంతరాలు పేర్కొని నాటిమూలన ప్రాధ వ్యాకరణంలో కొన్ని కొన్ని నూత్రాలు రచించడం అవసరమేలేదని కోసినాడారు.

“మగ్యమ పురుష మువర్ణంబున కన్ను పరంబగు నపుడు గొన్ని యెవల లోపంబు చూపబడిన” అనే నూత్రం వ్యాఖ్యానిస్తూ వ్యాఖ్యాతలు మూలకర్త ఇచ్చిన “అడిద నీడు పంచము” అన్న ఉదాహరణానికి “అడిద నీడు పంచము” అనే పాఠాంతరం ఉన్న

దనీ, అలాగే మిగిలిన ఉదాహరణాలకు కూడా పాఠాంతరాలు ఉన్నాయనీ అందుచేత ఈ నూత్ర రచన అవశ్యకమనీ వ్రాశారు. మరి కొన్ని నూత్రాల వ్యాఖ్యానంలో కూడా వీరిలాగే పాఠాంతరాలున్నాయనే కారణంచేత ఆయా నూత్రాలు అవశ్యకములని వ్రాశారు.

అయితే మన గ్రంథసంస్కర్తలు కొందరు బాల వ్యాకరణ ప్రాధ వ్యాకరణాలు మాసి ప్రాచీన కావ్యాల పాఠాలు దిద్దివేసిన ఘట్టాలన్నీ ఉన్నాయి. వ్యాఖ్యాత రిచ్చిన పాఠాంతరాలు కూడా అలాంటి దిద్దుబాట్లమే తెలియదు. గ్రంథాంతంలో మాత్రం పాఠాంతరాలన్నీ తరుచు ముద్రితప్రతులలోనించే సేకరించామని వ్రాశారు. అయినా ఈ గ్రంథాల పాఠాలు ఎంతవరకు ప్రామాణికాలో తెలియదు. అది తేలేవరకు వీరి విషయంలో వ్రాసిన వ్యాఖ్యానంకూడా అప్రామాణికమే అయిపోతుంది.

నూత్రాను క్రమణిక మొదలయిన ఉపయుక్త విషయాలతో చక్కగా ముడించిన ఈ గ్రంథం ఆంధ్ర వ్యాకరణాధ్యయనకు అత్యవశ్యకమైనది.

దక్షిణావననం

[స్థాలీన త్రైజ్ నవల.]

రచన ఎల్వర్ గ్రీన్. అనువాదం మహీధర జగన్మోహనరావు, విశ్వసాహిత్యమాల రాజమహేంద్రవరం, జల. రూ. 4-8-0.

ఈ నవల ఫిన్లండుకు చెందిన జీవితానికి సంబంధించింది. దీనిలో కథ సామాన్యంగా స్థాలీన త్రైజ్ నవల లన్నింటిలాంటి నడిచే కథల వరుణిలోనే నడిచిపోతుంది. ఫిన్లండులో ఒక ధూన్యామి ఉంటాడు. అతని పొలంలో ఐనానీ అనే పాతేరున్నాడు. ఆ పాతేరు తమ్ముడు విప్లవవాది. ఇతగాడు కథ ముగిసేసరికి ధూన్యామి కుమార్తెను పెళ్ళి చేసుకుంటాడు. రష్యాకి ఫిన్లండుకి జరిగిన పోరాటంలో చిట్ట చివరికి రెండుదేశాలకీ మధ్యన సంధిజరుగుతుంది. ఫిన్లండులో ప్రజలంతా ధూన్యామిల చీకటి తెరనించి విముక్తులౌతారు. ఈ పోరాటంలో ఆ పాతేరు ఆతనితమ్ముడు అగ్రగాములే నిలబడితారు. సవాస్థినించి వీచిన దక్షిణపవనంవల్ల ఫిన్లండు దేశం ఆనంద

పరిమళ భరితము కలకలమును కలుపుకొని గళగళంగా ఇది ఈ నవలలో కలదు.

ఈ రహస్యనిర్మలమును పరిశీలించినచో ముగ్ధ ప్రపంచమునందున్న అన్ని విధాలా నవలలలోకంటె అట్లయినది అని విన్నవించుచున్నది. కొన్ని కొంచెం పరిశ్రమగా వాఙ్మయ పరిశీలనచేసేవారి కిదిమి అంత గొప్ప నవలలలో నుండును. మొత్తమీద ఈ నవల ఎలాగో అలాగే మూలనించి ఈ మూలదాకా చదివించి వేస్తుంటే ఇందులోవచ్చే పాత్రలన్నీ కేవలం కొన ఊపిరితో కొయ్యబొమ్మలా కదిలిపోతూ నవలా కారుని అశ్రయచ్చాయల్లో అణిమిడిగి ఉంటాయి. అయితే ఇంతలా మూలానికి సంబంధించిన విషయం.

అనువాదకారు లనువదించవలసిన బాగా బాగ్రత్త తీసుకోవలసి. పుటల అనుగుణ రహస్యకు సంబంధించినవిన్నవి కొన్ని పదాల వివరణలు అవ్వినానీ పాఠకుల కేవలం బాగానుగమ మయ్యేటట్లు చేశారు. ఆనువాదంలో సక్రమంగా నడికారపు దోహదాన్ని మొత్తమీద నవలంతా పోయిగా సాఫీగా నడిచి పోతుంటే.

అట్లే అట్టతైదువతో పుస్తక ముద్రాపాదకం ప్రకటన చేస్తుంది.

వైణువు:

ప్రతిగి క్రితము అప్పారావు ఎమ్.ఎ. ప్రకాశ కులు. ప్రకృతి అండ్ కో. సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్. రాజమహేంద్రవరము. వెల రూ. 1-8-0.

గవ్యరత్నం కావ్యరచన పాశ్చాత్య వాఙ్మయంలో బాగా ప్రసిద్ధికెక్కింది. ఇటీవల తెనుగులో కూడా గవ్య కవిత్వం ప్రారంభించినవారిద్దరు ముగ్గురున్నా.

క్రితము అప్పారావుగారి రచనలన్నీ గ్రాంథికంలో గుర్తించారు. ఈ రచనలలో తొలితొ చక్కనివివరణలతో మార్గము తొలికిసలాడుతున్నామీ నీరి గ్రాంథికం చిక్కని జాతీయతతో జాలువారే పాఠకులకు చతురారిస్తున్నది. ఈ గద్యకవిత్వగ్రంథం ప్రకటించిన ప్రకాశకు ఆగ్రసంధ్య నీయులు.

ఖండకృతి.

వాస్తవేంద్రునిరచయ్యి, చిలకలూరిపేట, గుంటూరు. జిల్లా వెల 8 అణాలు.

ఇది రచయిత అష్టాదశ్యుడు వ్రాసిన ఖండకావ్యాల శత్రుటి. వీటిలో కాదీనవన్నీ సాంప్రదాయక వృందస్సులే. ఈ రచనలలో భాషాసౌమ్యము, తెలుగునుడికారము మొదలైనవి వీరి భాషాసంప్రదాయాభిజ్ఞకు తార్కాణాలు. వృత్తాలు మొదలైనవాటి నడక వంటుపాకుండా సుఖంగా సాగిపోతున్నది. పుస్తక ప్రాశస్త్యాన్ని గురించి వ్రాసిన ఈ క్రింది వృత్తాన్ని బట్టి వీరి రచనా సౌమ్యతం గ్రహించవచ్చును.

“సారాసార వివేకమున్ దెలుపు
సచ్చారిత్ర సంయుక్తమన్
బారానాగభీర చిత్తుచుమన్
భాసెల్లు సన్నిత్రమన్
మీరున్ ధర్మము నొక్కకప్పడిక
నీ మిత్రత్వ మెల్లప్పుడున్
గారుణ్యంబు సుదారవృత్తి గరపున్
గళ్యాణ భూర్మమృదున్.

గ్రంథస్వీకృతి.

అధ్యాత్మోపనిషత్తు. ఆంధ్రపద్యానువాద వివరణ సహితము. ఆంధ్రకృతికర్త పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, మహారాజా సంస్కృతికళాశాల, విజయనగరము. వెల ఒకరూపాయి.

అధ్యాత్మోపనిషత్తు అష్టాత్తర శ్లోపనిషత్తులలో చేరిన గ్రంథము. శ్రీ శాస్త్రిగారు ఈ ఉపనిషత్తు సరికొనైన కందపద్యాలలోకి అనువదించి ఆపద్యాలకు విపుల వివరణలు వ్రాశారు. ఈ పుస్తకం ఆంధ్రంలో అధ్యాత్మోపనిషత్తు పఠింపదలించినవారి కందరికి బాగా ఉపయోగిస్తుంది.

పాహిమార్గ శతకము

ఆత్మహరి గోవిందాచార్యులు. చిరునామా లేదు. వెల దైవభక్తి అని ఉన్నది దీనికి విశ్వనాథశర్మశారాయణగారు పీఠిక వ్రాశారు. ఇందులో వర్ణన చాలా వరుస గీతాలే. అక్కడక్కడ కొన్ని గీతాలు రచయిత భక్తిభావం స్ఫురింప జేస్తున్నాయి.

సిద్ధముగా నున్నది.

త్వరపడుడు !

'ALICE IN WONDERLAND'

రచన : లూయీ కెరోల్

అల్లిజర్లైవోకంఠో అమ్మాయి కథ

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల

నంబూరి

డి సెంబరు
విడుదల

శ్రీ సదాశివ శాస్త్రి,

ప్రజాసేవ

డైరెక్ట్.....ప్రభాకరావు..

